SCIENTIÆ SINICÆ

LIBER TERTIUS.

Lún Ratiocinantium
Yú Sermones.

VERSIO LITTERALIS *unà cum explanatione.*

LIBER hic numero tertius eſt, inter *ſú xū*, ſive quatuor libros primæ apud Sinas auctoritatis, & qui maximè teruntur manibus omnium. Diſtinguitur in decem *kiúen*, id eſt, partes, ſeu capita; continetque ſententias atque apophtegmata moralia tum à *Confucio*, tum ab hujus diſcipulis non uno tempore vel loco prolata: quod ipſum libri quoque titulus *Lún yú*, quaſi dicant, Ratiocinantium ſeu philoſophantium inter ſe ſermones, non obſcurè declarat.

PARS PRIMA.

Fol. 1. *pag.* 1. §. 1.

C*ONFUCIUS*[1] ait[2]: Operam dare imitationi[3] ſapientum, &[4] aſſiduè[5] exercitare[6] ſeſe in hujuſmodi ſtudio imitandi, [7]nonne[8] olim [9]delectabile[9] erit? Quaſi dicat: ſuæ principiis ferè omnibus difficultates inſunt ac ſpinæ; verumtamen ſi devoraveris iſtas magno animo viceriſque, tu quiſquis ſectator es virtutis ac ſapientiæ, ſi exemplis ſimul ac documentis virorum ſapientum ob oculos tibi poſitis conſtantiam junxeris cum labore, planè fiet ut recuperatâ paulatim claritate & integritate primævâ naturæ noſtræ, inſignis etiam facilitas atque peritia ſequatur tuam exercitationem, delectatio verò peritiam & facilitatem.

§. 2.

POSTQUAM autem te excolueris tam feliciter hujuſmodi cum labore & conſtantiâ, ſi dentur[1] tunc ſectatores & amici[2] è[3] longinqua[4] regione[5] adventantes[6], conſulturi te, atque in diſciplinam tuam tradituri ſeſe, famâ ſcilicet virtutis ac ſapientiæ tuæ excitati, [7]nonne[8] tum multò etiam vehementiùs lætaberis[9], & prodes omnino ſenſum hunc exultantis animi tui?

Pag. 2. §. 1.

VERÙM ſi planè contrarium acciderit, & cùm talis ac tantus ſis, ab hominibus[1] tamen ſi [2]ignoreris[3], nemo te conſulat, ſuſpiciat nemo; tu interim[4] hanc ob cauſam non[5] affligaris nec indigneris[6]; quippe contentus iis quæ tibi ipſe peperiſti, & poſſides ſecurus; nihil autem de his quæ extra te, alienique ſunt arbitrii, laborans; [7]nonne[8] perfecti[9] viri[10] conſummatæque virtutis hoc erit?

§. 2.

DISCIPULUS *Yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Quempiam[4] eſſe[5], ſive dari hominem[6], qui domi quidem obtemperet[7] parentibus, & debitis obſequiis officiiſque proſequatur[8] majores natu, & tamen[9] foris gaudeat[10] adverſari[11] legitimis Magiſtratibus[12], profectò rarum[13] hoc eſt atque inuſitatum. Rurſum non[14] gaudere[15] quempiam adverſari[16] Magiſtratibus[17], &[18] eundem tamen gaudere[19] ſeditiones[21] ac turbas excitare[20], & perturbare Rempublicam adhuc quidem non[22] accidit[23],

ſeu viſum eſt & auditum quidpiam hujuſmodi.

§. 3.

SUPERIOREM doctrinam confirmaturus idem *Yeù çù*, Vir[1] perfectus[2], inquit, impenſiori quodam ſtudio[3] vacat principali[4], ſive ei quod quavis in re præcipuum eſt, & radicis ac fundamenti inſtar: etenim principali[5] bene[6] conſtituto ac confirmato, mox[7] inde virtutis officiique[8] lex ceu ex radice firma vividaque prognaſcitur[9] & ſuccreſcit feliciter atque efflorеſcit: ſic privata ſingulorum, quam dixi, erga parentes ſuos pietas[10] & obedientia, amorque & obſervantia erga fratres[11] majores natu, hæc[12] (inquam) duo ſunt[13] operum[14] pietatis erga communem quoque patriam, atque obſervantiæ erga legitimos Magiſtratus, adeoque publicæ pacis & tranquillitatis radix & fundamentum[15].

F. 2. p. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: ubi compta[3] eſt oratio[4], & blanda[5] oris[6] ſpecies, ibi parum[7] eſt probitatis[8]. Id eſt, qui affectatâ quapiam affabilitate, ſeu blanditiis neſcio quibus, lenociniiſque verborum, ad hæc, ſpecioſo totius oris habitu ad humanitatem ſcilicet benevolentiamque mirè compoſito conciliare ſibi ſtudent hominum voluntates, necnon famam virtutis ac ſapientiæ; parùm interim ſoliciti ut ſuæ fronti, oculiſque & ſermonibus cor ipſum reſpondeat; hominum hujuſcemodi rarus eſt vel nemo potiùs qui veram cordis virtutem obtineat.

Pag. 2.

DISCIPULUS *çem*[1] *çù*[2] ait[3]: Ego[4] quotidie[5] de tribus[6] maximè rebus examino[7] me[8] ipſum[9] & rationem exigo; an ſcilicet pro[10] homine[11] quopiam negotium tractandum[12] ſuſceperim, &[13] non[14] tractaverim illud ac conatus ſim conficere eâ quâ par erat cum fide & contentione[15] animi, nec ita prorſus ac ſi mea res ageretur & non aliena: an cum[16] ſodalibus[17] & amicis[18] meis familiariter & amicorum more agens[19], tamen[20] haud[21] egerim eo candore eâque fide[22] quâ oportebat agi, contentus inani quâdam ſpecie benevolentiæ obſervantiæque, & mendacio veriùs amicitiæ quàm amicitiâ. Denique an doctrinam mihi[23] traditam à Magiſtro meo non[24] recoluerim[25], eamque exercitaverim[25] impigrè & conſtanter.

F. 3. p. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ut quiſpiam feliciter adminiſtret[3] mille[4] quadrigarum[5] regnum[6], (quod utique difficile eſt tranquillè ac feliciter adminiſtrare) quinque ſunt inprimis neceſſaria. (De Re-

gulis hîc agit *Confucius*, quorum ſinguli quadrigas omnino mille tenebantur habere in promptu, & quotieſcumque juſſiſſet Imperator in aciem producere.) Primùm ſolicitè[7] conſideratèque tractet res[8] omnes ditionis ſuæ: nihil, quamvis parvi momenti videatur eſſe, putet ab ſe poſſe negligi; memor ex una Principis inconſideratione provenire non rarò calamitates, quæ & ampliſſimam ditionem & multis quidem ſæculis affligant. Deinde[9] colat[10] fidem ac veritatem, ſibique perſuadeat hanc eſſe pretioſiorem gemmam coronæ ſuæ. Veri ſint igitur & ſine ambiguitate ſermones ejus, adeoque latentis in animo ſententiæ non dubii ſemper indices: maximè verò in decernendis vel præmiis vel ſuppliciis ſectetur id quod æquum eſt juſtumque: ſic fiet ut ſubditi viciſſim quævis imperata faciant, & quidem alacriter & cum fide faciant. Tertiò largitiones moderetur[11] ac ſumptus[12], inutiles ſuperfluoſque tollens: ſic namque in ærario regio totoque regno opum ſemper affatim erit. Item[13] amet[14] homines[15] ſibi ſubditos paterno prorſus affectu, opitulando omnibus, quos vel orbitas ac ſolitudo, vel inopia & fames, aliique caſus aut ærumnæ affligunt: ſic enim ſubditi viciſſim filiorum inſtar Principi ſuo morem gerent, eumque ſic verebuntur ut etiam diligant. Denique ſi quando ſubditorum manus atque opera poſcatur ad extruenda vel reſtauranda opera publica, imperet[16] hæc ſubditis[17] opportuno[18] tempore[19]; quo ſcilicet ruri paſſim vacatur, non eo quo ſementis illos, vel agricultura, vel meſſis occupat: hoc pacto frugum atque alimentorum copia plerumque ſuppetet; operaque publica ſine publico detrimento alacriter perficientur.

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Fratres[3] natu-minores[4] ac filii-familias[5] ſi intrò ſeu domi ſuæ degunt, tum quidem[6] obediant[7] ſerviantque parentibus quantâ poſſunt contentione tam animi quàm corporis: ſi autem verſantur foris[8], tum[9] obſervent majores-natu[10] propinquos ſuos & conſanguineos, cives item ac populares, iiſque ſua præſtent obſequia: ſi quid operis negotiique ſuſcipiant, conſtantiam afferant[11], cœptaque perficiant, proinde maximè ſemper attendant principio & fini cujuſque operis; atque adeo[12] veraces[13] ac ſinceri[13] quoque ſint, ſibique conſtent in operibus ſuis: amplo[14] quodam & univerſali[14] amore[15] diligant omnes[16], cum omnibus pacem colant; ſic tamen[17] ut arctiori quodam vinculo benevolentiæ[18] & familiaritatis[18] jungantur optimis[19] quibuſque viris & probatiſſimis[19]: & hæc quidem ſunt adoleſcentum officia, maximè neceſſaria; quibus exactè præſtitis[20] ſi [21]ſuppetat[22] eis pauxillum otii ac virium[23], tum laudabiliter[24] adhibebunt illas[25] in addiſcendis[26] litteris[27], & mandandis memoriæ priſcorum Sapientum Majorum noſtrorum odis, quibus egre-

gia

gia planè documenta cujusvis ætatis institutioni, sed inprimis adolescentiæ, perapposita continentur.

§. 2.

DISCIPULUS *çù*[1] *hiá*[2] ait[3]: Si delectetur[4] quis viris probis ac sapientibus[5] sic ut commutet[6] & quasi transferat in hos amorem quo ferri solet in res visu[7] pulchras[7] ac delectabiles[7]: id est, si cum eo impetu atque ardore amoris appetat adolescens virtutem ac sapientiam, quo ætas ista plerumque rapi solet ad oblectamenta sensuum. Item in præstando[8] probi filii officio[8] tam erga patrem[9] quàm matrem[10], si valeat[11], seu velit & conetur exhaurire[12] suas[13] vires[14]: ad hæc, si debita subditi officia[15] sic præstet adversus suum Regem[16] aut Principem, ut valeat[17], sive non dubitet exponere[18] propriam[19] quoque personam[20] ac vitam quotiescunque res ita postulaverit. Denique cum[21] sodalibus[22] & amicis[23] suis vivens familiariter[24] si tales instituat sermones[25], ut[26] ubique locum habeat[27], seu eluceat fides[28] ipsius ac veracitas; quisquis hujusmodi fuerit, tametsi[29] fortè sint qui dicant[30] eum necdum[31] studuisse[32], ego[33] certè semper[34] & sentiam & dicam[35] studuisse[36], & præclarè quidem esse doctum. (Non vult *çù hiá* angi animo vel affligi adolescentes illos, quibus à domesticis officiis & curis tuendæ vitæ, quod apud homines tenuioris fortunæ non raro usuvenit, nihil est vacui temporis quo litteris dent operam: obtineant modò ipsi sedulòque exerceant virtutes illas, quarum gratiâ potissimùm litteræ discuntur, disci certè quidem par est; censebuntur enim, quamvis rudes litterarum fuerint, non ipsis tantùm litteris, sed etiam sapientiâ, quæ perpetua virtutis comes est, feliciter instructi.)

F. 4. p. 1. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Probus[3] vir[4] si idem non[5] sit vir admodùm serius, habeat quoque cordi exteriorem gestuum motuumque omnium moderationem & gravitatem[6], quæ auctoritatis ac reverentiæ conciliatrix est; sed è contrario gaudeat incompositè vagari, & jocis nugisque indulgere; profectò[7] non[8] habebit inter suos auctoritatem[9], quin imò despicabilis iisdem reddetur, & scientias[10] ac disciplinas, quas tanto studio & labore acquisivit, sanè[11] non[12] diu conservabit[13].

§. 2.

ABSIT tamen ut solâ contentus exteriori compositione, de interiori, quæ longè præcipua est, minùs laboret: quin imò primum[1] præcipuumque ipsius studium poni debet in cultu & compositione ipsius animi, tametsi non cadat sub oculos aspectumque hominum: nihil igitur æquè sit cordi, ut cordis[2] sinceritas ac fides[3].

P. 2. §. 1.

NE[1] contrahas[2] amicitiam ac familiaritatem cum quopiam qui ſit [3]deterior[4] quàm ſis tu[5] ipſe; quippe damno tibi futuram, non uſui: imò quos te meliores eſſe viros cognoveris, hos ſectare, his jungere.

§. 2.

MEMOR interim conditionis humanæ, quæ imbecillis eſt pronaque in lapſum, & peccare facilis; ſi te peccare[1] contigerit, tum[2] quidem ne[3] timeas[4] dubiteſve corrigere[5] quod peccatum eſt, & cum niſu quoque ac labore ſurgere, perruptis generosè vinculis ac difficultatibus, quibus impediri te ſentis ac deprimi.

§. 3.

CEm[1] çù[2] ait[3]: Qui Rempublicam gubernant, ac cæteris exemplo ſuo prælucere debent, ſiquidem exacti[4] ſedulique fuerint in obſervatione rituum funebrium, quando contigerit parentes eorum vitâ[5] fungi; tum verò lugentis animi ſenſu, necnon ſplendore quodam & apparatu juſta illis perſolvendo, renovent[6] item piam illorum memoriam[6], & annuos ritus atque parentalia, quamvis à multo tempore[7] jam diem[7] obierint, fiet ſanè ut extenuata jam lapſu vitioque temporum populi[8] virtus[9] (quod ad pietatem obſervantiamque filialem ſpectat) reſtituatur[10] priſtino ſuo vigori atque amplitudini[11]; & ſubditi omnes ad exemplum eorum qui magiſtratum gerunt, ſe componant. Tacitè nonnullos hîc arguit, qui in parentum ſuorum funere parcebant ſumptibus, tametſi lamentis lacrymiſque non parcerent.

F. 5. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS *çù*[1] *kin*[2] quærit[3] ex[4] condiſcipulo *çù*[5] *cúm*[6], dicens[7]: Magiſter noſter [8]*Confucius*[9] accedens[10] ad[11] aliquod[12] regnum[13], haud[14] dubiè mox cognoſcit[15] quænam ſit illius[16] regni adminiſtrandi ratio[17]: quæro nunc abs te, num eam ipſe ab Rege vel ab alio quopiam exquirit[18] curioſus? an[19] fortè Rex eam ultrò[20] communicat cum ipſo?

§. 2.

C*ù*[1] *cúm*[2] reſpondet[3]: Magiſter noſter [4]*Confucius*[5] ſuâ illâ facilitate[6] morum ac ſuavitate[6], ad hæc manſuetudine[7], necnon obſervantiâ[8] reverentiâque eorum quibuſcum agit, prudenti item moderatione[9], modeſtiâ[10] ſubmiſſioneque animi, his[11] inquam pulcherrimis artibus, cùm Optimatum Regumque ſibi gratiam & benevolentiam

pariat, ac penitus irrepat in eorum sensus ac voluntates, hoc assequitur[12], ut ab eis non ultrò tantùm de administratione Reipublicæ edoceatur, sed studiosè etiam consulatur. Quæro nunc igitur vicissim abs te, hæc ars industriaque [13]Magistri[14] nostri, & indagandarum[15] rerum[15] modus, hic[16] nonne diversus[17] est ab[18] eo quo homines[19] vulgò quæ secreta sunt indagant[20] & exquirunt?

P. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ut certi quidpiam cognoscas, ac tecum ipse statuas de obedientia filii-familias, primùm quidem dum pater[3] superstes[4] est, observa[5] quò maximè propendeat ipsius[6] pueri animus, quò studia[7] ferantur: quid agat autem, non est quòd curiosiùs observes; quippe cùm tunc non sit juris sui atque arbitrii, aget utique quod jusserit pater quamvis invitus ac nolens: verumtamen ubi jam pater[8] è vivis[9] excesserit, tum scilicet observa[10] quid ipse[11] filius agat[12], quam suscipiat vivendi rationem. Certè per tres[13] annos[14] si is non[15] immutaverit[16] [17]paternum[18] rectè vivendi[19] institutum, (nam si pater ab eo quod rectum & honestum est aberravit, haudquaquam putet filius paternis se vestigiis insistere oportere, *inquit Colaus*) tunc sanè poterit[20] nuncupari[21] obediens.

F. 6. *p*. 1. §. 1.

DISCIPULUS *yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Sicut toleranda non est juris[4] officiique violatio, sic in officiorum usu[5], & dum jus aliquod exigitur, placabilitas[6], moderatio & longanimitas[6] obtinent[7] primum[8] locum. Ex priscorum[9] quidem Regum[10] sententia[11] atque instituto in hujusmodi[12] moderatione atque humanitate constituebatur[13] omnis decor[14] atque venustas officiorum, & quascunque tractabant illi res minores[15] majoresve[16], omnes inde[17] procedebant: omnia omnino tam prudenti atque amabili suavitate condiebant ac temperabant, adeoque ad optatum quoque finem feliciter perducebant.

§. 2.

EST[1] hîc tamen quod[2] prudenter non[3] facias[4], sive quod vitare te oporteat, velut extremum quoddam ab aureâ mediocritatis regulâ aberrans: si videlicet perspectam[5] habes regiam illam plenamque humanitatis & clementiæ facilitatem[6], quot item quantasque utilitates afferre soleat, jamque adeò exarseris illius exercendæ desiderio; verumtamen[7] illam facilitatem[8] non[9] secundùm[10] regulas[11] officiorum[12] quæ uniuscujusque sunt propria, moderaris, peccabis identidem: adeoque est hîc quòd utique[13] non[14] conveniat[15] facere[16]. Vult nos, dum comitatem beneficentiamque exercemus, cum judicio, consideratè constanterque exercere; non autem temeritate quadam,

ſine judicio vel modo erga omnes, vel repentino quodam quaſi vento, impetu animi concitatos.

P. 2. §. 1.

IDEM *yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Promiſſum[4] pactumve quo te alteri obſtrinxiſti, ſi accedit[5] ad[6] juſtitiam[7], ſive non alienum ſit ab æquitate & honeſtate; verbo[8] tuo par[9] erit te[10] ſtare & præſtare datam fidem. Verùm ne cogaris aliquando vel fidem fallere, vel certè violare juſtitiam, ante omne pactum omnemque ſponſionem diligenter examina, juſtitiæ-ne conſentanea ſint. Rurſus comitas atque obſervantia[11], quibus alios ipſe proſequeris, ſi appropinquent[12] [13]officiis[14], id eſt, ſi conjungantur cum ea moderatione ac prudentiâ quam ratio officiorum cuique debitorum flagitarit, procul[15] amovebis abs te ruborem[16] & probrum[17]; nec erit periculum, ne vel importunus atque ineptus eſſe videaris dum exceſſu peccas, vel agreſtis aut ſtolidè ſuperbus dum peccas defectu. Denique ad amicitias quod attinet ac patrocinia[18], quibus nitare, eos viros haudquaquam[19] neglige[20], quos ſua[21] ſpectata fides ac probitas amore[22] dignos reddit, quibus adeò[23] poſſis[24] uti[25] patronis ac defenſoribus in omni caſu ac fortuna.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Quiſquis eſt virtute[3] præditus[4], dum potu[5] ciboque[5] reficitur, non[6] hoc[7] agit ut ſaturetur[8] oppleatque ſe & ingurgitet[8], ſed ut vivat vireſque reficiat: in ædibus[9] etiam quas habitat[9], non[10] ſectatur[11] impenſiùs vel commoda[12] ſua vel delicias. Ad hæc impiger[13] ac ſedulus eſt in[14] obeundis[15] negotiis, &[16] cautus ac prudens[17] in[18] verbis[19]: & talis cùm ſit, haudquaquam tamen ſibi vel placet ipſe vel fidit, ſed ultrò[20] adit & ſtudiosè ſectatur viros ſapientiâ[21] præditos ac virtute[22], &[23] horum conſiliis & exemplis ceu regulâ quâpiam dirigitur[24]. Revera quiſquis eſt hujuſmodi, poteſt[25] dici[26] [27]Philoſophus[28]; & hoc ſufficit ut talis dicatur.

F. 7. *p.* 1. §. 1.

DISCIPULUS *çù*[1] *cúm*[2] percunctans[3] à *Confucio*, ait: Si quiſpiam ſit pauper[4], &[5] tamen ſublevandæ paupertatis gratiâ haud[6] aduletur[7] cuipiam; divitiis[8] affluat, nec[10] tamen[9] extollatur[11] ſuperbiâ, de hujuſmodi[12] quid cenſendum[13], ô Magiſter. *Confucius*[14] reſpondet[15]: Suâ dignus laude[16] eſt is quidem, non is tamen qui impleverit numeros omnes veræ laudis veræque virtutis; adeoque necdum[17] comparandum[18] cum eo qui pauper[19] ſit, &[20] ſuâ illâ paupertate contentus gaudeat[21]; dives[22] ſit, &[23] tamen gaudeat[24] officiis[25]; manſuetè ſcilicet moderatèque ſe gerens, ſine faſtidio vel arrogantiâ, & in omnibus obtemperans rationi.

§. 2.

§. 2.

DISCIPULUS *çù*[1] *cúm*[2] accepto hoc responso mox ait[3]: Antiquo poëmate[4] dicitur[5]: Ceu[6] cædens[7], ceu[8] limans[9] ossa; ceu[10] scalpens[11], ceu[12] poliens[13] lapillos: quod igitur modò factum est abs te, ô Magister, dum propositas à me virtutes ceu lapides pretiosos, sed etiamnum rudes quodammodo expolivisti; nonne est[14] hoc ipsum[15] quod isto carmine significatur[16]?

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] hîc collaudans suum discipulum ait[2]: O mi *Sú*[3] (vulgare nomen est ipsius *çù cúm*) nunc[4] primùm potero[5], sive audebo tecum[6] agens, citare[7] Priscorum carmina[8] atque auctoritates quamvis explicatu difficiles: video namque te valere ingenio, qui simul atque ego proposui[9] hanc[10] modò memoratam[11] sententiam meam, Priscorum auctoritate sanè propositâ significasti id quod feceram, & simul[12] assecutus[13] es quæ ipse nondum[14] profatus eram.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Non[3] angatur[4] quis instructus verâ virtute, verâque philosophiâ, nec cruciet sese quòd homines[5] haud[6] eum[7] norint[8]; adeoque nec operâ ipsius & eximiis talentis utantur, maximè cùm hoc sit libertatis arbitriique alieni: sed angatur[9] potiùs & affligatur quod ipsemet non[10] perspectos[11] habeat homines[12], uti par erat habere; adeoque facilè possit in eorum delectu ad amicitiam aliaque officia errare; nec sciat quos fugere, quos sectari conveniat.

F. 8. *p.* 1. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait:[2] Quisquis[3] regit[4] cum[5] virtute[6], præclaro subditis suis exemplo constanter prælucens, planè est[7] instar[8] septemtrionalis[9], id est polaris stellæ[10]: ipsa persistit[11] suo[12] propè immota loco[13], cùm[14] interim reliqua[15] omnia quæ perenni motu circumaguntur sidera[16] illam respiciant[17].

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Odæ[3] [4]trecentæ[5], sive doctrina quæ trecentis priscorum Sapientum odis continetur, unico[6] verbo[7] totæ comprehenduntur[8], dum dicitur[9]: Nostra mens omnis & cogitatio[10] sit absque[11] ulla pravitate[12]; quippe si id quod turpe vel iniquum est, ne primâ quidem cogitatione delibamus, multò minùs illud reipsa factove aliquando suscipiemus.

P. 2. §. 1.

C*Onfucius*[1] ait[2]: A Rege aut Gubernatore si dirigantur[3] subditi, atque in officio contineantur per[4] solas leges[5]; qui has tamen non observarint, nihilominus in officio[6] contineantur per[7] terrores atque supplicia[8]: populus[9] tunc quidem servili metu compulsus abstinebit[10] sese à delictis gravioribus; sed[11] profectò more improbi cujusdam servi, sine[12] pudore[13] scilicet ac vero criminum odio; atque adeò non diu in officio persistet: persistet enim violenter & timore magistro, qui utique malus officii magister est.

§. 2.

CONTRA verò si regas[1] ac dirigas illos per[2] unam ferè virtutem[3], virtutis ipsemet omnibus exemplum, ad hoc proculdubio se component omnes: & quoniam non est eadem conditio omnium, neque esse par virtus potest; tu siquidem prudentiâ atque humanitate tuos contineas[4] si modereris[5] subditos per sua quemque officia[6], atque ita socies[7] omnes vinciasque, planè fiet ut teneantur ipsi non modò ingenuo quodam pudore[8] metuque filiali ne peccent; sed[9] ultrò quoque & alacriter ad omnem virtutis laudem contendent[10] atque pervenient.

F. 9. p. 1. §. 1.

C*Onfucius*[1] ingenuè suis exponens quos in philosophiæ studio progressus ætate procedente fecerit, ait[2]: Cùm mihi[3] decem[4] essent[5] & quinque[6] ætatis anni, protinus[7] applicui[8] animum ad[9] perdiscenda[10] majorum virorum instituta sive philosophiam.

§. 2.

ANNOS [1]triginta[2] natus jam[3] constiti: eas inquam radices egeram ut consisterem[4] firmus in suscepto virtutum sapientiæque studio, neque res ulla extra me posita avocare animum meum ab illo posset.

§. 3.

Q[1]UADRAGENARIUS[2] jam[3] non[4] hæsitabam[5] ampliùs: evanuerant dubiorum nubila: connaturales enim rerum convenientias habebam perspectas, & quid singulis inesset perfectionis vel imperfectionis, intelligebam.

§ 4.

Q[1]UINQUAGENARIUS[2] protinus[3] cognovi[4] cœli[5] providentiam[6] atque mandatum[6], & suam rerum singulis à cœlo inditam esse

naturam, vim, rationem; cujus adeò naturæ perſcrutabar ipſe perfectionem ac ſubtilitatem; indagabam quoque originem, & quæ tandem illius eſſet cauſa, intelligebam.

§. 5.

S[1]EXAGENARIO[2] mihi jam[3] aures[4] erant faciles[5] & ſecundæ[5], expedita ſcilicet ac peracuta vis intelligendi, & aſſiduis tot annorum ſtudiis & exercitationibus excultus animus, optimiſque præceptis & diſciplinis imbutus, ſic ut facilè clarèque perciperem quidquid alii vel diſputarent, vel ipſe legerem.

§ 6.

AD extremum [1]ſeptuagenarius[2] longæ meditationis[3] victoriæque mei ipſius beneficio ſequebar[4] quod[6] cor[5] meum appetebat[7]; nec[8] tamen excedebam[9] regulam[10], ſeu terminos tranſiliebam honeſtatis rectæque rationis, cui jam ſine luctâ moleſtiâve appetitus meus obtemperabat.

F. 10. *p*. 1. §. 1.

M*ém*[1] *y*[2] *çù*[3], unus Præfectorum regni *lù*, conſulit[4] *Confucium* de obedientia[5] quam filii parentibus ſuis debent, in quo ſcilicet ea conſiſtat? *Confucius*[6] reſpondet[7]: In hoc conſiſtit ut quis non[8] repugnet[9]. Hoc audito Præfectus abiit, exiſtimans fortaſſe dixiſſe Philoſophum quidquid dicendum haberet.

§. 2.

IGITUR *fân*[1] *chí*[2] diſcipulo eidemque aurigæ[3] ſuo *Confucius*[4] rem ſignificat[5] dicens[6]: *mém*[7] *ſúm*[8] (idem eſt qui *mém y çù*) quæſivit[9] de obedientiâ[10] ex[11] me[12], in quo illa conſiſteret? Eg[13] verò [14]reſpondi[15], Ut quis non[16] repugnet[17]. Quo audito, confeſtim abiit.

§. 3.

F*ân*[1] *chí*[2] ait[3]: Quis[4] obſecro ſenſus[5] eſt tui iſtius reſponſi, ô Magiſter? *Confucius*[6] declarans illud ſic ait[7]: Vivis[8] parentibus morem gerat ac ſerviat[9] filius debitis cum[10] officiis[11]: mortuis[12] ſimiliter juſta perſolvat, eoſque funeret[13] debito cum[14] ritu[15] atque apparatu: quotannis denique oblationes faciat ſive parentet[16] ſecundùm[17] rationem rituum[18] & officiorum funebrium. Hæc inquam faciat, & impleviſſe numeros omnes filialis obedientiæ cenſendus erit. Non igitur in hoc eam conſtituo, ut nunquam mandatis parentum ſuorum repugnent filii; (cùm evenire poſſit, ut hæc cum æquitate ac ratione pugnent, quibus adeò nequaquam ſit parendum; cùmque functis vitâ parentibus ſuus tamen adhuc obedientiæ & pietati locus

ſit) ſed ut nunquam pugnent peccentve contra officium quod à probo filio tam leges & inſtituta, quàm ratio ac natura ipſa pro conditione cujuſque poſtulat. In regno *lù* tres Optimatum familiæ *mém sūn*, *xō sūn*, & *kí sūn* tempeſtate illâ funebres Regulorum ritus uſurpabant, quorum arrogantiam inſolentiamque Philoſophus hîc damnat.

P. 2. §. 1.

Mém[1] uù[2] pe[3], filius dicti *mém sūn*, quærit[4] ex *Confucio*, in quo conſiſtat obedientia[5]? *Confucius*[6], qui non rarò dare conſueverat appoſita percunctantium moribus vitiiſque reſponſa, ceu morbis ſua pharmaca, reſpondet[7] in hunc modum: Pater[8] & mater[9] dumtaxat ſuorum[10] liberorum ægritudine[11] affliguntur[12]. Quiſquis ergo laudem expetit filialis obedientiæ, caveat in primis ne libidine, vel intemperantiâ, ſimilibuſque vitiis vires ac valetudinem peſſumdet, ac bonis parentibus ſi non acerbos luctus, graves certè curas afferat. Adoleſcens iſte natus in copioſâ lautâque domo, cùm intempeſtivis epulis aliiſque vitiis eſſet deditus, valetudinem ac vitam in diſcrimen adducebat.

§. 2.

Discipulus *çù*[1] *yeù*[2] quærit[3] item ex *Confucio*, in quo poſita ſit veræ obedientiæ[4] ratio? *Confucius*[5] reſpondet[6]: Hac[7] ætate noſtrâ obedientes[8] vulgò hi[9] dicuntur[10], qui poſſunt[11] alere[12] parentes ſuos; ſed profectò ſi nihil præterea requiritur, à brutis quoque animantibus obedientis nomen ac laudem petere quis poterit: quippe ſi agamus[13] de[14] canibus[15] & equis[16], hi quoque omnes[17] poſſunt[18] habere[19] qui eos alant[20]: atque adeò ſi[21] deſit reverentia[22]; ſi inquam cura iſta ſuſtentandorum parentum non ab amore proficiſcatur & honore filiali, ecquid[23] erit unde[24] petatur diſcrimen[25] inter ſuſtentationem patris, & domeſtici canis vel equi?

F. II. *p.* I. §. I.

Discipulus *çù*[1] *hiá*[2] ſimiliter quæſtionem[3] inſtituit de obedientia[4] filiali. *Confucius*[5] reſpondet[6]: Oris[7] alacritas, ſive conſtans alacritas illa filialis obedientiæ quæ adeò in ipſa fronte totoque ore amantis ac reverentis filii reluceat, difficilis[8] eſt illa quidem, ſed profectò nota propè certa veræ germanæque virtutis. Obſequia quippe domeſtica præſtare filii vel inviti atque inobedientes poſſunt: uti cùm domi quidpiam eſt[9] faciendum[10], fratres natu[11] minores ac filiifamilias[12] utique ſubeunt[13] majorum loco id quod laborioſius[15] eſt: rurſus cùm ſuppetunt[16] vina[17] & dapes[18], tunc[19] proculdubio tam parentibus quàm fratribus natu[20] majoribus natu minores officiosè miniſtrant

niſtrant[21] epulas; ſed[22] hi an[23] idcirco[24] ſtatim cenſeantur[25] obedientes[26] eſſe? Enimverò ſi non hæc promptè, conſtanter, & cum alacritate quâdam animi corporiſque præſtiterint, obedientiæ veræ nomen ac numeros haudquaquam impleverint.

§. 2.

COnfucius[1] ait[2]: Ego[3] cum[4] diſcipulo meo *hoêi*[5] diſſero[6] quandoque per totum[7] diem[8]; ille verò ſic me audit ut nihil[9] objiciat[10] unquam vel diſſentientis inſtar vel dubitantis, prorſus[11] ut ſtolidus[12] eſſe videatur, & qui nihil eorum quæ dicuntur capiat: verumtamen ubi à me receſſit[13], tunc[14] ego ſtudioſiùs hominem obſervans[15] examino quid is agat privatim, & ipſum[16] primùm quidem ſilentio[17] & per otium meditari quæ à me ſunt diſputata; deinde[18] verò ſic agere, ſic loqui, planè ut intelligam eâ facultate[19] inſtructum eſſe, ut[20] non modò perquam feliciter percipiat ac penetret omnia quæ doceo, ſed eadem rebus ipſis factiſque palàm exerceat ac manifeſtet[21]. Enimverò diſcipulus meus *hoêi*[22] haudquaquam[23] ſtolidus[24] aut rudis eſt.

P. 2. §. 1.

COnfucius[1] ait[2]: Probos ab improbis diſcernere ſæpe eſt difficillimum. Ut tamen diſcernas, primùm quidem obſerva[3] is[4], quem perſpectum vis habere, quid[5] agat[6] rerum ac moliatur: improbi namque ferè committunt quæ iniqua ſunt ac turpia; probi verò quæ cum honeſtate juſtitiaque ſunt conjuncta: ſed quoniam hæc non ſunt omnino certum probitatis argumentum,

§. 2.

PEnitiùs inſpice[1] & conſidera attentiùs operis cujuſque finem, ipſi[2] quo[3] animo[4] ſcilicet quove conſilio quæ honeſta juſtaque ſunt faciant; quippe ſi fictè ſimulatèque, ſi pravo perverſoque conſilio, quamvis optima ſint quæ agunt, probi tamen cenſeri, quando ſic agunt, haudquaquam poterunt.

§. 3.

SEd neque hîc conſiſtere poterit quiſquis errare non volet: erit illi procedendum ulteriùs & exquirendum[1], is[2], qui probus eſſe videatur, in[3] quo, ſive quibus in rebus ſtudiiſve conquieſcat[4]: ſi enim quæ facit, cum fide juſtitiaque, quæ item bono fine atque conſilio, parùm tamen volens & quaſi per vim coactuſque faciat, ſic ut animus ipſius non ex ipſa virtute vel honeſtate operis, ſed aliunde quietem ſuam & oblectamentum petat; certè nec conſummata dici poterit probitas illa, nec eſſe, qualiſcunque tandem fuerit, diuturna.

§. 4.

POrrò si quis usus fuerit hujusmodi animadversione atque examine, eum homines[1] quo[2] pacto lateant[3]? eum homines[4] quo[5] pacta lateant[6]? quomodo non perspectos habeat? facilè profectò, ac citra periculum erroris, probos ab improbis, à vitio virtutem discernet.

F. 12. *p.* 1. §. 1.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Si quis assiduè recolat[3] exercitetque vetera[4], sive ea quæ memoriæ quondam mandavit ac didicit, atque[5] hoc modo per se assequatur identidem, sive deducat[6] nova[7] (uberes quippe sunt atque inexhausti fontes Veritatis atque Philosophiæ) [8]poterit[9] is ad insignem quandam doctrinam pervenire & evadere[10] magister[11] aliorum.

§. 2.

C*Onfucius*[1] ait[2]: Perfectus[3] vir[4] non[5] est vas[6], sive non est vasis atque instrumenti instar, ad unum alterumve dumtaxat usum accommodatus; sed cùm sit instructus copiâ quâdam atque amplitudine variarum dotum, idoneus est ad res quamvis magnas multasque perficiendas.

Diverso quondam sensu Confucius, *cùm in avitam Regum aulam esset ingressus, ac vas quoddam videret jam inclinatum pronumque in casum, suspirans, Vas (inquit) vacuum, vas item redundans liquore inverti facile est; vas semiplenum tutò rectèque consistit. Aderat hæc dicenti* çù lú *discipulus; explanari sibi petit sententiam. Tum* Confucius: *Si Rex (inquit) vel à virtute sit vacuus, vel præfidentiâ quâdam superbiâque plenus & quasi redundans, erit is in quævis mala prolabi facilis, regnumque unà cum suo Principe proclive in ruinam. Contrà verò si Rex egregias naturæ suæ dotes optimis quoque disciplinis ac scientiis exornarit, nec tamen usquequaque placeat sibi, memor, multa cùm sciat, plura tamen ab se ignorari; quamvis item multa existant merita sua, virtutes multæ, semper tamen laudes alienas posthabeat propriis; opibus denique & potentiâ quantumvis valeat, sic tamen se gerat, quasi mediocria sint omnia: cum hac prudentia & moderatione magnitudineque animi quisquis regnabit, regnabit securus, ibitque medio tutissimus, & eximia naturæ fortunæque dona, quæ multis solent esse fraudi, ipsi gloriæ atque emolumento erunt.*

§. 3.

DIscipulus *çù*[1] *cúm*[2] quærit[3] ex *Confucio* de viro[4] perfecto[5] cujusmodi nimirùm sit. *Confucius*[6] respondet[7]: Talis est ut priùs[8] re ipsa factisque[9] compleat suos[10] sermones[11] quibus instituere desiderat

alios, ac[12] deinde[13] ſua ipſius facta & exempla proſequatur[14] alios inſtituendo. Verbo, primùm agit, tum docet. Facundum naturâ ſtudioque diſcipulum, atque adeò copioſiori ſermocinatione quandoque peccantem tacitè reprehendit Philoſophus.

§ 4.

CONfucius[1] ait[2]: Probus atque perfectus[3] vir[4] amplitudine quâdam charitatis ac beneficentiæ, quâ de omnibus bene mereri deſiderat, & communem generis hominum conciliationem & conſociationem colere ac tueri, univerſalis[5] eſt &[6] non[7] particularis[8]. Contrà verò improbus[9] ac vilis[9] abjectique[9] animi homo[10] particularis[11] eſt, privatis affectibus ducitur, amicitiam fœneratur, & beneficia ſua meritaque privatis emolumentis & commodis ſeu pretio quodam ſordidè divendit; adeoque[12] non[13] eſt univerſalis[14].

Doctrinam hanc & ſimul amplitudinem charitatis ſuæ memorabili quadam ſententiâ declaravit aliquando Confucius: *audito namque fuiſſe militem è regno* çî, *qui amiſſum fortè ſcutum cùm diu fruſtra quæſiviſſet, tandem ſolaturus ſe de jactura ſua his verbis uſus fuerat:* Regni *çi* homo, ſive ſubditus, ſcutum quidem perdidi, ſed proculdubio ejuſdem regni *çi* homo, ſive commilitonum meorum aliquis, perditum obtinuerit. Confucius *ad hæc inquit: Dixiſſet multò meliùs ac laudabiliùs ſiquidem dixiſſet*, Homo ſcutum quidem perdidi, ſed & homo perditum obtinuerit: *hoc pacto charitatem militis ab anguſtiis vel caſtrorum vel patriæ ad amplitudinem generis humani traducens.*

P. 2. §. 1.

CONfucius[1] ait[2]: Exercitationi[3] totum ſe dedens, &[4] non[5] meditationi[6], utique[7] ludet[8] operam: meditationi[9] totum ſe dedens, &[10] non[11] exercitationi[12], utique[13] errori & confuſioni[14] obnoxius erit. Quiſquis enim ſtudet ac diſcit quidem exercitatque ſeſe, ſed non aſſiduè meditatur ac recolit & quaſi ruminat ea quæ didicit, nihil exactè ſolidèque perdiſcet, ſed cum perpetua quadam ruditate & quaſi caligine luctabitur. Rurſum quiſquis vel deſidiâ vel præfidentiâ quadam ſui occupatus, & nec libros conſulens nec Magiſtros, ſterili otioſæque tantùm contemplationi rerum, & non exercitationi, dat operam, is nihil ſanè aſſequetur præter umbras rerum & inanes ac ſæpe falſas imagines, nec in ſolida quapiam tutaque doctrina conquieſcet, ſed periculum erit ne in errores alios atque alios identidem prolabatur.

§. 2.

CONfucius[1] item ait[2]: Quiſquis operam[3] dat peregrinis[4] ac diverſis à doctrina Sanctorum dogmatibus[5], eiſque temerè inſtituit

alios; hujusmodi[6] novator citò perniciosus[7] erit tam sibi quàm Reipublicæ.

Colaus hoc loco quatuor sectas enumerat, & Sinicas (ut ita loquar) hæreses; quas quoniam tam ipse quàm alii Interpretum verbis sanè gravibus condemnant, operæpretium fuerit de censuris eorumdem pauxillum hîc delibare. Sic igitur ait: Lex & disciplina, quæ diversa est ab ea quam Sancti nobis tradiderunt, hæresis vocatur, cujusmodi sunt eæ quarum principes extiterunt *yâm* & *mè*, & quæ ætate nostra vulgò *taó kiá*, & *fe* nuncupantur. (fe *idoli nomen est ex India in Chinam importati; quod & Japones, sed alio nomine,* xaca *scilicet, venerantur. Hæresiarchæ* yâm *&* mè *vixerunt annis circiter sexcentis ante Christum, imperante familiâ* cheu, *atque in occasum jam declinante. Prioris error hic erat: Satis superque esse sibi suarum cuique rerum curam, alienis haudquaquam implicari oportere; adeoque nec in Rempublicam, nec in Principem & Magistratus, nec in parentes ipsos quidquam vel studii, vel operæ, vel facultatum conferri. Dissociabat itaque genus humanum improbus, atque orbem terræ in solitudinem redigens, pulcherrima civitatum & regnorum corpora; dum singula membrorum (civium inquam) sibi unis vacare jubet & consulere, planè destruebat. Huic è diametro erat opposita posterioris, qui* mè *dicebatur, doctrina: unicuique scilicet se neglecto de aliis dumtaxat esse laborandum; sic autem ut æqualis cura benevolentiaque impenderetur omnibus, nullo ne amicorum quidem vel parentum discrimine. Sic ambo stulti dum vitabant vitia, alter se amantis immodicè, se negligentis alter, in contraria, uti fit, currebant. Tertiæ sectæ, quæ* taó kia *nominatur, auctor fuit* lì laò kiũn, Confucii *coëtaneus. Docebat is, opes, honores, & ea quæ eximia plerisque & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere; vacare sibi rerumque contemplationi. Porrò sectam hanc principiò fortassis integram, nec longè aberrantem à vero, sectatores deinde tot superstitionibus præstigiisque magicis vitiaverunt, tam fœdâ turpium voluptatum labe contaminarunt, ut hæresis & quidem pestilens ac perniciosa vocari jam possit.*

Chîm çù *interpres in hunc locum scribens ait:* Quatuor sectarum ea quæ postrema est, atque idolum *fe* colit, affert quidem plura, quàm afferant tres priores, veritati rationique consentanea; sed vel ob hoc ipsum magis est perniciosa, ut quæ virus suum specie illa veritatis occultet feliciùs, latiùsque diffundat: quocirca quisquis virtutis ac sapientiæ studiosus sit, illius dogmata non secus ac sermones obscœnos, & illecebrosas ac turpes rerum species aversari ac fugere oportet; fore alioquin ut pestis illa raptim sese in viscera incautorum insinuet. *Hæc ille.*

Annalium verò Interpres kieũ kiûm xān *gravioribus quoque verbis atque sententiis, nec sine quadam acerbitate, non modò sectam ipsam condemnat, sed imprimis stultitiam ac temeritatem Imperatoris* mîm tí, *qui eam*

cum

cum monstro seu idolo Fe *in Sinarum Imperium invehi sit passus. Eum quippe hoc facto infortuniis & calamitatibus omnibus aditum præbuisse, sic ut ab ipso Mundi exordio ad præsentem usque diem nihil infortunatius tristiusve Sinis acciderit: itaque pessimè de majoribus suis posterisque fuisse promeritum, nec esse de Tyrannis quemquam, quamvis perniciosi ac detestabiles extiterint, qui non ex hoc saltem capite innocentior meliorque ipso Imperatore* Mîm tí *censeri queat.* Ecquid tandem magis alienum est *(inquit)* à pietate reverentiâque Majoribus debitâ, quàm ex barbarorum terris legem petere, quam nec Majores nostri secuti sint, nec verò sequi voluerint; quæ inimica pacis & societatis humanæ perturbat ac tollit ordinem omnem, quem parentes inter & filios, Reges ac subditos, maritos & conjuges, &c. natura constituit, ac mutuis officiis foveri voluit & conservari: enimverò crimen hujusmodi in cœlum pervadit. *Hactenus Interpres Annalium.*

Has igitur sectas & novitates uti vehementer damnat Colaus cum cæteris Interpretum, ita viam unam, unamque legem quam Sancti constanter tenuerint, & quæ terris omnibus gentibusque maximè sit communis, tenendam esse docet. Hæc nimirum ea est, quæ Jû kiáo, *id est,* Litteratorum lex *& doctrina dicitur, quam* Confucius *à priscis Regibus ac Philosophis acceptam & ipse perquàm severè coluit, & excoluit atque illustravit tot documentis ac præceptis: quam legem si uti profitentur ætatis nostræ litterati, ita & servarent, non adeò difficilis, uti nunc est, eis aditus foret ad salutarem, & quâ unâ lex illa naturæ perfici debet, Christianæ veritatis gratiæque legem.*

§. 3.

Confucius[1] ait[2]: Sciens rerum & esse & haberi desideras, ô mi discipule *Yeû*[3], age nunc ergo, docebo[4] te[5] scire[6], sive docebo te quis verè sciens rerum dici queat. Scis[7] quidpiam? profitere[8] quòd id scias[9]. Non[10] scis[11]? ingenuè fatere te nescire; seu sic te gere[12], ut qui id [13]nescias[14]: hoc[15] enimverò scire[16] est, & rerum scientem esse. Neque enim hoc exigitur, ut causas omnes ac naturas rerum perspectas quis habeat, cùm eas nec Sancti quidem exhaurire cognoscendo queant; sed ut ex ea quæ officii sui sunt intelligat ac perdiscat, incognita pro cognitis non habeat, hisque temerè assentiatur, &, quod deterius est, aliis errores suos venditet, tam sibi quàm aliis imponens: sed adhibeat item ad considerandas res & tempus & diligentiam; peritiores se identidem consulat, & in hoc priscorum Regum *Yaô* & *Xún* prudentiam modestiamque imitetur. Ducebatur sciolus ille discipulus immodico laudis ac præcellentiæ studio, adeoque non rarò hîc peccabat; quapropter eum *Confucius* hisce verbis ceu brachio molliori castigat.

F. 13. *p.* 1. §. 1.

Discipulus *çù*[1] *chām*[2] in disciplinam *Confucii* tradiderat sese, & operam dabat[3] philosophiæ, ut obtineret[4] litterarum doctri-

næque præſidio dignitates in Republica, & qui illas conſequuntur amplos cenſus[5]. Ut ergo diſcipulum inſtituat

§. 2.

Confucius[1] ſic ait[2]: Ex multis[3] hominum ſermonibus, quos audire[4] te contigerit, prudenter ſecerne, ac relinque[5], ſilentioque fac premas quæcumque dubia[6] fuerint vel incerta: conſideratè[7] verò fac proloquaris[8] [9]cætera[10], quamvis tibi certa videantur eſſe, tutòque dici poſſe: ſic[11] enim fiet, ut verbis quidem perrarò[12] pecces[13]. Rurſus ex multis[14] rebus atque negotiis quæ vulgò videbis[15] ſuſcipi ac tractari, iis prudenter abſtineto[16] prudens quæ ſunt cum periculo[17] vel offenſione conjuncta; cautè[18] verò te geras[19] & conſideratè [20]reliquis[21] etiam in rebus: ſic[22] enim fiet ut rarò[23] te rei vel temerè ſuſceptæ vel malè geſtæ pœnitudo[24] ſubeat. Porrò ubi tam præclara vitæ morumque ratio ſervabitur, ut quis nec verbo[25] niſi fortè rariſſimè[26] offendat[27], nec facti[28] niſi rariſſimè[29] pœniteat[30], mihi crede, perampli cenſus[31] his[33] tam cautè conſideratèque vivendi artibus [32]continentur[34]: tantam quippe prudentiam & virtutem publicæ dignitates, & qui cum his conjuncti ſunt cenſus, ultrò conſequentur.

P. 2. §. 1.

Ngāi[1] cūm[2], Regulus regni *lù* poſtremus, conſulens[3] *Confucium* ait[4]: Quomodo[5] perficiam[6], ut[7] populus[8] æquo animo ſe mihi ſubdat[9] atque imperata faciat? [10]*Confucius*[11] [12]reſpondet[13]: Admove Reipublicæ atque evehe[14] ad munera publica viros integros[15] ac rectos; exclude[16] verò ab adminiſtratione Reipublicæ omnes[17] eos quos cognoveris eſſe homines cupidos, & vilis, pravi tortuoſique[18]ingenii: ſic[19] fiet ut ſubditi[20] tui omnes æquiſſimo animo & illis & tibi pareant[21]: quòd ſi contrarium feceris, & evexeris[22] improbos[23] quos dixi, excluſeris[24] autem ac neglexeris omnes[25] probos[26] ac rectos, utique[27] populus[28] tibi haud[29] æquo animo ſubdetur[30]. Nimirum ſic eſt naturâ comparatum, ut ſubditos inter ii quoque qui fidem, continentiam & æquitatem ipſi negligunt, virtutes has tamen in ſuis Magiſtratibus magnopere diligant atque ſuſpiciant; contraria verò oderint, nec ullo modo ferant: quocirca tam juſtis tuorum ſtudiis obſecundare te neceſſe erit, ſiquidem eos cum fide, conſtantia & alacritate parere tibi volueris.

§. 2.

Ki[1] cām[2] çù[3], unus Optimatum regni *Lù*, ſciſcitatur[4] à *Confucio* in hunc modum: Is qui magiſtratum gerit, volens perficere[5] ut populus[6] adverſùm ſe reverentiam[7] fidemque ſervet[8], [9]utque ad virtutis item ſtudium excitetur[10], quo[11] pacto[12] id perficiet? *Confucius*[13] reſpondet[14]: Quoties ſe dat in conſpectum[15] ſuorum, ſi cum[16] decoro[17] & gravitate[17] ſe gerat, nihil appareat in eo leve vel incompoſitum, nihil agreſte vel inhumanum; tum[18] ſubditi eum ſuſpicient[19] ac ve-

rebuntur. Rursus si fungatur ipsemet officio pii atque obedientis[20] filii erga parentes ac majores suos, subditos item clementer ac benignè[21] tractet, illi tam apposito virtutis exemplo permoti, devincti etiam clementiæ beneficentiæque vinculo, planè[22] tum respondebunt insigni cum fide[23] Principi suo & Magistratibus. Denique si evexerit[24] admoveritque gubernandæ secum Reipublicæ viros spectatæ[25] probitatis, &[26] humaniter ac benignè instituerit[27] etiam imbecilles, quibus non[28] est tantum virtutis ac facultatis[29], sic ut eos haudquaquam despiciat negligatque; tum[30] quoque fiet ut excitentur[31] animi omnium, & in summis infimisque virtutis ac laudis studium mirabiliter exardescat.

F. 14. p. 1. §. 1.

FOrtè[1] quispiam alloquens[2] [3]*Confucium*[4] ait[5]: O *Confuci*[6], quare[7] non[8] geris[9] magistratum[10]?

Quo tempore Tím cũm *Regulus primùm cœpit administrare regnum suum* Lù, *privatus agebat* Confucius, *propterea quòd ii, quorum consiliis tunc maximè Princeps utebatur,* Kí xí *scilicet &* Yâm hó, *homines essent improbi & perturbatores Reipublicæ.*

§. 2.

SEd cùm hanc causam significare nollet *Confucius*[1], aliâ percunctatori satisfacturus, sic ait[2]: In libro *Xũ*[3] *Kim* sic dicitur[4]: O singularem obedientiam[5]? (Sapientis scilicet *Kiũn chin*, imperante familiâ *Cheũ*; nam hujus viri laudes ibidem afferuntur.) Hoc tantùm[6] egit ipse ut obediret[7] parentibus, & mutuus vigeret[8] amor inter[9] se & fratres suos majores[10] ac minores[11] natu, extendens[12] hæc virtutis industriæque commoda ad eos in quos[13] habebat[14] privatum domesticumque imperium[15]: hoc[16] autem, mihi crede, etiam[17] est [18]gubernare[19], & magistratum inter privatos quidem parietes, at non sine laude & emolumento gerere: quorsum[20] igitur magistratum[21] geram[22] publicum, ut censear ac dicar gerere[23] magistratum[24]?

§. 3.

COnfucius[1] ait[2]: Qui homo[3] cùm sit, tamen[4] careat[5] fide[6], sive dictorum conventorumque constantiâ & veritate, non[7] intelligo[8] hujus[9] usum[10], seu cui tandem usui possit esse. Magna[11] plaustra[12] si careant[13] transverso[14] ad temonem[14] ligno, cui boves adstringi solent ac jungi; parva[15] curulia[16] si careant[17] arcuato[18] ligno, quo equus continetur & jungitur, curulibus hujusmodi[19] quo[20] tandem modo[21] iter[22] instituetur? tametsi fortè per aliquot passus rectâ queant procedere, ad primum tamen flexum mox hærebunt: sic homo cui fides deest, non modò publicis in rebus, sed nec privatis domesticisque utilis erit. Est omnino Virtus ista preciosissima Regum gemma;

cum hac Imperia quamvis ampla proſperè pacificèque gubernantur.

Certè quàm ea Priſcis, & Imperatoribus, & Adminiſtris Imperii cordi fuerit, ex eo, quod ſecundo ex familia Cheū *Imperatori*, Chîm vâm *dicto*, *quondam contigit, ſatis poteſt intelligi. Hic namque dum unà cum fratre ſuo adoleſcentulo adoleſcens & ipſe annorum ſeptemdecim in horto ſe oblectat, decerptum ex arbore folium ad frontem applicans ſui fratris, (ritum ſcilicet imitatus quo admotâ fronti tabellâ creari ſolebant Reguli,) jocabundus*, Regni *Tàm* Regulum te creo, *inquit: hic* Sù yè, *unus Optimatum*, Rata eſt *(inquit)* ô Imperator, hæc creatio. *Cùmque ille joci gratiâ ſe feciſſe diceret, perſeveravit Sapiens ratam eſſe; neque enim jocos in Principem cadere; verbo ſtandum eſſe: quid multa?* Xo yû (*Principi nomen hoc erat*) *regnum obtinuit, in quo ipſi longa deinde ſeries novem & viginti Regulorum poſterorum ejus ſucceſſit.*

P. 2. §. 1.

Diſcipulus *çù*[1] *chām*[2] quærit[3] ex Magiſtro ſuo, an decem[4] familiæ [5]Imperiales, quæ labentibus ſæculis aliquando conſecuturæ ſint eam quæ tunc rerum potiebatur, poſſit[6] præſciri[7], an ſcilicet jam nunc ſciri queat quæ futuræ ſint leges & inſtituta ſingulorum, qui ortus & interitus.

Sinenſe ſæculum triginta dumtaxat annis conſtat; atque hæc vocis Xí *vulgaris acceptio: hìc tamen ſignificat omne tempus illud quo familia quæpiam imperat, ſive triginta annorum ſit, ſive trecentorum, pluriumve.*

§. 2.

Confucius[1] reſpondet[2]: Domus Imperatoriæ *Yn*, ſive *Xām*, (quæ proximè ſucceſſerat familiæ *Hiá*) conformavit[4] ſeſe cum[5] familia Imperiali *Hiá*[6], quod ad leges quidem attinet atque officia[7] majoris momenti & quaſi ipſos cardines Imperii, nec in his quicquam immutavit; in iis autem rebus quæ minoris erant momenti quid[8] ipſa vel ſuſtulerit[9], vel addiderit[10] de novo; quid immutarit, inquam, in ipſo modo & quaſi temperamento legum & officiorum, poteſt[11] utique facilè ſciri[12]. Similiter de familia *Cheū*[13], quæ hac ætate noſtra potitur rerum, & conformis[14] eſt cum[15] familia *Yn*[16] proximè antecedenti in ipſa morum[17] legumque ſubſtantia, quid[18] ea vel ſuſtulerit[19] & antiquarit, vel inſtituerit[20] de novo, poteſt[21] itidem ſciri[22]. Hoc certum, primæ familiarum cordi fuiſſe imprimis fidem ac ſinceritatem, & in hac ſtudium ſuum gloriamque potiſſimùm collocaſſe: alteram maſculâ quadam ſimplicitate conſpicuam, de ſubſtantia rerum morumque integritate in primis laboraſſe: noſtram verò, quæ eſt tertia, ornatu elegantiaque rerum omnium, & cultu externo ac cerimoniis, uti videmus, plurimùm delectari. Quotquot[23] igitur olim fortè[24] ſucceſſerint[25] domui *Cheu*[26], licèt[27] centum[28] numero domus[29] Imperatoriæ, ex præteritis æſtimando futura, poterit[30] haud difficulter jam

nun

nunc de iis præſciri[31], ſeu conditione propoſita quadantenus conjici quæ quamque ſors maneat, quæ cujuſque futura ſit firmitas & gloria, quæ item incrementa; ſive cùm explorata ſint nobis tam membra politici corporis, quàm nexus ipſi membrorum, & vigor ipſe ac ſpiritus quo ſunt imbuta, quis neget poſſe nos de futuris olim Imperiis quæ ſingulorum firmitas ac potentia, quæ item virtus ac gloria futura videatur, conjecturâ ſatis veriſimili diu antè pronunciare.

F. 15. p. 1. §. 1.

CONfucius[1] ait[2]: Si non[3] eſt proprius[4] ſpiritus[5], cui tu ipſe pro ratione conditionis tuæ atque officii ſacrificare poſſis ac debeas, &[6] tamen ei ſacrifices[7], reverà adularis[8], ſeu per adulatoriam illam cultûs à te non deferendi ſignificationem felicitatis quidpiam importuniùs emendicas.

Sinarum Monarchia debitæ ſubordinationis, quâ infima per media, media per ſumma regit ac moderatur, ſemper fuit hodieque eſt ſtudioſiſſima; hujus exemplum priſci Reges atque Philoſophi petiviſſe videntur ab illa cœleſtium & aliorum omnium quæ cientur corporum certis locis ac ſedibus inter ſeſe apta connexione, quorum ſcilicet converſiones ac motus obſervabant ipſi ab uno Movente ſupremo gradatim omnes uſque ad infimos ritè provenire; unde in cultu Spirituum, quos ipſos quoque aliis alios ſuperiores eſſe intelligebant, ordinem quendam rituum & ſacrificiorum à Priſcis accuratè præſcriptum obſervari placuit. Itaque cœli terræque Spiritui ac Domino unus Imperator ritu ſolenni ſacrificat; præſidibus montium fluminumque ii qui Reguli & Optimates ſunt; inferioribus Præfecti; & ſic deinceps. Damnat ergo Philoſophus temeritatem quorundam hominum, qui magis hîc vel ambitioni ſuæ vel cupiditati, quàm ipſis Spiritibus, neglecto quem diximus ordine rituque, ſerviebant.

§. 2.

COlaus cum hoc loco ſuperiorem connectens: Docemur (inquit) ea tractare quæ fori ſunt noſtri viriumque humanarum; arcanis autem Spirituum, & iis quæ ſphæram noſtram excedunt, curioſiùs perſcrutandis prudenter abſtinere. Itaque videre[1] quempiam & intelligere, quid officii ſui ſit, quid æquum[2] rectumque ſit hîc & nunc; nec tamen id ſuſcipere[3] vel perficere[4], quia metu ſcilicet impediatur vel cupiditate, id profectò minimè[5] fortis[6] animi eſt; quinimo turpis eſt abjectæque imbecillitatis, quam adeò damnet unuſquiſque: at non item rectè quis damnet alterum, quòd is reconditas ac ſublimes naturas Spirituum, quæ aciem noſtrarum mentium quaſi fugiunt, perſpectas habere non poſſit.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SCIENTIÆ SINICÆ, LIBRI TERTII, PARS SECUNDA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS agens de prætore Regni *Lu*, *Ki xi* dicto, qui ritus Imperatorios usurpabat, admirans ac stomachabundus ait: Octonis choris saltatur in ejus aulâ parentali: Hoc autem si tolerabile est, ecquid tandem non tolerabile erit?

Pro veteri gentis instituto solis Imperatoribus erat licitum in parentali majorum suorum aulâ producere choros funebres octo; quorum singuli totidem qui saltabant ad numeros, constabant: Regulis interim, quando solemniter majoribus suis parentabant, senos tantum choros; Prætoribus quaternos; literatis aliisque inferioris notæ Mandarinis binos producere permissis. Uni quidem Cheu-cum, *quamvis Regulo dumtaxat; propter eximia tamen ejusdem merita erga Familiam tunc imperantem, totumque Imperium;* Chim-vam *Imperator nepos ipsius ex fratre, primi quoque ordinis honores funebres olim concesserat: Quos cum Prætoria domus* Ki-xi *per insignem arrogantiam usurparet, damnat eam Philosophus, & docet neglectum ac violationem prisci moris rectique ordinis neutiquam ferri oportere; quippe licentiam ejusmodi semen esse quoddam maximarum perturbationum, & quasi scintillas, ex quibus gravissima deinde rebellionum existant incendia.*

§. 2.

TRES Familiæ *Lù*, ſcilicet *Mem ſun*, *Xo-ſun*, *Ki-ſun*, ſive *Ki-xi*, quotieſcunque Majoribus ſuis parentabant ſolemniùs, peractis jam officiis funebribus, cum cantu carminis *Yum* dicti colligebant menſas atque edulia (*Yum*, libri carminum pars eſt illa, quâ laudes familiæ *Cheu* continentur) *Confucius* hanc item licentiam arrogantiamque damnans, ac riſu dignam eſſe notans, ſic ait: Quando ipſemet Imperator in aulâ funebri majoribus parentat, aſſiſtentibus ei Regulis ac miniſtrantibus; tunc quidem cum ſolemni cantu illo, rituque fercula colliguntur. Verba carminis hæc erant: Miniſtri rituum ſoli ſunt Reguli: Imperator autem ſic aſſiſtit, ut in eo prorſus arcana majeſtas & reverentia virtuſque reluceat. Quæro nunc ego: Prætoribus illis dum parentant, an aſsiſtunt forte Reguli? An Imperatoria Majeſtas adeſt? Quod ſi nihil horum adſit; quo jure, quâ authoritate, quâ fronte tam alieni ritus uſurpantur in trium familiarum parentali aulâ? Nimirum qui nunc ritus invadunt regios, metuendum eſt, ne invadant brevi & ipſa regna; ſublatoque diſcrimine clientis ac Principis, tollatur & ipſe Princeps.

p. 2.

COnfucius ait: Homini non probo, qui, inquam, verâ, ſolidâque virtute non ſit inſtructus, cui tandem ſint uſui ritus, ceremoniæ, officiaque exteriora? Rurſus: homini non probo cui tandem ſit uſui harmonia concentuſque muſicus? Etenim cùm ab ipſo animo virtutibus imbuto, ſeu radice ſuâ profluere debeant officia rituſque omnes, ſi quidem non adſit animus hujuſmodi, profectò inane quoddam humanitatis ſimulachrum, merumque mendacium ritus omnes officiaque erunt. Rurſus, cum neceſſe ſit animum virtutis expertem variis concuti motibus, aſsiduèque perturbari, inutilis profectò in tantâ motuum interiorum diſcordiâ, concordia omnis inſtrumentorum vocumque erit. Familias uſurpatrices rituum Imperialium paragraphus hic denuò perſtringit ac damnat.

f. 2. p. 1. §. 1.

LIN Fam vir probus & rectus, oriundus è regno *Lu*, cum obſervaret homines ſuorum temporum perquàm operosè, magniſque expenſis celebrare convivia, funera ducere, &c. Dubitans an idem mos fuerit priſcorum Regum, eademque temporum illorum ratio, ſciſcitatur ex *Confucio*, & quod officiorum fundamentum ſit: ſeu, in quo tandem poſita ſit vis ac ratio civilium rituum & officiorum.

§. 2.

ADmirabundus *Confucius* & collaudans hominem, qui de eo quod in quaque re maximum eſt, laboraret maximè, ſic ait: O præclaram, ô magnam quæſtionem!

§. 3.

DICO igitur, quod uti aliarum rerum ſic & officiorum, ſua ſingulis ſubſtantia eſt, & qui deinde ad ſubſtantiam accedit, ornatus quidam ac decor. Utraque ſi adſint, tum quidem numeris omnibus abſoluta cenſebuntur officia: at ſi alterutrum deſiderari neceſſe fuerit, utique ſine ornatu ipſam rem (quod priſcis ferè temporibus uſu veniebat) quàm ſine re ornatum malim. Exempli gratia: In officiis vulgo maximè uſitatis conviviorum & funerum, ego quidem præ tanto ſplendore epularum, tantâque illâ prodigalitate, quâ nunc inſtruuntur, malim moderatum quid, & à priſcâ majorum noſtrorum ſimplicitate, parſimoniâque non abhorrens; plurimum verò mutuæ convivas inter fidei, reverentiæ, & charitatis. Rurſus, in celebrandis funeribus exequiiſque, ego præ illo tam ſumptuoſo apparatu luxuque funebri ex merâ conſuetudine profecto multo malim verum luctum, veraſque lachrymas, & immortale deſiderium illius, cujus funus ducitur. Offendebat Philoſophum luxuries illa rituum, & cerimoniarum, quæ iſtis familiæ (heu temporibus immodicè prorſus excreverant; ardebatque revocare mores priſcæ ætatis, quæ de ipſo potiùs animo, quàm de indiciis animi laborabat.

p. 2. §. 1.

Confucius ingemiſcens ait: Barbari Orientales & Boreales habent Regem, qui Rex ſit non tantùm nomine, ſed ipſâ re, & authoritate, utpote cui cedant, cui morem gerant, quem vereantur ſubditi ſui: Non uti miſerabilis hæc China noſtra, quæ jam non habet Regem, ſublato ſcilicet diſcrimine, apud Barbaros quoque, inviolato, clientis ac Principis; idque propter inſolentiam quarumdam familiarum, priſci juris atque ordinis inimicam.

§. 2.

Tai-xan mons eſt præaltus ac nobiliſsimus in Provincia *Xan tum* olim regno *Lu*. Porrò *Ki-xi* ſupra memoratus ſacrificabat monti *Tai-xan*, ſpiritui (inquam) montis præſidi (uti interpretes diſertè dicunt) Cum tamen non alii, quam ipſimet Regulo regni *Lu* fas eſſet ſacrificare. Offenſus ea re *Confucius* & alloquens diſcipulum ſuum *Gén-yeu* (pertinebat hic enim ad familiam Prætoris, & domeſticus ejuſdem Mandarinus erat) ſic ait: Tu ergo non potes mederi tanto malo? Reſpondet diſcipulus: non poſſum. Tum *Confucius* rurſum ait, edito prius ſuſpirio, (quod *V-hu* duabus vocibus exprimitur.) An igitur aliquando dicetur, quod ſpiritus, qui *Tai xan* monti præſidet, non poſsit comparari cum viro illo tam vulgari *Lin fam*, qui me nuper conſulebat? Exquirebat is admodum ſollicitè Officiorum rituumque rationem & fundamentum, ne forte per ignorantiam peccaret: & nos exiſtimabimus ſpiritum illum naturâ tam

perſpicacem vel ignorare, vel etiam negligere id quod jus ac ratio poſcit: adeoque ſuſcepturum eſſe ſacra, quæ perturbato rerum ordine tam arroganter ac temerè offeruntur? Tacitè carpit hîc etiam diſcipuli ſocordiam, qui non magis angatur ac laboret de tollendo tam gravi offendiculo. (Ex hoc paragrapho & explanatione Colai maximè conſtat, quid Sinæ jam olim ſenſerint de præſidibus rerum ſpiritibus; eos utique eſſe præditos intellectu ac mente, & æqui rectique ſtudio teneri.)

f. 3. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Inter viros graves ac probos non eſt de quo contendant. Imo verò (inquies) nonne datur jaculandi certamen & contentio? Utique datur. At cujuſmodi tandem illa? Qui jaculis certaturi ſunt, prius quam ſubeant in aulam exercitio iſti deſtinatam, ter ſocios ſuos reverenter ſalutant, ter eis priorem locum deferunt, ac tum denique ſubeunt in aulam: Hic verò qui victor evaſit, cæteriſque feliciùs ſcopum attigit, deſcendit unà cum victis, quos comiter ſalutatos iterum jubet in aulam conſcendere, ibique ſuis ipſos manibus vinum fundere, ac ſtantes potare vinum pœnale (ſic dictum, quòd tali ejuſdem potatione victi mulctarentur.) Nimirum in ipſo certaminis quoque fervore obſervare licet concordiam, modeſtiam, comitatem, & planè viros eſſe probos ac graves qui certant: Dum è contrario viles improbique homines, ſi quando inter ſe contendant, exardeſcere ſolent in iras, & ferarum propè ritu inter ſe concurrere.

§. 2.

Diſcipulus *çu-hia* quærit dicens: Carmen extat hujuſmodi: Blando riſui decor ac venuſtas oris conciliat gratiam. Item pulchris oculis apta coloris albi nigrique proportio. Nimirum ubi ſubjectum ipſum & quaſi ſolum probè diſpoſitum eſt, inde evadit ornatus ei ſuperadditus & forma oculis tam grata. Poſtremum hunc verſiculum *Su y quêi hiven hi* nondum percipiebat diſcipulus: quocircà Magiſtrum ſuum conſulens, quid (inquit) verſus ille ſignificat?

p. 2. §. 1.

Confucius rem declarans ſimili, quod petit ab arte Pictoriâ, ſic ait: Sicut Picturæ opus, ſeu figura illa quam coloribus ſuis exprimit exornatque Pictor, eſt quid poſterius ipſo ſtrato fundamentoque Picturæ, ſeu primâ illâ colorum facie, quæ tabulæ ſeu telæ induci ſolet: Sic lepor ille ac venuſtas, quæ ab ore oculiſque ſolet exiſtere, eſt ipſo ore oculiſque poſterior.

§. 2.

Diſcipulus audito ſimili, perappoſitè intulit dicens: Fortaſſis igitur docetur illo carmine, quod officia rituſque omnes exteriores ſint quid poſterius? Sic ut prima ſedes Officiorum & quaſi fundamentum

fundamentum ipſe animus ſit plenus fide & veracitate, cui animo deinde ſua reſpondeant officia, ſuus addatur rituum variorum ornatus ac ſplendor? Gaviſus interpretatione tam appoſitâ *Confucius* ſic ait: Qui feliciter aſſequatur & explicet me, ſive mentem meam, tu is ipſe es ô mi diſcipule *Xam*. (*Xam* cognomen eſt ipſius *çu-hia*) nunc primum potero, ſive audebo tecum agens citare Priſcorum carmina atque authoritates, quamvis explicatu ſanè difficiles.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius ait: De Priſcis Familiæ *Hiá* (fuit hæc inter Imperiales & Monarchicas Sinarum Familias omnium prima) moribus, inſtitutis, ritibus & litteris, ego poſſem utique loqui, & ſummam illorum poſteritati tradere: Sed enim prorſus regnum *Ki*, quod à poſteris Familiæ *Hiá* nunc obtinetur, non eſt ſufficiens ad teſtificandum & confirmandum ea quæ dicturus eſſem. Similiter familiæ *Yn* ſeu *Xam*, familiarum Imperialium ſecundæ moribus, ritibuſque & litteris, ego poſſem loqui & referre multa, quæ ætati noſtræ incitamento eſſent futura ad imitandum mores antiquos & egregias laudes majorum ſuorum: ſed enim regnum *Sum*, quod nunc de priſtino ſplendore ſuo & amplitudine plurimum amiſit, eſtque penes poſteros iſtius familiæ, non ſufficit ad teſtificandum vera eſſe, quæ à me referrentur: libri nimirum & ſapientes, qui in utroque regno ſeu inter poſteros utriuſque familiæ perpauci exiſtunt hoc tempore, haud ſufficiunt; haud ii, inquam, ſunt, à quibus ætas noſtra teſtimonium ſatis luculentum petat, hoc in cauſa eſt: alioqui ſi ſufficerent; tunc & ego poſſem viciſſim teſtificari; plurimumque lucis ac ponderis accederet teſtificationi meæ ab illorum teſtimonio & authoritate. Nunc autem cum mihi deſint præſidia tam neceſſaria; quorſum fruſtra laborem, & proloquar ea, quæ poſteri non credant.

§. 2.

Confucius ait: Quotieſcunque peragitur gravis ille ritus *Ti* dictus, qui proprius eſt Imperatorum, & quo ſolent hi quinto quoque anno in parentali majorum ſuorum aulâ honorare familiæ conditorem, & qui ex illo deinde prognati ſunt Imperatores; etſi principio ſatis graviter, & ritè multa fiant; ubi tamen jam vinum novies de more oblatum eſt, novies item libatum, quicquid deinceps agitur, quia oſcitanter agitur, & exiguâ cum reverentiâ, ego quidem non aveo vel gaudeo ſpectare, tametſi ratione officii mei cogar aſſiſtere. Verùm quod hîc omnium maximè mihi diſplicet, eſt, quod honores illos ſolis Imperatoribus debitos (& uni quondam *Cheu-cum* quamvis tantùm Regulo conceſſos ab Imperatore *Chim-vam* ejuſdem nepote, idque propter eximia prorſus viri merita in totum Imperium) nunc videam aliis quoque Regulis ejuſdem *Cheu-cum* poſteris deferri, contra jus omne moremque Imperii.

p. 2.

QUidam percontatus est à *Confucio* parentalis officii longè solemnissimi *Ti* dicti rationem: videbat illud in Regno *Lu* exerceri, sed institutionem illius & usum ignorabat. *Confucius* ei respondens ait: Non scio: dico tamen, quod quisquis probè intellexerit arcanas illas ac sublimes ritûs hujus & officii rationes, in rebus ad Imperii gubernationem spectantibus, is habiturus sit omnia tam perspecta, tamque in promptu, ac si posita videret omnia hic, in palmâ, inquam, manus suæ, quæ dicens, digito monstravit suam ipsius palmam, uti à discipulis est traditum: facilè nimirum reget homines, qui debitos honores præstare majoribus defunctis norit. Duabus interim de causis noluit Philosophus mysterium hoc percunctatori exponere: prima, quod illo contineatur apex quidam filialis pietatis & obedientiæ, ad quem ipso quidem opere & exercitio nemo præter Priscos illos magnarum virtutum Reges; cognitione verò & intellectu nemo præter admodum sapientes videtur pertigisse: quorsum ergo vulgari cuipiam homini illa exposuisset? Altera, quia declarari non poterant ea, quæ ad ritum illum pertinebant, quin illicò patefieret, ac plusquam tacitè damnaretur insignis arrogantia Reguli, qui hîc ritu Imperatorio contra fas moremque Imperii utebatur: atqui veritas hæc odium periculumque parere nata erat.

f. 5. p. 1. 1. §.

COnfucius (uti à discipulis ejusdem traditur) Quotiescunque majorum suorum memoriam, & accepta ab eis beneficia solemniùs recolebat, cum eo pii gratique animi sensu & significatione præscriptos ritus exercebat, ac si revera majores ipsi præsentes astitissent. (Ex hoc loquendi modo colligi potest, non fuisse Sinas in hoc errore, quod manes majorum suorum vitâ functorum suis assisterent parentantium officiis.) Idem quotiescunque magistratum gerens, pro officio suo præscriptos honores deferebat spiritibus locorum præsidibus, tantâ cum veneratione & gravitate illos deferebat, ac si spiritus ipsi spectabiles astitissent.

§. 2.

SOlebat itaque non raro *Confucius* ipse dicere: Ego si quandoque graviter impeditus non assistam per me ipse dictis officiis, eisque ritè fungar: tametsi vices meas alteri protinùs commendem, minimè tamen acquiesco; sed angor animo non secus ac si nondum sacris illis quisquam operatus fuisset. Argumentum illustre tum pietatis tum venerationis admodùm sinceræ, quo Philosophus vel majores suos, vel tutelares spiritus prosequebatur.

§. 3.

VAN *sun kiá* (Præfecti nomen est) percontatur à *Confucio* dicens : Proverbium illud nostrum : præ hoc quod captetur gratia spiritûs *Ngao* dicti, qui præsidere censetur aulæ domesticæ, & superioris esse ordinis; satius tamen fuerit captare gratiam spiritus *çao* dicti, qui foci præses est, quamvis hic ille sit inferior: hoc (inquam, proverbium quid obsecro significat? Præfectus ille plurimum valebat gratiâ & authoritate apud Regem *Guéi*, ad cujus regnum Philosophus tunc fortè diverterat : ratus autèm venisse illum dignitatis obtinendæ causâ, percunctatione istâ jocabundus hortatur, suam ut operam gratiamque imploret; hanc enim præ Regis ipsius gratiâ ei quodammodo necessariam fore.

Domos familiasque singulas duorum maximè spirituum tutelæ fideique esse commissas, prisci autumabant; è quibus is, qui Ngáo *dicebatur, nobilior censebatur; vulgò tamen alterum qui foco præsidebat, impensius colebant, suadente sic (ut aiebant) non utilitate modò, sed etiam necessitate; quippe sine foco nec vitam duci posse : vitâ autem deficiente nec ipsos coli posse spiritus.*

p. 2. §. 1.

SED *Confucius* haud ignarus quò tenderet superbi hominis jocosa percunctatio; judicans alienum esse à rectâ ratione, viroque sapiente & probo indignissimum adulando gratiam alterius aucupari, sic ait : Nequaquam sic ut tacitè mihi suades, agendum est: Nequaquam sequor vulgi morem : Quisquis enim pecaverit in cœlum, non habet aliud Numen superius à quo peccati veniam deprecetur.

Hîc enim verò, quomodocunque Interpretes moderni quidam se torqueant : omnino tamen dicendum est, de eodem planè cœlo loqui Philosophum, de quo loquebatur prodigus quondam filius, cum ploraret ab se peccatum fuisse in cœlum. Neque desunt nobis Interpretes, qui contra impios cives ita sentiant. In primis Cum ngan *ait*; Vu sò tào yu chum xin : non habet quod veniam precetur à spiritibus universis *(Offenso videlicet spirituum universorum Domino) Vberius autem clariusque noster Colaus, qui* Confucii *sententiam explanans, unum, inquit, est cœlum, quod summè colendum est, & cui nihil æquale. Ab hoc & probis obveniunt prospera, & improbis adversa, tam certò, tamque exactè, ut ne minimo quidem errori sit locus. Quisquis ita res agit, ut obsequatur rationi, hunc utique beata sors manet: quisquis autem repugnat, hoc ipso peccat in cælum. Immissas verò calamitates ab cælo vindice ecquis tandem effugiat? Aut quomodo implorata* Ngáo *&* çáo *spirituum ope declinare queat? Ex quibus perspicuum fit, oportere hominem parere rationi, & servire cælo; & ne ipsis quidem spiritibus (nedum hominibus) adulari.*

§. 2.

CONfucius ait: Hæc, quæ nunc rerum potitur, familia *Cheu*; in ortu suo statim conjecit oculos in duas familias *Hiá* & *Xam*, quæ ante illam tenuerant Imperium: cumque viros haberet & literis & armis claros; horum operâ (maximè quidem Principum *Ven-vam*, *Vu-vam* & *Cheu-cum*) tam feliciter attemperavit præcedentium familiarum leges ac mores, partim addendo quædam, partim etiam tollendo; ut ipsa tandem ornatissimum quid in omni litterarum & officiorum genere, vitæque totius cultu evaserit. Ego itaque lubens sequor familiæ *Cheu* mores & instituta: maximè quando mihi contigit illâ imperante nasci, atque ætatem agere.

§. 3.

CONfucius quo tempore magistratum gerebat in regno *Lu*, crebrò ingrediebatur in magnam illam celebremque aulam quæ memoriæ sapientissimi *Cheu-cum* dicata erat, ut inibi cum reliquis regni primoribus consuetos honores defuncto Principi ritè deferret. Porrò quotiescunque sic ingrediebatur; solebat ipse de singulis propè rebus admodum multa sollicitè studioseque sciscitari; quis scilicet vasorum esset usus, quo fine, quo ritu, modoque singula peragi oporteret. Quidam hoc animadvertens ait: Ecquis sibi persuadeat, dicatve *Ceu* hominis filium (ita *Confucium* vocitabat, propterea quod ejus pater *Xo leam he*, Præfectus olim fuisset oppido *Ceu* dicto) Peritum esse rituum? Quotiescunque enim intrat in majorem hanc aulam, singula exquirit; eo planè modo, quo imperitissimus quisque solet. At *Confucius* hoc audito sic ait: Imo verò hoc ipsum genus quoddam rituum est & argumentum satis illustre quam quis eorum non imperitus sit. Planè sic erat: tanta quippe cura, studium tam singulare exquirentis minutissima quæque, satis declarabant, intelligere Philosophum, quid ibi, quantique momenti res ageretur, & in quanto haberet pretio ritus illos ac cerimonias. Simul etiam prodebat sese hominis modestia, cum eximiam quandam rituum peritiam assecutus esset, eâ tamen haudquaquam efferebatur, aut sic fidebat, ut non assiduè consuleret alios, ab eisdem proficere gaudens ac discere.

f. 6. p. 1. §. 1.

CONfucius ait: Qui sagittas mittunt, non perforant corium (extant hæc verba in libro officiorum, ubi de sagittariorum exercitiis agitur) Laus inquit, ac victoria periti sagittarii non in eo consistebat olim, ut scopum perforaret (constabat scopus ex corio) sed ut feriret; nec immeritò: quia vires jaculo certantium non sunt æquales; neque certamen erat de robore, sed de peritiâ & dexteritate: erat hæc Priscorum lex & ratio; à quâ, proh dolor! deflectere jam cœpit ætas nostra, malè resumptis armis quæ *Vu-vam* familiæ *Cheu* conditor

conditor bene ſapienterque juſſerat recondi. Nunc denuò robur militare, nunc artes bellicæ in pretio ſunt; virtus autem negligitur, quæ tamen una ſcopum veræ laudis attingit; & cum robur acquiri nequeat diſcendo, virtus poteſt.

§. 2.

SOlebant exeunte quovis anno Imperatores Calendarium anni ſequentis jamdiu antè confectum in Regulos diſtribuere; Reguli verò aſſervare illud in parentalibus majorum ſuorum aulis, ad quas deinde Calendis cujuſque menſis accedebant & producto conſultoque Calendario ſecundùm præſcriptos ritus ovem occidebant: quo ritu dicebantur commonefacere ſpiritus ſeu facti, ſui rationem iiſdem reddere, *id-eſt, ſic gerebant ſe, ac ſi præſentibus majorum ſpiritibus pii gratique animi ſtudia teſtarentur: etenim mera quædam panegyris erat ea, de quâ hîc agitur, commonefactio?* Mos hic in regno *Lu* jam per annos plurimos intermiſſus fuerat: Ovis tamen è cenſu publico ſubminiſtrabatur ſingulis ab eo, cui demandata erat hæc cura. *çu-cum* ergo diſcipulus cupiebat impoſterum tolli illam, quâ ſpiritus commonefiebant Calendis cujuſque menſis, vivam ovem: cupiebat, inquam, ſuperſederi impenſis, quas planè ſupervacaneas eſſe judicabat.

p. 2. §. 1.

SED *Confucius*, qui rem maturiùs expendebat, ac futuræ ſaltem ætati volebat conſultum, haudquaquam probato parſimoniæ iſtius conſilio, mi diſcipule (inquit) *Su* (*Su* nomen eſt ipſius *çu-çum*) *Su* quidem amas iſtas oves; at ego amo iſtum morem & ritum: mos ille tam laudatus jam negligitur, & quodammodo ſublatus eſt: verùm ſi poſthac oves ali deſierint, ipſa quoque ſpes moris aliquando revocandi funditus tolletur. At certè haud inutiles cenſeri debent expenſæ, quæ nos officii noſtri non patiuntur eſſe immemores; & quæ Regis alicujus, ut ſpero, animum excitabunt olim ad reſtaurandum priſcæ pietatis obſervantiæque morem.

§. 2.

COnfucius ait: Ego ſic obſequor & ſervio Regi meo, ut penitùs exhauriam quidquid ad exteriorem illam venerationem obſervantiamque deſiderari poteſt. Verùm homines quidam imprudentes ac temerarii, qui vel animum meum non habent perſpectum, vel etiam ex ſuo metiuntur meum; propter hoc ipſum judicant me adulatorem eſſe, & qui per artes ejuſmodi, gratiam mei Principis abjectè captem.

f. 7. p. 1. §. 1.

TIM-cum Rex regni *Lu* quæſtionem inſtituit hujuſmodi. Rex dum imperat ſubditis ſuis; & ſubditi viciſſim dum ſerviunt Regi ſuo quâ ratione ſe gerent? *Confucius* reſpondit: Rex imperet ſubditis

cum prudenti quâdam moderatione : neminem ſuorum aſpernetur: cuique pro cujuſque meritis, officio, gradu, dignitate attemperet ſeſe; cùm his agendo blandiùs, ſeveriùs cum illis; cum unis fidentiùs, cum aliis cautius. Subditi vero ſerviant Regi magna cum fide, ſtudioque ſyncerœ veritatis, non modo nihil ut eum celent earum rerum, quas ſcire par ſit; ſed etiam quidquid imperatum, quamvis arduum ſit atque difficile, ſuſcipiant tamen fortiter, conſtanterque perficiant: Nec dubitent, ubi res poſtulaverit, ipſius quoque vitæ diſcrimen alacriter ſubire.

§. 2.

Confucius ait: Carmen epithalamium *Quan-çiu* dictum lætum quidem eſt ac feſtivum, & non obſcœnum: Mœſtum eſt, quatenus exprimit amantis deſiderium, varioſque affectus animi, non tamen eſt ejuſmodi, quod afficiat quemquam vehementius ac perturbet. Diu erat, quod virginem cui *Tai ſu* nomen, eximiis naturæ dotibus ac virtutibus ornatam *Ven-vam* Rex in uxorem ſibi expetierat: & ardebat ille quidem amore deſiderioque virginis: Verumtamen ſic ardebat, ut nihil ageret, vel diceret Philoſopho Rege indignum. Ubi verò nuptiarum dies tandem adfuit; quamvis aula feſto concentu muſicorum tota reſonaret; adeò tamen nihil audiebatur, quod verecundas aures offenderet; ut è contrario petulantiores motus animi coërcerent eximia quæ carminibus illis continebantur documenta. Commendatur hic itaque ſingularis quædam moderatio tam Principis quam Regiæ totius.

Inter alias illuſtres fœminas tres imprimis, dictæ San-mù, *id eſt, trium maximorum Principum matres, Scriptorum encomiis celebrantur;* Tai-kiam Vam-ki *Regis mater*, Tai-gîn *mater Regis* Vên-vâm, *qui & familiæ* Cheu *conditor;* Tai ſu *ex quâ natus deinde* Vù-vam *familiæ ejuſdem primus Imperator, adeoque* Chîm-vam *ſecundi celeberrimique Imperatoris avia: Nec dubitant matronarum iſtarum prudentiæ ac virtuti acceptam referre tantorum filiorum tam præclaram inſtitutionem, & ſucceſſus rerum maximè ſecundos. Porrò qui plura cognoſcere deſideret de his aliiſque laudatiſſimis fœminis, libros* Quei muen pie to, *&* Lie niu chuen *conſulat. Inveniet hîc inter alia virtutum exempla caſtimoniam Lucretianæ æmulam; multas, inquam, tuendi pudoris causâ promptiſſimè morientes.*

§. 3.

NGAI cum Rex Regni *Lu* percunctatus eſt de areâ ſeu patenti quodam extra urbem circo *Xe* dicto, à diſcipuló *çai-ngò*. In campo illo telluri (ſeu veriùs ſupremo cœli terræque Imperatori, quemadmodum *Confucius* hoc ipſum declarat in lib. *Chum-yûm* f. 14. p. 2. §. 1.) Sacrificium offerebatur. *çai-ngò* diſcipulus reſpondit Regi in hunc modum: *Hia* Imperialis familia campum iſtum conſe-

rebat pinis; secundæ verò familiæ *Yn* homines cypressis: tertiæ denique familiæ, quæ nunc tenet imperium *Cheu* dictæ homines castaneis illum adornabant: hæc autem ideò fecisse dico, ut populus pertimesceret seu horrore quodam concuteretur. Moris erat in eodem loco noxios afficere supplicio: Cumque memoratæ arbores ferale quid ac horridum præ se ferrent; hinc priscorum mentem temerè interpretatus, ibi finxit esse mysterium, ubi nullum erat. Equidem cum singulæ familiarum diversis in locis aulam constituissent, locum sacrificio suppliciisque destinatum iis censeverunt arboribus, quas ipsa loci natura, solique ingenium postulasset.

p. 2. §. 1.

Confucius ergo cum inaudivisset quid à discipulo fuisset responsum, parum utique prudenter, neque ad rem sic ait: Peractâ jam re, non est loquendum: Imò quamvis re necdum peractâ, eo tamen loci deductâ ut impediri jam nequeat, non est adhibenda monitio, quippe inutilis & frustranea: denique re jam præteritâ non sunt exigendæ pœnæ, eo quidem consilio, ut, quod jam factum est infectum reddatur: non autem quod per illas non caveatur in posterum. Cæterum hæc ipsa sic dicta correptionis vim habent: Severiùs quippe castigare vix poterat temeritatem discipuli, quam sic non castigando. Volebat nimirum Philosophus justitiâ, clementiâque, non autem minis atque terroribus subditos in officio contineri; ideò molestissimè ferebat interpretatione tam falsâ concitatum fuisse Regis animum ad immodicam severitatem, à quâ priscorum ætas semper alienissima fuerat.

§. 2.

Confucius ait *Quòn-chùm* Præfecti capacitas ô quam modica est! Erat hic præpotenti Regi Regni *çi* à consiliis; cumque plurimum valeret industriâ, prudentiâ, aliisque rerum gerendarum artibus; multa feliciter perfecerat, vulgoque sermonibus omnium celebrabatur: Quoniam tamen vera virtus sapientiaque homini deerat, abjectè de illo sentit & loquitur Philosophus; sic enim judicabat, veram cujusque magnitudinem, veram capacis altique animi laudem ex unâ virtute peti & existimari oportere. His autem Magistris ac Ducibus, ubi quis seipsum, familiamque suam rectè instituerit, tum demùm posse utilitates maximas in Principem subditosque populos derivari.

§. 3.

QUAM Philosophi mentem cum quidam adstantium minimè assequeretur, ratus præfectum de avaritiâ, nimiâque parsimoniâ notari, sic ait: An igitur *Quòn-chum* sumptus odit, immodicè restrictus & tenax? Respondet *Confucius*: *Quòn-chum* Præfecti familia habet sumptuosam turrim illam *San-quei* dictam, cujus ex-

truendæ auctor fuit ipse in primis. Item consilio ejusdem & authoritate perfectum est, ut lites & causæ subditorum non omnes promiscuè ad unius hominis tribunal deferrentur, sed ut sunt eæ diversi sæpè fori, ita diversi constituerentur Judices, qui cum otio examinarent singula, & jus dicerent: Nec tamen ignorabat ipse, quam multum hoc pacto quotannis expenderetur de censu Regis sui: Quomodo igitur, hæc qui faciat, censeri possit peccare parsimoniâ.

f. 8. p. 1.

AT enim (subsumit alter) si vir est tam splendidus, tamque munificus, & qui recto judiciorum ordini tam præclarè consuluit; nonne ergò dicendum erit, quod *Quòn-chúm* probe calleat officia, quod (inquam) cujusque sit officium, quid quæque res poscat. Respondet *Confucius*: Rex erecto pariete velat majorem portam Palatii, utique pro jure suo & more (soli namque domui Regiæ erat licitum extrà majorem portam Palatii sui parietem seu vestibulum quoddam erigere, per quod uni Regi medius patebat egressus vel ingressus, reliquis omnibus per laterales dumtaxat fores incedentibus) & tamen *Quòn-chúm* familia similiter etiam pariete obtegit portam domûs suæ, haud secus ac si foret regia. Rex item si quando instituit duorum Regum convivium, (si inquam) hospes illi sit alter Regulus, quem ad cœnam invitet; habet utique pro opulentiâ suâ & majestate Regiâ varios, ubi crateres aurei, aliaque vasa collocentur, abacos. *Quòn-chúm* familia per insignem arrogantiam similiter item habet poculis instructos abacos. Enimverò si *Quòn-chúm* familiáque ejus, cùm tam aliena faciat ab officio modestiâque subditi, tamen sciat, seu scire censeatur officia, ecquis tandem non censebitur non scire officia, quantumvis eadem negligat; contemnat mores patrios, & quæ alieni juris sunt, invadat?

p. 2.

MUsicâ plurimum delectabatur Philosophus, non quidem adeò propter suavitatem, quæ mulcebat aures, quàm propter utilitates; quas summi pariter infimique ex illâ percipiebant, quotiescunque Priscorum more instituebatur; sic prorsus, ut quandoque Regni totius innovatio quædam, morumque singularis emendatio sequeretur. Tanta doctrinæ vis erat, quam Prisci Reges ac Magistri numeris suis illigaverant. *Confucius* itaque ex Regno *Guéi* redux in patrium *Lù* regnum, cum videret Musicam passim negligi; multa item quæ ad Reipublicæ administrationem, morumque disciplinam pertinebant, propè jam oblivioni tradita, vehementer optans instaurari omnia, alloquens Regni *Lù* magnum magistrum sic ait: Musices quæ Majoribus nostris in tanto fuit pretio, ejus tu saltem, qui pro officio illam tractas, potes esse peritus. Et illa quidem principio consonè unitis (inquam) & vocibus & instrumentis pleno, ut

no, ut aiunt, choro resonabat: deinde verò paululum remittens, cum proprio tamen cujusque vocis & instrumenti sono harmonicè perseverabat: sic quidem ut clara semper & sine ullâ confusione: continenter & sine interruptione: hac ratione majorum nostrorum musica perficiebatur.

f. 2. p. 1.

Oppidi quod *Y* vocabatur limitum præfectus à *Confucii* discipulis petivit copiam sibi fieri conveniendi & salutandi magistrum ipsorum dicens: Spectatæ probitatis sapientiæque viros quotiescunque accesserunt huc, ego nunquam non obtinui ut viderem. Discipuli introduxerunt hominem ut salutaret Philosophum: Quo salutato cùm egrederetur, conversus ad eosdem ait: O vos duo tres-ve filii, quorsum mœretis & angimini animo, quod Magister ille vester vivat nunc procul à regno patrio & privatus sua dignitate? Porrò quòd in imperio nostro sine lege vivatur, jam diu est: Et ego quidem sic statuo, futurum brevi ut cœlum, ex *Confucio* efficiat quasi vivum quoddam instrumentum *Mo to*, seu sonoram æris campani linguam ad populi totius institutionem.

Eligebatur olim Mandarinus unus è gravioribus, qui leges imperii, & sanam virorum sanctorum doctrinam per omnes Provincias divulgaret: Utebatur is autem tintinnabulo, quod æneum cùm esset, linguâ tamen ligneâ instructum erat; hinc Mo to *dictum; contra quàm tintinnabulum militare, quo statuta scilicet militaria bellique leges vulgari consueverant, quod ex ære totum erat; adeoque* Kin-to *vulgo dicebatur. Significatur hîc itaque, doctrinam Philosophi per Imperium totum propagatum iri: uti revera deinde contigit.*

p. 2. §. 1.

Confucius, uti commemorant, dicebat de musicâ *Xaó*, cujus authòr extiterat *Xún* Imperator, quod illa penitùs exhauserat elegantiam & pulcritudinem. Item quod exhauserat eadem clementiam & suavitatem. Dicebat autem de musica *Vù* dicta (fuerat hæc Imperatoris *Vu-vam*) præstantissimam quidem fuisse, plenamque majestatis: At non item suavissimam, bellum quippe & arma resonantem.

§. 2.

Confucius ait: Præfecti non sint clementes, rursus si qui funguntur mutuis urbanitatis officiis ceremoniisque; si non ex animo colant se mutuò: si denique tot inter apparatus funebres, nullus tamen veri doloris luctûsque sensus existat: Ego quorsum obsecrò spectator horum omnium esse velim?

fo. 1. p. 1. §. 1.

Confucius ait : Prorſus infrequens ſit vicus & ignobilis, ubi ſcilicet familiæ degant non plures viginti quinque; incolæ tamen loci tales ſint, ut mutua fides & amor vigeat; ab hoc uno petatur laus omnis & decor : ſit item quiſpiam qui ſedem ſibi deligat, nec tamen commorari velit in hâc, quam diximus, ſede charitatis & innocentiæ : Hunc ego quomodo cenſere queam eſſe prudentem?

§. 2.

Confucius ait: Improbi, haudquaquam poſſunt longiori tempore commorari cum ærumnis & paupertate, haud item poſſunt longiori tempore commorari cum faventis fortunæ lætitiis. Vir interim probus, quæcunque ſors caſuſ-ve incidat, in unâ conquieſcit virtute : Vir etiam prudens non emolumentum & lucrum ſuum petit ex virtute.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Solus ille qui probus eſt, tutò poteſt diligere homines, tutò poteſt odiſſe homines.

§. 2.

Confucius ait : Si quis ſeriò firmiterque applicet animum ad virtutem, is nihil quod turpe ſit aut contrarium rationi committet.

§. 3.

Confucius ait : Opes & honores ea ſunt quæ mortales appetunt. Verùm ſi non ſit conſentaneum ipſi rationi illa obtinere verus Philoſophus neutiquam in illis perſiſtet. Ultrò ſcilicet ſe his abdicabit. Rurſus inopia & humilitas vilitaſque ea ſunt quæ mortales oderunt ac fugiunt : verus autem Philoſophus, tametſi fortè non ſecundùm ipſum jus & ipſum hæc illi obvenerint, ipſe tamen haudquaquam id aget, ut ab ſe per fas & nefas inopiæ vilitatem avertat.

f. 11. p. 1. §. 1.

Quocirca ſi quis audire velit Philoſophus, & tamen abjiciat veræ ſapientiæ virtutiſque ſtudium, talis qui ſit, quomodo mereatur vel ſibi conciliet Philoſophi nomen ac famam.

§. 2.

Verus Philoſophus ne tantillo quidem tempore quo ſolet corpus refici quidpiam committat contrarium virtuti rectæque rationi : Et quamvis incidat caſus maximè repentinus, planè tamen in hoc virtutis propoſito perſiſtat. Imò quæcumque tandem rebus everſis ac perditis calamitates premant, planè tamen in hoc virtutis fundamento perſeveret.

§. 3.

Confucius ait : ego nondum vidi quemquam, qui gauderet virtute & abhorreret à vitiis seu improbitate. Utriusque ratio hæc est, quod eum qui gaudeat virtute, velim tam inflammato illius studio & amore teneri, ut nihil eidem anteponat. Rursus, qui abhorreat ab improbitate, eum sic volo operam dare probitati ut non patiatur ne tantillo quidem, quod vitiosum sit, affici & inquinari suam personam.

p. 2. §. 1.

Verumtamen an est credibile dari quempiam qui generoso determinatæ mentis consilio velit, adeoque possit vel unius diei spatio impendere omnes vires suas in studium virtutis, & tamen ad eam non pertingat? Ego certè nondum vidi quemquam, cujus ad hoc vires non sufficerent.

§. 2.

FORTASSE tamen dabitur qui reverà tam imbecillis sit, at ego certè necdum vidi quemquam.

f. 12. p. §. 1.

Confucius ait : Quotiescumque homines excessu quodam peccant singuli ferè peccant in suo genere, sic ut quales ipsi sint, talis etiam sit excessus. Unde considerato quo quis peccat excessu, hoc ipso scit, qualis ipsa sit virtus in quâ vel excessu vel defectu quis peccat.

§. 2.

Confucius ait : Manè qui audiverit legem, vesperi mori potest. Nec erit quod vixisse pœniteat aut tædeat mori.

p. 2. §. 1

Confucius ait :Homo literatus qui constituerit operam dare veræ Philosophiæ & tamen erubescat viliorem vestitum, viliorem cibum, is profectò nondum idoneus est qui cum philosophis.

§. 2.

Confucius ait : Perfectus vir, seu, verus Philosophus in hoc orbe non habet obfirmatum animum ad agendum, neque habet ad non agendum : convenientia cujusque rei est id quod sequitur.

§. 3.

Confucius ait : Proborum tota mens & cogitatio occupatur unà virtute, improbi contrà suis intenti commodis. Pari modo probi homines continenter animo volvunt ac revolvunt Imperii leges, Improbi verò cogitationes suas omnes defixas habent in lucris.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Turpiter inhians lucris suis & juxta ea suas res agens; plurimis utique reddetur odiosus.

§. 2.

Confucius ait : Si quidem Rex possit sive velit pro suo Regis officio moderari sese, & sic regere, quid obsecro laborabit ? E contrario, si nolens ipse pro suo Principis officio moderari sese, administret regnum, cui tandem erunt usui tam inania frivolaque officia.

§. 3.

Confucius ait : Noli mœrere propterea quod careas publicâ dignitate. De hoc angaris, quod iis careas virtutibus propter quas evehₐris. Rursus, noli mœrere, quod nemo sit à quo ipse cognoscaris. De hoc uno scilicet nobis laborandum est, tales ut simus, qui mereamur cognosci.

§. 4.

Confucius ait : Heus tu, mi discipule *Sin* (alias *çemçu*) mea doctrina in radice suâ unum quid est, seu in uno maximè fundatur principio, quo ipse utor deinde in ordine ad omnes reliquas actiones. *çem-çu* Magistri sui mentem feliciter assecutus, prorsus, inquit, res habet ut dicis.

p. 2.

Confucio non multo post egresso, discipuli ab *çemçu* sciscitati sunt, dicentes : Ecquid obsecro significant illa Magistri verba? Ad quos *çem-çu* sic ait : *Confucii* doctrina fundamentalis, & unicum rectè vivendi principium hoc est : Quidquid agas, agere verè ex animo totisque viribus & à tuo ipsius corde gradum facere ad alios : seu, talem te esse erga alios, quales esse velis alios erga te ; atque hoc sufficere, nec aliâ re esse opus.

f. 14. p. 1.

Confucius ait : Vir probus ac verè Philosophus valde perspicax est in iis quæ sunt rationi consentanea, improbi verò ac homines oculatissimi suis in lucris & commodis, quid è re suâ sit, quid contrà, acutissimè discernunt.

p. 2. §. 1.

Confucius ait Probus si videat quempiam virtutibus instructum mox cogitat eidem se conformare. Idem si videat hominem virtutis expertem, inde etiam fructum suum petens, interius secum ipse mox disquirit, an ei fortè vitio suo sit similis.

§. 2.

Confucius ait : Filius constanter morem gerat serviatque Patri & Matri. Si tamen ab eis fortè peccaretur, leniter ac pedetentim commoneat : quod si viderit eo esse animo parentes, ut non obsequantur monenti, supersedeat : Iterumque solita prodat observantiæ argumenta, & nequaquam verbo factoque eis adversetur. Quod si etiam laboribus molestiisque, immo etiam verberibus obruant eum

castigentque

castigentque; eis tamen haudquaquam succenseat filius.

§. 3.

Confucius ait: Quandiu Pater & Mater superstites sunt, filius ne longius seu in longinquiores terras evagetur. Verumtamen si gravis quæpiam necessitas longiùs proficisci coëgerit, sciant omnino parentes ubi terrarum filius versetur.

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Quisquis parentibus vitâ jam functis totos tres annos non discesserit à patrio more & instituto, is poterit nuncupari obediens.

§. 2.

Confucius ait: Patris ac Matris annos seu ætatem, probus ac pius filius assiduè reminisci debet, nec potest citrà culpam ignorare, partim ut lætetur ipse, partim ut pertimescat.

§. 3.

Confucius ait: Prisci sermonem non proferebant nisi rarò & perparcè: Pudore quodam suo impediti scilicet, quod intelligerent se rebus factisque propriis nondum pertingere quò pertingebant sermone.

§. 4.

Confucius ait: Homines frugi & assiduâ disciplinâ continentes sese & tamen delinquentes, utique rari sunt.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Verus Philosophus studio quodam tardus est ac muti propè instar in suis verbis, (vel affectat nescio quam tarditatem & quasi impedimentum linguæ in suis verbis) contra verò celer & expeditus idem est in operibus suis.

§. 2.

Confucius ait: Virtus non est solitaria nec desertæ instar: Omnino habet vicinos suos; cultores, inquam, & sectatores.

§. 3.

Discipulus *çu yeu* ait: Qui ministrat Regi, si importunus sit hoc ipso probrum sibi accersit: qui item apud sodales & amicos suos importunus, hoc ipso abalienabit ab se animos illorum. Sed caveant hîc (inquit Interpres) vicissim viri Principes & quicunque amicitias colunt, ne dum monentur paulò liberiùs, repugnanter id accipiant, audiantque cum molestiâ, quod tamen cum fide benevolentiâque dicitur: Periculum est enim, ne vero amico protinùs succedat blandus, & fido monitori improbus assentator, qui eosdem non modò ferri sinat præcipites, sed ultrò quoque in exitium & ruinam propellat.

LIBRI TERTII
PARS TERTIA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS dicebat de discipulo suo *Cum ye cham* dicto; convenit ei uxorem dare, quippe viro planè integro, & maturæ solidæque virtutis. Nam tametsi sit inter atro fune vinctos, id est, carceri mancipatos; id tamen accidit alienâ culpa calumniantis innocentem; non accidit ipsius culpâ: *Confucius* itaque suam ei filiam nuptui dedit.

§. 2.

Confucius dicebat de discipulo suo *Nân-yùn*: Vir hic est raræ prudentiæ, & solidæ adultæque virtutis; itaque si in regno vigeant virtutes ac leges; ipse non negligitur, sed ad regni munia adhibetur: Si verò regnum sit sine virtute ac legibus; tum suâ prudentiâ servat se ab interitu ac periculis incolumem, propterea *Confucius* sui fratris filiam ei in uxorem dedit.

p. 2.

Confucius item dicebat de *çu-çien* discipulo suo: Quantæ sapientiæ ac virtutis vir hic est! At enim si regno huic nostro *Lù*, ex quo oriundus ipse est, non essent tot tamque insignes sapientiâ & virtute viri, quorum exemplis, usu, & institutione assiduè profecit; ipse undenam, aut quomodo sibi comparasset hanc tantam virtutem, tantamque sapientiam?

f. 2. p. 1. § 1.

CU-çum & ipse *Confucii* discipulorum unus, cùm audivisset *çù-çién* condiscipuli sui ab ipso Magistro prolatum encomium; curiosus sciendi, quid de se Magister suus sentiret, ex eodem per contatus ait: Ego *Sú* (nomen hoc erat ipsius *çù cúm*) qualisnam sum? *Confucius* respondit: Tu es vas. Quo ille audito iterum quærens ait: cujus-

modi vas ego ſum ? Cui reſpondens *Confucius*, tu, inquit, es pretioſum & elegans illud vas *Hû-lièn* dictum quod inter vaſa ad uſum oblationum, quas Reges in majorum ſuorum aulâ facere conſueverant, erat pretioſum imprimis. Cum hoc itaque comparavit *Confucius* hunc ſuum diſcipulum, ut oſtenderet ipſum ejuſmodi talentis ornatum, quibus primum inter cæteros Regni Præfectos locum mereretur.

§. 2.

COnfucii diſcipulorum unus *Yum* dictus, vir erat præ cæteris taciturnus; quidam hanc ejus taciturnitatem notans, *Confucio* dicebat: *Yum* diſcipulus tuus equidem vir probus eſt; verumtamen indiſertus & parum eloquens.

§. 3.

COnfucius reſpondit: Ecquem tandem uſum habet illa oris facundia & loquacitas? Nam obruere & opprimere alios garruli oris promptitudine, plerumque indignationem movet odiumque apud homines. Quod attinet ad *Yum* diſcipulum meum, quem virum eſſe probum aſſeris; ego quidem neſcio, nec diſcutio, ipſius probitatem: unum quæro, cui tandem eſt uſui illa quam tanti æſtimas, oris facundia?

p. 2. §. 1.

COnfucius juſſerat diſcipulorum ſuorum unum *çie tiao cai* dictum, Magiſtratum gerere. Hic reſpondit: Ego hujus rei nondum teneo vel aſſecutus ſum ſufficientem peritiam, ut eam auſim ſuſcipere. *Confucius* audito diſcipuli ſui reſponſo prudentiæ modeſtiæque pleno, admodum gaviſus eſt.

§. 2.

QUIA *Confucii* temporibus jacebat in Regno *Lù* neglecta virtus; neque Rex probos ſapienteſque viros ad publica munia adhibebat: *Confucius*, qui dignitates eo maximè conſilio admittebat, quod ſperaret ſic faciliùs doctrinam ſuam à populis admittendam; videns ſe, proboſque viros paſſim negligi, dolore plenus, in illa tandem prorupit verba, & dixit: Mea doctrina hodie negligitur; & non propagatur: Quorſum igitur Chinam adhuc incolo? Conſcendam ratem, navigaturus per maria, & hoc tam corruptum moribus ſæculum ocyùs fugiam. Proculdubio ſequetur me abeuntem vel unus hic diſcipulus meus *Yeu* (vir ad ardua quæque tentanda promptus æquè & audax) *çù-lu* hæc audiens gaviſus eſt. At *Confucius* converſus ad hunc præfervidi animi diſcipulum, heus, inquit, mi *Yeu*; amore ac ſtudio fortitudinis equidem ſuperas me; at cares re illa qua arripias, quod conſultius eſt; cares, inquam, judicii maturitate.

f. 3. p. 1. §. 1.

PRæfectus Regni *Lù mem vu pe* dictus, volens promovere aliquos ad publica munia, percontatus est *Confucium* dicens : *çu lu* discipulus tuus estne veræ solidæque virtutis ? *Confucius* quod sciret virtutem esse rem adeò arduam, ac proinde non facilè temerèque cuilibet tribuendam ; prudenter admodùm respondit : vera solidaque virtus res est intimo cujusque animi recessu abdita ; adeoque quis eam habeat, vel non habeat , pernosci difficile est : Quare an *çu-lú*, ut à me quæris, veræ solidæque sit virtutis, ego quidem nescio.

§. 2.

SUperiore *Confucii* responso non contentus Præfectus , eundem iterum de virtute discipuli *çu lu* interrogat : persuadere enim sibi non poterat, *Confucium* nescire discipulorum suorum virtutes. Tum *Confucius* respondit : Cum sit eximiâ fortitudine , bellicâque virtute præditus discipulus meus *Yeu*, in mille etiam curruum bellicorum regno, potest ipsi committi gubernanda ejusdem militia ; Verumtamen nescio ejus interiorem virtutem.

§. 3.

IDEM Præfectus de alio *Kieu* discipulo *Confucium* percontatus, ait : Discipulus tuus *Kieu* qualisnam est ? *Confucius* respondit:*Kieu* discipulo meo mille etiam familiarum oppidum, vel centum curruum bellicorum familia, potest committi , ut agat eorum gubernatorem : Attamen non mihi constat de ipsius virtute illâ interiore.

p. 2. §. 1.

RUrsum Præfectus interrogans *Confucium* ait : Discipulus tuus *Che* qualisnam est ? An ipse fortè eam , de quâ quærimus, solidam virtutem possidet ? *Confucius* respondit : Meus discipulus *Che* politiam callet, rituumque est peritissimus, indutus solemni veste, cinctusque Præfectorum cingulo si consistat inter cæteros Præfectos in aulâ regiâ, ubi se videndum exhibet Imperator ; potest ei committi munus cum hospitibus legatis ad Regiam adventantibus loquendi & agendi. Cæterum, quod ex me quæris, nescio an ipse sit vir veræ solidæque virtutis interioris.

§. 2.

COnfucius alloquens discipulum suum *çu-cum* (erat hic alienorum dictorum factorumve facilis Censor ac Judex) ait : Si te comparavero cum *Hoéi* socio studiorum, uter alterum antecellet ?

§. 3.

REspondit *çu-cúm* : Ego *Su* (nomen est *çu cum*) qui ausim me ex adverso ponere cum condiscipulo *Hoéi*. Hic enim tantâ valet ingenii perspicaciâ, ut in ipso cujusque rei exordio , ejusdem simul videat terminum ; adeoque audiens rem unam, jam inde intelligit

decem

decem alias : Cùm interim ego, si quid assequor, longo usus studio & ratiocinatione vix tandem assequar; adeoque audiens rem unam per hanc, si quando succedit feliciter, in congnitionem venio duarum.

§. 4.

COnfucius tam modesto discipuli responso applaudens ait : Hoc quod tam syncerè fateris, nimirum te non esse, qualis ille est; ego omnino concedo tibi; planèque assentior te non esse talem qualis ille est. Cæterum hæc ipsa tui cognitio, & tam ingenua professio minoris facultatis, satis declarant, te, auditâ re unâ, plures quam duas cognoscendo posse assequi, & inferre ratiocinando.

f. 4 p. 1. §. 1.

COnfucii discipulus *çai-yû* dictus, de die crebro stertebat ac dormiebat; *Confucius* segnitiem ejus reprehensurus ait: Putre lignum non est aptum sculpi : Luteus paries non est aptus incrustari calce, in hoc itaque *çai yû* tam segni torpidoque discipulo cui sit usui correptio mea ?

§. 2.

COnfucius adeò torpentem exstimulaturus ait: Primis quidem temporibus ætatis meæ ego cum hominibus agens, audiensque illorum verba, protinùs credebam illos eodem modo operari; nec dubitabam, quin agerent quæ dicebant. At modò, mutatâ rerum morumque facie deceptum me agnosco. Itaque jam imposterùm agens cum hominibus audiam quidem illorum verba; sed & simul contemplabor eorumdem opera & actiones, an verbis respondeant. Aliter non credam. Cum hoc discipulo meo *Yû* experientiâ jam doctus me correxi in hoc.

p. 2.

COnfucius aliquando dixerat : Ego nondum vidi virum fortem. Adstantium fortè aliquis, ad Philosophum conversus ait : *Xinçem* nonne est fortis ? *Confucius* respondit : *çem* discipulus meus obsequitur appetitionibus pravis & oblectamentis sensuum; quomodo censeri potest vir fortis ?

f. 5. p. 1. §. 1.

DIscipulus *çu-cum* dixerat : Ego quod nolo ab aliis fieri mihi; ego quoque volo non fieri à me aliis; *Confucius* ut hos tam præclarè de seipso sentientis reprimeret spiritus, heus (inquit) mi *Sú* falli te nolo. Clarè loquar : Nondum tu eò pervenisti; adhuc magnum maris æquor arandum est.

§. 2.

ALiquando *çu-cum* dixerat : *Confucii* Magistri nostri exteriorem illam compositionem & ornatum seu styli, seu morum & actionum; potest quis etiam mediocris ingenii assequi & percipere:

At verò hæc à *Confucio* noſtro aſſiduè prædicata natura ejuſque dictamen cælitùs homini inditum, non poſſunt tamen capi penituſque perſpici ne à perſpicacibus quoque ingeniis.

p. 2. §. 1.

CU-lú præfervidæ indolis diſcipulus, bonæ laudabiliſque rei quidpiam audiens ardebat illicò perficere. Sed quandoque id quod auditu perceperat, non valens ipſe quam primùm opere complere; angebatur animo ſcilicet ac ſolum timebat, ne interim novi quidpiam eſſet ad virtutem ſpectans quod ſeſe offerret denuò audiendum, antequam illud, quod prius intellexerat opere compleviſſet.

§ 2.

JAM olim in more poſitum erat Sinis, ut qui in Magiſtratu aut dignitate ſuâ laudabiliter vel perperam vixiſſet, poſt mortem propriâ vel honoris vel opprobrii notâ afficeretur. *çu-cum* itaque *Confucii* diſcipulus, cum ſciret Regni *Guêi* Præfectum *Cum-yù* dictum, dum viveret, multa haud laudabilia patraſſe, (inter cætera author fuerat cuidam *Tai xo çie* nominato, uxoris repudiandæ, ut ei deinde ſuam ipſius filiam daret nuptui) & tamen poſt mortem honorifico illo cognomento *Cum-vem-çu* auctum appellatumque fuiſſe; non parùm miratus, Magiſtrum interrogat dicens: Præfectus ille *Cum-ven çù*, quânam de causâ poſt mortem vocatus eſt, honoratuſque literâ illâ *Vên*, quæ ornatum ſignificat. *Confucius* reſpondit: Præfectus autem iſte tametſi acutus ipſe & perſpicax naturâ eſſet; tamen gaudebat identidem ſtudere libris & addiſcere; nec erubeſcebat aut dedignabatur inferiores quoque miniſtros, imo & plebeios conſulere, & quidem iis de rebus, quas, qui conſulebantur, fortè non uſquequaque callebant. Ornatus itaque modeſtiâ tam ſingulari dum ageret in vivis, idcircò à morte ſuâ jure merito cognominatus eſt ornatus. Liber enim, è quo ejuſmodi poſthumi tituli depromi ſolent, ſic ait: *Kîn hiŏ háo vên yvĕ vên*. Id-eſt: qui cùm viverent, diligenter ſtuduerunt, alioſque libenter conſuluerunt, à morte cognominandi ſunt ornati.

f. 6. p. 1. §. 1.

COnfucius Præfectum Regni *Chím*, *çú chàn* dictum identidem deprædicans aiebat: Præfectus *çù chàn* habet proprias perfecti viri virtutes quatuor. Nam ipſe res agens ſuas ipſius, admodum moderatus, modeſtoque ac demiſſo eſt animo, nunquam ſe ſuaque laudat: idem tamen alios, qui probitate conſpicui ſunt, palàm deprædicat, ſibique ultro præfert. Deinde, ipſe ſerviendo & obſequendo Principi ac Superioribus ſuis magnâ cum obſervantiâ ſe gerit, promptèque & alacriter facit imperata. Præterea ipſe conſervando tutandoque populo perquàm eſt beneficus, quæ ſubditis ſuis commodo ſunt & lucro, ſollicitè procurans; quæ damno, arcens. De

nique ipse gubernando populo, & jure dicundo magnam adhibet æquitatem & justitiam, nemini favens impensiùs, neminem asperiùs quàm fas sit tractans, æquus adversùs omnes. Itaque Regnum *Chim* tametsi jaceat inter duo Regna præpotentia *çîn* & *çû* medio situm loco: tali tamen administro rerum suarum, egregiè tuetur libertatem suam, vimque omnem & insidias vicinorum Regnorum avertit. Tantum scilicet præsidii est, vel in unius viri sapientiâ & virtute.

§. 2.

C*Onfucius* ait: *Yén pîm chúm* (nomen hoc erat Præfecto Regni *çî*) omnes explet numeros, in colendâ cum hominibus amicitiâ: Est enim amicus vetus, & tamen reverens. Velut si amicitia foret etiamnum recens.

§. 3.

C*Onfucius* ait: *Cam vên chúm* domo suâ abdidit magnam testudinem *çai* dictam, seu, habitat in domo, quæ similitudine suâ refert locum illum nativum testudinis, *çai* dictum. Nam montium figuris cælata habet epistylia, & herbarum palustrium figuris depictas columellas: Qualis, obsecro censeri potest ejus prudentia qui commissi sibi populi oblitus felicitatem captet aut speret ex hujusmodi loco.

p. 2.

DIscipulus *çù-cham* quæsivit à *Confucio* dicens: Gubernator Regni *çu*, nominatus *çu vên*, ter ad officium promotus gessit supremum Magistratum *Lîm yn* dictum, absque ullâ, quam vultu præferret, lætitiæ specie: Idemque exauthoratus est, absque ullâ item, quam vultu proderet, indignationis specie: Imò de præteritâ officii illius sui *Lim yn* administratione infallibiliter certiorem faciebat novum, qui ipsi successerat, gubernatorem, ei sine ullâ prorsùs invidiâ candidè significans, quidquid usu didicerat prodesse vel obesse posse urbi feliciter administrandæ. Ecquid videtur dicendum de hoc viro? *Confucius* respondit: Vir sanè fidelis & rectus fuit: Instat discipulus & ait: Annon solidæ virtutis vir dici potest? Philosophus respondit: Necdum scio. Quomodo enim scire possim an ipse obtinuit solidam animi veramque virtutem.

f. 7. p. 1.

IDEM discipulus *çu cham* rursum percontans ait: Olim Regni *çi* Præfectus *çui çu* nomine, occiderat ejusdem Regni *çi* Regem: Tum alter ejusdem Regni Præfectus *Chin ven çu* dictus, immane parricidium execratus, tametsi ratione dignitatis & muneris sui, quod tum gerebat ibi commodè splendideque viveret, habens equorum decem quadrigas, seu, quadraginta equos; hæc tamen omnia ultrò reliquit, & profectus pervenit ad aliud Regnum: Ubi cum improbos item

Præfectos, Regique parùm fideles offendisset, illicò ait: Hi Præfecti similes & ejusdem omnino farinæ sunt cum nostrate Præfecto *çui çu*: Nihil itaque negotii mihi cum illis sit. Profectus ergò inde, pervenit ad unum aliud Regnum: Ubi similiter offendens improbos Præfectos, illicò etiam ait: Et hi etiam similes omnino sunt nostrati Præfecto *çui çu*. Quare inde quoque àbiit profectus aliò. De hoc viro quid tibi videtur? *Confucius* respondit: Dici sanè meretur, qualis re ipsâ fuit, vir purus & integer. *çu cham* iterum quærit: sed solidæ virtutis vir fuisse dicendus est? *Confucius* respondit nescio: Cùm enim vera solidaque virtus in intimo corde lateat, & in externis certò deprehendi nequeat; quomodo ego assequi illicò aut scire possum, an ipse veram solidamque virtutem acquisiverit.

p. 2. §. 1.

OLIM Regni *Lu* Præfectus *Kí vên çù* dictus, vir erat morosus & cunctator in expediendis negotiis: Quippe omnino ter secum ipse perpendebat singula; ac tum demùm exequebatur. *Confucius* hæc audiens ait: iterum, seu bis expendere maturè omnia, hoc enim verò convenit: nec opùs est deinde cunctari diutiùs ac deliberare; ne dum justo prudentiores sumus, contra ipsam prudentiam vel maxime peccemus.

§. 2.

CONFUCIUS ait: *Ním vù çù* Præfectus Regni *Guéi*, quando in Regno, seu domo Regiâ, viget probitas, prudens audit apud omnes. Si quando autem Regnum est sine lege ac probitate sic ut perturbari incipiat ac periclitari; ipse tempestati subducens sese, sic latitat, ut à vulgi oculis remotus, prudentiâ suâ & consilio fulcire labantem Rempublicam non cesset: Cæterùm quia hæc privatus, & clam præstat; ipse tum rudis audit, meticulosus & ad res gerendas imperitus: At ego sanè sic judico quod ad ejus prudentiam, quâ pacis tempore in regno eminet, facilè possit quis pertingere illumque imitari. At verò ad prudentissimam ejus ruditatem illam, dum perturbata sunt omnia, incolumitati propriæ publicæque consulentem, non potest nisi difficillimè & à paucissimis pertingi.

f. 8. p. 1.

CONFUCIUS cum esset in Regno *Chin*; videret doctrinam suam non admitti; Revertar itaque, revertar in patrium Regnum *Lu*: Saltem populares mei adolescentes discipuli, ut sunt altioris spiritûs ad summa quæque adspirantis, & inferiora communiaque aspernantis, ita ad elegantiam & ornatum contexunt orationes suas & lucubrationes; nec sciunt interim quid & qua ratione castigent; ignari scilicet regulæ illius secundum quam solemus quidquid est nimium, ultraque fines recti luxurians prudenter amputare.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

COnfucius dixit: *Pĕ y* & *Xŏ cí* filii Regis Regni *Cu chŏ* (de quibus parte 4. agetur) Non reminiſcebantur, ſive, non revocabant in memoriam præterita aliorum ſcelera. Licet odio haberent improbos propter ſcelera ſua, ſi tamen ſerio reſipiſcerent; ſic eos complectebantur, ac ſi nihil unquam peccaviſſent. Querelarum igitur & obmurmurationum de iſtis quidem Principibus fuit uſus longè rariſſimus: Adeò chari erant omnibus, graves odioſique nemini.

§ 2.

VI ſem cao vir erat in opinione quidem vulgi admodum ſyncerus & candidus: Sed *Confucius*, qui obſervârat hominem, ut oſtendat quam obnoxia ſint errori judicia multitudinis imperitæ, unam exponens ipſius actionem ſic ait: Ecquis, obſecro, dicat *Vi ſem cao* virum eſſe rectum & ſyncerum, quandoquidem nuper uno aliquo petente ab illo acetum; cùm ei reverà non eſſet, non hoc tamen ingenuè faſſus eſt; ſed contrarium ſimulans clam mutuum petivit à ſuo vicino, & petenti dedit. Porrò videant nunc, qui candorem hominis uſque adeò deprædicant, an res ipſa famæ reſpondeat.

f. 9. p. 1. §. 1.

COnfucius aiebat: Affectata comptæ orationis verba, quibus mulceas ac titilles hominum aures: affectatam item blandi oris ſpeciem qua aliorum oculos allicias: Nimias denique cerimonias, quibus aliorum gratiam animoſque captes; artes ſcilicet induſtriaſque levium hominum atque fallacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad veritatem; verbo, adulatorum; inſignis quidem vir ille *ço kieu mim* erubeſcebat & damnabat: Et ego quoque non minus erubeſco & damno. Præterea mutua hominum inter ſe conſuetudo, fidem & candidam veritatem vel maximè poſtulat: Itaque tegere odium animo conceptum & iterum falſis ſimulatæ amicitiæ officiis proſequi eum ipſum hominem quem revera oderis vir ille ſapientiſſimus *ço kieu mim* item erubeſcebat oderatque, ſed & ego quoque deteſtor & erubeſco.

§. 2.

DIſcipuli *Ten yven* unus, alter *Ki lu*, vel *çu lu* ſoli adſtabant lateri *Confucii* Magiſtri ſui, tum *Confucius* ad illos converſus ait: Cur non uterque mihi exponitis veſtrum animi propoſitum ac deſiderium?

§. 3.

ÇU-lu prior reſpondens ait: Deſidero ego currus & equos; induique bonis ac levibus pelliceis; & hæc omnia cum amicis habere communia: eiſdem quoque res meas atterentibus longo uſu & prorſus abſumentibus tamen neutiquam indignari, nec id moleſtè ferre.

§. 4.

DIſcipulorum alter *Ten yven* deinde item reſpondit : Ego vero deſidero non oſtentare, aut inaniter jactare, ſi quæ in me ſunt bona; nec extendere vel amplificare merita mea coram aliis.

p. 2.

TUM illorum alter *çu lu* ait: Deſideramus nunc audire tuam ſententiam, deſiderium ac votum. Tum *Confucius* reſpondit: Quod ego imprimis expeto, hoc eſt, ut ii qui jam grandes natu ſunt, placidè quieſcant, foveantur ab omnibus & obſerventur: ut amicos inter & æquales mutua fides conſtet: ut, qui minores ætate ſunt, qui valetudine, viribus, conditione cæteris inferiores amanter & benignè foveantur: Verbo, votum generis humani, votum meum eſt.

f. 10. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Actum eſt, proh dolor! Quotus enim quiſque reperiatur hac ætate noſtrâ, qui ſuimet ſeverus cenſor ſit, idemque teſtis, accuſator, & Judex: Ego quidem nondum vidi quemquam hujuſmodi, qui vellet, inquam, agnoſcere ſuam culpam, & intus, id eſt, pro interiori illo mentis ſuæ quaſi tribunali ſemet in jus vocare, ſeſeque reum agere, debitaſque exigere pœnas.

§. 2.

COnfucius ait: In quolibet quamvis ignobili & parvo, exempli gratiâ, decem nec amplius, domorum pago, utique dantur aliqui ſynceri homines ac veraces (qualis & ipſe ſum) proprio quodam naturæ beneficio tales. At non dantur æquè ut ego amantes diſcere & proficere.

§. 3.

COnfucius laudaturus diſcipulum ſuum *Gen-yum* ait: Diſcipulus meus *Yum* vir eſt admodùm moderatus, lenis, minimèque minutus ac tetricus; dignus proinde, quem faciant Auſtrum versùs reſpicere, ſive obverſo ad meridiem vultu conſidentem jus dicere: Id eſt, dignum judico præfecturâ. Nam apud Sinas non tantùm Regis aula, ſed omnium etiam Præfectorum Regiorum tribunalia Auſtrum reſpiciunt.

p. 2. §. 1.

MODO memoratum diſcipulum *Yum*, ſeu *Chum cum* cupido inceſſit percunctandi de *çù ſam pë çù* dicto, quem ſtudio & indole ſibi haud abſimilem eſſe noverat; magiſtrum itaque interrogavit de *çù ſam pë çù*, quid ipſi videretur? *Confucius* reſpondit: Poteſt, ſeu, dignus eſt, & ipſe magiſtratum gerere: vir enim moderatus eſt nec qui minutiis intentus, majora negligat.

Iſte çù ſam pë çù *oriundus è Regno* Lù *(quem non injuriâ quis vocet Diogenem Sinicum) Magnus fuit vel ſuimet contemptor, vel certè gra-*

vitatis elegantiæque Sinicæ : laceris incedebat vestibus & sine pileo, adeò non erubescens paupertatem suam, ut ostentaret potiùs ; dicere solitus : Nec cœlum clàm tegit omnia, nec terra clàm sustinet omnia : quo pacto igitur cœlum ac terra velint me tegere paupertatem ? *Facetum illud quòd de ipso traditur :* Confucius *visendi gratia adibat hominem : At is discooperto ut erat capite tantum hospitem excepit : haud leviter ea res* Confucii *discipulos offendit, quòd, neglecto ritu operti capitis hospitem salutaret : qui adeò, quorsum (inquiunt) ô Magister adis hominem usque adeo agrestem & rusticum ? Ad quos Philosophus : Placet mihi recti hominis simplicitas ; rusticitas utique non placet : At huic ego mederi pervelim. Ipsum deinde* çù sam pẽ çù *quod is vicissim pararet salutare* Confucium *discipuli sui gravitate* Confucianâ *nihilo minùs offensi, dehortabantur scilicet : Quibus ille non auditis : Eundum est, inquit : nam integritas hominis mihi placet, gravitas non item : At huic ego mederi desidero.*

§. 2.

AD hæc *Chum cum* quærens ait : ut quis domi suæ secum ipse severus sit & rerum quamvis minimarum rationem exigat ab se, & sicubi peccatum est, etiam pœnas ; At verò foris, & dum gerendæ sunt res publicæ ; tunc uti remissione quadam indulgentiâque in gubernando suo populo nonne expedit ? Contrà verò domi suæ, id est, in suâ ipsius personâ, seu, secum ipso remissum esse, sibique indulgere ; & dum gerendæ sunt res publicæ similiter esse remissum, nonne hæc est nimia planè remissio, & quæ cedat in damnum non unius tantum, sed multorum ?

§. 3.

C*Onfucius* supradictum discursum approbans ait : Discipuli mei *Yum* verba omnino vera sunt.

f. 11. p. 1.

N*GAI cum* Regulus Regni *Lu* quæsivit ex *Confucio* de discipulis ipsius, ecquis eorum esset præ cæteris studiosior. *Confucius* respondit : Fuit mihi discipulus *Yên hoéi* admirabili quodam ardens studio discendi & proficiendi. Itaque omnino non transferebat is seu exerebat iram vel in homines vel in res, à quibus lacessitus fuerat. Neque is etiam bis unquam peccabat. Sed infelix abruptâ vitâ meo ac bonorum omnium dolore immaturè obiit (ætatis scilicet anno trigesimo secundo) terris tantum ostensus. Nunc igitur ipso mortuo, ego adhuc quidem non cognovi quemquam, nec audivi, qui pari flagraret studio virtutis ac sapientiæ.

f. 12. p. 1. §. 1.

HOC paragrapho discipuli commendant *Confucii* Magistri sui æquitatem in conferendis beneficiis. Nam discipulo *çù hoa* fortè misso ob publica quædam negotia in Regnum *çi*, jussu *Confu-*

cii; discipulorum alius *Gén çù* dictus, pro ipsius condiscipuli matre apud *Confucium* tunc Magistratu fungentem intercedens rogavit ut præberetur eidem milium per modum annonæ. *Confucius* respondit: Detur ei una mensura *Fu* dicta, quæ è minoribus est. Verùm cùm parum id esse videretur; rursum patrocinatus, rogavit augeri mensuram: Et *Confucius* respondit: Detur ei major mensura *Yu*, sed cùm hoc etiam auctarium tenue esse videretur; ipsemet *Gen-çu* promens de suo, præbuit ei milii quinque mensuras grandes *Pim* dictas, utique prodigâ, & majore, quàm par erat, liberalitate.

§. 2.

Confucius, memoratam discipuli sui *Gen-çu* liberalitatem, uti nimiam, damnans; ne putes (inquit) avaritiâ quâdam, sordidâve parsimoniâ factum esse, quod non jusserim præberi amplius. Etenim condiscipulus tuus *Che çu* (idem est qui *çu hoa*) profectus in Regnum *çî* conscendit splendidum & probè pastum equum, & induit sese levibus optimisque pelliceis, quippe dives ipse ac locuples. Atqui, quod semper ego audivi vir probus ac prudens elargitur egentibus, non autem superaddit divitibus.

§. 3.

Confucius in Regno *Lu* primi ordinis gerens Magistratum, discipulo suo *Yven su* ibidem oppidi Præfecto sic tamen ut ipsimet *Confucio* pareret, præbuit in censum præfecturæ, quam exercebat, novies centum (non exprimitur species mensuræ, aut rei in censum datæ) at ille recusavit.

§. 4.

Confucius factum improbans ait: Ne recuses stipendia à Rege statuta. Si superflua familiæ tuæ sunt, admittas tamen, ut dispertiaris inter tuas villas, pagos, vicos, & oppida curæ tuæ commissa, in quibus utique egeni & pauperes.

p. 2.

Sinenses olim ad sacrificia tantum adhibebant animalia unius coloris: ipse verò color alius fuit atque alius pro varietate temporis & familiarum, penes quas fuit Imperium. Tempore Imperii *Cheu* rufus erat in pretio. *Confucius* igitur loquens de discipulo suo *Chum cum*, eumque sub appositâ metaphorâ laudare volens, ait maculosæ seu versicoloris vaccæ filio sive vitulo, rufo toto & instructo suis cornibus eleganter rotundis: Tametsi hominum plerique velint non uti ad sacrificium, eò quod natus sit ex maculosâ matre: Anne etiam montes & flumina (præsides, inquam, montium fluminumque spiritus) illum idcirco respuent, si offeratur? Haud opinior. Ita ergo discipulus hic meus, tametsi pater ei sit vilis & abjectæ conditionis homo, variis item notatus vitiorum maculis, adeoque maculosi bovis instar; ipse tamen virtute insignis, rufi

rufi instar est vituli. Uti igitur stulto certè improboque filio, nec virtus patris ac sapientia ornamento esse potest; nec improbitas stultitiaque patris fraudi esse debet probo filio & sapienti, adeoque digno qui ad publica munia adhibeatur.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Solus *Hoéi* discipulus erat cujus animus sui victor trium mensium spatio, nunquam amittebat hanc virtutem *Gîn.*

Virtus Gîn *est illa interior & solida animi perfectio quâ fit ut naturale lumen cœlitus inditum constanter sequamur, sic ut à suscepto cursu ne exiguo quidem temporis momento desistat.*

At verò cæteri discipulorum meorum, uno quidem die, nonnulli etiam mense uno satis animosè dant operam excolendo animo, victoriæque sui; adeòque pertingunt & ipsi, quò tam impigrè fortiterque contendunt: Sed enim non est perpetua quædam vis atque contentio: consistunt tandem, & mox aguntur retro; & non sine labore parta, repente amittunt.

§. 2.

Ki cam çu Præfectus Regni *Lu* quærit à Philosopho, an *Chúm yêu* discipulus ejus possit admoveri gerendæ Reipublicæ? *Confucius* respondet: Discipulus meus *Yéu* vir est haudquaquam lentus, aut timidus; sed admodùm certi promptique consilii, quique adeò lites quaslibet sapienter decidere, & quæcumque etiam intricata difficiliaque negotia expedire queat: In gerendo igitur magistratu quid habeat, obsecro de quo laboret? Præfectus rursum quærens ait: Discipulus tuus *Sú* potestne admoveri item gerendo magistratui? Respondet Philosophus: Discipulus meus *Sú* est perspicacis & omnia penetrantis ingenii, quo rerum causas, negotiorumque rationes omnes ac fines perquàm facilè cognoscit: In gerenda itaque præfectura, quid habet negotii vel difficultatis? Tertium quærens ait: An etiam *Kiêu* discipulo tuo potest injungi administranda Respublica? Respondet *Confucius*: *Kiêu* discipulus meus arte valet & ingenio ad res omnes idoneo: ad gerendum itaque magistratum quod attinet, quid impedimenti quæso habet, quominùs eum præclarè gerat?

p. 2.

Ki xi Colaus Regni *Lu*, vir improbus misso nuntio jussit *Confucii* discipulum *Mim çu kien* agere *Pí* oppidi sui Præfectum: *Mim çu kien* ut erat vir probus & integer nuncio dixit: Quæso te, optimis verbis pro me recusa ac deprecare onus, quod usque adeò reformido. Certè si contigerit, ut excusationem non admittat, & tu iterum revertaris ad me cum eodem mandato; tunc ego necessitate compulsus fuga mihi consulam, & consistam ad flumen *Vén* in

h

extero Regno *çi.* Præclarus sanè Philosophus, qui dignitatem & censum ab improbo delatum, exilii molestiis posthaberet.

f. 14. p. 1.

VETUS erat mos Sinarum, ut qui decumbebant ex morbo, lectulum collocarent ad Borealem fenestram domûs suæ, oppositi directè meridionali plagæ ejusdem domûs. Quoniam verò simillimus quoque situs erat Regis, quotiescumque is considebat, ut scilicet obversus Aquiloni, Meridiem rectà fronte respiceret: idcirco, si quando Rex visebat ægrotantem; stratum hujus ad Meridionalem cubiculi partem sine morâ transferebatur, tantoque hospiti locus honoratissimus, uti par erat deferebatur. *Pe nieu* itaque discipulo *Confucii*, fortè ægrotante cumque visendi gratiâ adeunte *Confucio*; voluit is honore quanto poterat maximo excipere Magistrum; stratumque suum non secus ac si Regem præstolaretur, transferri jussit. At *Confucius* rem subodoratus, & certùs haud admittere honorem uni debitum Regi, peramicè quidem percontatus est discipulum de suâ valetudine; cæterum ab ingressu cubiculi abstinens sese, forinsecus ex ipsâ fenestrâ, ad quam æger applicuerat lectulum, apprehendit ejus manum; certaque notans mortis indicia, ingemiscens ait: Moriendum est. Hæc est cæli voluntas. Proh dolor! fierine potest, ut cum talis ac tantus vir sit, tamen habeat talem morbum! fieri ne potest, ut cum talis ac tantus vir sit, tamen habeat talem morbum!

p. 2. §. 1.

HIlarem pauperiem, frugalitatemque discipuli sui *Yen hoêi* celebraturus *Confucius* ait: O quam sapiens ac probus erat *Hoêi* discipulus meus charissimus! Cum uno quasillo seu fiscella orizæ coctæ in cibum, & unâ scutellâ aquæ in potum contentus & alacer, degebat in vili desertoque plateæ angulo. Cæteri homines utique non valerent sustinere hanc ejus tantam in victu cultuque asperitatem; adeoque plenam tædiorum, ut autumant, mœstamque vitam. Sed enim magnus ille Philosophus *Hoêi*, sui semper similis nullo modo mutabat suam lætitiam. O rarum! ô verè sapientem virum discipulum meum *Hoêi*.

§. 2.

GEN *Kiêu* remissioris animi discipulus cum *Confucio* Magistro suo colloquens ait: Non est quidem quod ego non amem æstimemque tuam, *Confucii* doctrinam & quod ideò parum in ea proficiam: Sed vires meæ non sufficiunt. *Confucius* respondit: Vires cui non sufficiunt is in medio viæ consistit. Nunc autem tu, mi bone vir, per socordiam viâ nondum cœptâ tibi terminum ipse statuis.

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius alloquens discipulum suum *çu-hiá* ait: Tu, mi discipule, unus esto de perfectis illis, vereque magnis ac Regiis literatis: Haudquaquam sis de literatulis illis, seu vilibus improbisque literatis.

§. 2.

CU yeu discipulus *Confucii* olim agebat oppidi *Vu-chim* in Regno *Lu* Præfectum. *Confucius* eò divertens, percontans ait: Tune in hoc oppido nactus es egregium virum tibi familiarem? Respondit discipulus: Est hîc vir unus ex familiâ *Tan tai* nomine *Miě mîn*, homo perquam serius & rectus, qui per Regiam virtutis viam incedens, nunquam declinat ad obliquas privatarum affectionum semitas. Itaque nisi detur publicum aliquod negotium, non admodùm frequens venit etiam ad meas, amici tamen sui, ædes.

p. 2.

Confucius laudans Præfectum exercitûs *Mem chi fan* à singulari quâdam modestiâ, admirabundus sic ait: *Mem chi fan*, nunquam se jactat. Nuper quidem ardente bello inter regna *Lù*, & *çi*, cùm inito fortè conflictu funderetur exercitus noster, cum jam strages cum fuga fieret, ipse tum præsenti animo in extremo agmine persistebat, victoris impetum reprimens, impigrè munus obiens ducis pariter militisque. Ubi verò plerisque suorum in tuto positis, ipse etiam jamjam ingressurus erat propriæ urbis portas; tùm videlicet stimulavit suum equum, postremus omnium incedens, & dixit: Haud equidem fuissem ausus ego accepta clade postremum tenere agmen fugientis exercitus, sed enim equus hic meus lassitudine fractus non progreditur.

f. 16. p. 1. §. 1.

Confucius videns in Regno *Guei* promoveri eos dumtaxat qui valerent gratia vel diserti oris vel venusti, ingemiscens ait: Nisi cuipiam fuerit vel *Chŏ tŏ* Præfecti loquacitas vel certè fuerit venustuli illius *Sum chao* lepor & elegantia, difficile est evadere ab hoc præsenti sæculo, nec insidiis invidorum, odiisque & injuriis inimicorum opprimi.

§. 2.

Confucius ait: Quis autem egrediatur domo, & non per ipsos egrediatur postes domûs? Cur igitur non procedimus per ipsam viam? Cur inquam non simili ratione quidquid negotii suscipimus, quidquid aggredimur rerum, per ipsam cujusque rei convenientiam & propriam quasi viam postemque ingredimur, & perducimus ad finem, quem nobis ipsi præfiximus.

§. 3.

COnfucius ait: Si ſimplex naturæ indoles excedit exteriorem ornatum & compoſitionem, id eſt, ſi natura ſibi prorſus relicta ſit, nihilque vel ſubſidii, vel ornamenti acceperit ab arte, vel culturâ tum illa procul dubio rude quid erit, ruſticumque & agreſte. Contra ſi ars, ſeu veriùs ornatus ille cultuſque, exterior, excedit naturalem, illam ſimplicitatem; tum affectatum, neſcio quid, merè politicum & merè concinnulum exiſtet. At verò ſi interiori naturæ ſimplicitati & candori exterior ille cultus & ornatus ita ſocietur, ut citra exceſſum alterutrius vel defectum ſibi mutuo gratâ cum diverſitate, ſed & juſtâ cum proportione reſpondeant: Tum demum verus exiſtet *Kiun çu*; exiſtet (inquam) illuſtre quiddam & numeris ſuis abſolutum, viri ſcilicet gravis ac politi pulcherrima ſanè ſpecies: Sicut & pulcherrimam ſolet efficere in ipſo quoque corpore, apta figura membrorum cum ſuavitate quadam coloris conjuncta.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Homo naſcitur rectus. Depravatur? Tum vivere illum, & mortem evadere, fortuitum ac immeritum quid eſt.

§. 2.

COnfucius agens de tribus quaſi claſſibus hominum virtutem profitentium, ſic ait: Ii qui intelligunt ac ſatis perſpectum habent quid ſit virtus, & quantoperè ſit expetenda, non ſunt æquiparandi cum iis, qui amant, id eſt, qui virtutem ſtudio affectuque proſequuntur, ſed hi quoque virtutis amantes non ſunt æquiparandi cum illis qui jam læti potiuntur eo quod amant.

§. 3.

REctam docendi alios rationem traditurus *Confucius* ſic ait: A mediocris ingenii hominibus ſurſum aſcendendo, poſſunt utique proponi ſublimiora, quippe capient, diſcentque feliciter. At verò à mediocris ingenii hominibus deorſum deſcendendo, non poſſunt proponi ſublimiora: Quippe tam ipſi, quàm qui docere ipſos voluerint, oleum & operam perdent.

f. 17. p. 1.

DIſcipulus *Fân chî* Magiſtrum ſuum percontatus eſt de Prudentiâ, ſeu prudente. *Confucius* reſpondit: Quiſquis enixè dat operam humanis, ſeu iis quæ hominem maximè condecent virtutibus: Veneratur item ſpiritus, & cum iiſdem nonniſi eminùs agit, hic demùm poteſt dici verè prudens. Diſcipulus *Fân-chî* percontatus eſt de virtute *Gîn*, ſeu de interiore, eâque ſolidâ & conſummatâ virtute. Reſpondit *Confucius*: Veræ ſolidæque virtutis homo ſi primùm laboret, & poſtea obtineat; tum poterit dici veræ ſolidæque virtutis homo.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Æqui verique perſpicaces induſtriique homines gaudent aquis : At verò ſolidæ virtutis viri gaudent montibus. Illi quippe, id eſt, æqui verique perſpicaces homines, non aliter quàm fluenta quædam in perpetuo ſunt motu; dum res, cauſaſque rerum indagant; dum alia ex aliis deducunt, ſemperque agunt quid & moliuntur : Iſti verò, id eſt, ſolidæ virtutis viri, montium inſtar in perpetua quiete firmi immobileſque perſiſtunt. Æqui verique perſpicaces viri quidem jucundè vivunt; virtutis autem poſſeſſores, quia tam placidè, tam tranquillè; idcircò etiam diu vivunt.

§. 2.

Confucius ait : Regnum *çi*, ſi fortè fortunâ reſtaurabitur aliquando, ſimul atque mutatio illa in melius, ſeu reſtauratio continget, vix tamen ipſum pertinget ad præſentem Regni noſtri *Lù* ſtatum. At verò Regnum *Lù* ſimul atque ſimili mutationi ſeu revocationi locum dabit ; aſſequetur illico Priſcorum Regum ſuorum virtutem, & regendi inſtitutum. Cum enim civilis illa comitas & obſervantia, etiamnum vigeant, nihil in eo magnoperè deſideratur, niſi ut reſtauret ac renovet propè jam collapſam clementer ac juſtè ſubditos regendi rationem.

f. 18. p. 1. §. 1.

Confucius ut doceat, unumquemque mortalium vel implere nomen ſuum oportere, vel certè deponere ; ſimili utitur petito à tabellâ quadratâ vulgo *cu* dictâ, quâ olim Sinæ papyri loco utebantur ad ſcribendum : Ait itaque : Tabella illa quadrata *cu* niſi quadrangularis fuerit, quadrata qui dicetur ? Si Rex quæ Regis, ſi homo quæ hominis ſunt non exerceat, quomodo dici poteſt Rex vel homo ?

§. 2.

Ça I ngo diſcipulus virtutem (pietatis imprimis) Sectari ſe profitebatur, cum tamen virtutis hujus naturam ac proprietates necdum ſatis ipſe perciperet : Magiſtrum itaque interrogans ait : An homo verè pius, aliorum amans, talis eſſe debet, ut tametſi nonniſi incertæ fidei quiſpiam nunciet dicatve in puteo eſſe hominem, qui periclitetur, ipſe è veſtigio nuntiantem proſequatur, ac cum periculo capitis ſui in puteum ſe demittat ? Ad hanc diſcipuli quæſtionem *Confucius* reſpondit : Quorſum faciat is hoc modo ? vir perfectus, tenetur ille quidem ſuccurrere periclitanti : Sed non tenetur neque licitè poteſt cum præſentiſſimo diſcrimine; quo fiat, ut nec alteri nec ſibi conſulat, quocirca expedit decipi, non tamen expedit perire.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Verus Philosophus amplissimo quodam versatur studio in libris scientiisque omnibus; omnia examinans restringit exigitque ad regulam rectæ rationis. Et sic quidem fieri poterit, ut is à veritate & virtute nunquam declinet.

§. 2.

C*Onfucius* olim in Regno *Guéi* Magistratum gerebat, Imperante *Lim cum* Rege. Porrò conjugem Regis *Nân-çu* dictam cupido incessit Philosophi: Philosophus haud ignarus fœminam esse deterioris famæ, semel iterumque congressum excusarat. Sed cum instaret illa (quippe moris tunc erat, ut quotquot magistratum gererent, etiam Reginæ sisterentur) *Confucius* offensionem metuens adivit tandem Reginam *Nan-çu*. Discipulus *çu-lu* non admodum probavit factum Magistri. Sed enim *Confucius* egregio conscientiæ suæ fretus testimonio, haud cunctanter obstringens se jurisjurandi religione sic ait: Ego si quid iniqui seu flagitiosi in animo admisi, si quid peccavi; cœlum me execretur! cœlum me execretur!

Idem Lim cum, *uti memorant fasti Sinenses, dum quodam die cum* Nançù *Reginâ urbem lustrat uno eodemque vectus curru obvium fortè* Confucium *compellans invitavit, ut in unum ex curribus qui Regium pone sequebantur, conscenderet: At Philosophus immodestiâ tantâ viri fœminæque, tametsi conjugium, eodem curru confidentiam vehementer offensus non sine stomacho oblati currûs honorem recusans discessit.*

f. 19. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* ait: Aurea mediocitas, seu medium tenere in omnibus etiam quotidianis & ordinariis actionibus, hæc demum est veræ perfectæque virtutis. At hæc quam ardua & sublimis est! Mortalium paucorum illam esse jam vetus aliquid est. vetus malum: vetus querela est.

§. 2.

D*Iscipulus çu cum* agens de virtute illa *Gin* quatenus pietas vocatur de illa consulens *Confucium* sic ait. Si detur ergò quispiam largissime beneficia conferens in alios, itemque potens opitulari omnibus, quid tibi videtur? An, ejusmodi qui sit, poterit censeri ac dici verè pius. *Confucius* respondit: Quomodo res ista à pietate hujusmodi quam affers perficienda? necessaria quoque hic est sanctitas. *Yâo* & *Xún* ipsi hîc quoque laborabant: & ad hoc impares vires suas esse sentiebant huic virtuti assequendæ.

p. 2. §. 1.

EST igitur sanctitas illa vel charitas pietasve quam exigo, mi discipule, affectio animi constans & consentanea rationi, quâ quis abjectâ propriæ utilitatis commodivè curâ, totius orbis homines amplectitur, haud secùs, ac si unum quid idemque secum fo-

rent; atque adeò communem cum iisdem sensum tam inter prospera, quàm adversa & habet & prodit. Exempli causa hujuscemodi pius ipsemet desiderans erigi ac florere, protinus consilio, & ope & operâ, etiam erigit quoscunque alios, quos vel nativa tenuitas, imbecillitasque depressos humi teneat, vel gravior fortunæ casus ex alto dejectos afflixerit, prostraveritque. Similiter ipsemet volens feliciter res penetrare; non sustinet videre alios, qui vel errant cœci, vel laboribus ac difficultatibus victi succumbant; sed ipse per se nihil non tentat ac molitur quo opituletur & his & illis, atque ita etiam penetrare facit alios & perfringere objectas difficultates, & ex errorum ignorantiæque tenebris feliciter tandem eluctari. Hæc porrò charitas pietasve, ubi mortalium animis semel insederit; tum verò totus orbis unius erit instar familiæ, quin & hominis unius instar homines erunt universi, & quidquid ubique rerum est propter admirabilem illum summorum, mediorum, infimorum inter se mutuò nexum atque ordinem, unius & ejusdem substantiæ esse videbitur.

§. 2.

ALIOS itaque diligamus, sicut nos ipsi diligimus: Alios ex nobis metiamur: Labores aliorum & commoda ex nostris æstimemus. Denique, ut paucis omnia complectar, nosse è propinquo (sive à nobismetipsis) desumere seu instituere comparationem ad alios, quibus adeò contingere velimus aut nolimus id omne, quod ipsi nobis contingere volumus aut nolumus; hæc demum potest dici virtutis *Gîn*, seu memoratæ jam charitatis ac pietatis exercitandæ ars ac regula.

LIBRI TERTII
PARS QUARTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait : Præco ſum , ſeu relator , & non author doctrinæ , quam palàm facio. Credo , & amo antiquitatem, ex quâ ſtudiose ſuffuror, & excerpo quæ ad rem meam ſunt; imitatus in me ipſo famoſum illum ſenem *Pũm* : Quippe qui prior veterum monimenta ſimili conatu, tradidit poſteritati.

Narrant Sinenſes hunc Laò Pùm *ſeptingentos vixiſſe annos vegeto ſemper corpore ; attigiſſeque tempora familiæ* Xam ; *quâ imperante magiſtratum quoque geſſerit.*

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait : Vacare ſilentio, &, quæ ſeu vidimus, ſeu audivimus, recolere memoriâ : Seriò conſtanterque dare operam ſtudiis, & non affici tædio : docere alios, nec frangi vel fatigari docendi labore : Tria hæc quo pacto fuerint in me aliquando ?

§. 2.

C*Onfucius* ait : virtutem non coluiſſe ſtudioſiùs ; de optimis ſcientiis ac diſciplinis non diſſeruiſſe crebriùs ; audiviſſe quæ recta & conſentanea rationi ſunt , nec tamen valuiſſe ad ea me transferre ; denique vitia non valuiſſe pro voto emendare : hæc, inquam, quatuor ſunt meus dolor, & juſta mœroris cauſa.

§. 3.

DIſcipuli Magiſtrum ſuum *Confucium* hoc elogio paſſim celebrabant, *Confucius* magiſter noſter, inquiebant , quotieſcumque ſolus & à negotiis liber domi degebat, quam erat jucundus & affabilis , quam explicato ſerenoque animo ! Quam comis ac placidus !

f. 2. p. 1. §. 1.

Confucius jam ſenior, dicebat: Magna ſanè eſt mea nunc imbecillitas. Nunc diu eſt quod ego non amplius (uti olim cum ætas vigeret) per ſomnium videam magnum illum magiſtrum *Cheu cum.*

§. 2.

IN hoc paragrapho, & quatuor ſequentibus declarat Philoſophus, quo tandem modo conſummetur ac perficiatur virtutis ſtudium, ſive, quid agendum ſit virtutis ſtudioſo, ut in eâ perfectus evadat. *Confucius* itaque ait: Primùm mens defigenda in conſentaneo rationis dictamine, ſeu in eo quod ratio à nobis exigit.

§. 3.

DEinde, ſeriò magnoque animo arripienda, ſeu apprehendenda virtus.

§. 4.

TErtiò firmiter incumbendum in abſolutam virtutis interioris perfectionem.

p. 2. §. 1.

QUartò ut vigeat exercitium, & quæ hoc conſequitur facilitas & peritia in bonis artibus officiiſque.

§. 2.

MORE receptum jam olim apud Sinas erat, ut qui ſe alteri inſtituendum liberalibus diſciplinis traderet, primo ſtatim acceſſu minerval Magiſtro offerret. Tenuiſſimum porrò minervalis genus erat faſciculus ſiccatæ carnis decem minimum fruſtis conſtans. *Confucius* ait: Quicumque, acceſſerunt ad me, ut in diſciplinam meam admitterentur, incipiendo ab illis, qui offerebant faſciculum ſiccatæ carnis, infimum minervalis genus & ab his aſcendendo ad alios qui offerebant lautiora; horum ego neminem unquam non inſtitui ac docui.

§. 3.

Confucius ait: In ſcholâ ſapientiæ non adhibentem conatum, hunc ego quidem non erudiam. Item non aperientem mihi verbis mentem ſuam, quia ſcilicet vel nolit, vel non poſſit; eum nec ego intelligam, nec errores ejuſdem vel dubia habere potero perſpecta. Denique proponente me unum quadrati angulum, & tamen non ex hoc reliquos tres angulos per ſe inferenti; huic certè non repetam amplius eandem fruſtrà crambem.

f. 3. p. 1. §. 1.

LAudant hoc & ſequenti paragrapho diſcipuli Magiſtrum ſuum. *Confucius*, inquiunt, funebribus officiis perfunctus, ac deinde ſolemnes inter epulas ad eorum qui funus duxerant latus aſſidens; de appoſitis cibis vix cogitans, haud unquam famem explebat: tanto ſcilicet tenebatur luctu deſiderioque illius qui obierat.

§. 2.

IDEM (*Confucius*) in ejusmodi funebri die ubertim plorabat defunctum, atque ita prorsus non canebat.

§. 3.

Confucius alloquens discipulum suum *Yen yven* ait: Qui evocati adhibitique ad munia publica, actutum & sine tergiversatione, capessamus Rempublicam: Rursus qui amissâ dignitate illâ, illicò & sine querimoniâ, molestiave animi, privati latitemus domi nostræ; soli (opinor) ego & tu sumus ejusmodi.

p. 2. §. 1.

DIscipulus *çu lu* audiens à Magistro laudari condiscipulum, ut erat ipse bellicæ fortitudinis suæ sibi conscius; si inquit, *Confucius* Magister ducturus esset (*Reverentiæ ergo præsentem in tertiâ personâ alloquitur, more gentis usitatissimo*) Tres exercitus; tum quemnam sibi adjungeret in collegam.

§. 2.

Confucius, ut vanos simul martiosque spiritus discipuli deprimeret, sic ait: Inermis ac nudis manibus qui aggrediatur indomitam tigrem, & sine rate vel schapha committat sese spatioso rapidoque flumini: mille item inter mortes versetur, & tamen non aliquo teneatur metu: Hunc ego sanè nolim mecum copias ducere. Raró namque temeritas usui fuit, damno quàm sæpissimè, honori nunquam. Necesse est quidem non perturbari in rebus asperis; sed quando se offert discrimen anceps ac improvisum, tum vel maximè præsentis animi uti consilio, & considerate vigilanterque se gerere. Quanquam multò etiam malim talem & conari, & verò gaudere percipere animo futura & aliquanto ante constituere, quid accidere possit in utramque partem.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius insanos hominum conatus in coacervandis opibus perstringens ait: Divitiæ si quidem possunt humanis viribus industriisque obtineri; ad eas obtinendas, vel Agasonem, si necesse fuerit ego quoque agerem. Si copiæ & opes non possunt humanis viribus industriisque comparari, sed à solo cœlo dependeant: sequar scilicet ipse quod amo, & teneor & possum, lumen, inquam, ductumque rationis à cœlo mihi inditum.

§. 2.

TRIA narrantur fuisse in quibus *Confucius* plurimum vigilantiæ, curæ & operæ ponebat; abstinentia scilicet, antequam sacris operaretur, conflictus cum hoste, morbus.

§. 3.

XAO nomen eſt ſeu genus Muſicæ ab Imperatore *Xún* olim conditæ; quâ continentur virtutes ac laudes magni illius Legislatoris *Yao* dicti; à quo & ipſe *Xún* ad Imperii ſocietatem & deinde ſucceſſionem aſſumptus fuerat. *Confucius* ergo collabente paulatim familia *Cheu*, exiſtens fortè in Regno *çi* ibique audiens muſicam illam *Xao*; tanto repentè ſenſu voluptatis affectus eſt; ut cùm tertium jam menſem illâ paſceretur quippe tribus omninò menſibus, non perciperet carnium, quibus veſcebatur, ſaporem. Enimverò (aiebat ipſe) Haud unquam ego exiſtimaveram eum qui compoſuit hanc muſicam, pertigiſſe ad hujuſmodi ſuavitatem.

p. 2. §. 1.

LIM cum Rex Regni *Guéi* habuit filium nomine *Quái quei*: Hic quòd novercam adulteram occidere tentaviſſet, à Patre è Regno ejicitur. In vicinum itaque *çin* Regnum profugit; ſed relicto domi filio, cui *Che* nomen erat. Moritur interea *Lim cum.* Populus filium profugi Principis in avito collocat ſolio. Audiunt hoc, qui patrem ſuſceperant. Damnant factum. Reducunt profugum. Obſiſtit filius, & clam miſſa armatorum manu, venire prohibet. Inter hæc varii ſermones hominum atque ſententiæ. Negabant illi, eſſe licitum filio tenere Regnum vivo Patre & invito; Sed hi contrà excidiſſe jam pridem jure Patris & Regni, qui vitæ Matris, tametſi non ſuæ, ſtruxiſſet inſidias. Utique non alteri, quam qui & innocens eſſet, & filius, deferendum videri ſceptrum. Porrò ſub idem tempus *Confucius* degebat in hoc ipſo Regno *Guéi*: Ejus itaque diſcipulus *Gen yeu* à condiſcipulo *çu cum*, quærit, an *Confucius* quoque favet eidem *Che* Regni *Guéi* Principi? *çu cum*, protinùs reſpondit: optimè: ego exquiram.

§. 2.

REgni *çu cho* Regi tres fuêre filii, maximus natu *Pe y*, minimus *Xo çi* dicebatur, ſecundi non extat nomen. Pater, qui minimum teneriùs diligebat, eundem morti jam proximus Regni hæredem denuntiat. Sed mortuo Patre, ſubditi majorem natu regnare volunt: Ipſi namque deberi coronam naſcendi jure & ordine. Verùm is voluntatem Patris tam juri ſuo, quàm votis ſuorum anteponens, Regnum fratri ultrò cedit. Sed & hic non minùs memor fraternæ charitatis, quàm alter filialis obſervantiæ; fratrem, quod primo loco genitus ſit, ad ſuſcipienda Regni gubernacula conſtanter urget. Certamen hoc tam raræ gratiæ cùm perquam diu tenuiſſet, & neuter alteri perſuadere potuiſſet, quod utrique ſuo quodam jure debebatur; ut tam inuſitatæ contentioni finis tandem fieret, ambo clam ſuis generoſâ tandem fugâ ex aulâ in ſolitudinem ſe contulêre, victores ambo, victique. Secundus itaque fratrum relictum à

majore minimoque regnum, communi populi ac procerum consensu suscipit. Porrò certamen hoc fratrum, uter alteri coronam cederet, contendentium, ei certamini, quod (ut paulò supra memoravimus) tunc Patri erat cum filio, prorsùs è diametro opponebatur. Discipulus itaque *çu cum* per ambages Philosophi sententiam callidè exquirens; ingressus est ut Magistrum consuleret, duo fratres, inquit, *Pe y* & *Xo-çi* cujusmodi fuerunt homines? Philosophus quo tenderet illa percontatio, animadvertens, respondit *Pe y* & *Xo çi* omnino fuerunt è priscis spectatæ virtutis ac sapientiæ viris. Discipulus *çu cum*, instat, & ait: Sed num credibile est sibi constitisse, non eos pœnituerit deinde facti sui, fugæque? Tum *Confucius* in hoc facto, inquit, ambo quæsiverunt veram virtutem, & invenerunt veram virtutem. Numquid igitur eos pœnitudo subierit ubi error nec peccatum præcessit? Satis hoc responso declarabat *Confucius*, quid de improbo *Che* paterni principatûs invasore sentiret; quippe dum sic laudabat à virtute ac sapientiâ illos, qui invicem Regno cesserant; damnabat utique eum, cujus impia temeritas & ambitio debitam Patri, quamvis sonti, pietatem violarat. *çu cum* igitur egreditur, & condiscipulo suo *Gen yeu* ait: *Confucius* haudquaquam favet *Che* Principis factioni.

f. 5. p. 1.

Confucius aiebat vescor ferè admodùm vulgari parabilique cibo; poto lympham, & dum brevi somno reficio vires, inflecto cubitum, capitique subjicio & is mihi pro cervicali est. Hoc interim affirmo quòd sua Philosopho voluptas etiam constat hæc inter. Habet omnino suas virtus delicias, medias inter asperitates. Quisquis autem expers virtutis est, etsi idem sit dives & opulentus, adeoque sicut ferè usu venit, honoratus; apud me certè quidem erit instar volantis nubis.

p. 2. §. 1.

Confucius septuagenarius aiebat: Cœlum si concederet mihi aliquot adhuc vitæ annos, penitus ut perdiscerem doctrinam libri *Ye kim*, id est, mutationum; possem, utique, vacare graviori saltem quâcumque noxâ & crimine.

§. 2.

Confucius (uti memorant discipuli) Quæ crebrioribus usurpabat sermonibus, erant ferè tria. Odæ, id est, Sententiæ priscorum Sapientum & Regum, metro ligatæ. Chronica, seu res ab eisdem Regibus ac Majoribus suis vel rectè vel perperam gestæ, Denique studiosè observata & exercita ab eisdem Regibus officia & ritus. Hæc tria, inquam, erant ea ferè omnia de quibus passim disserebat *Confucius*.

f. 6. p. 1. §. 1.

f. 6. p. 1. §. 1.

PRæfectus civitatis *Xe* homo arrogans, utpote qui titulum *Cum* officio suo longè superiorem temerè sibi vindicabat. Hic, inquam, quæsivit de *Confucio* à discipulo *çu lu*, quid scilicet hominis esset Magister suus? *çu lù* non respondit.

§. 2.

COnfucius ubi cognovit percontationem præfecti & silentium discipuli; huic ait: Tu quin sic respondisti? ipse est vir ejusmodi, ut non alia de re magis laboret, quam ut in suscepto virtutis ac bonarum artium studio assiduè proficiat: In quo si quidpiam non usquequaque assecutus est, hoc ipso contendit exeritque vires omnes & conatus, sic prorsus, ut obliviscatur etiam cibi sumendi, quoad assequatur. Ubi autem assecutus est; tum tantis exultat lætitiis, ut jam non meminerit amplius tristitiæ molestiæque præcedentis; nec advertat senectutem inter hæc jam propè advenisse. Hæc, dico tibi respondere potueras præfecto percontanti.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Ego non sum natus cum sapientiâ (vel, ego non is sum, qui natus illicò sapiens extiterim) sed ab ineunte ætate mea semper amans ac studiosus fui antiquitatis; omnem semper adhibens operam ac diligentiam: Per hæc itaque comparavi illam, quæcumque demum mihi tribuitur, sapientiam.

§. 2.

COnfucius (uti memorant discipuli) de quatuor rebus non nisi rarissimè, & quidem brevibùs loquebatur. De rebus scilicet exoticis, inusitatis, peregrinis, de monstris, atque prodigiis. De factionibus atque dissidiis, & perturbationibus publicis. Denique de spiritibus, quod eorum virtus, efficacitas, natura usque adeò subtilis ac sublimis sit, & ab humano sensu remota, ut de illâ debitè loqui sit periculum.

p. 2.

COnfucius ait: Si vel tres duntaxat homines pariter ambulêmus; haud dubiè dabitur in his meus Magister: erunt, inquam, duo ex quibus proficiam. Exempli gratiâ: Probus sit unus, & alter improbus. Mox seligam illius quidem bona, seu virtutes, & sequar imitando: Hujus verò mala, seu vitia tacitus inspiciam, mèque ipse discutiam, & si quidem reum me invenero, mox corrigam.

f. 7. p. 1. §. 1.

TRansiverat *Confucius* à Regno *Guéi* in Regnum *Süm*: Ubi discipulos in umbrâ prægrandis arboris quotidie exercebat. Porrò loci præfectus *Von túi* nomine, quia *Confucium* ejusque doctrinam oderat; arborem illam succîdi jussit. Perculit ea res discipulorum animos, verentium, ne de tollendo etiam è vivis ipsomet Magistro

cogitaret. At *Confucius* cognito suorum metu sic ait: Cœlum siquidem procreavit virtutem, dotesque naturæ in me, cum vita mea à cœlo tota pendeat, *Vôn tûi* itaque præfectus iste quorsum me sic exagitet? An pugnare cum cœlo tentat mortalis?

§. 2.

SUspicione quadam liberaturus discipulos *Confucius*, itane verò, inquit, ô duo tresve discipuli mei, sic de me sentitis, quod celem vos quidpiam quod ad virtutis sapientiæque studium spectat? Atque sic vobis affirmo, quod ego nullâ utor reticentiâ vel occultatione vobiscum. Ego reverà nihil egi unquam, quod non communicarim & palàm vobis discipulis meis fecerim. Talis nimirum sum ego.

p. 2. §. 1

C*Onfucius* tametsi, ut modò dictum est, nihil omnino sanæ doctrinæ celaret suos; in quatuor tamen præcipuè eosdem instituebat. In literis, id est, libris *Xi kim*, & *Xu kim*, nec non in liberalibus quibusque disciplinis ac scientiis. Deinde in usu & exercitatione eorum omnium, quæ didicerant: Tertio quartove loco suis assiduè inculcabat ut persisterent in seriâ prorsus ac syncerâ voluntate agendi quidquid agerent, cum fide constantiâque & cum robore quodam invictæ mentis conjunctâ.

§ 2.

C*Onfucius* ait: Hominem sanctum ego adhuc quidem non potui videre: verum, ut queam videre aliquando virum virtute sapientiâque cæteris præstantem; hoc quidem adhuc fieri poterit.

§. 3.

C*Onfucius* etiam, inquit, probum usquequaque & integrum virum, ego adhuc quidem non potui videre. Verùm ut liceat mihi videre quempiam qui habeat robur & constantiam in suscepto virtutis sapientiæque studio; hoc enimvero adhuc fieri poterit.

§. 4.

C*Onfucius*, non habens, inquit, & tamen simulans se habere, vacuus & inanis doctrinæ, & virtutis, & tamen simulans harum copiam & plenitudinem: exilis ac tenuis, & tamen ostentans magnitudinem nescio quam, & excellentiam: Simulator hujusmodi tametsi fortè per exiguum tempus imponat hominibus, vehementer tamen laborabit in servanda fingendi constantiâ, sic ut non patescat aliquando fraus ac simulatio.

f. 8. p. 1. §. 1.

C*Onfucius*, uti memorabant ejus discipuli cùm fortè privatus piscationi, aucupioque daret operam, hamo duntaxat & arundine piscabatur, & non retibus. Similiter cum aucupabatur, filo sagittam

adſtringebat, quâ prætervolantium avium unam alteramve peteret; & non feriebat quieſcentes.

§. 2.

C*Onfucius* ait : Quomodo dantur homines tam rerum ignari, & tamen tam activi & expediti? Ego quidem non habeo hoc ſaltem vitii : Multis auditis, ſeligere ex illis optima, & ſequi : Multa item videre, & omnium meminiſſe, ut ex omnibus proficerem: hæc ſciendi ſecunda claſſis eſt, cui me applico ſcilicet.

§. 3.

LOcus *Hu hiam* difficilis erat ad ſermones de virtute ſuſcipiendos; ob incolarum pravitatem aut tarditatem. Adfuit quodam die puer inde oriundus, iſque palam ſe ſtitit obtulitque *Confucio*, hic rogantem benignus admiſit. Videntes hoc diſcipuli, ſuboffenſi ſunt.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* id reſciens, ſic ait : Admiſi nunc ipſum ut intraret in diſciplinam meam : non autem admiſi ipſum, ut illico repellam. Quorſum igitur hæc vehementia, & offenſio veſtra? Quotieſcumque homo quiſpiam renovavit ſeſe, ut in ſcholam ac diſciplinam meam admittatur; admittam ſanè hanc ipſius renovationem, novæque vitæ propoſitum. Non autem ſponſor ſum, & fideijuſſor pro ipſius vitâ futurâ an ſit perſeveraturus.

§. 2.

C*Onfucius* ait : Virtuſne fortaſſis abeſt longè à nobis. Ego certè ſi expeto virtutem, hæc ipſa virtus ad me acceſſit. Foris quærenda non eſt, quæ nobiſcum naſcitur.

§. 3.

REGNI *Chin* Mandarinus *Su pai* (muneris publici nomen eſt) quæſivit ex *Confucio*, an *Chao cum* Princeps Regni *Lù* calleret ritus ac leges? *Confucius* reſpondit eum callere ritus.

f. 9. p. 1. §. 1.

C*Onfucio* abeunte, ſalutans ipſe diſcipulum *Confucii* fortè ſibi obvium *Vû ma ki* dictum, & accedens ad eum ait : Ego quidem ſemper audivi virum perfectum non aſſentari : an igitur, Philoſophus quandoque etiam aſſentatur? Nonne conſtat Principes ambos regnorum *U* & *Lu* ejuſdem eſſe cognomenti *Ki* ſcilicet; & tamen Rex Regni veſtri *Lu* uxorem duxit ex *U* familia item Regiâ, quæ eſt ejuſdem cum ſuâ cognomenti, quod Legibus Regni vetitum eſt : Imò quo felicius res lateret, appellavit nuptam ſuam non *U mem ki* vero proprioque cognomine; ſed *U mem çu* ficto cognomine. Profectò ſi Rex ille, dum ſic illudit ritibus; nihilominus peritus eſt rituum : ecquis, obſecro, mortalium non ſit peritus rituum ac legum licet eaſdem violet ac contemnat?

§. 2.

Vu ma ki diſcipulus confeſtim de his certiorem fecit Magiſtrum. *Confucius* ergo, ô, inquit, me fortunatum! Si enim quid pecco, alii certo certius id reſciunt: A quibus moneri queam ut me emendem.

p. 2 §. 1.

Confucius (uti memorant diſcipuli) unà cum aliis canens, ſi quidem bellè cani animadverteret, omnino jubebat repeti ſymphoniam: quâ paſcebatur. Mox inde vicem reddens & gratiam, cum reliquis vocem jungens ipſe modulabatur.

§. 2.

Confucius ait: Ornatu copiâque vel dicendi vel ſcribendi nonne ego propè accedo ad alios? Sed ut ipſemet conſtanter agam virum virtute ſapientiâque præſtantem; hoc opus hic labor eſt. Certè ego nondum id ſum conſecutus.

§. 3.

Confucius ait: Quod attinet ad ſanctitatem cum ſolidâ illa ſynceri animi perfectione, quibus præditum me vulgo autumant; equidem ego qui auſim mihi arrogare? An fortaſſe, id unum ſignificant, in exercitio & conatu, quo ad perfectionem contendo, non me langueſcere; in docendo & inſtituendo alios non defatigari? Tunc quidem poterunt dici ſignificare quidpiam: Hoc enim ſolum & non amplius me poſſe fateor. Diſcipulus *Cùm ſi hoâ* hæc dicentem Magiſtrum audiens, & ingemiſcens ait: Sanctus & perfectus dici non ſuſtines, ſapientiſſime Magiſter; idem tamen fateris animum tibi eſſe in ſtudio virtutis excolendæ alacrem & conſtantem, in aliorum inſtitutione prorſus indefeſſum: Enimverò hoc ipſum eſt quod ego diſcipulus tuus necdum queo addiſcere; & te imitari, quamvis maximè velim.

f. 10. p. 1.

Confucio quondam ægrotante cùm de ſalute Magiſtri angerentur; unus illorum *çu lu*, adiens ægrotum rogavit poteſtatem ſibi fieri deprecandi ſpiritus pro ejuſdem incolumitate. Mos enim jam tunc erat, ubi morbus, aliave calamitas quempiam premeret, inſtituendi deprecationes. *Confucius* ſciſcitabundus, daturne, inquit, ejuſmodi uſus deprecandi morbos & calamitates? *çu-lu* diſcipulus reſpondit: datur utique: antiquiſſimus enim liber *Lui* dictus ſic ait: Deprecamur vos ſuperiores, id eſt, cœli, & inferiores, id eſt, terræ ſpiritus. *Confucius* ad hæc reſpondit: quod ego ritè venerer ac deprecer ſpiritus jam diu eſt. *Cham* colaus & Interpres noſter ægrotantis Philoſophi mentem ſic exponit: Quod liber ille vocat deprecari, nihil eſt aliud, quam, ſi quid fortè peccatum fuerit, reum ſe agere coram ſpiritibus, & facti pœnitentem liberari pœna & calamitate

mitate promeritâ; deinde verò quæ fausta sunt prosperaque ab iisdem flagitare. Ad me quod attinet, adhuc quidem non ausus fui verbo factove quod sciam offendere spiritus; sed hoc egi, per omnem vitam, in hoc elaboravi, ut rationi parerem in omnibus: contra quam si quid peccatum à me est aliquando; protinus id scilicet expiavi ac emendavi. Unde profectò quod ego deprecer spiritus jam diu est.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Prodigus est quispiam luxuique deditus? Ergò nec submissus. Æquo parcior est quispiam? Sordidus? avarus? Ergò vilis idem & abjectus; attamen præ eo quod est non esse submissum, sed opibus ac potentiâ efferre sese, præstat, minùs, inquam, perniciosum fuerit, esse sordidum ac vilem: hujusmodi namque sibi fere uni damno est, ille toti Reipublicæ damno esse potest.

§. 2.

Confucius ait: Vir probus nunquam non æquanimis, tranquillus, ac placidus est. Improbus verò, nunquam non turbato & amaro est animo.

§. 3.

Confucius, (ut testantur ejusdem discipuli) Blandus erat, comis, affabilis; & tamen idem venerandus & compositus: Gravis erat ac severus ubi res postulabat; idem tamen haudquaquam morosus, asper, truculentus. Officiosus, observans aliorum & reverens; sic tamen ut perquam temperatè, suaviter, ac citrà molestiam & fastidium.

f. 11. p. 1.

Confucius ait: Principis *Tai vam* filius *Tai pe*, equidem potest dici summæ fuisse virtutis, & cui nihil addi queat. Imperium iterum iterumque, cum fratre & generosè cessit: verùm tantæ laudis ignara multitudo non valuit heroas suos pro merito deprædicare.

Tai pe *&* Yu chum *filii erant majores natu* Tai vam *ii cum scirent minorem natu fratrem* Ki lie *à patre amari impensius, eique Regnum destinari, in utriusque gratiam spontanei exules australium Barbarorum ditiones petunt, qui ut celent genus suum tonsâ Cæsarie necnon maculis servilibusque notis corpus deformant. Ab hoc fundatum* Nankim *Regnum in urbe* Sucheu *annis ante Christum circiter 1160. ubi etiamnum hujus sepulchrum extat.*

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Comis & officiosus est quispiam; at sine debito modo ac mensurâ; utique fatigabit se gratis, nec rarò cum molestia fastidioque aliorum. In negotiis tractandis consideratus est ac sollicitus; at sine debita moderatione; utique erit perplexus, & qui

ad ſingula quæque hæreat ac trepidet. Fortis quis eſt, ac ſtrenuus; at ſine prudentiæ fræno ac moderatione, ſic ut res quaſvis temerè aggrediatur; is utique perturbator erit rei domeſticæ & publicæ. Denique rectus eſt quis, ac juſtus; at ſine modo & diſcretione, nihil valens diſſimulare; talis utique ſæpe angetur animo ſeque ipſum irretiet periculis ac moleſtiis.

§. 2.

SI quidem is qui Magiſtratu fungitur, ſolidè conſtanterque ſe gerat erga ſuos parentes; tum procul dubio ſubditi hoc exemplo certatim quoque efflorefcent in virtute. Idem ſi antiquiores ætate, vel meritis, haud negligat abjiciatve; tum ſubditi non minus facient, & cives ſuos vel annis, graves, vel meritis colent, ac fovebunt.

f. 12. p. 1. §. 1.

ÇEM-çu, inter diſcipulos *Confucii* ſecundus, & pietatis erga paren-
5 tes longè ſtudioſiſſimus, graviter ægrotans, & morti jam proximus, convocatis ſcholæ ſeu diſciplinæ ſuæ diſcipulis; agite, inquit, retegite meos pedes, retegite meas manus, quæ à parentibus acceperam, ſana, quoad potui, integraque conſervavi, quo promptiùs ea diutiuſque in eorumdem obſequium impenderem. Id me docuit Odarum liber, dum ait: Eſto timens ac pavidus, ſollicitus & cautus, ad inſtar appropinquantis profundo rapidoque fluminis alveo: vel ad inſtar calcantis tenuem glaciem, ne quidpiam committas, quod parentes contriſtet, vel offendat; ſed enim vivendi finis, uti ſentio, jam adeſt; atque adeo jam nunc impoſterum ego ſic intelligo ſuperſederi à me poſſe curis ejuſmodi. His dictis, ſuos iterum inclamavit, condiſcipuli mei, inquiens; poſtremâ ſcilicet hâc compellatione eoſdem ad ſui imitationem cohortans.

Ex hoc pietatis & obedientiæ ſpecioſo ne dicam inepto aut ſuperſtitioſo titulo, multi, Tartaro imperante, maluerunt aquis aut laqueo ſuffocari quam capillitium amittere, imò optabilius honoratiuſque ſemper hic viſum laqueo vitam finire quàm capite minui. Intolerandum quippe Sinenſibus videtur ad Patres ſuos & Majores, ut aiunt, remeare abſque capite, & hoc ſpectaculo & opprobrio manes patrios affligere, ſeſeque reos ſiſtere tam nefandi criminis, cujus causâ corpus, quod à parentibus integrum acceperunt, Acephalorum inſtar mutilum & truncatum iis ſpectandum offerre cogantur.

§. 2.

ÇEM-çu ſic ægrotantem Regni *Lu* Præfectus *Mem-kim-çu* dictus
5 viſendi gratiâ adivit & percontatus eſt de valetudine.

p. 2. §. 1.

ÇEM-çu Præfectum alloquens ait : Aves dum jam morituræ ſunt, ô ipſarum vox lugubris & gemebunda eſt. Homines verò dum jam proximè ſunt morituri ipſorum ſermo tunc vel maximè bonus eſt & fidelis.

§. 2.

PHiloſophus, inquit, quæ majoris facit in veræ Philoſophiæ diſciplinâ, tria ſunt. Primum eſt, motus, figura, habituſque corporis; & hac ratione longè removens quidquid agreſte vel diſſolutum eſt. Secundum, vera & non ſimulata oris ſpecies : Sic enim acceditur proximè ad fidem & veritatem. Tertium profluens à prudenti ore ſermonis gratia : hæc enim longè removebit, quod minus decorum ſit, vel rationi diſſentaneum. Ad viminea verò ligneaque vaſa ſacrificiorum & oblationum uſibus deſtinata quod attinet; utique dantur alii, qui pro officio ſuo procurent ac ſervent.

f. 13. p. 1. §. 1.

ÇEM-çu commemorans condiſcipuli *Yen hoei* pridem defuncti ô virtutem ſic, inquit, qui prudentiâ & conſilio pollens; adeoque & conſilium petat etiam ab imperito, qui florens ingenio peritiâque rerum abundans, ſciſcitetur diſcendi gratiâ ab hebetiore ac tenuiore, qui habeat eximias dotes quaſi nihil haberet. Qui plenus ſit, & tamen inſtar vacui, propter animi demiſſionem, quâ de ſe modeſtiſſimè; de aliis præclarè ſentit. Qui offenſus ab alio & laceſſitus, tamen non ſuccenſeat. Unus erat è millibus, unus olim meus ſodalis *Yen hoei* in ejuſmodi virtutum ſtudio ſemper elaborans ſeſeque exercens.

§. 2.

IDEM *çem-çu* aiebat : Is cui poterit committi ſex palmorum, id eſt, admodùm adoleſcens, quindennis ſcilicet, ſtirpis Regiæ pupillus : Cui poterit item committi centum ſtadiorum Sinicorum dynaſtia : Ingruente autem repentinâ quâpiam calamitate, & magno rerum diſcrimine; tamen haud valens eripi ſibi; & deiici animo, ſic ut admittat quidpiam à dignitate ſuâ, conſtantiâque alienum: hujuſmodi qui fuerit, an non cenſendus erit prorſus eximius vir? utique prorſus eximius vir cenſendus erit.

p. 2. §. 1.

IDEM *çem-çu* aiebat : Homines litterati non debent, non eſſe amplo magnoque animo, forti item & conſtanti. Onus quippe, ſeu munus, quod ipſorum humeris impendet, admodùm grave eſt, & iter quod decurrendum habent, longinquum.

§. 2.

VERA ſynceraque virtus proprium eſt ipſorum onus; nonne reverà grave? Rurſus cum mors ſupervenit, tum demùm ceſſat labor & tanti oneris ſuſtinendi neceſſitas: Nonne ergo longum eſt, nonne diuturnum, quod ſpatium adæquat vitæ totius?

§. 3.

COnfucius ait: Jacentes ac repentes humi erigimur quodammodo per Odarum librum.

f. 14 p. 1. §. 1.

ERECTI porrò conſiſtimus & verò perſiſtimus, in omni vitâ decorum conſtantiamque ſervantes, per Officiorum libros.

§. 2.

AD extremum perficimur per muſicam, illam ſcilicet, quæ ipſas voluntates noſtras doctrinâ ſuâ harmonicâ demulcet.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Populo quidem poteſt, & verò debet præcipi legum executio: At non poteſt, æquè præcipi ſcientiæ ſtudium.

§. 2.

COnfucius ait: Si quis fidens animi, & gaudens lacertis ac robore, idem quoque ſit exoſam habens paupertatem, quâ fortè premitur; facilè perturbator erit publicæ tranquillitatis. Similiter homo improbus quamvis reverà odio ſit dignus, exoſus tamen vehementiùs & exagitatus, perturbator erit. His potentiâ clementiaque mederi potius quam ſeveritate exaſperare malebat *Confucius*.

§. 3.

COnfucius ait: Etiamſi quis habeat *Cheu-cum* ſummi viri dotes, omnemque facultatum ejus excellentiam: dato tamen caſu quod efferat ſeſe faſtu, ſuperbiâque, & quod inde conſequens eſt invidus ſit alienæ laudis & gloriæ: In hujuſmodi homine quicquid eſt reliquum, quamvis reverâ ſit maximum, tamen non eſt dignum ad quod vel oculos convertamus.

f. 15. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Diu & conſtanter virtuti ſapientiæque dantem operam, non defixa mente in cenſu, haudquaquam facile eſt invenire. Quod ſi inveniatur, eos Rex accerſat nec dimittat (addit Colaus) negociatores verò ſic repudiet ut nunquam accerſat.

§. 2.

COnfucius ait: Philoſophus, qui firmâ fide credit, quam fortè doctus eſt, veritatem, nec parcit labori & ſtudio, is in quâdam vitæ perpetuitate conſtabit ſibimetipſi uſque ad mortem, ſemperque illi optimè conveniet cum virtute & recto rationis dictamine.

§ 3.

§. 3.

ITaque Philosophus ejusmodi periclitans Regnum haudquaquam intrat: In turbato quoque Regnô haud unquam degit. Si quando in Imperio est virtus legumque observantia; tum ipse palàm se facit: Si verò in Imperio deest virtus; tum latet, privatus quidem, sed tutus.

p. 2. §. 1.

E Contrariò, quando Regnum habet virtutem, quando vigent leges; Tunc autem privatæ vitæ otio marcescere, & velle vivere pauperem & adhuc negligi, pudendum est. Jam verò quando regno deest virtus, & jacent legens: Tunc eum, qui dici vult Philosophus, servire tempori, & velle augeri opibus ac honoribus, indignum quid est, maximeque probrosum ac pudendum.

§. 2.

C*Onfucius* ait: Non constitutus in hoc vel illo munere; non consultes agasve de illius administratione.

§. 3.

C*Onfucius* ait: In Regno *Lu* patrio Magni Magistri *Chi* musicæ exordium, & *Quan-çiu* finalis stropha plenissimo vocum & instrumentorum concentu resonans, ô quam suaviter & jucundè implebat mulcebatque aures.

f. 16. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* ait: Callidus amator & gloriæ & suimet; adeoque non rectus: Item qui naturâ sit hebetior idem tamen inconsideratus ac præceps: Denique qui rudis & ad tractanda negotia ineptus sit, idem tamen non verax ac synceerus; qui, inquam, tales sunt; ego reverà nescio quid tandem hominis sint, vel quo pacto mederi quis eis queat.

§. 2.

C*Onfucius* ait: Sic disce, semper quasi nondum perveneris. Imò etiam si quid didiceris, time ne amittas.

§. 3.

C*Onfucius* ait: O magnitudinem! ô sublimitatem virtutis ac sapientiæ *Xún* & *Yù*! Ambo sapientissimi cum admodum contenti viverent sorte suâ; quamvis reverà humili, quæque illustrissimæ ipsorum stirpi minimè responderet: Utrumque sua virtus ad Imperium evexit. Ambo itaque tenebant amplissimum hoc Sinarum Imperium; at non vicissim tenebantur: sic ferè (ut Colaus exponit) quasi Imperium nihil interesset ipsorum. Parvi scilicet ducebant omnia præ unâ mentis suæ nobilitate & præstantiâ. Quam quidem mentem norant à cœlo procreatam esse ad virtutis & sapientiæ possessionem eamque minimè incertam nec in casu vel in temeritate positam.

n

p. 2. §. 1.

Confucius ait : O quantus olim erat *Yao* agens Imperatorem! Magnarum ac sublimium rerum solum cælum est maximum. At enim quamvis illud mole ac sublimitate sit maximum; solus tamen *Yao*, adæquavit illud virtutis suæ magnitudine ac sublimitate. Quæ quidem ejus virtus, quia erat tam ampla, tamque arcana, ut omnem vulgi sensum captumque fugeret; hinc eam populus nunquam potuit pro dignitate celebrare.

§. 2.

O Magnitudinem hujus Principis! ô sublimitatem! Ipse nimirum is fuit, qui habuit perfecta consummataque merita. O quàm splendida quàmque illustria ipse habuit ornamenta legum, rituum, officiorum, musices ac litterarum.

Certè quàm charus eam ob causam populo esset, ut alia prætercam, argumento sit, quod obeunti ditiones suas ac de more lustranti, obviam quandoque effusa subditorum multitudo certatim fausta omnia acclamaret, cælumque deprecaretur, ut optimo parenti suo ac Principi multas opes, filios, vitæque annos concederet. Quod tamen populi votum pro suâ ipse modestiâ admittere recusans, multæ opes, inquit, pariunt multas curas; multi filii multos timores; multi vitæ anni multas sæpè miserias, multa probra.

§. 3.

Discipuli memores certè sententiæ infra referendæ f. 17. p. 1 §. 1 quâ Philosophus deplorat quodammodo paucitatem virorum eximiis naturæ dotibus instructorum, *Xún*, inquiunt, habebat Præfectos quinque magni nominis, & virtutis viros : Quorum primus *Yu* eluvionibus aquarum purgavit Imperium. Secundus *çie* derivatis jam eluvionibus primus Agriculturam restituit. Tertius *Sie* quinque institutiones (de quibus infra in libro *Mem çu* parte 3. f. 12. fiet mentio) conservandæ & augendæ Reipublicæ necessarias condidit. Quartus *Cao yao* de criminibus mirâ cum æquitate cognoscebat. Quintus demùm *Pe ye* montium torrentes aquas, & exundationes, mirâ cum industriâ & rei agrariæ commodo simul & incremento dispertiebatur. Per *Xun* itaque horum 5. virorum consilio operâ & industriâ Imperium tam præclarè tamque feliciter administratum fuit.

§. 4.

Conditor *Cheu* familiæ *Vu vam* gratulabundus sibi identidem dicebat: Ego habeo regiminis mei adjutores subditos decem homines. Hos inter primus erat *Cheu cum tan.* Secundus *Chao cum xe* *De hoc memorant Annales ea felicitate & industriâ Boreales regiones sibi commissas administrasse, ut sementis ac messis tempore è vinculis dimitteret reos omnes; & hi constituto revertendi tempore suâ sponte (cum ta-*

men non deessent rei capitis) ad carcerem redirent. Tertius *Tai cum vam.* Quartus *Pie cum.* Quintus *Yûm cum.* Sextus *Tai tien.* Septimus *Hûm yao.* Octavus *San y sem.* Nonus *Nân cum quo.* Intus verò *Ye kiam* Regina uxor (cui adeò viros inter decimum locum tribuerunt) familiam Regiam, resque Palatii admirabili cum virtute ac prudentia regebat.

f. 17. p. 1. §. 1.

Confucius ingemiscens ait : Quod veteri proverbio dicitur, magnæ dotes difficiles ac raræ sunt; nonne hoc verum est? Sola ferè quæ olim dicta fuit *Tam* & *Yu*, alias *Yao* & *Xun* pulcherrima in Imperio societas & successio unà cum hoc nostro familiæ (*Cheu* Imperio jure censeri potest floruisse præclaris administris : Et hoc Imperium nostrum geminata felicitate omnino decem numeravit. Et inter decem datur una mulier, Regina scilicet *Ye kiam* Imperatoris *Vu-vam* uxor : adeoque novem duntaxat viri numerandi sunt & non ampliùs. Verissimum est itaque vetus illud effatum, magnas dotes difficiles ac raras esse.

§. 2.

Transit Philosophus ad laudem Principis *Ven-vam* cui filius erat *Vu-vam*, ipse, inquit, de tribus partibus Imperii cum haberet jam illarum duas; (quatenùs scilicet obtinebat omnium studia ac voluntates) Tamen ne sic quidem ab officio optimi clientis avocari potuit; sed fidem Imperio potiorem habens, invictâ cum patientiâ paruit ac servivit familiæ (quamvis jam tyrannicæ) *Yn*: propterea familiæ *Cheu* virtus ipsa potest reverà dici summa virtus, & cui nihil addi possit.

p. 2.

Confucius ait : Quod attinet ad *Yu* Imperatorem, ego non habeo nec invenio, quod arguam Parcus erat ac mirè temperans potûs & cibi : Idem tamen maximè liberalis, magnificus, ac mundus erga spiritus. Admodùm vulgaris passim erat ei vestitus : Ejusdem tamen summus quidam ornatus ac splendor erat in veste sacerdotali & tiarâ, quotiescunque sacris operabatur. Humile erat minimèque sumptuosum Palatium : Idem tamen exerebat & exhauriebat omnes animi, & ærarii facultates in aquarum in mare derivandarum ductus & earumdem receptacula pro siccitatis tempore. In *Yu* ergo non habeo ego nec invenio quod arguam.

Hunc quoque ex ea sortis humilitate, quam diximus, ad avitam primæ stirpis suæ dignitatem, virtus sapientiaque revocavit: Ob hujus quippe, meritorumque magnitudinem charus adeò fuit, tantoque in pretio Xun *Imperatori; ut postquam eum per 17. postremos annos in Imperii Collegam adscivisset, tandem legitimo filio suo, cui* Xam *nomen, constanter rejecto (imitatus scilicet* Yao *sui decessoris exemplum) non dubitaverit eundem*

jam nonagenarium Imperii hæredem designare. Verum Yu*, generosâ sese fugâ proripiens, in latebras sese abdidit. Sed à dynastis tandem detectus, in solium quamvis invitus evectus est. Eminuit in eo, admirabilis quædam facilitas, affabilitasque adversùs omnes. Æs campanum jussit erigi in ipsô Palatii sui atrio: ad cujus primum pulsum suos auditurus alacer provolabat. Itaque accidit aliquando, ut prandii unius tempore decies à mensâ surgeret: E balneo item, ubi corpus lavabat, semel, iterumque ac tertio procurrerit; & quidem soluto & impexo etiamnum capillo; ut scilicet ad primum æris campani signum, suorum vel postulata vel querelas audiret. Inter alias, quas plurimas condidit, leges, una fuit, quâ vino omnibus severè interdicebatur, misso in exilium vini inventore. Solitus erat dicere:* Vinum aliquando pessumdabit res Imperii, nostramque familiam*: & ita reverà accidit, ut alibi memorabitur. Imperavit solus annis decem, eo successu rerum, & copiâ, & tranquillitate, ut merito vocari aurea possint ejusdem tempora: & si quidem fas est Sinis hoc loco credere, aurum reverà pluisse dicitur per triduum eo imperante. Iter faciens aliquando, cùm fortè obvium habuisset hominem catenis vinctum; protinùs de curru suo desiliens, ubi cognovit esse reum capitis, & ad supplicium jam rapi; illachrymatus est; suisque demirantibus*, superioris, *inquit*, ætatis homines ad exempla Regum *Yao* vitam suam moresque componebant: at nunc dum ego modicæ virtutis homo Sinicam rem administro; non pauci meorum, ut video, pro suo quisque arbitratu, studiisque non optimis vitam instituunt. *Vixit* Yu *annis centum ab omni privato affectu tam alienus, ut moriens cœlo proposuerit Imperii successorem virum spectatæ virtutis* Ye *appellatum, neglecto filio* Ki; *quem tamen & dynastæ & populus hæredem esse voluerunt paterni Imperii, uti erat virtutum paternarum, & exinde electio Imperatorum in hæreditariam filiorum ac nepotum successionem transiit. Et hæc quidem, quæ hic & alibi annotamus, referuntur à Regiis illorum temporum scriptoribus & authenticis annalibus necnon à Philosophis* Confucio *&* Mencio *sæpiùs confirmantur. Obiit verò præfatus* Yu *cycli noni anno 20.* Quéi vi *dicto, qui respondet anno ante Christum 2208.*

LIBRI

LIBRI TERTII
PARS QUINTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

NARRARE consueverant discipuli, quod *Confucius* magister suus admodùm raró, nec nisi difficulter loquebatur de lucris & emolumentis, & de fato, seu, decretis cœlestibus; & de *Gîn*, id est, de cœlitus inditâ innocentiâ ac puritate cum præsidiò ornamentoque virtutum omnium conjunctâ.

§. 2.

TA hiám pagi sic dicti ncolæ forte cum de *Confucio* sermo esset dicebant: O quantus vir est *Confucius!* Amplissima est ejus in omni genere peritia & doctrina; atque adeò non datur ex quo magis prædicetur ipsius laus ac fama, cum in eo summa sint omnia.

§. 3.

COnfucius forte hæc audiens, & alloquens discipulos ait: Optare puto rusticos illos ut me impensiùs addicam arti cuipiam. Ego igitur quid arripiam potissimum? Inter sex artes nostrates liberales duæ sunt ad ingenium rusticorum magis accommodatæ, aurigandi scilicet & jaculandi. Arripiamne igitur aurigandi artem, an arripiam artem jaculandi? Benè habet; ego rursum arripiam excolamque artem aurigandi, quæ & est facilior, & vel ideò, quia humilis, mihi chara.

p. 2. §. 1.

COnfucius aiebat: Ex subtiliori cannabe contectus pileus olim erat officiosi ritûs usûsque proprius: Nunc verò ætate nostrâ sericus est in usu, isque minus sumptuosus, & minus operosus. Ego, licet hic à Priscorum usu discedatur; quoniam tamen haud peccatur; sequor multitudinem, & hâc in re servio tempori.

O

§. 2.

SAlutare Principem, idque eminus & ex atrio inferiori, mos ac ritus erat Priſcorum. Nunc verò ſalutare Principem ſuperius in ipſa aula, reverà nimium quid eſt, & quaſi arrogans. Quocirca licet hîc adverſer multitudini; ego tamen ſequor priſcum ex inferiori atrio ſalutandi ritum.

§. 3.

COnfucius (ſi diſcipulis fas eſt credere) penitùs non habebat quatuor. Quoad res futuras non habebat proprium quoddam propenſæ mentis ſtudium ſeu intentionem. Item non habebat obfirmatæ mentis propoſitum ac determinationem, neque habebat, pertinaciam in re ſemel ſuſceptâ, modoque gerendæ rei mordicùs tuendo: Nec habebat denique ſeipſum ſuaſque commoditates præ oculis.

f. 2. p. 1. §. 1.

COnfucius fortè periclitans cum curâ & vigilantiâ verſabatur in *Quam* loco. Periculi cauſam præbuit oris ſimilitudo cum altero ejuſdem loci quondam præfecto, cui ***Hiam hù*** nomen, quem loci incolæ, quos olim divexaverat, injuriarum memores ad necem quærebant, diverſorio Philoſophi per quinque dies armis obſeſſo.

§. 2.

PErculſos itaque tam inopino periculo diſcipulos confirmaturus *Confucius*, inquit. Sexcenti ferè ſunt anni quod *Ven-vam* ſapiens ille Rex jam interiit: Sed an propterea præclara lex illa, & quaſi legis lux, quæ refulſit ipſius operâ, pariter extincta eſt, & non exiſtit hic inter nos etiam nunc.

§. 3.

CÆLUM itaque ſi extincturum erat, hanc legis lucem, poſt Regem illum uti natus ita etiam moriturus ego non valuiſſem conferre operam, in hac lege quadamtenùs promulgandâ. Cœlum verò ſi necdum extinctam voluit hujus legis promulgationem; profectò vitæ noſtræ, etiam volet conſultum. *Quam* igitur loci incolæ quid ipſi tandem mihi facient.

§. 4.

UNUS è Præfectis *Tai çai* (Magiſtratûs nomen eſt) percunctatus eſt à *Confucii* diſcipulo *çu cum* dicens: *Confucius* Magiſter veſter *Num* vir ſanctus eſt is? niſi enim talis eſſet, quomodo tam multa calleret.

p. 2. §. 1.

CV-cum reſpondit: Quod ad Magiſtrum noſtrum attinet, reverà cœlum prodiga cum liberalitate perfecit ut ſanctus eſſet. Sed & idem inſuper multâ valet peritiâ ſcientiarum.

§. 2.

COnfucius hæc audiens ait : *Tai çai* Præfectus ille num probe novit me ? Ego (ut de me loquar) adolescens cùm essem, conditione fui satis humili ; idcirco Magistra paupertate doctus multa nunc calleo ; sed humilia vulgariaque (aucupari scilicet, piscari, aurigari, jaculari, &c.) Sed enim an ratio viri probi ac sapientis, ne dicam sancti, in multis illis consistit ? profectò non in multis consistit illa.

§. 3.

AD confirmandum hoc *Confucii* dictum, refertur à discipulis, quod *Lao* condiscipulus eorumdem, crebro narrabat quod ipsemet *Confucius* dicebat : Ego primis ætatis meæ temporibus non admotus fui gerendæ Reipublicæ ; idcirco didici perdidicique artes liberales.

§. 4.

COnfucius molestè ferens vulgò se haberi rerum omnium peritissimum aiebat : Egone ut tantam habeam scientiam ? Imò vero eam non habeo. Fateor quidem quod ubi datur vulgaris humilisque homuncio, qui percontetur ex me quidpiam, quamvis idem rudis ineptique sit instar ; mox ego tractanda suscipio ipsa rei, de quâ me consulit, duo quasi capita, atque hæc disserendo exhaurio.

f. 3. p. 1.

COnfucius calamitatem deplorans suorum temporum desperansque emendationem dicebat : Aquila (aut solis avis) jam ampliùs non advenit. E flumine non prodit mappa (seu monstrum variè depictum) quæ duo erant rediture felicitatis prænuntia. De me meaque doctrinâ actum est, proh dolor !

p. 2. §. 1.

RECTE notat Colaus perturbatum hic esse ordinem litterarum, qui adeò talis esse deberet, qualem versio hæc sua indicat. Confucius cernens homines lugubri veste indutos ob mortem parentum ; alios item pileo habituque Mandarinico insignes, quamvis iidem essent minoris ætatis, aut etiam capti oculis ; tamen ipse conspicatus illos procul dubio assurgebat honoris gratiâ : & eosdem forte prætериens, procul dubio accelerabat gradum. (*Officioso more Sinarum quasi properè cedentium locum alteri honoris gratia*) vix ullâ scilicet habitâ ratione vel ætatis suæ, vel authoritatis ; at certè maximâ tum pietatis tum dignitatis alienæ.

§. 2.

YEN-yven altum suspirans aiebat : Est omnino sublime quid, idemque profundissimum doctrina Magistri nostri. Suspicienti illam mihi, & jam gradum ad illam facienti, semper magis magisque alta apparet. Rursus penetranti mihi ad illam illius firmitatem,

ſemper illa magis ac magis firma ac impenetrabilis deprehenditur. Contemplor illam quandoque velut poſitam ante ipſos oculos, & velut in ejus amplexum feror, quando ecce derepentè exiſtit mihi à tergo ex ipſis quaſi manibus elapſa.

§. 3.

ET tamen hanc ipſam doctrinam impertiens hominibus Magiſter noſter ſuo quodam ordine pedetentim blandeque noverat allicere homines atque inducere quo volebat : dilatabat animum meum præſidiis Philoſophiæ ſuæ, & reſtringens ad unum omnia, contrahebat me ad unam cælitus inditæ rationis moderationem ac regulam.

f. 4. p. 1.

EGO verò cum vellem ſiſtere & frui jam partis, omnino non poteram : Ubi ergo jam exhauſeram quodammodo meas animi vires, ſic prorſus erat ac ſi daretur quidpiam quod conſiſteret erectum ante oculos meos. Cæterum quamvis ardenter optarem aſſequi & amplecti illam, adhuc tamen non habebam viam ac modum quo votorum compos fierem; adeoque hærebam attonitus ad doctrinæ hujus virtutiſque celſitudinem & profunditatem.

p. 2. §. 1

COnfucius ægrotabat, nec ſine periculo : Quo intellecto diſcipulus *çu lu* gratificaturus Magiſtro ſubmiſit juſſitque aliquot diſcipulos aſſiſtere ægrotanti, & eſſe veluti honorarios quoſdam adminiſtros, & funus etiam, ſi opus foret, cum ſplendore & apparatu p ocur are.

§. 2.

VERUM ubi morbus nonnihil remiſit; *Confucius* re cognitâ haudquaquam probans ſtudium hujuſmodi gratificandi; ah ! inquit, à quanto jam tempore diſcipulus iſte *Yeû* res agit nec rectè nec ſincerè! Nuper quidem mos & ratio permittebat mihi frequentiam iſtam miniſtrorum & ſplendorem domeſticum : at nunc quando defunctus ſum magiſtratu, adeoque nullos, uti par eſt, habeo Miniſtros publicos; ſi tamen ambitioſè me gerens videar habere Miniſtros iſtos, ego quem tandem fallam ? certè ut fallam oculos mortalium, an fallam etiam ipſummet cœlum ?

§. 3.

ET verò, mihi præ iſtâ morte obeundâ inter miniſtrorum iſtorum obſequia & manus, nonne fuiſſet multò gratius dulciuſque emori inter duorum triumve diſcipulorum manus ? Certè ego licet tunc haud potuiſſem magnifico illo proprioque præfectorum funere efferri; an ego propterea moriens inter vos, fuiſſem mortuus in viâ publicâ, ibique jacuiſſem inhumatus ?

Tres paragraphos ſuperiores concludit Interpres his verbis : Xím gîn

yû çié

yû çiĕ pím guêi pĕ chi cum; lh sú tien chi chîm, xeù lì chi chím, yĕ hâo pú keù jû çù çu sò. y guêi ván xí fá yè, *hoc eſt: vir ſanctus conſtitutus in præſenti diſcrimine gravis morbi, in ſyncerâ illâ voluntate obſequendi cœlo, & rectitudine ſervandi quod ratio dictat, ne pilo quidem capitis temerè, ſicut hîc patet, procedit.*

f. 5. p. 1.

CU cum hortaturus Magiſtrum ſuum ut talenta ſua ad publicum bo-
5 num exerat. Si habeat, inquit, quiſpiam pulchram rarique pretii gemmam hoc tempore & ſtatu rerum tam perturbato; eamne aſſervabit in arcâ & ſic abſcondet; an contrà exquiret cui æquo pretio divendat? *Confucius* haud ignarus quid iſto ſimili ſignificaretur, reſpondet: Vendatur ſanè, per me licet, ô! vendatur ſanè, at enim ego expecto æquum illius æſtimatorem & licitatorem: Nec è re noſtrâ eſt emptorem quærere.

p. 2. §. 1.

COnfucius pertæſus temporum ſuorum deſiderabat relictâ patriâ migrare ac degere inter novem gentes Barbarorum.

§. 2.

FOrte fuit qui diſſuaſurus diceret: Viles abjectique ſunt homines iſti. Quomodo hoc fiet? quî ibi deges? *Confucius* reſpondit: Syncerus virtutis ac ſapientiæ ſectator ubi degit; quomodò vile quid abjectumque ibi detur?

§. 3.

COnfucius aiebat: Ego ex Regno *Guéi* cùm rediiſſem in patrium Regnum *Lu*, tum deinde muſica operâ meâ priſtino ordini ac puritati reſtituta fuit. Poëmata quoque *Yà* & *çum* ſingula obtinuerunt demùm ſuum ſtatum, harmoniam ſcilicet, ac majeſtatem priſtinam.

§. 4.

COnfucius aiebat: Foris verſantem & in Republicâ tum ſervire, uti par eſt, Principi, & cæteris Magiſtratibus: domi verò degentem, tum ſervire parentibus fratribuſque debitâ cum obſervantiâ: In luctu funebribuſque officiis non audere non exerere vires omnes: Inter epulas denique non agere quidpiam per immoderatum vini uſum, quod grave ſit ac periculoſum. Hæc quatuor tametſi prima fronte facilia, reverà tamen difficilia ſunt; atque adeo quomodo ſint in me?

§. 5.

COnfucius fortè conſiſtens ad ripam fluminis, & perennem illius fluxum contemplatus innuenſque in viâ virtutum non eſſe ſiſtendum aiebat ut eunt & fluunt hoc modo aquæ iſtæ; nec ſiſtunt curſum ſuum diu noctuque!

f. 6. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat : Ego adhuc quidem non vidi qui ſic gauderet virtute, ſicuti gaudet quis formoſi oris corporiſque elegantiâ & venuſtate.

§. 2.

Confucius aiebat : Exempli gratia : Molior ego ex aggeſtâ continenter humo collem : priuſquam perficiatur is, uno, qui ad operis integritatem etiamnum deſideratur corbe, cæptum opus intermittitur; planè ego ſum is qui intermitto, mea unius, hæc culpa eſt. Contraria planè conſtantiæ ratio eſt : Ipſa quantumvis lentè, perficit tamen res quantumvis magnas ; quia cœptum opus neſcit intermittere. Exempli gratia : ego planæ telluri licet aggeram quotidie unum duntaxat corbem humo onuſtum : Tamen ſi aſſiduè progrediar aggerendo, mei progreſſus erunt, mea perfecti tandem collis erit gloria.

p. 2 §. 1.

Confucius aiebat : Dicente me, ſeu, docente quidpiam, qui non eſſet iners ac ſegnis, ſed actutùm factis conaretur explere, quod faciendum eſſe ex me didicerat, enim verò fuit is diſcipulus meus *Hoêi*.

§. 2.

Confucius loquens de eodem *Yên-yven*, præmaturè defuncto aiebat : Proh dolor! Ego quidem videbam ipſum magnis paſſibus progredientem : At necdum videbam illum deſiſtentem.

§. 3.

Confucius ſimili quodam hortaturus ſuos ad conſtantiam aiebat : Seges quæ modò naſcens viridantem protrudat herbulam, & tamen deinde nullos proferat flores, datur utique : Rurſus, efflorescens jam ſeges, & tamen deinde nullos excludens fructus, datur ſimiliter.

f. 7. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat : Pueros ac juvenes par eſt ſuo quodam modo vereri : Nam cui tandem conſtat olim illos non meliores futuros quàm ſint modò, ſic ut etiam ſuperent nos ipſos? Cæterùm qui quadragenarius vel quinquagenarius jam ſit, & tamen necdum habeat nomen aut famam; ejuſmodi qui ſit, equidem non eſt dignus, quem quis vereatur : actum eſt.

§. 2.

Confucius ait Prolata cum fide ac veritate monentis verba, licet etiam ſubaſpera, poteſtne quis non audire ac ſuſcipere, æquo ſaltem animo, ſi minùs læto? Cæterum proficere ex illis & emendare, hoc eſt enimverò maximi faciendum. Rurſus per ambages quaſdam paulatim inſinuatis conſiliis & admonitionibus, an poteſt

quiſquam non gaudere? quanquam proficere hîc, & ruminari illas identidem, hoc eſt enim verò primum maximeque neceſſarium Quod ſi gaudeat quis tantùm, & interim non expendat ac rumine tur id quo gaudet; nec paſcatur cibo, quo videtur uſque adeò delectari: Item ſi quis excipiat reverenter monita ſyncera & recta; & interim mores ſuos non conformet cum eis ac nihil emendet; ego certè non invenio quo pacto me geram cum ejuſmodi homine: Actum eſt, oleum & operam uterque perdimus.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat: Nihil æquè ſit cordi atque cordis ſynceritas ac fides. Non contrahas amicitiam cum eo, qui ſit minus bonus quàm ſis tu ipſe. Peccaſti? ergo ne dubites aut verearis emendare quod peccatum eſt.

§. 2.

Confucius aiebat: Trium legionum (id eſt, militum 37500.) exercitui maximè repugnanti, ſuus quandoque poteſt eripi ductor & abripi in ſervitutem. Quantumvis autem tenui abjectoque homuncioni non poteſt ullâ vi eripi liberæ mentis arbitrium.

§. 3.

Confucius collaudans ſuum diſcipulum *Yeû*, ſive *çù lú* aiebat: qui indutus jam tritam ac laceram, eamque ex viliori cannabe togam unà cum aliis ſodalibus indutis pelles vulpinas, & pelliculas *hô* (Hô *ſpecies eſt animalculi, cujus pellis rari eſt pretii*) conſiſteret, & tamen nequaquam erubeſceret; fuit is ſanè diſcipulus *Yeû*.

f. 8. p. 1. §. 1.

IDEM confirmat eandem laudem ex odâ quæ ſic habet: Quiſquis non eſt invidus, nec cupidus; ad quos tandem uſus non erit apprimè idoneus?

§. 2.

Çu-lú præconio Magiſtri ſui lætus, per omnem deinde vitam recitabat hunc verſiculum. Quod advertens *Confucius*, & diſcipulum juſto plùs ſibi placentem repreſſurus ſic ait: Iſta laus & virtus quâ fit ut vaces invidia & cupiditate, quomodo ſufficiat ut illico ſis apprimè idoneus ad omnia, ſic ut nihil jam deſideretur amplius?

§. 3.

Confucius aiebat: Tempore brumali tum demùm ſcitur an pinis & cypreſſis ſua deinde folia decidant. Illuſtre ſpecimen illorum (inquit Colaus) quos tranquillâ Republicâ inter ſe mutuo perquàm ſimiles, turbatâ deinde afflictaque diſſimillimos fuiſſe probat, & fortes ab imbecillis, ſtultos à ſapientibus manifeſtè diſcernit.

p. 2. §. 1.

CONFUCIUS aiebat: Prudens non hæsitat anceps animi: Verè probus & innocens non mœret, fortis ac magnanimus non pertimescit ac trepidat.

§. 2.

CONFUCIUS aiebat: Sunt quibuscum possis pariter auspicari studium virtutis ac sapientiæ; nec tamen possis deinde cum iisdem decurrere viam ipsam, seu exercitare propria sapientum opera. Alii sunt quibuscum etiam possis decurrere jam cœptam viam, nec tamen possis deinde cum iisdem, propterea quod careant constantiâ, diu persistere in via & cursu. Alii rursus sunt quibuscum possis constanter persistere in cœptâ via cursuque, nec tamen deinde possis cum iisdem ad exactissimum virtutis ac sapientiæ æquilibrium exigere res omnes actionesque vitæ totius.

f. 9. p. 1. §. 1.

CItatur hic versiculus depromptus ex veteri Poëmate, quo degens quispiam extrà patriam, longèque absens, & fortè conspicatus arborem, cui similem natali in solo viderat; amici, quem in patriâ reliquerat, recordatus hunc in modum cecinit: arboris pruniferæ frondes ac flores flante zephyro in partem nunc hanc nunc illam agitantur assiduè. Ah! quomodo non te cogitem, non te expetam videre! Sed heu! inania sunt vota ista! Etenim domus utriusque nostrûm est invicem remota.

§. 2.

CONFUCIUS hinc quoque doctrinæ succum petens sic aiebat: dicit ille quidem cogitari ab se patriam & amicum; sed reverà non cogitat: nam hîc quæ tandem distantia datur? quasi dicat si quidem seria esset cogitatio, ad iter jam pridem accinxisset sese. Nos quoque longè minori jure querimur distare à nobis virtutem ac sapientiam, de quâ sic cogitamus, ut cogitemus tantùm: Alioquin si cogitatio foret seria; jam nobis innata virtus ultrò rueret in amplexus nostros.

Insitata planè fuit, & quæ modum videatur excessisse, diligentia, quâ discipuli minutissima quæque & dicta Confucii *& facta, quin etiam situs omnes ac motus non observârunt modò, sed etiam literis ad memoriam posterorum commendarunt, & nos quoque fastidioso licet Europæo, prout jacet, obtrudimus.*

p. 2. §. 1.

CONFUCIUS agens cum iis qui erant ejusdem secum gentis seu familiæ, habebat modum quendam agendi valde syncerè & candidè. Videbatur non valere ullâ facundiâ, aut doctrinâ præ cæteris.

§. 2.

IDEM tamen quotieſcumque verſabatur in Gentilitiis Regum aulis, aut regio in Palatio, clarè diſtinctèque loquebatur, at ſic rurſus ut nihil non maturè, conſideratè, attentè.

f. 10. p. 1. §. 1.

IN aulâ Palatii regii quo tempore cum præfectis variorum ordinum Regem ſuum præſtolabatur, ipſe cum inferioribus quidem & æqualis ſecum dignitatis præfectis loquens cum gravitate quâdam rectè ſolidèque ſe gerebat. Cum ſuperioribus verò præfectis loquens, ſuam illam gravitatem temperabat affabili quadam comitate.

§. 2.

REGE jam præſente aſſiſtebat cum ſingulari & quaſi anxiâ quadam reverentiâ majeſtatis Regiæ; ſic tamen, ut ſimul placidè, præſentique ſemper animo.

§. 3.

REGE accerſente ipſum, ac jubente excipere hoſpites dynaſtas, tum verò oris ipſius color mutabatur quodammodo: Item pedes euntis & greſſus impediti videbantur.

§. 4.

QUotieſcumque dynaſta quiſpiam hoſpes accedebat ſalutaturus Regem; *Confucius* ſi quidem pro officio tunc aſſiſteret; ipſe tunc ſi reverenter quidpiam ſignificaret iis qui ſecum aſſiſtebant ſive ad lævam ſive ad dexteram. (*Reverenter, id eſt, eo ferè geſtu, quo viri graves ſe mutuò conſalutant; videlicet arcuatis utcunque brachiis, & manibus, quæ complicantur, ab ipſo pectore paululum protenſis.*) In illo, inquam, brachiorum motu, tamen ipſa veſtis tam antè quàm retrò nunquam non concinne compoſita apparebat.

p. 2. §. 1.

ITaque factâ jam poteſtate introducendi hoſpitis in conſpectum Principis, *Confucius* accelerato gradu hoſpitem introducens ſinuoſæ veſtis laxas utrinque manicas velut alas quaſdam æquabiliter expandebat.

Greſſûs acceleratio reverentiæ ſignum eſt, ne ſcilicet vel minimo temporis ſpatio Princeps expectet hoſpitem viſentem.

§. 2.

HOſpes ubi jam abſceſſerat extra conſpectum Principis; tum *Confucius* nihil cunctatus renunciabat hoc Principi dicens: Hoſpes jam non reſpicit ampliùs, hoc eſt, abivit.

Moris namque eſt, ut abſcedens hoſpes iterum ac ſæpiùs vel ad eum ipſum quem viſit, ſi quidem ab hoc deducitur, vel certè ad aulam, ubi viſitatio peracta eſt, converſus, poſtremo ſalutationis officio perfungatur.

§. 3.

EXponitur jam qua ratione se gereret *C nfucius*, quotiescunque se sistebat Regi: Quando ingrediebatur ædium regiarum portam, demisso præ reverentia non tantùm animo, sed demisso etiam & prorsus inclinato corpore haud secùs ac si non ipsum caperet porta, ingrediebatur.

§. 4.

SICUBI consistendum illi esset, certè non consistebat unquam in media porta, per quam scilicet ipse Rex egredi & ingredi consueverat. Transiens per eandem non calcabat pede limen ipsum portæ.

§. 5.

PRogressus jam in interiora Palatii, & fortè transiens ante thronum Regium, tametsi Rex nondum adesset; tamen etiam tunc oris ipsius color mutari videbatur. Item pedes transeuntis ac gressus impediti videbantur. Quin & ipsius sermo videbatur etiam esse impeditior.

f. 11. p. 1. §. 1.

SI quando propiùs accedendum erat ad ipsum Regem considentem in solio, ambabus manibus attollens vestem per gradus conscendebat in aulam, demisso inclinatoque admodum corpore, non ausus vel oculos attollere: Tam studiosè interim represso anhelitu ut videretur quodammodo non respirare.

§. 2.

A Conspectu Regis egrediens, cum jam descenderet uno alterove gradu; protinùs explicabat pristinum oris colorem ac speciem ipse exhilarati jam instar. Deinde ab ultimo gradu aliquantò properantiùs pergebat explicato jam non tantùm curis animo, sed etiam explicatioribus hinc inde vestis suæ manicis eleganter incedens, & repetens proprium muneris sui locum cum cura & reverentia quadam inibi inter alios præfectorum consistebat.

§. 3.

C*Onfucius* quotiescunque legabatur ab suo Principe, qui primi erat ordinis, jamque alteri sistebat sese, manu tenebat insignia sui Principis inclinato reverenter corpore haud secùs ac si non esset par sustinendo ponderi tantæ dignitatis. Si quando attollebat ea, brachia sic conformabat ac si reverenter alterum salutaret: Si demittebat paululùm, utebatur gestu quasi offerentis quidpiam alteri. Inter hæc autem præ curâ, quâ tenebatur, ac metu, mutabatur, sicut confligentium color, & os, oculique mutari solent sub initium certaminis. Gressus item accelerato quidem & simul irretito similis, prorsus ac si pondus quodpiam traheret pedibus affixum.

p. 2. §. 1.

QUotiescumque Regis sui nomine offerebat munera alteri vel Regulo vel dynastæ; habebat affabilitate simul ac gravitate contemperatam oris speciem.

§. 2.

VErum cum privata deinde offerret munera suo ipsius nomine; tum plusculum nescio quid hilaritatis ad illam ipsam affabilitatem accedebat.

§ 3.

HOC & sequentibus paragraphis exponitur cujusmodi ferè vestes *Confucius*, quo modo, & quo tempore gestaret. Philosophus noster ad usum habitumque vulgarem non adhibebat unquam coloris flammei & subobscuri, coloris item rubei seu purpurei ornamentum collaris instar ac fimbriæ, supremæ infimæque oræ vestium assutum: hoc enim colore duntaxat utebatur in funeribus; illo in sacrificiis.

§. 4.

ITEM ex vulgari illo colore rubro, & violaceo vergente ad rubrum non conficiebat unquam vulgaris & domestici usûs vestes, tam gaudebat Philosophus nativa rerum simplicitate: Tum quia colores iidem apud matronas ac virgines in pretio ac usu erant.

§. 5.

PER menses æstivos vestem illam simplicem ac raram, quæ tunc vulgò erat in usu, sive esset contexta subtiliùs, sive rudiùs) ex *Co pu* scilicet quæ species videtur quædam esse cannabis) nunquam non interiori alteri vesti superinduebat, adeòque æstivam illam faciebat extimam: Studio nimirum modestiæ, honestatis, ac verecundiæ; ne quid alioqui de corporis nuditate transpareret.

f. 12. p. 1. §. 1.

ERAT illi hyberno tempore sub nigrâ togâ ex agninis pellibus toga item nigra: Sub alba veste ex cervinis hinnulorum pellibus toga item alba: Sub croceâ veste ex vulpinis pellibus toga item crocea.

§. 2.

EA quâ vulgò domi suæ utebatur toga pellicea, promissa quidem erat: At contractior tamen ejusdem dextra manica, quo esset ad res contrectandas expeditior.

§. 3.

OMnino sua illi erat nocturna ad quietem vestis tam longa atque totum corpus, & insuper habebat alteram medietatem ejusdem corporis tegentem. Cæterùm vestis hujus potissimus erat illi usus jejunii tempore.

§. 4.

VUlpinæ, & animalculi *Ho* dicti pelles, utpote spissioribus instructæ pilis erant illi ad domesticos usus ac vestes hyberno tempore.

§. 5.

EXcepto luctûs tempore nulla res erat vel ad usum, vel ad ornatum, quam non & ipse more virorum gravium ex cingulo v. g. suspensam gestaret.

§. 6.

SI non utebatur semicinctio (utebatur autem assiduè tum in aulâ, tum etiam cùm sacris operabatur) id certè quo domi suæ passim utebatur, erat toga brevior lateraliter aperta, parsimoniæ, modestiæque, & commoditatis etiam gratiâ.

p. 2. §. 1.

PEllis agninæ togâ & nigri coloris pileo (quod essent propria festivi faustique temporis) non obibat lugentium officia.

§. 2.

CAlendis cujusque mensis, etiam tunc cum non fungeretur publico munere, omnino tamen solemni cum habitu vestium cæteros inter Magistratus Regis salutandi gratiâ in aulâ comparebat.

§. 3.

QU O tempore jejunabat sacris daturus operam, omnino erat ei nitidissima mundissimaque vestis, index illius, quam studio tam impenso procurabat, puritatis internæ externæque. Cæterum nonnisi ex telâ gossipinâ ipsa erat.

§. 4.

EODEM jejunii tempore nunquam non mutabat rationem victûs, vino imprimis & carnibus abstinendo. Quin etiam quod ad ipsum commorandi locum attinet, omnino mutabat locum solitum. *Sancti nimirùm, ut Colaus concludit, sic venerantur spiritus, ac si hi ipsis præsentes assisterent: Idcircò abstinentiæ, continentiæque tam sedulo & tam sollicitè dant operam.*

Hactenus de habitu cultuque corporis; nunc quibus maximè eduliis, quo item modo, quo ritu, quâ temperantiâ vesceretur, exponunt discipuli.

§. 5.

AD rationem victûs quod attinet, non respuebat ipse simplicem orizam aquâ decoctam. A minutalibus ex carne vel piscibus non abhorrebat, quamvis essent valdè minutim concisa.

§. 6.

EDULIA propter tepentem humiditatem jam corrupta, exempli gratiâ, piscem jam cœptum resolvi ac putrescere, vel carnem jam corruptam non edebat. Quin etiam si color ipse eduliorum jam

rum jam fortè vitiatus erat, non vescebatur. Si odor item vitiatus erat, non vescebatur. Carentia debito temperamento condimentove, non edebat. Immaturum quid, ut fruges, fructusve, non edebat.

f. 13. p. 1. §. 1.

SI quid sectum erat non aptè rectève, non edebat. (*Cum enim Sinæ rusticitatis esse putent, cibos attrectare digitis; atque adeò quidquid est eduliorum; quin & orizam ipsam, geminis paxillis, eisque oblongis perquàm scitè dextreque in os inferant: Idcircò nihil ferè carnis in mensam inferunt, quod non ante sit in frusta concisum.*) Si quod edulium non haberet suum embamma, seu intinctum, non edebat.

Nudum salem, uti nos, non exponunt Sinæ in mensâ: Sed ejus loco varii generis intinctus, necnon olera, & legumina sale condîta, & orizæ cupidius edendæ perquam accommodata.

§. 2.

CArnis etiamsi esset copia, non tamen faciebat, seu, non sic ea vescebatur, ut excederet quantitate sua panis vel orizæ succum. Solummodò quod attinet ad vini usum, non habebat mensuram certam, quam sibi ipse præscripsisset: Nunquam tamen utebatur eo immoderatiùs; adeoque non accedebat unquam ad perturbationem mentis.

§. 3.

COEMPTO in triviis compitisque vino, coemptâ similiter carne siccatâ, veritus ut essent munda, non utebatur.

p. 2. §. 1.

NON abstinebat gingiberis esu, sed ad singula ferè adhibebat edulia; propterea quod excitet imprimis ipsos spiritus hominis, arceatque valetudini contraria.

§. 2.

UNiversim denique non multi cibi erat ipse.

§. 3.

QUO tempore parentales oblationes & epulæ exercebantur in Palatio Regio, non detinebat *Confucius* ne per unam quidem noctem carnes illas, quas peracto Ritu Rex ipse ad Magistratus & clientes suos de more dono miserat: Ritu autem privato domûs suæ; & in memoriam majorum domesticorum oblatas à se similiter epulas; & carnes non servabat ultra triduum. Quæ jam excessissent triduum, non edebantur à quoquam, quippe jam vitiari cœptæ.

§. 4.

INTER edendum non sermocinabatur, inter cubandum non loquebatur, nisi fortè interrogatus.

§. 5.

QUAMVIS uteretur cibo admodum vulgari parabilique, ex. gr. ex oleribus parato juſculo, omnino tamen libabat ex illo ipſo tum ſuis majoribus, tum iis quorum opera induſtriaque hæc obvenerant humano generi; & ſic planè perpetua quædam jejunandi ratio illa erat, geniique fraudandi.

f. 14. p. 1. §. 1.

HUmus ipſa ſtoreis inſtrata Priſcis erat pro ſedili. Storeæ itaque non rectè collocatæ non inſidebat, tanta illi vel minimis infimiſque in rebus, recti erat cura.

§. 2.

COnſanguinei ejus & affines & populares cùm epulabantur: utentibus jam ſcipione, id eſt, ſexagenariis primùm egreſſis, abſoluto jam convivio, ipſe mox deinde egrediebatur; nunquam non venerari ſolitus canos.

§. 3.

POpularibus eiſdem per menſes hybernos ſupplicationem inſtituentibus ad arcendos ſpiritus morbiferos, ut aiebant, ipſe veſtitum ſolemniorem induebat & conſiſtebat in aditu ſuæ domûs & gradu orientali ubi viſenti ſe hoſpiti conſueverat occurrere.

Uſum ſupplicationis hujus unâ ferè cum familiâ Cheu *ortum habuiſſe docent Interpretes, &* Chu çù *quidem feſtivo cuipiam ludo fuiſſe non abſimilem. At* Cham tûm ço *aliquid hîc à* Confucio *tributum fuiſſe obſervantiæ ſuæ adversùs Imperatorem, qui & ipſe autumnali tempore patiebatur ritum hunc ludumve in aulâ ſuâ exerceri.*

§. 4.

MIttens quempiam ſuorum qui officioſè percunctaretur de valetudine amici degentis in diverſa regione, demiſſo reverenter corpore iterum iterumque ſalutabat abſentem amicum, haud ſecùs ac ſi præſentem cerneret, & eum qui ab ſe mittebatur, etiamſi famulus eſſet, tamen honorificè deducebat, in nuntio illum, ad quem nuntius deſtinabatur, honorans.

§. 5.

KI cam çu Præfectus Regni *Lù Confucio* dono miſerat pharmacum. *Confucius* cum gratiis & cum honoris ſignificatione admittens illud, candidè dixit: Ego non ſatis habeo perſpectum, quid illi virtutis & efficacitatis inſit: Atque adeo necdum auſim deguſtare

p. 2. §. 1.

EQuile *Confucii*, cum is Præfectum ageret, fortè conflagraverat: Is ergò redux ab aulâ obvio ſibi nuntio domeſticæ calamitatis, heus, inquit: An læſit ignis hominem quempiam, nihil interim ſciſcitatus de equis.

§. 2.

REGNI *Lù* Princeps cum honorabat eum cibario munere; certo certiùs componebat stoream, seu sedile, non secùs ac si Princeps ipse adesset: Ac primùm quidem delibabat ipse munus tum deinde cæteris impertiebatur. Idem Princeps quando mittebat ipsi munus honorarium carnis crudæ; *Confucius* indubitanter eam coquebat primùm; deinde verò offerebat majoribus vitâ functis. Denique idem suus Princeps si dono miserat ei vivum aliquod animal, haud dubiè alebat illud ac sustentabat sollicitè, neutiquam, ausus absumere Regiæ beneficentiæ vivum argumentum.

§. 3.

SI quando assidens ad latus, epularetur unà cum suo Principe; ipso Principe majoribus suis de more jam libaturo singula eduliorum; *Confucius* præ modestiâ nolens uti jure suo hospitis, quo licebat ipsi quoque libare similiter, hoc unum faciebat: Admodum dexterè Principem antevertens edulia singula prælibabat. Dixisses non tam convivam esse Principis, quàm prægustatorem.

§. 4

SI ægrotaret *Confucius*, & Rex viseret ægrotantem; tum ipse ad ortum obvertebat caput: Item superimponebat sibi in lectulo decumbenti solemniores vestes (quibus uti consueverat, quotiescumque Regem adibat salutandi gratiâ) Ipsis autem vestibus superinducebat majus honoratiusque cingulum.

f. 15. p. 1. §. 1.

A Rege jussus accersi *Confucius*, non expectato curru suo domestico, confestim in viam se dabat pedes.

§. 2.

QUando ingrediebatur in majorem aulam gentilitiam memoriæ Principis *Cheu cum* dedicatam; inibi de singulis propè rebus percunctabatur.

§. 3.

AMicorum aliquo fortè mortuo, si quidem is non habuisset ad quem funeris procurandi gratiâ profugeret; *Confucius* tum dicebat: in me sit ista cura procurandi funeris.

§. 4.

MIssis ad se amicorum muneribus ac donis, etiamsi essent currus & equi, aliave majoris pretii; tamen exceptis duntaxat iis quæ prisco ritu oblatæ majoribus fuerant, carnibus, haud ulli reliquorum munerum exhibebat honorem.

§. 5.

QUando cubabat dormiendi causa; tum quoque modestiæ decentiæque memor, non jacebat instar cadaveris, resupinus scilicet, ac fœdè distentus. Cum suis domi degens, & intra priva-

tos parietes, deponebat ipſe quodammodo ſolitam gravitatem.

p. 2. §. 1.

COnſpicatus quempiam indutum veſte lugubri, quamvis alioquin ſummè familiarem ſibi, certiſſimò tamen mutabat oris ſpeciem, ex intimo quodam ſenſu commiſerantis animi. Conſpicatus item quempiam coopertum ſolemni pileo, & qui proprius eſſet Magiſtratuum, vel quempiam orbatum luminibus, etiamſi privatim cum eis ageret; haud dubiè tamen cum reverentiâ & honore tractabat illos.

§. 2.

CUicunque lugubrem induto veſtem, etiam tunc quando vehebatur curru, aſſurgebat ipſe honoris gratia, in anteriorem partem ſui currûs incumbens. Similiter aſſurgebat ei qui deferebat Codicem publicum, quo populi totius nomina continebantur; in eo populum veneratus univerſum.

§. 3.

SI quando celebraretur opiparum ſplendidumque convivium in gratiam *Confucii*; ipſe videns menſam tot epulis inſtructam, reliquumque apparatum; haud dubiè mutabat oris ſpeciem, & protinùs aſſurgebat, gratias acturus hoſpiti pro delato ſibi honore.

§. 4.

AD repentina tonitrua, nec non ad ventos ſævos atque terribiles, nunquam non mutabat oris ſpeciem, ſacro quodam perculſus horrore, reverentiamque ſuam erga ſupremam cœli majeſtatem haud obſcurè declarans.

Sed hoc minime novum in Philoſopho, quando & ipſe & Priſci Sinarum Reges per nocturnas quoque horas è ſtrato ſe proripere ſolebant, cælo fulminante, vel tonante; & ſolemniori operti pileo ac veſte, placandæ iræ cæleſti ritè operam dare; uti ex libris eorumdem conſtat.

§. 5.

QUando conſcendebat *Confucius* currum; nunquam non erectus ſtans arripiebat habenas.

§. 6.

IN ipſo curru exiſtens non retrò convertebat oculos: nihil etiam præproperè ſeu præcipitanter dicebat: Rem nullam ſuo monſtrabat digito.

f. 16. p. 1. §. 1.

AVIS ad primam ſpeciem & aſpectum aucupis, à quo ſibi ſtrui videt inſidias, hoc ipſo protinùs evolat in altum, longeque volans aufert ſeſe, ac deinde circumſpiciens accommodatum ſibi tutumque locum, ſiſtit inibi ſecura & conquieſcit.

p. 2.

§. 2.

Confucius, uti memorant discipuli, ruri conspicatus aliquando gallinam sylvestrem, suspirans, aiebat: Quam ego nunc conspicor, in montis vertice gallina sylvestris, ut novit ipsa suum tempus! ut novit ipsa suum tempus! volandi scilicet, quiescendi, &c. unam in his omnibus magistram sequens naturam. Hæc dicenti Philosopho assistens discipulus *çu lu* eminus & ipse contemplabatur avem, non sine desiderio ejusdem capiendæ. Verùm ter gracilians ipsa properè sustulit sese & avolavit; re ipsâ, fugâque illâ confirmans id quodammodo, quod supra dictum fuerat.

Salubrem ex his doctrinam Colaus noster eruit, dum ab ipsis quoque brutis animantibus discere nos voluit, rerum recte agendarum tempus & occasionem negligi haud oportere ab homine, cui non natura tantum, sed ipsa quoque ratio Dux & Magistra est.

LIBRI TERTII
PARS SEXTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait: Priores, sive Majores nostri in observantiâ concordiâque mutuâ, id est, in obeundis officiis subrustici homines erant, si quidem audiamus fastidiosæ ætatis nostræ sententiam. Posteriores verò, nos inquam, ipsi, qui imperante familia *Cheu* luxurie copiâque tantâ rituum & cerimoniarum efflorescimus, in observantiâ concordiâque mutuâ eximii clarissimique viri sumus scilicet.

§. 2. Nihilominùs quantum spectat ad usum exercitiumque tam observantiæ illius quàm concordiæ, tum ego certè sequar priores meos.

§. 3. *Confucius* reminiscens discipulorum, quorum alii diem obierant; alii Magistratum alibi gerebant, non sine gemitu aiebat: olim qui sequebantur me in Regnis *Chin* & *çai*, omnes jam non ampliùs accedunt ad hoc gymnasium meum.

p. 2. §. 1. Hac occasione commemorantur discipuli omnino decem, laborum socii, & quâ quisque laude maxime præstiterit, exponitur, & virtutum quidem exercitatione celebres erant imprimis quatuor: *Yen yven*, *Mim çu kien*, *Gen pe nieu*, *Chum cum*. Dicendi

arte & facundiâ *çai ngo*, & *çu cum*. Arte induſtriaque adminiſtrandi Rempublicam *Gen yeu*, & *Ki lu*. Litterarum peritiâ elegantiaque *çu yeu*, & *çu hia*.

§. 2. *Confucius* ait: Unus ex omnibus *Hoei* non adjutabat me dubia ſcilicet proponendo. Ex meis etenim ſermonibus ſententiiſque non erat vel una, quâ non vehementer lætaretur: Supervacaneum ducebat ſcilicet quidquam interrogare.

§. 3. *Confucius* exclamans in laudem diſcipuli ſui ait: O virum raræ pietatis obedientiæque *Mim çu kien*! Alieni quippe non diſcrepant ab ejus patris matriſque, necnon fratrum natu majorum minorumque ſermonibus, quibus ejuſdem pietas & obedientia celebratur: Una eſt vox ſcilicet omnium, & admirabilis conſenſus.

Diſcipulus iſte ſuave dedit ſpecimen & charitatis & prudentiæ etiamnum puer. Matrem propè infans amiſerat, duxeratque pater uxorem alteram. Ex hâc nati ſunt ei duo filii, quos illa quidem fovet ut mater, & adverſùs brumæ aſperitatem ſuffultis goſſypio veſtibus munit imprimis, privignum interim, ut noverca negligens. Eum fortè pater brumali die currum juſſerat agere: Quando malè amictus puer tantum non obriguit frigore. Pater cognita rei cauſa indignabundus ſtatuit uxorem domo ejicere: Quod animadvertens pius filius, ſupplex & cum lachrymis; parce inquit, ô genitor! Parce matri, ut parcas filiis: Hæc enim ſi maneat; ego duntaxat unus patiar incommodi quidpiam: At ſi dimittitur, jam tres omnino filii plurimum patiemur. Fregit amoris illa vox iram patris, & ex novercâ matrem fecit.

f. 2. p. 1. §. 1. Diſcipulus *Nân yum* quotidie iterum ac tertio repetebat odam *Pe quei* dictam, quâ tum alia documenta, tum ea potiſſimùm continentur, quæ prudenter & conſideratè loqui nos docent: *Confucius* ob eam rem ſui fratris natu majoris filiam in uxorem ei tradidit.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Ki cam çu* quæſivit à *Confucio*, diſcipulorum ejus ecquis eſſet ſtudioſior? *Confucius* reſpondit: Unus fuit *Yen hoei* omnium ſtudioſiſſimus. At infelix poſt perbrevem uſuram hujus vitæ immaturus obiit: Nunc autem proh dolor! actum eſt; neque ſpem video ſimilem diſcipulum nanciſcendi.

p. 2. §. 1. *Yen yven* defuncto, *Yen-lu* ejuſdem pater ſatis importuna cum ſimplicitate flagitavit ſibi *Confucii* currum, ut ex eo, ſeu, ejus pretio conficeret extimum loculum.

§. 2. *Confucius*, qui tunc Præfectus erat Regni *Lu*, parentum affectum plerumque cæcum erga prolem ſuam hic notans, reverà, inquit, ſic eſt: Qualiſcunque tandem ſit ſoboles, ſive valeat ingenio, ſive non valeat; tamen unuſquiſque pater patrocinatur ſuo filio. *Li pe yu* filius meus, & quidem unicus, ubi mortuus eſt, habuit ſarcophagum ſuum, ſed vulgarem, & ſine extimo illo loculo;

apparatu scilicet ad meam tunc temporis conditionem accommodato. Ego certè non pedes incedam: ut conficiatur extimus loculus ex curru meo. Quandoquidem enim ego nunc inter Præfectos sum novissimus (modestiæ gratiâ sic loquitur) nequaquam me convenit peditem incedere.

f. 3. p. 1. §. 1. *Yen-yven* defuncto suspirans *Confucius* aiebat: Proh dolor! Cœlum tumulavit me! Cœlum tumulavit me!

§. 2. *Yen-yven* defuncto *Confucius* plorabat & supra modum lugebat. Quo animadverso discipuli dixerunt: Tu, ô Magister, nimium indulges luctui & lachrymis.

§. 3. *Confucius* haud aliter ac si evigilasset ex sopore, quid egi? inquit, num ploravi & luxi immoderatius? Planè sic res habet: modum nescit vehemens dolor.

§. 4. Peccatum est à me: Quamquam si non talis ac tanti viri causâ lugeam acerbiùs; cujus tandem causâ lugebo?

§. 5. *Yen-yven* defuncto discipuli desiderabant sumptuosius sepelire ipsum. *Confucius* ait: Non convenit. Ratio namque funeris accommodanda est ad conditionem illius, quam vivens obtinebat is, cujus funus ducitur.

§. 6. Discipuli nihilominus sumptuosè eum sepeliverunt.

§. 7. Non probavit rem *Confucius*, qui suspirans, inquit, discipulus meus *Yen hoei*, in vivis considerabat me prorsus uti patrem. At ego nunc, quamvis maximè velim, non possum considerare illum uti filium, quippe qui sepultus præter ordinem moremque discessit ab institutis majorum: At certè, non ego sum in culpâ; sed vos quotquot estis discipuli mei.

p. 2. §. 1. *Ki lu* quæsivit à Magistro suo, quî serviendum sit spiritibus? *Confucius*, tu, inquit, necdum probè nosti servire hominibus, qui ante oculos tuos versantur quotidie; quomodo poteris servire spiritibus à nostro mortalium sensu tam remotis? Ergò liceat mihi saltem (inquit idem discipulus) Exquirere abs te de morte. Respondet: Necdum probe nosti vivere, quomodo nosces mori?

§. 2. *Mim-çu* discipulus unà cum aliis adstabat lateri *Confucii* eâ cum serenitate habituque corporis, ut non obscurè proderet interiorem recti animi statum. *çu-lu* verò animosa intrepidaque specie. *Gen yeu* & *çu-cum* constantiam nescio quam & integritatem prodente ipso habitu specieque oris & corporis. Quæ omnia observans *Confucius* gaudebat, quod speraret in adita sapientiæ aliquando ingressuros.

§. 3. Quamquam quod attinet ad discipulum *Yeu* (seu *çu lu*) quam vereor, inquiebat, ne illi præfervida sua indoles sit fraudi! non obtinebit suam mortem placidam & connaturalem. Præsagos

Magiſtri metus probavit eventus : miſerabili enim in bello morte occubuit adhuc vivente *Confucio.*

f. 4. p. 1. §. 1. Regni *Lù* homines, id eſt, tres familiæ præpotentes, quæ oppreſſa ferè authoritate Principis potiebantur rerum, moliebantur novum Regni ſui ærarium, propterea quod vetus minaretur ruinam.

§. 2. Conſultus hac in re *Mim-çu-kien* ſic ait : Secundùm veterem ſuam formam ſi reſtauretur, ecquid vobis videtur ? Quid obſecro, neceſſe eſt denuò extruere à fundamentis novum ærarium, & in labores ſumptuſque tam immodicos populum conjicere.

§. 3. *Confucius* hoc audito gaviſus, reverà, inquit, iſte vir non loquitur, niſi perparce. At cum loquitur, omnino ſcopum attingit, & quæ dicit, conſentanea ſunt rationi.

§. 4. *çu lu* muſica delectabatur quidem, ſed ea, quæ Martem & arma reſonaret; longe ſecùs ac ſuus Magiſter. *Confucius* itaque cum forte audiret diſcipulum hunc domi ſuæ canentem fidibus, quid audio : inquit, diſcipuli mei *Yeu* inſtrumentum, quid facit in mea domo ?

§. 5. Condiſcipuli propter hoc Magiſtri dictum minus jam honorabant, & tantum non aſpernabantur ipſum *çu lu.* Quod animadvertens *Confucius*, abſit, inquit, ut hunc virum aſpernemini. Diſcipulus *Yeu* jam certe ſubiit in aulam Philoſophiæ noſtræ ; quamvis necdum introivit in interiores ejuſdem ædes ac penetralia.

Condiſcipulus Gen yeu *fortè ſignificaverat ipſi* çu-lu, *quam non probaretur Magiſtro ejus muſica : ea res ſic afflixit hominem, ut diem totum nihil admitteret edulii. Uſque adeò dolebat aliquid ſui non probari Magiſtro. quod hic audiens*, qui peccavit, *inquit*, ſed *quod peccatum eſt, vult protinùs emendare, is progreſſum fecit haud pœnitendum, quo lh nem çai, ki çin y hu.*

p. 2. § 1. *çu-cum* percontatur de duobus condiſcipulis *Su* & *Xam*, uter eſſet ſapientior ? *Confucius* reſpondit : *Su* excedit, *Xam* verò non pertingit. Ambo deerrant à medio.

§. 2. Ait iterum *çu cum* : ſi ita eſt, ergo *Su* antecellit ſapientia alterum.

§. 3. *Confucius* ait : Proprius ſapientiæ locus eſt medium, quod qui tranſilit, ſimilis eſt non attingenti.

§. 4. *Ki xi* dynaſta præpotens & Præfectus Regni *Lu*(inquiebant diſcipuli ad *Confucium)* nunc opulentior eſt quam ipſe fuerit *Cheu-cum* frater *Vu-vam* Imperatoris. Interim verò *Gen kieu* domeſticus adminiſter ipſius, pro ipſo congerit immodica tributa, & operam confert ei locupletando.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* hæc audiens, qui res, inquit, tam alienas gerit à doctrina mea & ratione, non eſt meus diſcipulus. Vos

ô diſcipuli

ô discipuli mei, pulsare nunc oportet tympana ; voces, inquam, animosque & studia jungere, & oppugnare illius improbitatem stultitiamque.

§. 2. Exponit hîc *Confucius*, quid etiamnum desideret in quatuor discipulis sibi charis imprimis ; *Chai*, inquit, syncerus est ille quidem ac sedulus, at rudis est etiamnum multarum rerum.

§. 3. *çem-çan* (is ipse qui librum *Ta-hio* in lucem edidit) tardior est & parum acutus ac perspicax.

§. 4. *Su* justo plus tribuens exteriori cultui & compositioni.

p. 2. §. 1. *Yeu* (seu *çu-lu*) asperis adhuc & inconditis subrusticisque moribus est.

§. 2. *Confucius* aiebat : Meus *Hoei* ô quam is prope aberat à verâ virtute ! Sæpè ad extremam rerum penuriam redactus fuit, & ne tum quidem à suscepto virtutis proposito recedebat.

§. 3. Secùs verò discipulus meus *Su* suo se regebat arbitrio consilioque, & non acquiescebat cœli dispensantis opes arbitrio ; sed opes imprimis studiosè cumulabat ; cumque valeret ingenio industriaque, idcircò ubi quid moliebatur, tum plerumque ferè optatum res habebat successum.

f. 6. p. 1. §. 1. *çu-cham* percontatur de bonorum hominum ratione & viâ, eorum scilicet qui citra studium, nativâ quâdam facilitate indolis ac bonitate sunt prædíti. *Confucius* respondet : Tales ut censeantur & sint, non illi quidem necessario insistent vestigiis Sanctorum ac Sapientium ; Contenti sanè sint nativis illis, ut sic loquar, opibus suis ; sed etiam revera sic non ingredientur unquam in adyta penetraliaque sapientiæ, ad quæ sola nativa bonitas non pertingit.

§. 2. *Confucius* ait : Discurrat quispiam ac disputet de rebus optimis, nec copiosè modò, sed etiam solidis firmissimisque rationibus, sic ut talis habeatur ab audientibus, qualem sonat ipsa oratio ; an hic illico censendus erit vir virtutis solidæ, an fucatus & fictus ?

§.3. Discipulus *çu-lu*, Magistrum interrogat : An posthac ubi quid audivero abs te, hoc ipso mox exequar ac perficiam ? *Confucius* respondet : Sunt tibi pater & frater natu major etiamnum superstites, illos tu audias licet. Quo pacto igitur ubi quid audiveris abs me, hoc ipso mox perficias ? Alter discipulus *Gen yeu* dictus similiter Magistrum interrogat : Num ego posthac ubi quid audivero abs te, mox perficiam ? *Confucius* ait : Omnino sic age : Audi me, & quidquid audieris protinùs & animosè fac perficias. Tertius *Cum si hoa* dictus, admiratus magistri responsum tam dissimile in re tamen simillimâ, quid hîc, obsecro, mysterii latet, inquit : *yeu* discipulus tuus interrogavit, ubi quid audivero abs te, moxne perficiam ? Et tu res-

pondisti, sunt tibi pater & frater natu major superstites, illos audi: Alter discipulus *Kieu* seu *Gen yeu*, item interrogavit, ubi quid audivero ab te, moxne perficiam: & tu respondisti: quidquid audieris, protinùs fac perficias. Ego *Che* (parvum nomen est *Cum sihoa*) hæreo incertus & perplexus responso tam dispari. Ausim itaque sciscitari abs te, quid sibi hoc velit: *Confucius* respondit: Discipulus *Kieu*, uti nosti, timidi & imbecillioris animi est: Facilè cedit ac retrocedit; idcirco incitandus & propellendus fuit ut à me audita mox perficeret. Alter verò *yeu*, animosior est justo, & cum arrogantia quadam ardet antecellere cæteros; & idcirco reprimendus fuit & rejiciendus ad parentes & fratres, ut iis morem gerens, modestior evadat.

p. 2. *Confucius* erat cum cura & metu non mediocri in ditione *quam*, idque propter periculum sanè præsens, in quod ipsum conjecerat sua species & forma corporis admodùm similis alterius cujusdam Præfecti quem quidem sic oderant indigenæ, ut ad necem quærerent; jamque adeo armis obsidebant diversorium Philosophi: Cujus interim fidus Achates *yen yven* tunc fortè retrò moratus aberat. Verùm non multò post adventu ejusdem aspectuque exhilaratus *Confucius*, reverà, inquit, jam ego te censebam esse mortuum. At ille absit hoc, inquit, optime Magister; te namque superstite, discipulus tuus *Hoei* quî ausim, vel quî sustineam injussus mori?

f. 7. p. 1. §. 1. *Ki çu gen* vir potens ac nobilis in Regno *Lu*, *Confucium* percontatur de duobus ejusdem discipulis, necnon Ministris suis & Consiliariis *Chum yeu* & *Gen kieu*, an scilicet possint vocari præstantes & magni administri.

§. 2. *Confucius* respondet in hunc modum: Ego illam tuam existimabam fore de re prorsus eximiâ & de viris admodum illustribus percontationem. Verùm nunc, uti video, de duobus istis hominibus, de *yeu*, inquam, & *Kieu* est quæstio tua: Quæ satis declarat, ignorari abs te, in quo posita sit laus & ratio magni administri.

§. 3. Etenim quisquis dicitur magnus administer & Consiliarius Principis, is omnino secundùm id quod jus & ratio poscit, servit Principi. Quod si nequeat servire hoc pacto; tum desistit ac renuntiat suo muneri.

§. 4. Nunc ergò duo isti *yeu* & *Kieu* discipuli quondam mei poterunt fortasse dici vulgares ac de trivio ministelli.

§. 5. Ad hæc rursus *Ki çu gen* ait: sit ita, non sint, inquam, primi ordinis ministri; at certè familiæ nostræ *Ki* nonne obsequentes erunt & obtemperabunt mandatis nostris.

p. 2. §. 1. *Confucius* respondet: Sic ut naturæ jura sanctissima violent, ut interficiant, inquam, patrem suum, vel Principem; eatenùs, etiam ipsi, quamvis alioqui parum fortes ac probi, haudqua-

quam tamen obtemperabunt. Tacitè significat suspicionem suam de ipso percontatoris animo, quod contra Principem suum aliquid machinetur.

§. 2. *çu-lu* præcipuus administer præpotentis familiæ *Ki*, authoritate gratiâque suâ perfecerat ut condiscipulus *çu-cao* ageret exiguæ cujusdam ditiunculæ *Pi* dictæ Præfectum.

§. 3. *Confucius* factum damnans, mihi crede, inquit, damno tu es huic homini *çu-cao* optimæ alioquin indolis ac spei dum immaturum, ad munus publicum inconsultè promoves.

§. 4. *çu-lu* etsi satis jam intelligeret, se istâ in re fuisse præcipitem, cum tueri tamen mallet errorem suum, quam ingenuè fateri; At enim, inquit, est ipsi populus, quem regat; sunt spiritus ditionis & agrorum præsides, quibus debita exhibeantur pietatis officia. Quid, obsecro, necesse est vacare prius litterarum monimentis, ac tum demum censeri studuisse? immò vero regere populum, & obsequi spiritibus, hoc ipsum studere est.

§. 5. *Confucius* immodestâ responsione suboffensus; enimverò, inquit, hæc est ratio cur oderim & execrer hujuscemodi garrulos, & errore novo tuentes errorem suum.

f. 8. p. 1. §. 1. Fortè quatuor discipuli nimirum *çu-lu*, *çem sie*, *gen yeu*, & *cum si hoâ* ad latus Magistri considebant.

§. 2. Avebat autem scire *Confucius*, quid singuli haberent in votis. Quod ut familiarius, fidentiusque exponerent; æquales sumus, inquit, quotquot hîc sumus; quod ego namque uno alterove die grandior sim quam vos sitis; non mei, seu, ætatis hujus meæ, rationem habeatis, quin loquamini fidenter.

§. 3. Quando vos degitis, privati, tum dicitis (opinor) haud rarò: non ego cognoscor, adeoque non est qui utatur meâ operâ: quod si ergò quispiam novisset vos, si perspectas haberet egregias dotes, ac facultates vestras; jamque adeò uteretur vestrâ operâ; tum quo maximè modo vos haberetis; quid, inquam, ageretis.

p. 2. §. 1. *çu-lu* nihil cunctatus, repentè, nec sine quâdam jactantiâ respondet: Mille quadrigarum dynastia (*continebatur, hæc ambitu centum stadiorum Sinensium, id est, octo ferè leucarum nostratium; eratque propria Regulorum.*) Medio sita loco & conclusa sit quodammodo inter majora duo regna. Augeatur eadem & firmetur cum præsidiis bellicis, atque imprimis majoribus minoribusque militum legionibus. Inter hæc autem frequens adsit segetum frugumque fertilitas: Ego verò in tali re ac tempore gubernator sim istius dynastiæ; spondere profectò ausim, quod vixdum exacto triennii spatio potero efficere ut vel sic habeant subditi mei multum roboris & fidei, constantiæque, simulque sciant præ oculis habere æquitatem suæ causæ, patriæque libertatem; & me duce socioque fortiter

ubi fuerit opus, pro eâdem occumbere. *Confucius* hæc audiens subrisit.

§. 2. Tu verò discipule mi *Kieu*, sive *Gen yeu*, tu quid agitas animo. Respondet ille: Ditionem quampiam sexaginta, vel septuaginta stadiorum, vel hâc ipsâ minorem, exempli gratiâ, quinquaginta vel sexaginta stadiorum (*Hæc quatuor aut quinque leucarum ambitu continebatur, eratque propria dynastarum inferioris ordinis*) Ego si administrarem, vixdum exacto triennii spatio possem fortasse curâ meâ industriaque efficere ut affatim esset populo earum rerum, quæ sunt ad vitam sustentandam necessariæ. Cæterùm quod spectat ad ipsos ritus officiaque civilia, necnon mutuam omnium inter se suoque cum principe concordiam, moresque & disciplinam Reipublicæ bene constitutæ; ad hoc perficiendum, sicut ipse sum impar, ita præstolor eximiæ virtutis sapientiæque virum, qui perficiat.

f. 9. p. 1. §. 1. Et tu, mi discipule *Che*, sive *cum si hoa*, tu quid moliris animo. Respondet: Ego similiter non facilè dixero id posse me, quod *Gen yeu* pro modestiâ suâ prudentiaque negat se posse. Desidero interim (quod unum quoque possum) assiduè discere. In parentalium verò aularum rebus propriis, apparatuque funebri, uti etiam cum celebrantur comitia extraordinaria Regulorum tantùm, & alia maximè generalia omnium; tunc ego cæruleâ indutus veste, & cum proprio loci illius temporisque pileo, optarem & mirificè gauderem assistere spectator, quin & agere inferioris ordinis administrum.

§. 2. Tu denique, mi bone senex *Tien*, sive *çem sie*, tu quid habes in votis. Ad hanc magistri vocem pulsare instrumentum desiit, sonoque fidium paulatim remittente, ac remoto tandem ab se instrumento, & consurgens respondit: Ego quidem planè dissentio ab istis trium condiscipulorum propositionibus ac votis. *Confucius* ait: Quid officit? non ideo tu nos cela, quid sentias & optes. Et verò sicut sua cuique studia sunt ac vota, sic quisque profatur & explicat sui animi sententiam & vota. Paret senex, & ait: Quod ego hîc & nunc expeto imprimis, tam est ætati meæ naturæque consentaneum, quam alienum ab omni specie cupiditatis & ambitionis. Porrò nihil est aliud quàm exeunte vere, verno habitu vestitum, id est, simplici, levique, & ad senile corpus jam accommodato: Unà cum pileatis, id est, qui adolescentia jam excesserunt, quinque vel sex sodalibus eorumdem mecum studiorum: Item cum adolescentulis sex septemve deambulare in pomæriis australibus; ibique corpus abluere in fonte fluminis *y*. Deinde verò captare ventum in umbroso nemore *Vu yu* (locus erat ubi cœlo sacrificare consueverant, quotiescunque deprecabantur imminentem ex pluviæ defectu sterilitatem) Ac tandem alternis modulari suaviter, & sic lætos alacresque demum repetere.

petere. *Confucius* ista senis ingenui simplicitate delectatus, eique applaudentis instar & simul tamen suspirans, bellè tu, inquit, approbo quæ dixisti, *Mi tien.*

Varias approbationis hujus causas afferunt Colaus, aliique Interpretes; 1. Ut sic ostenderet Philosophus, haudquaquam probari ab se cupidinem dominandi. 2. Ut doceret alienam esse à sapiente jactantiam omnem & vanitatem. 3. Multò minus viro sapienti appetendum esse quidpiam, quod extra ipsum sit, & ab alieno pendeat arbitrio, seu cœli seu hominum. Ad extremum, approbare hic visus est sententiam çem sie, *quamvis alioqui jocosæ similem, quia nimirum tendebat ad scopum longè præcipuum Philosophiæ suæ, qui quidem scopus erat charitas seu amor quidam communis erga omnes omnis ætatis homines; quo optabat grandævis pacem & tranquillitatem; inter æquales & amicos fidem atque concordiam; erga imbecillioris ætatis adolescentes curam & commiserationem. Hæc Interpretes.*

p. 2. §. 1. Primis itaque tribus discipulis egressis, quartus *çem-sie* remanserat: hic *çem-sie* igitur sciscitatus ait: De horum trium discipulorum sententiâ & discursu, ecquid tibi videtur, ô Magister! *Confucius* respondit: Equidem quisque profatus est animi sui sensum ac votum, & nihil præterea.

§. 2. At inquit *çem sie*, tu ô Magister cur ridebas discipulum tuum *yeu*, quando is primo loco vota sua exposuit?

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* respondet: Administrandum est Regnum ex præscripto & normâ officiorum ac legum: In his verò primum obtinet locum modestia, submissioque animi. Hujus autem discipuli sermones & verba non significabant ullam modestiam: Atque hæc fuit causa cur subriserim.

§. 2. At (inquit senior) num solus iste desiderio tenebatur imperitandi? *Kieu* certè discipulo alteri nonne erat suum quoque in votis Regnum? At risum tenui, inquit, *Confucius* quia ejus oratio erat modestior; quod alioquin & ipse meditaretur regnum, cui dubium possit esse? Ecquando namque vidit quis in hoc imperio ditionem sexaginta vel septuaginta stadiorum; uti etiam quæ minor sit quinquaginta scilicet vel sexaginta stadiorum, quæ tamen non sit regnum?

§. 3. Sed enim (inquit hîc rursus senior) tertio discipulo *che* huic certè, nullumne fuerit in votis Regnum? Respondet *Confucius*: Nec ipse vacat dominandi cupiditate: Nam parentales principum majorum aulæ, ritusque funebres; item comitia illa extraordinaria, vel generalia, si non sint res propriæ Regulorum, ad quos tandem spectant res illæ? Quod autem optare se diceret agere tali loco & tempore inferioris ordinis administrum, suspecta mihi oratio est; Etenim *che* vir talis ac tantus, & ad maxima quæque natus, uti pro-

V

bè nosti, si fuerit parvus, si aliquando fungatur munere ministri tam vulgaris, uti visus fuit expetere, ecquis audebit, aut valebit esse magnus aut Princeps aut Regulus in adeo augustis seu ritibus, seu comitiis: quis sustineat illi se præponere, aut etiam assistere ad ipsius latus?

p. 2. *Ten-yven* consulit Magistrum de cordis innocentiâ & perfectione nulli non mortalium inditâ cælitùs; modumque exquirit illius recuperandæ. *Confucius* respondit: Vincere seipsum, atque ita redire ad primævum illud temperamentum naturæ rationalis, hoc est obtinuisse cordis innocentiam & perfectionem. Mortales universi vel unico die si vincerent seipsos & redirent ad temperamentum illud; tunc orbis universus rediret ad innocentiam nativam & perfectionem. Verumtamen ut quis operam det recuperandæ isti perfectioni; hoc & oritur & dependet ab ipsomet homine. Quomodo autem dependeat vel oriatur ab aliis hominibus?

f. 11. p. 1. *Ten-yven* ait: Liceat mihi denuò sciscitari abs te Magister ipsum quasi elenchum, seu seriem victoriarum suiipsius. *Confucius* respondit: Contra rationem ne quid cernito, contra rationem ne quid audito, contra rationem ne quid effator, contra rationem ne quem animi corporisve motum suscipito. *Ten-yven* his auditis, alacriter respondet: Mihi quamvis haud perspicaci, liceat tamen pro viribus opere ipso explere hæc tua documenta.

f. 12. p. 1. §. 1. Discipulus *chum-cum* similiter Magistrum consulit de cordis perfectione jam memorata. *Confucius* tria proponens media illius obtinendæ sita in attentione sui, observantiâ aliorum, & charitate, sic respondet: Sic egredere tuâ domo, tam præsens tibi, tamque attentus ad omnia, atque si visum eas magnum quemdam honoratumque hospitem. Sic impera populo, sic ei indicito opera publica, ac si offerres magnum sacrificium ritè peragendum: Reverenter, inquam, subditos tuos tracta. Denique tibi ipsi quod non vis fieri, vide ne conferas in alios: Hoc pacto sive verseris in regno publicus administer, non erit qui te oderit, aut de te conqueratur: sive verseris domi, è domesticis haud quisquam erit apud quem vel odio vel invidiâ labores. *chum cum* his auditis respondet: mihi quamvis haud perspicaci fas sit tamen exequi hæc tua documenta.

p. 2. §. 1. Alius è discipulis, cui *Su ma nieu* nomen, eandem quam duo priores quæstionem instituit de cordis perfectione.

§. 2. *Confucius*, ut hìc medeatur ægritudini hominis, nimium loquacis, sic respondet: qui innocens ac perfectus corde est, seu nativam cordis habet rectitudinem, hujus verba cum tardiloquâ moderatione linguæ proferuntur.

§. 3. Num igitur (inquit) is cujus verba cum difficili illa mo-

deratione ac tarditate proferuntur, hoc ipſo mox dicetur corde perfectus? *Confucius* reſpondet: Rectè agere arduum eſt ac difficile: loqui ergo rectè quis poterit ſine tardiloquâ illâ linguæ moderatione? quaſi diceret: Ut rectè loquaris, rectè prius agas neceſſe eſt: ad hoc autem neceſſaria eſt cordis cuſtodia: Sed hæc rurſus eſt difficultatis pleniſſima: Loqui ergò rectè, non eſt tam facile, quàm tu videris exiſtimare.

f. 13. p. 1. §. 1. Idem *Su ma nieu* percontatus eſt de viro probo. *Confucius* reſpondet: Vir probus nec triſtatur, nec timet, quemadmodum tu facis, qui propter fratres rebelles ac transfugas, te conficis immodico metu ac mœrore.

§. 2. Nunc igitur, inquit, qui nec triſtetur nec timeat, hoc ipſo dicetur vir probus? *Confucius* reſpondet: Interiora animi diſcutiens ſevero examine, nec inveniens tamen quidpiam vel erroris vel culpæ cujus eum pœniteat pudeatve, ſic prorſus, ut nihil egerit rerum quod non vulgari poſſit inter homines, nullam volverit animo cogitationem, cujus nolit conſcium eſſe cœlum (*Vu yo nien pu co yu tien chi*) ejuſmodi vir, inquam, quorſum obſecro triſtetur? Quorſum timeat?

p. 2. §. 1. Idem *Su ma nieu* cum mœreret nihilominus, & angeretur fratrum causâ, quos proxime jam perituros eſſe præſagiebat, miſerum me! inquit, hominum plerique habent fratres majores & minores natu, & ego unus (uti malè ſuſpicor) jam nunc illos non habeo.

§. 2. *çu hia* condiſcipulus mœrentem ſolaturus ait: Ego audivi quandoque magiſtrum meum, cum diceret,

§. 3. Mors & vita habent inviolabilem quandam à cœlo legem. Opes item & honores in arbitrio ſunt & poteſtate cœli; atque adeò neque hæc neque illa arbitrii ſunt noſtri.

§. 4. Quocirca verus Philoſophus unius cœli arbitrio acquieſcens unam rem agit, nimirum attendit ſibi perficiendo, & nihil amittit negligitve quod in hunc finem uſui eſſe poſſit. Cum aliis verò cujuſcumque ſint ætatis & ordinis, hominibus, obſervantiam benevolentiamque exercet. Verumtamen ſic ut ſuis temperata ſint ritibus officiiſque omnia. Porrò qui de ſe deque aliis ſic mereatur; ei quotquot exiſtunt homines quatuor maria intra, id eſt, in orbe univerſo, omnes ſunt majores natu fratres vel minores ex uno quaſi ſinu ejuſdem matris effuſi. Philoſophus ergò quorſum angatur animo propterea quod nullos habeat fratres?

f. 14. p. 1. §. 1. *çu cham* Magiſter conſulit de perſpicacitate, quiſnam illâ præditus eſſe cenſendus ſit. *Confucius* reſpondet: Inſtar aquæ tacitè leniterque fluentis inſtillatas, ſeu quaſi per cuniculos ſuos inſidioſè ſubrepentes obtrectationes de corporaliter ſuſceptis injuriis,

accuſationes, non audire, nec illico credere. Hæc cenſeri poteſt & vocari perſpicacitas, nec ampliùs requiritur. Iterùm dico: Subdolis illis ac virus ſuum blandè inſtillantibus obtrectationibus, ad commiſerationem item denique movendam artificiosè compoſitis de manifeſtè accepto quodam damno accuſationibus, nonniſi admodùm lentè, conſiderateque aures ac fidem præbens, verè poteſt dici res quamvis abditas ac remotas habere tamen perſpectas inuſitatâ vixque ſcrutabili quadam perſpicacia. Nec aliud hîc opus eſt.

Colaus ubi locum hunc copioſa paraphraſi declaravit, concludit deniquè documentum iſtud viro Principi vel maximè debere eſſe cordi. Cum is enim ſuis unius oculis auribuſque attingere debeat ditionis ſuæ quamvis ampliſſimæ res omnes, Si fortè vel aures habeat nimis faciles patulaſque vel oculos parùm perſpicaces; periculum fore, ne malevolorum & invicem invidentium mendaciis calumniiſque, velut aquis occultis, & inſidiatricibus oppleantur & hebeſcant ſenſus ſupremi capitis, breviquè torrens ac illuvies inſperata calamitatum totius Regni corpus obruat ac peſſumdet.

§. 2. *çu-cum* Magiſtrum conſulit de rectâ ratione gubernandi. *Confucius* reſpondet: Sit affatim annonæ tuis ſubditis. Sit affatim militum, rerumque neceſſariarum ad uſus bellicos, in populo denique vigeat fides quæ reſpondeat fidei beneficentiæque ipſiuſmet Principis.

p. 2 §. 1. Ad hæc *çu cum* probè quidem rem intellexi, inquit; ſed nova mihi dubitatio ſuboritur. Quid ſi omnino non poſſit aliter fieri quin dimitteretur hîc unum ex hiſce tribus ecquod primo loco dimitteres? *Confucius* reſpondit: Dimitterem milites. Armabit ſcilicet inermem turbam, ſua cujuſque fides erga Principem, mutuuſque amor & concordia præſtabit invictos.

§. 2. *çu-cum* denuò quærit: Quid ſi omnino non poſſet aliter fieri quin hîc quoque demeretur aliquid; ex his duobus, victu ſcilicet ac fide, utrum prius patereris tolli? *Confucius* reſpondet: Tolli paterer ſeu dimitterem victum. Quippe ab omni ævo omnes omnino ſumus mortales. Malebat igitur *Confucius* ſubditos cum fide mori quàm hujus expertes, à ſuâ hominum conditione diſcedere. Certè ubi populus expers eſt mutuæ fidei, adeò non erigitur, aut coaleſcit in Rempublicam, ut contrà eum interire neceſſe ſit.

f. 15. p. 1. §. 1. Regni *Guei* Præfectus *Kie çu chim*, *Confucii* diſcipulum *çu-cum* alloquens; cerimoniarum, inquit, nullus eſt finis. At certè ſapiens nativam & ingenuam ſimplicitatem & ſinceritatem habeat, & hæc ſufficiat. Quid illa tam operoſa, rituum morumque elegantia ad rem facit?

§. 2. Ad hæc *çu-cum*, ô quam, inquit, deplorandus eſt tuus ille ſermo judiciumque de viro ſapiente! Sermo quidem talis, ubi

ſemel

ſemel temerè prolapſus eſt ab ore, etiam trahentibus quatuor equis, non tamen redibit ad linguam, ſeu jam eſt irrevocabilis.

§. 3. Certè exterior illa gravitas & compoſitio neceſſariò comitatur nativæ ſimplicitatis ſynceritatem, & hæc viciſſim comitatur illam: Alioquin quod erit diſcrimen Principis à ſubdito, ſapientis à ſtulto; uti tigridis & pantheræ pellis ſuis pilis nudata prorſus eſt ſicut canina aut ovina pellis item nudata ſuis pilis. Pili enim quamvis videantur eſſe ſuperfluum quid & contemptibile; reverà tamen pellium diſcrimen hîc faciunt.

§. 4. *Ngai-cum* duodecimus Regni *Lu* Regulus quæſivit à *Confucii* diſcipulo *Yeu-jo* dicens: Anni ſteriles ſunt & quibus fame laboratur, ad uſus autem meos, non ſuppetunt ſumptus neceſſarii: quid remedii?

§. 5. *Yeu jo* tacitè arguens Principis exactiones reſpondit: Cur non exigis decimas, ſeu unum de decem à tuis ſubditis? Nam hæc familiæ quidem nunc imperantis eſt regula.

p. 2. §. 1. Reſpondet Princeps: Duo de decem mihi adhuc non ſufficiunt; quorſum igitur iſtæ, quas inculcas, decimæ?

§. 2. Reſpondit iterum *Yeu jo*: quando ſubditis res abundat; Principi cuinam pariter non abundet? quando verò ſubditis non abundat; Principi cuinam tunc abundet?

§. 3. *çu-cham* conſulit Magiſtrum quomodo quis in dies accumulet virtutem virtute, & diſcernat perturbationes animi? *Confucius* reſpondet: Statuere fundamentum in ſynceritate ac fidelitate ipſiuſmet animi, & in verbis actionibuſque omnibus veracem eſſe, ſine fuco & ſimulatione; in rebus omnibus ſemper convertere ſe ad id quod rationi maximè eſt conſentaneum, hoc eſt accumulare virtutes.

f. 16. p. 1. §. 1. Jam verò ut oſtendat animi perturbationem, nihil ferè eſſe aliud, quàm, velle aliis ea, quæ non ſunt arbitrii ſui vel poteſtatis, vel quæ ſunt inter ſe pugnantia ſic ait: Amando quempiam, optare eum vivere; odio habendo quempiam, optare eum mori: Imò etiam optatâ modò ipſius vitâ, mox rurſus optare eundem mori, cum jus vitæ neciſque ſit penes cœlum (idemque eſt de motibus aliis varii & inconſtantis animi) hoc ipſum eſt obnubilato perturbatoque eſſe animo.

§. 2. Regni *çi* Regulus *Kim cum* percontatus eſt modum feliciter gubernandi à *Confucio.*

§. 3. *Confucius* perbrevi ſed perappoſito reſponſo multa complectens, ſic reſpondit: Rex ſit Rex; ſubditus ſit ſubditus, pater ſit pater, filius ſit filius.

p. 2. §. 1. Applaudens Regulus, ô, inquit, quàm laudo & approbo! verè ſic res habet: Etenim ſi Rex non ſit Rex niſi ſolo nomine: Subditus ſimiliter ſi non ſit ſubditus; pater non ſit pa-

X

ter; filius non ſit filius; quia nimirum non agant quæ ſint ſui muneris & conditionis; jam lex omnis & ordo rerum; quin & uſus ipſe rerum pereat neceſſe eſt. Quamvis itaque ſit mihi ex. gr. cenſus ampliſſimus & annonæ vis maxima, ego num potero tunc illa frui? quaſi dicat: Improborum licentia, ſummaque perturbatio rerum omnium ne me quidem, qui tamen ſum Dominus frui ſinet. Præſaga vox fuit: nam non diu poſt proditorum inſidiis miſerabiliter Regulus occidit.

§. 2. *Confucius* diſcipulum *çu-lu* collaudans apud ſuos, ait: qui dimidio, ut ſic loquar, verbo poſſit decidere lites, is nonne eſt diſcipulus meus *Yeu*?

§. 3. Ad laudem hanc addentes aliam condiſcipuli, narrabant, quod idem *çu-lu* ne per ſpatium quidem noctis unius relinquebat promiſſa & datam fidem, quin accuratè præſtaret.

f. 17. p. 1. §. 1. Hâc etiam occaſione commemorant diſcipuli id quod ſæpenumerò *Confucius* dicebat: in audiendis litigantibus ego ſum ſicut alii paſſim homines; ſed oporteret imprimis hoc efficere ut non eſſent litigantes, aut lites.

§. 2. *çu cham* Conſulit Magiſtrum de modo gubernandi. *Confucius* reſpondet: Ante omnia meditare quæ tui ſunt officii, idque, meditare conſtanter & ſine inertiâ. Deinde tracta negotia publica & aliis conſule eâdem cum veritate & fide, quâ tibi ipſi, profectuique tuo conſuluiſti.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac ſapiens perficit verbo & opere aliorum hominum virtutes ac laudes, juvando ſcilicet imbecilles, timidos ac jacentes erigendo, ſubdendo calcaria currentibus; nequaquam verò tuetur aut confirmat perditorum hominum licentiam & improbitatem; ſtulti verò improbique viam tenent planè contrariam huic viæ. Videat ergò vir Princeps (inquit Colaus) ſibi miniſtros adſciſcat: Taleſne, quos veluti patronos ac duces ultrò ſectetur omnis colluvies ſceleratorum; an tales, quibuſcum virtus omnis & innocentia conjungi gaudeat.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Ki cam çu* percontatus eſt modum rectè gubernandi à *Confucio*. *Confucius* ut ad officium frugemque revocet, reſpondet: Regere, dirigere eſt, ſeu, rectificare: Tu ergò ſi præeas exemplo ad id omne quod rectum eſt ac honeſtum: ecquis tuorum audebit non eſſe rectus?

§. 3. Idem *Ki cam çu* cum angeretur animo propter latrones, conſulebat *Confucium*. *Confucius* reſpondit: Si quidem tu ipſe non ſis cupidus, quamvis ultrò provoces, & præmiis allectes ſubditos tuos ad latrocinandum, non tamen latrocinabuntur. Latrocinii quippe magiſtra, cupiditas eſt: Hujus autem cupiditatis incentrix & magiſtra altera, cupiditas avaritiaque magiſtratuum: quos ſi incor-

ruptos viderint ſubditi; vel ſolo pudore prohibiti à furtis abſtinebunt.

f. 18. p. 1. §. 1. Idem rurſus *Ki cam çu* exquirens modum rectè gubernandi à *Confucio*, ſic ait: Ego ſi interficiam paſſim improbos & exleges, ut ita commodiùs accerſam promoveamque probos & obſervatores legum; quid videtur? *Confucius* reſpondit: Tu ſi quidem gubernas, ut par eſt; quorſum utare ſuppliciis tam crebrò: Tu expete tantummodò quæ recta ſunt & honeſta, conſtetque hoc omnibus; & ſtatim populus exemplo tuo probus evadet. Gubernatoris virtus quotieſcumque rebus factiſque palàm ſe facit, ventus eſt, ſeu venti inſtar: Subditorum verò, infimæque plebis virtus, herba eſt: Herbis ſi ſuperveniat ventus; proculdubio hæ ſeſe ſubmittent, & obſecundabunt vento quocunque faciles impelli.

§. 2. Diſcipulus *çu cham*, qui magis laborabat, ut audiret, quam ut eſſet bonus ac ſapiens, inſtituit quæſtionem hujuſmodi. Literatus quiſpiam gubernator quomodo hic poterit dici vir clarus & illuſtris.

§. 3. *Confucius*, ut ulcus detegat, quærit ipſe viciſſim: Quidnam, id eſt, quod tu vocas clarum & illuſtrem eſſe?

§. 4. *çu cham* reſpondet: Aliud nihil eſt, quàm ſi quis verſetur in regno quopiam adminiſtrator omnino audire benè & ſermonibus omnium celebrari. Eundem, ſi verſetur domi ſuæ, procul dubio audire benè & celebrari.

§. 5. *Confucius* ad hæc ait: Quod ipſe dicis hoc quidem eſt audire benè & illuſtrem dici, at non eſt, clarum eſſe & illuſtrem. Diverſa namque ſunt dici & eſſe.

p. 2. §. 1. Ego itaque ſic ſentio, quòd is qui clarus & illuſtris eſt, de re nullâ minùs laborat, quàm ut vulgò talis habeatur. Solidus, ſyncerus & rectus eſt: Et gaudet officio & æquitate; prudenter expendit ſermones tum ſuos tum alienos; quin etiam diligenter obſervat os ipſum oculoſque, priuſquam certi quid de quoquam ſtatuat. Poſt hæc autem aſſiduè meditatur, quo maximè modo cedat ac ſubmittat ſeſe aliis. Hujuſmodi ſanè vir ſive verſetur in Regno Principis adminiſter, procul dubio perilluſtris erit: ſive verſetur domi ſuæ pater familias, procul dubio perilluſtris erit.

§. 2. Jam verò qui benè audiunt, & populari tantùm famâ, clari ſunt; hi modeſtiâ quâdam & gravitate exteriori, ſtudiosè captant virtutem, virtutis inquam nomen ac famam; cùm interim rebus ipſis factiſque virtuti adverſentur. Iidem rurſus, tam placidè tamque fidenter perſiſtunt in virtute, umbrâ inquam illâ ſimulatæ virtutis, ut jam non ſit ulla dubitatio, quin talis reverà ſit, qualem ſe men-

titur esse. Adeoque sive is versetur in Regno, haud dubiè celebratur à Principe, sive versetur domi, haud dubiè quoque celebratur ab suis. At profectò celebritatem hujusmodi execratur quisquis est probus ac sapiens.

f. 19. p. 1. §. 1. *Fan chi* discipulus dum sequitur *Confucium* deambulantem in luci *vu yu* dicti inferiori parte, sic ait: ausim ego exquirere abs te, Magister, ac discere tria imprimis necessaria cuivis homini, qui velit benè beateque vivere. Primum est, accessionibus quotidianis accumulare virtutes. Alterum est emendare vitia & errores. Tertium denique, solerter discernere & penitùs habere perspectas animorum nebulas ac perturbationes, ut eas in ipso statim ortu dispellam.

§. 2. Confucius exclamans ait: O laude dignam quæstionem!

§. 3. Et illico respondens; Satagere potissimùm, inquit, circa studium ipsum virtutum accumulandarum & non magni facere seu in aliquo habere numero id quod jam nunc est accumulatum virtutis ac meriti, quodque olim speratur præmii & utilitatis: Hoc nonne est accumulare virtutes? Quasi dicat, inquit Interpres, quisquis in studio stadioque virtutis hoc assiduè reputat apud animum suum, longam esse arduamque virtutis viam; eâque impulsus cogitatione tam strenuè progreditur, ac si nihil dum viæ confecisset: quin & reipsa de partis jam opibus & viæ spatio, quod à tergo relictum est, nunquam cogitat prudens; sed illa quasi negligit, ac postremo habet loco, ne scilicet hujusmodi cogitatio suffuretur ipsi quodammodo partas opes, dum currentem ad otium & quietem pellicit: quisquis, inquam, ejusmodi prudentiâ solertiâque fuerit; fierine potest, ut non proficiat in dies, & per incrementa ipsummet fallentia, ingentes coacervet virtutis ac sapientiæ thesauros? Rursus, ait *Confucius*, indicere bellum sibi, oppugnare diu noctuque, suaipsius vitia & errata; nequaquam verò temerè & otiosè in mores inquirere aliorum, nec reprehendere & oppugnare aliorum vitia & errata, suorumipsius immemorem: Hoc nonne est reverà secum habitantem mederi sibi, & emendare vitia & errores? Ad extremum, perbrevis vel unius matutini temporis iracundia non mox coërcita, sæpe pessumdat suam ipsius personam, sic ut pertingat ad ipsius parentes quoque & consanguineos, totamque familiam. Atqui hæc nonne est cœci perturbatique animi affectio?

p. 2. §. 1. Idem *Fan-chi* percontatus est de *Gin* virtute, seu verius de pietate. *Confucius* respondit: Diligere homines sic ut amplo quodam charitatis sinu omnes complectaris & foveas. Similiter percontatus est de prudentia. *Confucius* respondet: Nosse homines.

§. 2. Bonus *Fan chi* nondum percipit Magistri responsum. Etenim si amandi sunt omnes, cur opus est eos nosse, ut probi ab

improbis

improbis, amore digni ab indignis diſcernantur.

§. 3. Dubitanti diſcipulo *Confucius* ſic ait : Quiſquis evehit admovetque gerendæ Reipublicæ rectos ac probos, negligit autem omnes perverſos & improbos, is poterit efficere ut improbi quoque evadant recti ac probi.

§. 4. *Fan chi* necdum probè percepta Magiſtri ſui ratiocinatione tam laconicâ, receſſit : Nec multò pòſt viſens condiſcipulum ſuum *çu hia*; ſcire te volo, inquit, quod nuper ego adfui coram Magiſtro noſtro & conſului ipſum de prudentiâ. Magiſter autem reſpondit : Evehe probos, neglige omnes improbos, ſic poteris efficere ut improbi evadant probi : Quid hoc, obſecro ſignificat?

f. 20 p. 1. §. 1. *çu hia*, re protinùs intellectâ, exclamans ait : O uberem & locupletem ſententiam Magiſtri noſtri! Hoc tibi ego duorum Imperatorum exemplo declarabo.

§. 2. *Xun* olim cùm obtineret Imperium, maturâ uſus deliberatione tandem ſelegit ſibi unum ex omnibus & evexit ad munus ſupremi adjutoris ſui, ſapientem ſcilicet *cao yao* : quâ re vulgatâ per Imperium, improbus quiſque ſeu expers virtutis *tam* procul fuit ſemotus, ut evanuiſſe crederes improbitatem. Similiter *Tam* Imperator, poſtquam obtinuit Imperium, ſelegit ex omnibus & promovit ad ſupremam dignitatem, ſapientem *y yn*, & ecce improbus quiſque vel ad frugem rediit, vel tam procul abſceſſit, ac ſi vivere deſiiſſet.

Cao yao *oriundus fuiſſe creditur ex ſtirpe* Chuen hio *tertii Imperatoris Monarchiæ Sinicæ. Hujus deinde poſteri donati dynaſtiâ* Leâo *eandem per decem ferè ſæcula adminiſtrarunt donec à Regulo* çu *fuit extincta. Extant illuſtria tanti viri documenta de modo rectè gubernandi, in libro* 2. Xu kim *qui inſcribitur* Cao yao meu, *id eſt*, Cao yao *conſultationes. Scriptæ ſunt per modum dialogi ipſum inter & Imperatorem, opus vel propter unam antiquitatem (quippe bis mille & amplius annorum ante Chriſtum) prælis dignum Europæis. Inter cætera quod attinet ad rectam populi adminiſtrationem docet quo pacto is, qui in terris imperat, fingere & accommodare ſe debeat ad ſubditorum ſuorum deſideria & vota, & talis eſſe, qualem ſubditorum merita vel demerita eſſe poſtulant, propoſito ſibi ſupremi Cœli exemplo & normâ; tametſi hoc enim, ſeu potiùs hujus Imperator nihil non audiat atque intelligat (uti litteraliter explicat* Cham *Colaus) utpote à quo omnis mens, & ratio, & conſilium nobis indita ſunt; ſingulis item, quod æquum eſt, pro ſuis cujuſque meritis rependat; hos ipſos tamen Providentiæ ſuæ effectus ſic exerit, ut à communibus mortalium votis atque promeritis regimen ſuum ordiatur quodammodo, ſeſeque ita attemperet ut vox & mens populi ſit vox & mens ipſius cœli ſeu cœli Domini. Quo fit, ut quod communi naturæ ad bonum inſtinctu univerſus populus audit, videt, ac percipit; quod item amat &*

odit; cœlum itidem hoc ipſum audiat, videat, percipiat, amet, & oderit: Sive ut (alio loco dicitur) cœlum videat ex populi oculis, audiat ex populi auribus, adeoque à populo ipſo prævië moveatur, & quodammodò determinetur, ut debita cujuſque meritis præmia, vel ſupplicia decernat. Et hinc etiam non ſemel hoc libro Xu kim *dicitur* Xam ti pu cham *hoc eſt cæli ſupremus Imperator non determinat, ſed ſi improbos viderit caſtigat, ſi probos beat, unde, uti alibi, quod cælum immittat calamitates aut felicitates, pendet à virtute. Et quidem quas cælum infert calamitates poteſt quis adhuc effugere, at quas per ſua ſcelera ſibi quis fabricat non poteſt æquè facilè evadere, niſi videlicet ſeſe emendet. Quod ſi populus non obſequatur virtuti nec ſubjiciat ſe ſcelerum correctioni, cœlum utique per ſiniſtra portenta eum reverà monet movetque ut ad rectitudinem ſuam virtutemque revocetur.*

Alter ſapientum Y yn *genus ducebat ab illuſtri Colao* Kie mo, *qui octingentis circiter ante hunc nepotem ſuum annis à conſiliis fuerat primo Monarchiæ Imperatori* Hoam ti *nuncupato*: Y yn *ergò cùm turbatiſſima nactus eſſet tempora, latitabat prudens, & Agriculturæ operam dabat; quando cum Regulus* Tam *quinies invitatum fruſtra, tandem non ſine amicâ vi aſſiſtere ſibi coëgit & eſſe à conſiliis. Nec multo poſt miſit ad impium* Kie *primæ familia Imperatorem ultimum, non ſine ſpe hominis ad ſanam mentem revocandi: apud quem tamen cùm nihil is profeciſſet; re deſperatâ, ad* Tam *Regulum eſt reverſus, qui deinde evectus ad Imperium, primam à ſuâ dignitatem contulit ſapienti, plurimùm uſus ejuſdem opera & conſilio ad familiæ ſuæ* Xam *dictæ fundationem. Author idem fuit aurifodinas aperiendi, ſublevando ſcilicet populo, quem ſterilitas & fames per annos omnino ſeptem quibus ipſis fortè & in Ægypto & (uti ſacræ teſtantur paginæ) orbe univerſo tunc laboratum eſt, vehementer afflixerat. Imperatore* Tam *mortuo, cùm fortè* Tai kia *adoleſcens, qui avo ſuo nepos ſucceſſerat, à curis negotiiſque publicis abhorrens, deſidiæ ſeſe & oblectamentis juvenilibus cœpiſſet dedere; Colaus* Y yn *tantum mali oppreſſurus in ſemine, adoleſcentem in horto ſepulchri patrii, ceu cuſtodiâ domeſticâ detentam, triennio toto (quod erat tempus paterno luctui deſtinatum) ſeverâ ad modùm diſciplina ſic inſtituit, excoluitque pro eâ, quâ valebat, vicariâ poteſtate, ut inde prodiens, jam alius eſſet ab ſe, vinceretque ætatem ſuam prudentia & maturitate; & avitæ laudis æmulus imperium deinde per annos triginta ſapienter admodùm gubernârit.*

Obiit Colaus Y yn *centenario major, anno 8.* Vo tim *Imperatoris, qui tertius fuit iſtius familiæ. Parentavit hic ei ritu Regio; & merito ſanè, ut qui per annos tres adminiſtrarat olim Imperium tanto majori cum fide, quod vicaria cum poteſtate. Sepultus eſt media ferè leuca à ſepulchro conditoris in Provinciâ* Ho nan. *Succeſſit ei filius* Y pu, *qui & hu*-tim, *& quatuor ſuccedentium deinceps Principum Colaus fuit.*

Extant cedro digna viri præcepta ac monita in eodem libro Xu kim *& primum quidem inscribitur* Y hiun , *id est , documenta ipsius* Y yn *quibus scilicet adolescentem necdum depravatum , ceu antidotis quibusdam vel armis præmunit. Secundum constat severiori quâdam oratione, quâ eundem, cum mutari jam cæpisset, paternâ cum authoritate castigat. Tertium scribitur jam resipiscenti; quo etiam tempore, finito jam luctu triennali, mensis duodecimi die primo idem Colaus ei purpuram detulit ac diadema; lætumque è custodiâ sepulchrali ad aulam & avitum solium reduxit. Quarto denique capite hortatur ad tuendum parta , & cæptum virtutis iter animosè prosequendum, Denique est & alterum caput, quod* Ye te *inscribitur, acris ad unam potissimum virtutem, velut unicum regiminis fundamentum cohortatio. Fit interim crebra mentio in his omnibus providentiæ cœlestis, cui par sit morem gerere; & supremi cælorum Imperatoris qui etiam nomine ipsius cœli frequenter venit , more Sinis usitatissimo. Quoniam vero hæc adeo antiqua sunt monumenta; gauderent, opinor, Europæi videre illa prælis suis excusa; atque hoc imprimis inde discere , naturæ legem ne extremis quidem terrarum finibus , cum veri Numinis notitia, defuisse. Viderent etiam non sine admiratione, quæ artes , & quæ præcepta regendi Imperii in una religione & virtute fundata , jam tum, annis, inquam, ante Christum 1750. in Sinâ viguerint*

Juvat hic ex multis delibare unum alterumve monitum ad frugem redeunti jam Principi à fideli suo Y yn *administro datum, prout Interpres noster ethnicus cum aliis illud exponit.*

Regia persona , inquit , supra quidem habet augustum cœlum à quo respicitur, infra habet populum à quo item respicitur, ante & retro, à dextris & sinistris assistunt spiritus. Res sanè maximè pertimescenda. Cœlum tametsi Regem uti filium habeat tamen an semper favebit , an aliquando adversabitur adimetque Imperium, nondum quidem determinavit, adeoque hîc non ducitur affectu aut propensione determinata. At vero si quidem Princeps noverit reverenter se gerere & obsequi cælo , si sibi attendere, si in omni motu, actione, sermone, cogitatione ita semper se gerat, ac si cælum Regem intueatur ipsique præsens assistat, adeoque ne unicam quidem cogitationem pravam admittere audeat , tum certè hujusmodi mens reverens & cogitatio penetrat ipsum cœlum, moxque cœlum amanter juvat, protegit, dilatatque à se delegatum Imperium. Populus item tametsi mentem & oculos in Regem suum semper habeat intentos, spesque omnes suas in eo collocatas , non tamen populi indoli usquequaque fidendum cum modo in bonam modo in sinistram partem flecti queat , adeoque ejusdem subjectio debita, non sit quid stabile & immutabile: Verum si Princeps pietate foveat & protegat populum, si filiorum instar amet nec patiatur vel unum vilem homuncionem & mulierculam qui non gaudeat regiâ beneficentiâ; tum sanè tam amplæ pietatis cor diffundetur in populum qui adeo venerabitur, redamabit, seseque ultro submittere gaudebit tam pio &

benigno Principi. Quæ cum ita sint, si quidem Rex in dignitate à cælo datâ constitutus vel unam cogitationem non rectam admittat, jam cœlum Regem fastidiet & aversabitur; si vel unica res amiserit debitum ordinem, jam populus hoc ipso alienabitur: à cælo igitur collata dignitas quam periculosa est ac formidabilis! quamvis cum timore & tremore & cura assidua indies virtutem accumules, non est tamen quod tibi promittas felicis exitûs securitatem.

Sola itaque virtus sita in veneratione, pietate, veracitate & fide firmat regna & regimen: hanc si negligas, jam cæli indignationem, populi dissensionem, spirituum aversionem hoc ipso provocaveris.

Denique alio capite præmuniens Principem contra præsumptionem suspirans ait: *Quod 9. Imperii Provinciis domineris, reverà non est nisi à supremi cæli mandato. Sed augusto cælo, quod affectu non ducatur, difficulter credi potest aut confidi. Hujus ordinatio an stabilis an diuturna, an varianda an brevior sit futura, omnino incertum. Potest totius Imperii revolutio contingere, possunt initia esse florentissima, at deinde exitus miserandi: duntaxat igitur cælum attendit ad Principis virtutem cujusmodi sit. Reuera si is domitis pravis affectibus constanter uni insistat virtuti sic ut nullo motu pravo ab ea ne ad momentum deflectat, hoc ipso stabilis & favens constabit cœli erga se favor & voluntas: si virtus deficiat privatis affectibus & illicitis desideriis animum ab ea distrahentibus, aut si sibi vim quidem inferat sed ad breve tempus vix perseverans, tum cœli voluntas consequenter eum à se repellet. Et quamvis cæli decretum seu voluntas incerta sit & nobis cognita, tamen hæc cæli cum homine reciproca relatio omnino non errat aut fallitur. : quare si vis, ô Princeps, conservatum diu Imperium, uni constanter vaca virtuti & sufficit.* Confirmat hæc deinde exemplis postremi Imperatoris *Kie* quem ob impietatem cœlum à se repudiaverat, & assumpti in Imperium avi *Chim tam*: de quo sic ait: *Ne existimes, ô Princeps! ex privato quodam affectu à cælo delatum Imperium, aut populi opem aut patrocinium ad eam rem Rege postulatum una: scilicet avi tui virtus fuit & pietas quæ commovit supremi (cæli) Imperatoris cor & voluntatem, totiusque populi sola ejus virtute attracti propensissima studia.*

p. 2. §. 1. *çu cum* Magistrum consulit de amicitiâ, *Confucius* respondit: Magnâ cum fide & benevolentiâ commoneto peccantem & comiter affabiliterque dirigito in viam, à quâ is aberravit: Quod si nihil efficere hîc potes; tum quidem tu desiste prudens ne alioquin importunitate tuâ ipse tibi sis dedecori.

§. 2. *çem çu Confucii* discipulus, aiebat: Sapientes per litterarum artiumque liberalium studia & exercitationes, sitas potissimum in exemplis ac institutis, monimentisque Priscorum sapientum, sibi conciliant & associant amicos; per ipsos verò amicos mutuò sese adjuvant ad omnem virtutem & perfectionem animi. Idcircò scilicet sa-

cet ſapiens ſic his & illis dat operam, ut non tam ſectetur illas, quam per illas ſectetur virtutem.

LIBRI TERTII
PARS SEPTIMA

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

ÇV LV diſcipulus exquirit à Magiſtro ſuo modum gubernandi. *Confucius* reſpondit: Exemplis optimis virtutum fac præeas & præluceas ſubditis tuis; deinde per te ipſe fac cures rem populi, ultroque venias in partem laboris publici.

§. 2. Diſcipulus Magiſtrum rogavit ut plura ſuggereret. *Confucius* mederi volens morbo diſcipuli, ſic reſpondit: Non habeo quod addam; ſerventur iſta duo, ſed conſtanter, abſit pigritia, tædium, laſſitudo.

§. 3. Alius è diſcipulis *Chum cum* nomine, cùm eſſet ſub *Ki xi* majori præfecto, minoris & ipſe ditionis Præfectus; exquiſivit item modum gubernandi. *Confucius* reſpondit: Primùm fac habeas minores præfectos, quorum operâ miniſterioque res perficias. Diſſimula prudens & condona minora peccata. Evehe ad honores publicos, & admove gerendæ Reipublicæ viros ſpectatæ virtutis ac ſapientiæ: Sic enim tibi tuiſque præclarè conſules.

p. 2. §. 1. At enim, inquit, idem *Chum cum*, quomodo perſpectas habebo ſapientum hujuſcemodi dotes, ut eos deinde eveham. Reſpondit *Confucius*: Primùm fac evehas ipſe quos perſpectos habueris, & unicum duntaxat, ſi tantùm unicum noveris. Ipſe verò quos non habueris perſpectos, num alii quoque ignorabunt illos, adeoque præteribunt ac negligent?

§. 2. *Lim cum* Regulo Regni *Lù* mortuo ſuffectus erat *Che* Princeps, avo nepos; patre interim profugo contra fas & æquum neglecto: Quin & armis deinde, cùm reditum pararet, prohibito. Inter hæc *Confucius* è Regno *çu* fortè rediit ad Regnum *Guei*, ubi per id tempus Magiſtratum gerebat diſcipulus *çu lu*; qui Magiſtrum alloquens ſic ait: Regni *Guei* Princeps jamdudum tenetur deſiderio tui, & cupidè expectat excepturus Magiſtrum ut fungâre Magiſtratu. Hoc ergo ſi contigerit, aveo ſcire, ecquidnam tu Magiſter facturus ſis primo loco?

§. 3. *Confucius* respondit : Neutiquam violari debet lex & ordo, quo natura filium patri subjecit & adstrinxit. Jam Princeps tuus *Che*, quandoquidem neglecto patre patrioque jure, eum qui suus avus est, patrem vocet, quo scilicet speciosiori nomine possideat necdum sibi debitam ditionem : Ego ante omnia tam fœdæ perturbationi recti ordinis, læsæque pietati mederi conarer; adeoque omnino reformarem nomen ipsius.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu lu* verba Magistri non satis maturè expendens, quasi illa hîc & nunc minùs ad rem facerent, parùm consideratè, estne, inquit, hoc ita, ut ais ? Tu Magister, ut mihi quidem videris, abes hic longè à vero. Quorsum ista, quæso, tam supervacanea nominis reformatio, quando sunt alia longè majoris momenti quæ hoc statu rerum ac temporum potiùs videntur tractanda ?

§. 2. *Confucius* tam præcipiti responso suboffensus, vah ! inquit, quàm rudis & agrestis es, mi *yeu* ! vir sapiens in iis quæ necdum probè percepit; certè hæsitantis instar est ac subdubitantis ; nec temerè quod in mentem venit, effutit illicò.

§. 3. Audi nunc igitur quid paucis verbis significare voluerim : Si nomen ipsum Principis non sit rectum, nec ejusmodi, quod ei jure competat; adeoque si in ipsâ quasi fronte hominis resplendeat mendacium; tum profectò sermones ac mandata haudquaquam secundis auribus animisque excipientur. Quod si sermo Principis non excipiatur secundis auribus & animis; tum procul dubio publicæ res & negotia nequaquam perficientur.

§. 4. Quando autem res hærent & non perficiuntur; tum vinculum illud societatis humanæ, officiorum scilicet ordo, mutuaque omnium concordia, haud vigebunt. Ordine illo & concordiâ non vigentibus; tum pœnæ ac supplicia non attingent scopum à legibus constitutum; Suppliciis hoc modo à legum scopo aberrantibus, tum populus infelix, incertus quid prosequatur aut fugiat, planè non habet, ubi tuto collocet pedes manusque. Porrò tot ac tantorum malorum caput & radix, est neglecta filii pietas, falso illo & jure & nomine personata.

§. 5. Idcirco vir Princeps quod attinet ad nomen ipsius & compellationem procul dubio debet esse ejusmodi quod possit sine rubore ejusdem vel offendiculo subditorum proferri, sic ut vocetur filius, si filius est; nepos si nepos. Jam ubi sic proferetur nomen, feliciter procul dubio & sine repugnantiâ subditorum poterunt res & negotia totius Regni procedere. Quocitca vir Princeps in suis verbis nihil habeat vel admittat, quod inane sit vel temerarium; & hoc quidem sufficiat, ut intelligas ipse, quanti momenti sit ea, quam initio exigebam, nominis commutatio.

p. 2. § 1. Discipulus *Fan chi*, pertæsus, opinor, corruptos mores

ætatis suæ, rogavit doceri Agriculturam. *Confucius* respondit: Ego non sum instar veterani agricolæ peritus artis rusticæ: peritos consulito. Rursus itaque rogavit doceri rem hortensem. *Confucius* respondit: Ego non sum instar senioris hortulani; tu adi, & consule quorum id munus est.

§. 2. *Fan chi* spe suâ frustratus egrediebatur; egredientem *Confucius* sic arguens, ut simul tamen hortaretur ad susceptum virtutis sapientiæque studium strenuè prosequendum; ô te, inquit, plebeium & humilis animi virum! mi *Fan siu!*

§. 3. Qui superiorem in Republicâ locum obtinent, si quidem gaudeant exteriori simul & interiori compositione; tum quidem subditorum nullus erit, qui audeat non eos colere ac vereri. Rursus iidem superiores si gaudeant æquitate & justitiâ; tum subditorum nullus erit, qui audeat eisdem non omnibus in rebus morem gerere. Denique superiores si gaudeant fide, verbis factisque præstitâ, tum subditorum nullus erit, qui audeat non exerere vicissim synceram promptamque voluntatem. Hæc autem si ita se habuerint; tum quatuor regionum, id est, orbis universi, populi, fasciis involutos gestabunt humeris infantulos suos, & ultrò properantes turmatim adventabunt; adeoque nec agris cultores deerunt, nec cultoribus alimenta. Quorsum igitur applices animum agriculturæ, qui tuum, aliorumque animum potes excolere; & sic vel maximè consulere ipsi etiam agriculturæ?

Ne quis forte existimaret à Philosopho Sinico contemni agriculturam, quam nemo Philosophorum etiam Sinensium non magni fecit; conatur hîc Colaus Interpres noster Confucii *responsum sic exponere, ut etiam conciliare non dubitet cum exhortatione illâ, quâ olim* Cheu cum *Princeps agriculturam Imperatori* Chim vam, *cujus erat patruus ac tutor, studiosè commendaret, uti refertur in* Xu kim *libro 8. sub titulo* Vu ye, *hoc est*, non vacandum otio: *Imprimis autem docet, quanti Reges facere debeant, & quam sollicitè tueri ac fovere agriculturam tanquam basim Imperii, & tanquam elementum quoddam populi, quo is haud secùs ac piscis aquâ suâ conservetur. Affert in hunc finem exempla priscorum Regum* Xun, yu, ven *&* Vu-vam, *patris, fratrisque sui; qui cum Philosophiæ studio, studium agriculturæ quondam conjunxerant. Quid? quod etiam ab Imperiali dignitate non alienum id esse Reges censuerunt, qui manus Regias stivæ admoventes partem agri quotannis per se ipsi arabant, ex quo deinde liba & vinum in sacrificia, cælorum Imperatori offerenda petebantur, uti* Memcius *testatur citans libros officiorum. Quamquam alia quoque tam rari exempli fuit causa, ut scilicet usu ipso discerent Principes duros colonorum suorum miserari labores: Quorum memoriam ut identidem refricaret Imperatorum unus; aratrum quoque jusserat in Palatio suspendi. Illam quoque præter has affert causam exercitandæ ab Regibus agri-*

culturæ memoratus Cheu cum, *ut modestiæ imprimis ac submissionis nobilissimum fructum ex illâ peterent : nec deliciis sese otiove dederent, ac luxui, quæ Reipublicæ solent esse perniciosa.*

f. 3. p. 1. *Confucius* ait : Operoso labore ac studio perdidicerit quispiam Odarum ter centum capita : Collatum fuerit eidem Reipublicæ gubernandæ munus, nec is tamen res muneris sui perspectas habeat, sic ut si legatus eat ad quatuor partes Imperii, non possit marte suo & ex tempore apta dare responsa ad quæsita Regulorum, ad quos mittitur ; huic homini quamvis multa multo studio comparata, eccui tandem usui erunt? Inutilis lucubratio est, quam rebus nequeas factisque proferre.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Ipsa persona gubernantis alios si recta sit, & ad omnem virtutem composita, etiamsi nullis utatur monitis vel adhortationibus, ultrò tamen ad omnem virtutem ac laudem convertent se subditi, exemplo scilicet gubernatoris pertracti: è contrario, ipsa persona si non sit recta, licet assiduis stimulis & adhortationibus utatur; tamen non sequentur subditi. Allicient enim verba; sed potentiùs avertent facta.

§. 2. *Cheu cum* & *Cam xo* filiis *Ven-vam* Regis, suæ singulis obtigerant dynastiæ : Huic Regni *Guei*, illi *Lu* : quas cum præclaris legibus & exemplis stabilivissent; successorum deinde, temporumque vitio plurimùm sanè desciverant à primis illis institutis. Quod deplorans *Confucius*, duorum, inquit, Regnorum *Lu* & *Guei* administratio *Germana* est, sibique invicem perquàm similis, olim scilicet & institutis optimis & altâ pace : At nunc vitiis ac perturbationibus *Germana* item est.

§. 3. *Confucius* dicebat de Regni *Guei* Præfecto *Cum çu kin* dicto, qui sorte suâ, vivebat contentus : benè placidèque privatus degebat domi. Ubi primùm quid habebat, protinùs secum ipse tacitus aiebat : Sat rei cumulatum est. Deinde verò cùm perparum illi esset, nihilominùs dicebat : Satis rerum mihi præstò est. At ubi copia rerum denuo illi adfuit ; protinùs dicebat : Sat rerum est mihi etiam ad splendorem.

f. 4. p. 1. §. 1. *Confucius* curru petebat Regnum *Guei* : *Gen yeu* ejusdem discipulus agebat aurigam.

§. 2. Loci incolæ cùm fortè confluerent turmatim *Confucii* spectandi gratiâ; exclamans *Confucius*, proh! inquit, quanta hîc populi frequentia est!

§. 3. Ad eam vocem *Gen-yeu*, Magister, inquit, quandoquidem tanta sit frequentia hominum, ecquid præterea ei adderes? Respondit : adderem copiam rerum seu opulentiam moderatam.

§. 4. Ait rursum discipulus : Ubi jam rerum copia adesset, quid adderes præterea? Respondet : Rectam institutionem.

§. 5.

§. 5. *Confucius* aiebat : Si quis esset à dynastis ac Regulis, qui uteretur me, operâ meâ, & consilio, annua periodo mensium nec amplius jam perfecissem aliquid, jamque pretium aliquod appareret operæ meæ, gravioribus saltem vitiis sublatis. Tribus verò pòst annis, uti sperare ausim, jam foret res perfecta.

p. 2. §. 1. *Confucius* ætatis priscæ citans proverbium ait : Instructus probitate Princeps & administrans Regnum per se suique similes filios ac nepotes spatio centum annorum equidem poterit convertere & ad frugem reducere quamvis improbos & immanes; quin & abolere pœnas ipsas mortisque supplicia; amore scilicet, & non terrore, continente in officio subditos. O quam vera sunt hæc majorum nostrorum verba!

§. 2. *Confucius* ait : Quod si vero detur qui regat instructus rarâ virtute sapientiâque Princeps ; tum planè fiet ut, ubi effluxerit triginta annorum spatium, jam deinde nativa virtus nulli non indita feliciter efflorescat.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Si quis rectè instituat suam ipsius personam, in suscipiendo Magistratu ecquid habebit negotii vel difficultatis ? Contrà, si non possit rectè instituere suam ipsius personam; quo pacto tandem reget instituetque alios ?

§. 2. *Gen-çu* consiliarius Præfecti *Ki-xi* hominis turbulenti, fortè veniebat ab aula ejusdem Præfecti. *Confucius* ait : Quî tam serò ? Respondet : Fuerunt negotia Regni publica. *Confucius*, veriùs, inquit, opinor, privata ipsius Præfecti negotia te tam diu detinuerunt. Si quidem enim tractata fuisset publica res, licet hoc loco & tempore non ego adhibear ad gerendam Rempublicam; pro recepto tamen more, quo Magistratu jam defuncti identidem consuluntur, ego procul dubio ea de re pariter consultus aliquid inaudivissem. Tacitè suggillatur Præfectus, & qui huic à consiliis erat, discipulus, quod aliquid clam contra Regem molirentur.

§. 3. Regni *Lu* Regulus undecimus *Tim-cum* dictus percontatur unicum verbum, seu axioma brevissimum, quo possit erigi, seu efflorescere Regnum aliquod. Daturne hoc? inquit. *Confucius* respondit : Verbo nequit hujusmodi res sanè magna & operosa ita facilè determinari : conabor tamen brevibus complecti multa.

p. 2. §. 1. Vulgi proverbio dicitur : Agere Regem difficile est, agere Ministrum Regis non est facile.

§. 2. Atqui si Rex probè intelligat quod agere Regem reverà difficile sit; eam procul dubio afferet curam & vigilantiam, quâ & cœli & suorum gratiam & amorem mereatur & conservet. Nonne hîc igitur utcumque determinatur in unico veluti verbo, id quo erigatur & efflorescat Regnum?

§. 3. Idem Regulus rursum ait : Unicum verbum quo pessumde-

tur Regnum, ſeu, quo explicetur id quod Regnis ſolet eſſe exitio, daturne etiam illud? *Confucius* reſpondet: Verbo item, nequit, ejuſmodi res, quæ ſumma malorum eſt, ita facilè determinari. Vulgi proverbio dicitur: Ego non gaudeo, nec opto agere Regem: quod ſi agam, tum certè vehementer opto obtemperari meis illis verbis edictiſque Regiis, atque neminem omnium mihi adverſari.

§. 4. Subſumit *Confucius*: Si ergo hæc imperantis verba bona ſint? & ad æquitatem, publicamque utilitatem accommodata, & quibus adeò nemo ſit omnium qui adverſetur; nonne reverà præclarum hoc erit, raræque felicitatis? Contrà verò, ſi verba imperantis non bona ſint, nec cum æquitate & utilitate ſubditorum conjuncta, & tamen rurſus nemo ſit omnium qui adverſetur, qui arguat malè imperantem Principem; nonne jam determinatum habebis unico propè verbo id quod evertat Regnum; ſeu, quo contineatur exitium regni. Etenim ſicut malis non adverſari, pernicies Regnorum eſt; ſic non adverſari bonis, eorumdem eſt quies & firmamentum.

f. 6. p. 1. §. 1. In Regno *çu* oppidi *Xe* Præfectus exquiſivit modum rectè gubernandi.

§. 2. *Confucius* reſpondit: Sic rege ut qui propè ſunt, gaudeant; qui longiùs abſunt, ultrò adveniant.

§. 3. *çu hia* diſcipulus, cum eſſet ditioni *Kiu fu* in Regno *Lu* ſitæ Præfectus; conſuluit Magiſtrum de modo rectè gubernandi. *Confucius* ait: duæ cautiones tibi neceſſariæ ſunt: prima, ne velis eſſe præproperus ac præceps, acriter & importunè urgendo, ut, quod mandatum eſt, illico perficiatur. Altera, ut nolis attendere ad exigua parvique momenti lucra, ſeu emolumenta. Volens enim accelerare omnia, & ſemper & ubique properare; tum certè non habebis perſpectas res, ad quarum notitiam nonniſi lentè perveniri ſolet. Jam ſi attenderis ad exigua quædam lucra & commoda; tunc fiet ut maximæ quæque res & negotia, haud perficiantur.

p. 2. §. 1. Modò memoratus oppidi *Xe* Præfectus alloquens *Confucium* aiebat: Inter meos populares inveniuntur homines, qui admodùm ſimpliciter & rectè procedunt. Ex. gr. cujuſpiam pater alteri fortè ſuffuratus fuerit ſuam ovem, & ecce filius ſine ullâ cunctatione & ſine ullis ambagibus coram judice profert teſtimonium contra patrem.

§. 2. *Confucius* ait: Meorum quidem popularium ſimplices ac recti, haud paulò diverſi ſunt ab iſtis. Pater enim, ſi quid fortè gravius peccatum eſt à filio, vel ideò quia filius eſt, rem occulit: Filius item, ſi quid fortè peccatum eſt à Patre; multo etiam magis, quia Pater eſt, rem occulit, celatque alios, judicem imprimis, & ut mihi quidem videtur, ſimplicitas quædam & rectitudo exiſtit etiam in hoc ipſo patris filiique occultandi ſtudio.

Hanc Philosophi sententiam confirmat Sie *Interpres exemplo sapientis* Xun, *qui deinde fuit quintus Imperator Sinarum : cum enim pater suus* çu seu *fortè commisisset homicidium ; pius filius clam sublatum in humeros, & ad maris usque littus deportatum, severi judicii, capitisque periculo eripuit.*

§. 3. *Fan-chi* quæsivit ex Magistro modum acquirendæ veræ virtutis. *Confucius* respondit : : Studium illius nullo non loco & tempore est necessarium : Si degis privatus, decorum & gravitatem constanter fac serves. Si admovenda manus est cuipiam operi negotiove publico; sedulò, maturè, sedate te geras. Agenti cum hominibus fides atque veritas cordi sit. Quamvis autem perrexeris ad gentes barbaras, & incultas; non licet tamen vel unico temporis momento hæc abjicere, quæ dixi, studia virtutis.

f. 7. p. 1. §. 1. *çu cum* quæsivit dicens : quo pacto quispiam poterit evadere, meritoque dici vir eximius ac primarius ? *Confucius* respondit : qui in rebus actionibusque personæ suæ propriis verecundus est, sic ut primam quoque speciem turpitudinis & iniquitatis vereatur ac horreat. Item qui à Principe suo legatus ad quatuor Imperii partes negligentiâ vel imprudentiâ suâ non dedecorat Principis sui legationem, seu negotia cum Regulis pertractanda ; poterit is dici vir eximius ac primarius.

§. 2. Discipulus ait : Liceat mihi denuò percontari, ab hujusmodi hominum supra vulgus eminentium ordine, quinam secundi sint? *Confucius* respondet : Secundi sunt ii, qui à propinquis & consanguineis suis jure & merito censentur & prædicantur obedientes. Item, qui à suis popularibus censentur & prædicantur observantes natu majorum.

§. 3. Ait discipulus : Liceat mihi denuò percontari. Ab his ipsis ecqui rursùs secundi sunt. Respondet *Confucius* : qui in sermonibus suis obfirmatum adferunt animum ad veritatem; tametsi parùm acutè discernant inter verum & falsum. Item, qui in rebus suis & actionibus omnibus obfirmatum adferunt animum ad perficiendum opus susceptum. Hujuscemodi duriusculi & pervicacis nescio cujus constantiæ homines, quàm modicæ facultatis & ingenii sunt! Attamen nonne etiam possunt censeri secundi ab istis : maximè cum nemini plerumque sint damno; & dum sibi unis vacant, aliquid etiam quod suam laudem mereatur, habeant.

§. 4. *çu cum* rursus interrogat : qui hoc tempore admoti sunt gerendæ Reipublicæ, cujusmodi sunt plerique judicio tuo Magister? *Confucius* respondet : Eheu ! exiguæ facultatis & capacitatis, & planè ad instar vasculorum *Teu* & *Siao* homines sunt : quomodo mereantur esse in aliquo numero vel pretio?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait ? Ego si non inveniam, qui mediam vir-

tutis viam teneant, ut propagem illam, communicemque cum plurimis operâ ipsorum: tum quidem necesse erit cum duplici hominum genere communicare, scilicet cum iis qui celsas quidem cogitationes habent, sed nihil perficiunt. Item, cum iis, quibus celsæ cogitationes desunt quidem, adest tamen robur & constantia in eo quod semel susceperunt: Illi namque nativâ suâ animositate illâ impulsi feliciter poterunt progredi, & sumere exempla ac normam ab altiùs provectis; hi vero saltem habent à quibus sibi sedulo cavent, & quæ non facilè ac temerè admittunt, & sic tam hi quàm illi facile poterunt ad medium reduci.

f. 8. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Apud meridionales homines datur tritum sermone proverbium quo dicitur: Homo qui non habet constantiam, non potest exercitare artem vel divinatoriam vel medicam. Laudo proboque.

§. 2. Confirmat autem hoc proverbium authoritate Principis *Cheu-cum* in commentariis suis in librum mutationum, ad figuram 32 cui titulus *Hem*, id est, constantia, ubi sic ait: Quisquis non perpetuat & constanter excolit suam virtutem; aliquando sibi accersset probrum & dedecus. In quem rursus locum scribens *Confucius* sic ait: quisquis non constanter exercet suam virtutem, non habet quidquam ad quod vel utilis vel idoneus sit.

§. 3. Ingemiscens hîc *Confucius*: Proh dolor! inquit, non exquirunt neque expendunt cœci mortales hanc veritatem. Actum est!

§. 4. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens, quantum fas & ratio sinit, concordat cum omnibus, sic tamen ut non sit unum quid & idem cum promiscuâ hominum turbâ: contra improbus & insipiens delectu nullo unum quid idemque se facit cum omnibus; & tamen cum nemine concordat, quatenus fas & ratio præscribit.

§. 5. *çu cum* quærit dicens: Si populares omnes gaudeant quopiam, quid tibi videbitur? *Confucius* respondet: Necdum id sufficit, ut certi quid de virtute ipsius sapientiâque statuatur. At si populares omnes oderunt quempiam, quid de illo tibi videbitur? *Confucius* ait: Hoc quoque necdum sufficit. Longè melius est tutiusque si popularium probissimi quique gaudeant illo, & si eorumdem improbissimi quique oderint illum. De hoc ausim ego tutò affirmare virum esse probum & sapientem.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Viro sapienti facile est quidem servire, & jussa quælibet imperantis exequi: At difficile est sanè eidem præbere oblectamentum. Etenim si offeras oblectamentum ipsi non consentaneum honestati & rationi, non admittit oblectamentum. Agendo vero de ipso ut est imperans aliis, semper utique metitur vires & facultates eorum, quibus quid imperat. Stulto contrà difficile est servire; at perquam facile præbere oblectamenta: quippe

si demulces

si demulces illum & oblectas; quamvis id turpiter & illicitè; delectatur tamen. Agendo verò de ipso ut herus est, seu, Præfectus populi, importunè & inclementer exigit ab suis res omnibus numeris absolutas.

§. 2. *Confucius* ait: Sapiens altâ pace fruitur; & tamen non effertur ullo fastu vel superbia. Stultus autem sibi ipse placet ac plaudit; & tamen expers est idem veræ pacis, quia expers veri boni, veræque virtutis.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Robore constantis animi, forti patientiâ, candidâ simplicitate; denique tarditate quâdam ad loquendum, his quatuor ceu gradibus propè acceditur ad integritatem innocentiamque animi cœlitùs inditam naturæ nostræ.

§. 2. *çu lu* sciscitatur dicens: Quo pacto quispiam poterit dici inter suos Magister? *Confucius* respondit: Sit ardor quidam amoris ac studii in consectanda virtute. Adhibeatur exactitudo quædam & efficacitas in commonendis aliis officii sui. Ad hæc oris serenitas, affabilitasque sermonis accedat, hic poterit dici Magister. Porrò adversùs amicos & familiares adhibeatur ardens studium mutuæ virtutis, necnon acris & accurata mutui officii exactio. Verùm adversus fratres natu majores & minores, blandior quædam suaviorque adhibeatur ratio.

§. 3. *Confucius* ait: Vir probus & integer si doceat populum; quæ officii sui sunt; sive erga parentes, sive erga Principem, idque si doceat per septem annos; hinc etiam poterunt cives ac subditi rei militari periti evadere.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Adhibere autem necdum probè instructum virtutibus populum ad rem militarem, id profectò jure dicitur abjicere suos, & gravi periculo patriam exponere.

§. 2. Discipulus *Yven hien* quæsivit ecquid erubescendum sit. *Confucius* respondit: In Regno dum vigent leges gerere munus publicum, nec operâ vel consilio conferre quidquam ad utilitatem publicam, & interim frui censu regio, res est pudore digna. Rursus in Regno dum jacent leges pari otio socordiâque diffluere, dum maximè tamen consulendum esset periclitanti patriæ, & nihilominus frui censu regio; vehementer erubescendum est.

§. 3. Instituit idem discipulus quæstionem hujusmodi: Si quis, inquit, immunis esset à vitiis quatuor maximè vulgaribus, atque adeo si quis per nimium appetitum gloriæ; præcellentiæque; item per sui complacentiam jactantiamque; per iracundiam denique, & cupiditatem habendi, nihil omnino faceret; posset is, opinor, censeri præditus primâ illâ quæ homini indita fuit virtute & innocentiâ.

§. 4. *Confucius* respondit: Non agere quidpiam cum iis, quas

enumerâsti, perturbationibus animi, potest id quidem censeri perquam rarum ac difficile: Verumtamen de primævo illo rationis imperio innocentiâve an præditus sit nec ne, equidem ego non scio.

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir gravis ac sapiens qui de hoc potissimum laborat, hoc assiduè meditatur ut commodè suaviterque domi suæ degat, indignus est qui censeatur vir sapiens.

§. 2. *Confucius* ait: Si in regno quopiam viget lex authoritasque boni Principis; fidenter fortiterque loquere; fidenter fortiterque age. In regno si jacent leges authoritasque Principis; tunc nihilominus fidenter quidem fortiterque agendum est; attamen sermones solito plus facilitatis ac submissionis habeant; ne alioquin ægri jam corporis morbum exasperes veriùs, quàm ei medearis.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Qui habet virtutem, procul dubio habet etiam in promptu sermones ac documenta, quibus eam aliis commendet. Cæterum qui habent sermones in promptu, non tamen certâ necessariâque consequentiâ habent virtutem. Rursùm quisquis excellit integritate innocentiâque vitæ, procul dubio robore quodam animi & fortitudine est præditus. Fortis tamen haud necessario certove præditus est eâ, quam dixi, integritate.

§. 2. Discipulus *Nan cum quo* (alias *Nan yum*) quæsivit ex *Confucio* dicens: Olim Regni *Yeu kium* dynasta *Heu y* dictus, idemque Colaus sub *Chum cam* quarto Imperatore familiæ *Hia* (*annis circiter 1700. ante* Confucium) robustissimus erat, simulque peritissimus jaculandi. Alter idem ejusdem coætaneus *Ngao* dictus, filius *Han cho* nullo negotio circumducebat huc atque illuc navigia in arenti solo, tam portentosis erat viribus corporis. Cæterum & hic & ille non adepti sunt suam mortem, ambo scilicet interfecti. Verùm duo alii *Yu* scilicet, & *çie* nullo corporis robore vel opulentiâ conspicui, cùm suis ipsi manibus agros colerent, & vitam humilem, pauperemque viverent; tamen obtinuerunt Sinarum Imperium, *Yu* quidem Imperatori *Xun* succedens, adeoque familiæ *Hia* primæ ipse conditor: *çie* vero, quatenùs ex stirpe hujus (licet mille ac trecentis circiter pòst annis) prognatus fuit magnus ille *Vu vam*, tertiæ familiæ *Cheu* fundator. Sed unde hoc tandem? *Confucius* tunc quidem non respondit: Discipulo verò *Nan cum quo* mox egresso, exclamans *Confucius* dixit: O quàm præstans hic vir est! O quanti facit, & suoverè æstimat pretio virtutem hic vir *Nan cum quo!*

f. 11. p. 1. §. 1. *Gin* nativa cordis virtus est, nec aliud ferè, quàm perpetua quædam animi conformatio cum lege cælesti. Quoniam vero cor ipsum valdè inconstans est ac mobile; hinc fit, ut nobis etiam non advertentibus virtus illa, si non penitùs amittatur, certè quidem ceu nebulis quibusdam identidem intercipiatur. Quocirca rectè *Confucius* ait: Vir & probus & sapiens, & tamen quandoque

expers puriſſimæ illius tenerrimæque virtutis planè datur. Verbo: levis error, peccatum leve, cadit in ſapientem. Cæterùm necdum extitit, nec verò poteſt exiſtere ſimul improbus & ſimul virtute illâ *Gin* inſtructus: eſſet enim conformis cum cœlo, & non eſſet.

§. 2. *Confucius* ait: Quiſquis amat, poteſtne non exercere duris eum quem amat? Rurſus, quiſquis fidelis eſt, veruſque Miniſter ſui Principis poſſne non monere eum officii ſui?

§. 3. Regnum *Chim* ſanè modicum, & inter præpotentia duo Regna *çin* & *çu* medio ſitum loco; virtus ac prudentia Principis ſui *Hien cum* dicti, cum fide, concordiâ, ſolertiâque Miniſtrorum feliciter conjuncta, non invictum modò præſtabat adversùs ambitionem, potentiamque vicinorum; ſed etiam pace opulentiâque florens ac beatum. Concordis ergo ſolertiæ, fideique ſervientis Principi ſpecimen aliquod hîc daturus *Confucius*, & ex digito robur & elegantiam totius corporis æſtimaturus, ſic ait: quotieſcumque Principis nomine nuntiandum quid erat finitimis Regulis, primùm quidem *Pi xin* Præfectus probè cognitam Principis mentem primâ manu ſtyloque rudiori exponere ordiebatur; mox deinde *xi xo* ſcriptionem examinabat, & appoſitis rationibus & exemplis Priſcorum confirmabat. Tertius *Hin gin* (officii nomen eſt) *çu yu* dictus præciſis iis, quæ ſuperflua videbantur & additis quæ deſiderari judicabat cultiori ſtylo & ordine diſponebat omnia & exornabat. Quartus denique è territorio *Tum li* oriundus, cui nomen *çu chan* propriam quoque gratiam & venuſtatem addebat operi, tollens ſi quid irrepſerat jam antiquati. Porrò quod à quatuor viris illuſtribus, & tam concordi opere perficiebatur, an exitum ſortiri poterat non optatum?

p. 2. §. 1. Exponit *Confucius* hoc paragrapho & duobus ſequentibus, quid cenſeat de quibuſdam viris & Miniſtris variorum principum. Quodam igitur ſciſcitante de *çu chan* quid ſentiret. *Confucius* reſpondet: Beneficus eſt, & talis habetur ab omnibus, quamvis idem ſeverus ſit & cenſor & judex.

§. 2. Interrogatus de *çu ſi* quid ſentiret, aſpernantis in morem ſic reſpondet: Vir iſte, iſte? Favebat ſcilicet dynaſtæ Regni *çu* legitimo illi quidem, ſed qui contra jus Regis titulum ſibi vendicaret.

§. 3. Interrogatus de *Quon chum* Præfecto Regni *çi*, qui *Huon cum* Regulorum tunc facile Principi, à conſiliis olim fuerat, reſpondit: Hic vir hic erat *Huon cum*. Certè cum privaſſet unum præfectorum (cui nomen *Pe xi*) reum certi criminis, eâ quâ ipſum quondam donaverat *Pien* ditione trecentarum familiarum; cùmque hanc ad *Quon chum* tranſtuliſſet, *Pe xi* deinde redactus ad egeſtatem, adeoque veſcens orizâ viliori, tamen ad extremum uſque ætatis ſuæ non protu-

lit unquam iniquioris vel indignantis animi verbum. Reputabat enim assiduè, & quid ab se peccatum fuisset; & quæ quantaque essent alterius qui sibi in eâ ditione successerat, merita.

f. 12. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Versari in paupertate, & tamen non odisse illam, perquam difficile est. Esse divitem & tamen esse sine fastu vel superbiâ, facile est.

§. 2. *Confucius* ait: Regni *Lu* quondam Præfectus *Mem cum cho*, is ut agat quidem, *Chao* & *Guei* duarum familiarum in Regno *çin*, quamvis admodùm illustres & copiosæ sint, supremum œconomum; utique habet affatim facultatis & industriæ: At non potest agere ne minimæ quidem dynastiæ *Tem* vel *Sie* Præfectum.

p. 2. §. 1. *çu lu* percontatur quænam maximè res numeris omnibus absolutum reddat hominem? *Confucius* respondet: Si quidem Præfecti Regni *Lu, cam vu chum* dicti scientiam & prudentiam; Item modo memorati *Mem cum cho* moderationem animi cupiditatis & avaritiæ expertem: Insuper Præfecti ditionis *Pien*, *chuam çu* dicti robur tam animi quàm corporis: Denique condiscipuli tui *Gen kieu* industriam peritiamque artium liberalium, has, inquam, dotes ac laudes si exornaverit quis, & temperaverit quodammodo officiis ritibusque civilibus, & musicâ mutuæ concordiæ morumque optimorum blanda magistrâ, equidem poterit hujusmodi censeri vir numeris omnibus absolutus.

§. 2. At hæc omnia unus quî complectatur? Concipere animo perfectionem tantam possumus; invenire qui illâ præditus sit, ægrè possumus, attamen, ætatis hujus nostræ perfectos viros quid magnopere necesse est esse tales? Certè si quis videns lucrum, protinùs meditetur justitiam, item videns discrimen Reipublicæ vel Principis, alacriter exponat offeratque vitam. In veteribus autem pactis & promissis non obliviscatur, nec inficietur suos universæ vitæ sermones & fidem semel datam nunquam fallat. Hujusmodi qui sit, etiam poterit suo modo censeri vir perfectus.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* percontans de Regni *Guei* Præfecto *cum xo ven çu* ab indigenâ quopiam, cui nomen *cum mim kia* sic ait: an est credibile, quod vulgo dicitur, dominum tuum non loqui, non ridere, non admittere quidpiam?

p. 2. §. 1. *Cum min kia* respondit: qui hæc narrant, excedunt limites veritatis. Dominus meus, si adest tempus loquendi, si locus & ratio id postulat; tum deinde loquitur: atque ita homines non fastidiunt ejus sermones. Si lætandum est, ubi justa datur risus & hilaritatis causa; tum deinde ridet: homines itaque non fastidiunt ipsius risum. Denique si jus & ęquum patitur; tum deinde, quę offeruntur admittit: hoc pacto homines nec fastidiunt in ipso acceptationem munerum Moderatio autem ejusmodi, quia non vulgaris est

eſt ætate noſtrâ; idcirco Dominus meus vulgo nec loqui dicitur, nec ridere, nec quidquam admittere. Audiens hæc *Confucius*, admirabundus, ac ſubdubitantis inſtar, ait: Erit ita ut narras. Miranda res quidem & raræ laudis: ſed quomodo, tamen ita prorſus eſt?

§. 2. *çam vu chum* Regni *Lù* præfectus, graviter deliquerat in Principem, à quo pœnam metuens, profugerat in finitimam dynaſtiam *Chu* dictam: ſed hinc non multò pòſt reverſus in Patriam, & ſitam in eâ ditionem juris quondam ſui, incolas rogitat ut priſtinam ejus poſſeſſionem uni ſaltem poſterorum ſuorum à Principe exorarent. Sed *Confucius* ambages iſtas haudquaquam probans, ſic ait: *çam vu chum* ſuper priſtinâ ditione ſuâ *Fan* procurat ac petit pro poſteris ſuis apud Regni *Lu* Principem: Sed ego timeo, ne ſint armatæ preces iſtæ, & quamvis ipſe dicat, nihil ego per dolum aut vim volo à Rege: ego tamen non credo: Crederem verò ſi rectà ad Principem & non ad ſuos quondam ſubditos ſe contuliſſet.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Regni *çin* Regulus *Ven cam* in iis quas ſuſcipiebat, expeditionibus fictus erat ſubdoleque induſtrius, & non rectus & ſyncerus. E contrariò Regni *çi* Regulus *Huon cum* ſyncerus, & qui præſtabat cum fide quidquid promiſerat, & minimè fictus erat; ex hoc ſcilicet capite longè illi anteponendus.

§. 2. Mortuo *Siam cum* Regni *çi* Regulo gravis inter indigenas exorta ſeditio eſt, aliis majorem natu depoſcentibus ad Regnum, minorem aliis, idque non ſine vi & armis. Fugit interim major natu *Huon cum* unà cum *Pao xo ya* cliente ſuo & conſiliario in Regnum *Kiu*, ibidem milites comparaturus. Minor verò, (cui nomen *cum çu kieu*) in Regnum *Lù* ſeſe contulit cum duobus item clientibus *Chao hò* & *Quon chum*. Victo tandem minore natu, major ingreſſus Regnum *Lu*, terrefactos indigenas ad cædem compulit profugi Principis; ambos autem fugæ ſocios detrudi juſſit in carcerem. Non ſuſtinuit horum alter *chao ho* ſuperſtes eſſe Domino; ſed morte ſpontaneâ vinculorum opprobrium antevertit. *Quon chum* fortunæ cedens admiſit vincula: ſed his deinde ſolutus juſſu victoris, etiam ſupremus ejuſdem Conſiliarius & adminiſter, adnitente *Pao xo ya* creatus eſt. Vicit rei ſucceſſus omnium ſpes ac vota: cum enim finitimi Barbarorum invaſiſſent Regnum *çi*, brevi novus adminiſter conſilio, prudentiâque ſuâ perfecit non modò ut Regnum *çi* victis ac fugatis Barbaris priſtinam quietem ac libertatem recuperaret; ſed Imperatoriæ quoque domui *cheu*, quæ tunc temporis jacebat ingloria; multi Regulorum denuò parerent, & clientelare obſequium perſolverent. Diſcipuli itaque *çu-lu*, ac *çu cum*, magiſtri ſui exquirentes ſententiam, *çu lu* quidem ſic ait: *Huon cum* Regulus occìdit *cum çu kieu* fratrem ſuum. *Chao ho* pariter occubuit cum Domino fugæ neciſque fidus comes. *Quon chum* ſanè diverſus ab hoc non

occubuit; sed rebellis instar ac transfugæ secutus est victorem. Itaque diceturne hic non fuisse pius?

p. 2. § 1. *Confucius*, inquit, *Huon cum*, uti scitis, congregavit, studiisque & armis sociavit varios dynastas ac Regulos, quorum scilicet operâ Barbaros sic expulit, ut Imperatoriæ quoque domûs honori pariter & incolumitati consuluerit. Nec adhibuit tamen suæ ditionis arma vel currus bellicos ad tantam rem perficiendam: unius potissimùm *Quon chum* vis ista fuit ac virtus prudentiâ suâ industriâque perficientis omnia. Quod si ita est, eccujus pietas conferri poterit cum hujus pietate? Ecquis æquè ut iste *Quon chum* rectus ac pius esse censebitur?

§. 2. Instat *çum cum* alter discipulorum, & ait: Nonne tamen iste *Quon chum* reverà fuit non pius? Regulo namque *Huon cum* interficiente Dominum ipsius *cum çu kieu* non sustinuit ipse pariter mori, uti decebat tamen facere fidum clientem. Quin etiam ad partes fratricidæ transiit, ipsumque adjuvit.

§. 3. *Confucius* respondit: *Quon chum* Consilio & operâ juvit Regem *Huon cum*, (per annos 40.) sic ut is dominaretur ipsismet Regulis non ut Imperator, sed velut primas ac præses reliquorum. Qui adeò ex quo tempore renovavit ac erexit quod jacebat Imperium; populus usque ad hunc diem suscipit ac conservat ipsius tam præclaram navantis operam beneficium. Si non extitisset *Quon chum*, ego vobiscum jam servirem barbaris, rituque barbarorum hanc solutam haberem Cæsariem, & non more nostro collectam, ritu item barbarico ad lævum latus, & non ad dextrum, vestem fibula adstringerem.

f. 15. p. 1. Quorsum igitur instar abjecti cujusdam hominis, vilisve mulierculæ præstiturus nescio quam fidelitatem sanè perexiguam, semetipse laqueo peremisset in fossâ quâpiam seu flumine, sic ut à nemine fuisset deinde cognitus?

p. 2. §. 1. Celebris cujusdam præfecti in Regno *Guei*, cui nomen erat *cum xo ven çu* subditus ac Minister domesticus, *Siven* dictus, & ob egregias dotes ad eandem, quâ Dominus suus potiebatur, dignitatem, adnitente ipso Domino, evectus; jam unà cum ipso *ven çu* Domino suo pariter ascendebat in aulam Regiam negotia tractaturus.

§. 2. *Confucius* id audiens, ac meritam viri laudem ex nomine ejusdem petens; reverà, inquit, vel ex hoc uno capite dignus est illustri nomine, quod ei Rex quondam honoris gratiâ tribuit, dignus est, inquam, qui censeatur ac prædicetur vir prorsus obsecundans rectæ rationi, & ornatissimus virtutum laude. Suspicit enim Philosophus raram viri virtutem, apud quem tantum valuerit utilitas publica, ut sui quodammodo oblitus, non dubitârit hominem

uſque adeo humilem ad eundem cum ſuo gradum promovere.

§. 3. *Confucius* degens in *Lu* Regno patrio, cum diceret Regni *Guei* Principem *Lim cum* ſine more modoque boni Principis vivere: *Cam çu* Regni *Lù* Præfectus ait: Hoc ſi ita eſt, quomodo non perit Regnum *Guei*?

§. 4. *Confucius* reſpondit: *Chum xo yu* munus gerit excipiendorum legatorum & hoſpitum. *Cho to* præpoſitus eſt gentilitiis majorum aulis. *Van ſun kia* Præfectus eſt caſtrorum, & hi tres ſcilicet magnâ cum prudentiâ ſolertiaque res ſibi commiſſas feliciter adminiſtrant. Hæc ſi ita ſint, ſi nitatur Regnum viris talibus tantiſque, quomodo illud pereat, quantumvis ipſe Princeps officii vivat immemor?

f. 16. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Quotieſcumque hominis cujuſpiam ſermones imbuuntur verecundiâ quâdam ſeu modeſtiâ, & moderatione; ſed cum temeritate jactantiâque proferuntur; tunc certè rebus factiſque explere illos perquam difficile eſt. Nactus ergo loquentem grandia, quid is agat, obſerva; memor, inopiam factorum cum verborum copiâ non raro conjungi.

§. 2. Moliebatur clandeſtinam rebellionem *chin chim çu* Præfectus Regni *çi*; de quâ jam ſuſpectum oderat Regulus ſuus, & ab homine fido, cui *Han chi* nomen, diligenter obſervari juſſerat: Verùm perduellis rem ſubodoratus occidit primùm quidem exploratorem ſuum; deinde etiam Regulum ipſum *Kie cum*.

§. 3. *Confucius*, qui paulò antè gravem Magiſtratum geſſerat, tam nefariæ cædis atrocitate commotus, priùs de more lavit corpus, & ita mox ad aulam perrexit certiorem facturus *Ngai cum* Regulum; in cujus ubi conſpectum pervenit, Præfectus inquit *Chin hem* (*alterum parricidæ nomen eſt*) interfecit ſuum Regem: Rogo te ut miſſo milite perduellem comprehenſum punias; & quando finitimum eſt tuo Regnum, primus ſis, qui de facinore, quod cœlum ipſum haudquaquam tolerat, expetas ultionem.

§. 4. Regulus ut erat jam ſenex, ac propè inutilis ad res gerendas, ad hæc modicæ authoritatis, tribus ſcilicet familiis authoritate tantùm non regiâ dominantibus, *Confucio* reſpondit: Vade, & nuncia rem iſtam meis tribus clientibus *Mem ſun*, *Xo ſun*, & *Ki ſun*.

§. 5. *Confucius* priuſquam diſcederet, ô Rex, inquit, ego tametſi nunc Magiſtratum non geram; quoniam tamen geſſi aliquando, & nunc ego à præfectis tuis ſum proximus; equidem non auſus fui non certiorem te facere de re tanti momenti. Rex iterùm vade, inquit, & nuntia rem tribus meis clientibus.

p. 2. §. 1. *Confucius* Regulo morem gerens, pergit ad tres illos clientes; rem exponit; at illi haud convenit nec poſſumus, inquiunt, injuriam iſtam perſequi. Quo audito *Confucius*, quaſi officio ſuo ſat

ſuperque jam perfunctus iiſdem, quibus ſupra, verbis: Proceres, inquit, quoniam ego à præfectis proximus ſum dignitate; non auſus fui non certiores vos facere de re tanti momenti. Referuntur hæc à diſcipulis, ut conſtaret poſteris de calamitoſo ſtatu regnorum iſtorum; finitimi quidem, in quo tam dira cædes patrata, patrii verò quod ultionem parricidii non ſuſcipiebat.

§. 2. *çu lu* quærit à Magiſtro, quâ ratione ſerviendum ſit Principi. *Confucius* reſpondet: Ne fallas; ac tum fidenter adverſare vel erranti vel peccanti Principi.

f. 17. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac ſapiens aſſiduè ſurſum provehitur ac penetrat: ſtultus ac improbus aſſiduè deorſum labitur ac penetrat: Et hic quidem (ait Interpres) prorſus ad inſtar fodientis & aperientis ſibi puteum, quò tandem in profundo cupiditatum ſuarum cœno, pecudi ſimilior quàm homini, demergatur.

§. 2. *Confucius* ait: Priſci ſtudebant literis optimiſque diſciplinis primùm ac potiſſimum propter ſe, fructum virtutis ac ſapientiæ inde petentes. Homines verò ætatis noſtræ ſtudent literis propter alios, à quibus ſcilicet vel inanem plauſum expectant, vel honoris ac rei familiaris amplificationem.

§. 3. *Kiu Pe yo* Præfectus Regni *Guei* miſit ſalutandi gratiâ hominem ad *Confucium* hoſpitem quondam ſuum.

§. 4. *Confucius* honoraturus Dominum in ipſo famulo admiſit ipſum ad conſeſſum, ac deinde ſciſcitabundus ait: Dominus tuus ecquid potiſſimum agit? Reſpondit: Dominus meus deſiderat imprimis emendare & imminuere ſua peccata; ſed necdum poteſt compos votorum fieri. Eo qui miſſus fuerat paulò pòſt egreſſo, *Confucius* exclamans ait: O egregium Miniſtrum! ô egregium Miniſtrum! qui videlicet tam paucis verbis tam uberes amplaſque laudes heri ſui complexus eſt!

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quando non verſaris in hoc vel illo munere; ne tractandam ſuſcipias illius adminiſtrationem.

§. 2. *çem çu* utens aſſiduè ſententia, quam depromſerat ex *Ye Kim* dicebat: Vir ſapiens dum publico munere perfungitur, etiam in iis quæ, cogitat non evagatur extra ſuum illud munus.

§. 3. *Confucius* ait: Sapiens erubeſcit ſua ipſius verba, ſi quando vincant ſeu excedant ſua ipſius facta.

f. 18. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Laus veri ſapientis & via ſeu norma triplex eſt. At ego proh dolor! Nullam adhuc teneo. Innocentiâ vitæ præditus rationi ac cœlo conſtanter obtemperat; adeoque non turbatur, quamcumque tandem ſubeat fortunæ viciſſitudinem. Prudentiâ inſtructus ſyncerum à pravo, falſum à vero ſolerter diſcernit; adeoque non hæſitat, nec anceps diſtrahitur. Denique fortis ac ſine

metu

metu, & singulari quodam præditus robore excelsi invictique animi, non pertimescit aut pavet.

§. 2. *çù cum* discipulus hæc audiens, sic quidem, inquit, tu, ô Magister, pro singulari tuâ modestiâ de te ipso & sentis & loqueris.

§. 3. *çu cum* totus erat in comparandis inter se hominum moribus: *Confucius* eum redarguens, tune, inquit, ô mi discipule *Su*, an es vir sapiens? Mihi equidem non est sat otii ne ad res quidem curasque meas; quantò minus, ut inquiram curiosus in mores & vitam aliorum.

§. 4. *Confucius* ait: Ne angaris animo vel te discrucies quòd homines non te noverint: Angere potiùs ac discruciare de istâ impotentiâ & imbecillitate tuâ; qua fit scilicet ut necdum perspecta habere, & multo minus perficere valeas quæ sunt officii tui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Si quis non antevertit sollicita suspicione & cura procul adhuc remotam deceptionem ac fraudem; nec sit ex eorum numero qui omnia, quamvis sint tutissima, timent assiduè: Si quis item non diu ante statuit apud animum suum, non datum iri fidem sibi dicturo quidpiam vel facturo: Si quis, inquam, homo sit hujusmodi, ut nunquam curis istis ac suspicionibus, quæ hominum societati, commerciisque mutuis tam inimicæ sunt, implicetur; idem tamen si polleat eximia quadam solertia, perspicaciaque vel hominum vel rerum; atque adeò statim odoretur ac præsentiat quidquid fortè latet fraudis ac fallaciæ; is sane vir est perspicax ac prudens.

§. 2. Unus è numero sapientum, sed qui uni sibi vacabat, *Vi sem mu* nomine, alloquens *Confucium* sic ait: *Kieu* (lege *meu*) quid agis dum sic anxiè vagaris ac sine intermissione percurris, uti video, terras omnes Imperii: Modo versaris in Regno *çi*, modò in Regno *Lù*: Venditas ubique doctrinam tuam; sed nusquam invenis qui emant; nonne est hoc circumforanei prorsus instar esse loquacem & garrulum, & inanem captare plausum imperitæ multitudinis; fortasse & dignitatem quampiam emendicare?

§. 3. *Confucius* ut fastum hominis aliquantulum retundat, in hunc modum respondet: Non ausim ego nugas & verba vendere, & agere loquacem. Cæterum odi etiam ac damno pertinacem unique rei & sententiæ affixum, & qui ad primos impetus aut minas publicæ calamitatis illicò latibulum quæritet, & ne cogitare quidem sustineat de restaurandis legibus, moribusque depravatis hominum corrigendis.

§. 4. *Confucius* aiebat: In raro & præstanti equo non tam laudatur ipsius robur, quàm laudatur ipsius virtus, id est, docilitas, mansuetudo, facilitas.

f. 19. p. 1. §. 1. Fortè quispiam dixit: Beneficiis compensare odia & injurias, de hoc quid videtur tibi?

§. 2. *Confucius* respondit : Qui sic agat ; ecquâ re tandem compensabit benefacta ? Dispar enim debet esse merces ac ratio ejus , qui bene meretur , & illius qui malè.

§. 3. Mea igitur hæc est sententia : eo, quod rectum justumque est, compensato injurias nec odia ; benefactis compensato benefacta. Quæ verba sic exponit Interpres. Injuriam quis intulisse mihi visus est ; non illam ego recordabor , nec considerabo , ut mihi est illata ; sed æquâ rationis trutinâ expendam singula ejusdem momenta, ut queam statuere ; quid hîc odio , quid amore, quid fugâ , quid prosecutione dignum sit. Expensis omnibus si comperiam, eum qui me læsit, aliis tamen ex capitibus & simpliciter amore dignum esse ; ego certè ob privatam offensionem nullas invidus offundam tenebras ipsius laudi ac virtuti : At si multa sint , quæ odiosum reddant , ac meritò exterminandum ; parebo tunc rationi , quæ improbitatem aliaque vitia odio prosequi & exterminare nos docet. Atque hoc est eo, quod rectum justumque est , odia rependere.

Habes hîc, Christiane Lector, Ethnici Philosophi de re tam arduâ sententiam : sed & Interpretis similiter Ethnici dignam Philosopho exclamationem ; quæ ut non attingat Evangelicam sanctitatem ; quanto tamen mitior hic sermo est, quanto humanior Pharisaico illo crudoque axiomate ; odio habebis inimicum tuum : Quamquam nec ab Evangelicâ Luce , si fas est ita loqui, procul abfuisse videtur Confucius, *cum uti refertur in lib. Offic. 9. fol. 38.* Y te pao yven, çe quon xin chi gin ye, *hoc est*, Beneficiis compensare odia, hoc enimverò est perampli pectoris virtus ac pietas.

§. 4. *Confucius* ut provocet discipulum *çu cum* ad percontandum quidpiam, suspirans ait : Nemo est omnium qui me nôrit.

§. 5. Audiens *çu cum* , Magister , inquit , quomodo fit hoc ut nemo sit qui nôrit te ? *Confucius* respondit : Primùm quidem non ego indignor cœlo, non etiam culpo mortales : orsus ab inferioribus non sine labore & constantiâ res disco, & sic paulatim gradum faciens ad sublimiora evado ac penetro. Interim quod perspectum habet me, ipsum est cœlum.

Ego (exponit Colaus) *quamvis humilis sim ac tenuis , nec coram illam Cœli munificentiam , quæ vulgò tanti fit , expertus ; haudquaquam tamen indignor cælo , vel obmurmuro : Sed nec homines in crimen voco , quod operâ meâ non utantur : Unum hoc ago , ut excolam me ipse, & orsus iter meum à radice montis, ad culmen ejusdem pedetentim contendo : Regiam tero viam ; fugio nova & inusitata. Latere ergo me & ignorari, non est quod mireris. Non erubesco interim oculos attollere , & fidenter intueri cœlum , quamdiu ab eo quod dixi studio conservandæ mentis meæ non absisto. Est enim credibile , quod supremum cœlum in medio arcanæ illius abditæque caliginis me contempletur, & perspectum habeat. Quod si*

ita est; quid obsecro tum refert, videri me ab hominibus, cognosci, & celebrari?

Hactenus paraphrasis Colai, qui proprio illam epiphonemate concludens; sic omnino res habet, inquit, Sancti postquam labore suo & constantia id assecuti sunt, ut supremam cœli de se dispositionem habeant perspectam; conjungunt tandem ac sociant ipso cum cœlo, quem in se clam continent, virtutum splendorem. At res ista quàm est perspecta cœlo, tam est obscura plerisque mortalium

p. 2. Vir Regni *Lu, cum pe leao* obtrectabat discipulo *çu lu* apud *Ki sun*, cujus tunc erat Mandarinus & assecla. *çu fo Ki pe* ejusdem Regni Præfectus offensus illâ petulantiâ & temeritate obtrectatoris, rem significavit *Confucio* dicens: Dominus meus *Ki sun* planè sinistri quid suspicatur ac malè vult discipulo tuo propter *Cum pe leao*, à quo in suspicionem & crimen vocatus est. Si quidem per te licet, ego pro authoritate meâ & potestate etiam possum castigare & è medio tollere & abjicere in forum publicum tam improbum obtrectatorem.

f. 20. p. 1. §. 1. *Confucius*, ut Præfectum avertat à proposito necis inferendæ, sic ait: Rectam administrationem Regni cujuspiam feliciter procedere, decreti cœlestis est. Rectam administrationem Regni cujuspiam negligi ac perire, est item decreti cœlestis. *Cum pe leao* igitur ecquid ipsi tandem cum hoc cœli decreto? An valeat fortassis eum perdere quem cœlum protegat? aut tueri atque protegere cui infestum sit cœlum?

Interpres noster, postquam exposuit hoc responsum Philosophi, eo ferè modo, quasi inevitabili fatorum lege tenerentur humana omnia: Tandem tamen declaraturus mentem Philosophi, suamque ipsius sententiam, planè negat esse sapientis, quando liber esse possit, ac sequi in omnibus rationem ac naturam ducem; ultrò se constringere vinculis fatalibus tam duræ necessitatis. Confucium *interim prudenter accommodantem sese tempori ingenioque hominum; sic locutum esse, tum ut solaretur ac placaret offensum discipulum; tum ut alteri cogitatam ultionem tanquam supervacaneam dissuaderet; tum denique ut castigaret hac ratione obtrectatorem ipsum.*

§. 2. *Confucius* ait: Sapientes quandoque fugiunt sæculum, sic ut penitus respuant honores omnes & curas publicas.

§. 3. Ab his proximi fugiunt quandoque regionem ubi degunt, quod perturbatam esse videant; & migrant in aliam, quæ recte administratur.

§. 4. Ab his rursum secundi fugiunt conspectum sui Principis, quando vident illum inconditis esse moribus.

§. 5. Denique & ab his secundi fugiunt sermonem, seu colloquium hujusmodi Principis.

§. 6. *Confucius* suspirans aiebat: Qui sic profugerunt à curis pu-

blicis periculisve ad privatum otium & quietem, septem numero fuerunt homines (*non extant eorum nomina*.)

§. 7. Olim *çu lú*, dum Magistrum sequitur ex aliis in alia migrantem regna, fortè pernoctavit in loco quodam *Xe muen* dicto. Custos portæ, qui & ipse erat ex occultis sapientibus unus, sciscitatur ab eo, quem tu sequeris? *çu lu* respondet: Sequor *Confucium*. Tum alter ait: An est vir ille, qui intelligens quidpiam non convenire, tamen agit idipsum quod non convenit; dum frustra scilicet opitulari vult laboranti Imperio?

p. 2. §. 1. *Confucius* quo mœrorem animi calamitate publica tam afflicti leniret, fortè pulsabat instrumentum musicum lapideum, sed suis fidibus constans, quo tempore versabatur in Regno *Guei*. Fuit unus itaque ex illo latitantium sapientum numero, qui bajulans stramineos corbes transiret ante *Confucii* januam. Cumque ex ipso genere musices, quæ tota lamentabilis erat, sensum Philosophi deplorantis calamitatem publicam scelerter cognovisset; admirabundus, ac stomachanti similis; fieri ne hoc potest? inquit, reverà habet ille quidem, ut video, sensum calamitatis publicæ, quem & nos habemus, quem etiam satis prodit pulsato sic instrumento.

§. 2. Exinde, cùm aliquantisper substitisset, rursus audiens canentem, dixit: O vilem hominem & pertinacem! Nemo prorsus est qui ipsum nôrit, aut certe nosse velit, ejusque uti operâ. Desistat igitur à studio tam importuno, tamque inutili. Jam, plusquàm satis est, tentatum & concursatum. Meminisse te oportebat Proverbium Regni nostri: Si profundum est flumen; quod transire vis pedibus; tum nostro Priscorum more amictus transito: Si vadosum est, modicæque profunditatis; tum vestes succingito. Quasi diceret: Cur explorato jam statu nostrorum temporum, *Confucius* eidem non accommodat sese, prudensque abstinet tam inutili cura & concursatione?

f. 21. p. 1. §. 1. *Confucius* audito sermone tristis ac severi Philosophi suspirans ait: O virum nimis tenacem propositi: Nihil equidem difficultatis habet agere quod agit iste, & labori sese periculoque subducere: At meus certè non sustinet animus sic agere.

Accinens huic dicto Philosophi propriâ quoque sententiâ Interpres noster, Sanctorum, inquit, animus cœlo terræque similis est. Cœlum & terra, quantumvis obsessa sint nebulis, sentiantque procellas ventorum ac tempestatum; nunquam tamen desistunt ab officio suo procreandarum & fovendarum rerum per influxus suos. Similiter & sapiens, quantumvis aspera sint, calamitosaque tempora; semper tamen hoc agit, ut benè mereatur de humano genere: Infrà quidem semper miseretur consortes sibi mortales; suprà verò constanter veretur inviolabilem cœli nutum ac voluntatem.

§. 2.

§. 2. Discipulus *çu cham* percontans ait: In *xu kim* annalibus Priscorum Regum narratur. Quod Imperator *Cao çum* (alias *Vu tim*) delitescens in *Leam ngan* (nomen est sepulchralis horti lucive Regii, in quo pater ejus *Siao ye* tumulatus fuerat) per tres annos, pio luctui sic dederit sese, ut non sit locutus. Quid hoc significat? nam id quidem intellectu difficile est.

§. 3. *Confucius* ait: Quorsum obsecro, vis fiat in uno *cao çum*? Prisci Reges ad unum ferè omnes erant hujuscemodi. Officiorum libros consule, ubi docetur quod Principe Regni vel Imperii demortuo, successor ejus idemque filius per annos omnino tres luctui se dabat: Universi interim Præfecti atque Magistratus fungebantur suo quisque officio; quia mandata excipiebant ab supremo administro, qui vices gerebat lugentis Principis; idque per triennium.

Cao çum *seu* Vu tim *familiæ Imperialis secundæ* Xam *dictæ fuit Imperator vigesimus, qui Imperare cœpit anno ante Christum 1324. de hoc Principe religiosissimo refertur in libro 5.* Xukim *fol. 28. quod, cum in horto sepulchrali* Siao ye *patris sui delitescens de renovando Imperio, secum ipse sollicitè meditaretur, oblata ei fuerit à* Xam ti *supremo cœli Imperatore* (*seu Deo*) *per somnium species ignoti viri, quem, prout ipse* Cao çum *coram Senatu suo depingebat verbis, coloribus expressum & undique conquisitum, ac demum inter cœmentarios inventum in loco* Fu yen (*nunc oppido* Pim lo *dicto in prov.* Xansi) *è luto suo ad supremam consiliarii dignitatem evexit.*

Hic Fu yve *vulgo nominabatur; cujus extant in libro* Xu kim *tribus contenta capitibus præclara monita, quibus Imperator* Vu tim (*alias* Cao çum) *adeo profecit, ut per annos 59. pietate & religione feliciter ac pacificè administrarit Imperium.*

Hic verò planè jucundum est videre, quomodo Interpres primi nominis Chu hi *dictus posteriorum temporum atheopoliticorum antesignanus secum ipse luctetur; nec tamen miser eluctari valeat: hinc enim Prisci textûs authoritate (quæ apud Sinas sacra est) prohibetur negare rei gestæ veritatem: inde verò quamcunque in partem se vertat à supremi cujusdam Numinis præsentiâ & majestate expedire se nequit. Sic igitur in majoribus suis commentariis ait:*

Quando Imperator *Cao çum* somniavit de *Fu yve*, distinctè & manifeste fuit aliquis *Fu yve* qui existeret illic: *Cao çum* reverà non eum cognoscebat cujus species in somnis offerebatur: Neque enim hominem hujusmodi unquam ipse viderat. *Cao çum* somniavit de *Fu yve* quod existeret illic: Hoc igitur cùm ita sit, verè fuit aliquis Cœli Imperator, qui coram *Cao çum* diceret, ego assigno tibi fidelem adjutorem: Nunc autem homines per vocem *Ti* non aliud quam Dominum & gubernatorem intelligi dicunt; eumdemque dicunt expertem corporis & figuræ: Sed puto quod ita res non habuerit

(*nimirum non capiebat hic Scriptor quo pacto expers corporis, assumptâ tamen figurâ conspicuus homini redderetur*) quod attinet (*prosequitur Interpres*) ad eum qui hac ætate nostrâ vocatur *Yo-hoam-ta-ti*, id-est, *Yo hoam* magnus (*cæli*) Imperator, puto equidem nec de hoc id dici posse (*utique dici nequit: Quomodo enim homo ille* Yo-hoam *apparuerit, quem aliquot post* Cao çum *sæculis natum & deinde nonnisi exactis aliis aliquot sæculis per insanam superstitionem Imperatoris*, Hoei çum *dicti, è 19. familiâ* Sum *numero, supremi Numinis titulo donatum?*) Rursus (*prosequitur Interpres*) quam non inane & fortuitum fuerit illud somnium, successus ipse docuit: Rex enim *Cao çum* cum somniavit à cæli Imperatore assignari sibi fidelem adjutorem, ei procul dubio in somnis adfuit cœli Imperator qui illum indicaret; nec ullo modo dici potest rem ita non habuisse: nec item hic dici potest fuisse cælestem illam rationem, quam *Li* dicimus. (*Et hactenus quidem Interpres* Chu hi *quo se vertat ignorans; cæterùm ignorantiâ illâ & perplexitate suâ Veritati Providentiæque Numinis vel invitus favens.* Li *hoc atheopoliticorum figmentum quodpiam post 40. sæcula inventum à novatoribus interpretibus. Intelligunt autem per* Li *virtutem quamdam seu influxum naturalem mente & voluntate destitutum, sed principium rerum omnium, ad quod omnia conantur referre, totius retro antiquitatis monumenta & sensum in suam detorquentes sententiam.*

§. 4. *Confucius* ait: Qui præpositus est aliis, si quidem gaudet officiorum contemperatione debita, discrimen æquum semper faciens inter humiles, & honoratos inter summos & imos: tum populo facilè imperabit.

p. 2. §. 1. *çu lu* sciscitatur de viro sapiente, & qui longè supra vulgus emineat; *Confucius* respondit: Excolat sese, ut hoc pacto rectus evadat per assiduam suiipsius vigilantiam & attentionem. Quærit *çu-lu*, ubi sic egerit, num sufficiet? Respondit: Excolat ergo sese, atque ita excolat, ut expleat vota aliorum, sicut optat expleri sua ipsius. Instat discipulus: Ubi se res sic habuerit, nihilne requiretur præterea? Respondet: Excolat sese, & partas virtutis industriæque opes tam largè diffundat, ut procuret pacem, expleatque vota universi populi. Sed enim ardua res hæc est, & in hoc excolendi sui ipsius studio, sic ut explerent vota universi populi, *yao* & *xun* viri Principes tales ac tanti, tamen ipsi quoque vehementer laborabant & quasi perpetuâ quâdam tenebantur ægritudine animi & curâ, ne fortè vel unus esset ex omnibus, cujus amorem ac benevolentiam non obtinerent: Usque adeò suos haud secùs ac seipsos diligebant.

f. 22. p. 1. §. 1. *Yven-jam* sectator quidem Philosophi *Lao Kiun*; sed vir inconditis corruptisque moribus, quodam die decussatis cruribus sedens (*quem situm Sinæ indecorum esse censent*) expectabat

Confucium jam olim ſibi notum. *Confucius* tam agreſtes hominis mores, aliaque totius vitæ vitia animo damnans, ſic ait: Olim quidem tu adoleſcens cùm eſſes, non fuiſti ſubmiſſo animo & obſervans natu majorum: Grandior factus nihil habuiſti virtutis ac laudis, quod prædicaretur: Senior verò jam ſiquidem non moriaris ocyùs, hoc enim verò erit eſſe damno quamplurimis pravo exemplo & moribus. Hoc dicto, ſcipione leviter percuſſit ipſius crura, ſic quoque debitæ gravitatis ac decori moniturus agreſtem hominem.

§. 2. Ex ditione *Kive tam* dictâ pueri aliquot indigenæ *Confucio* in diſciplinam recens traditi deferebant Magiſtri mandata ad hoſpites, & horum viciſſim reſponſa ad Magiſtrum. Aliquis fortè ſciſcitatus ait: Proficiuntne illi pueri?

§. 3. *Confucius* reſpondit: Oporteret quidem illos non in medio ſedere, ſed à latere; & dum ſequuntur majorem natu, pone ſequi: nunc autem ego video ipſos temerè conſidere in loco honorato. Video illos cum Magiſtro ſuo ſine ullo intervallo pariter incedere; adeoque non obſervare, quæ ſunt propria ætatis ſuæ. Quocircà judico quod non ſunt ſtudioſi profectûs ſui. Cæterùm ego ſumam mihi hanc Provinciam: Deſidero quamprimùm ſublatâ ruditate illâ, bonis moribus ac diſciplinis excolere illos ac perficere; Verumtamen ſic, ut à facillimis infimiſque ordiar; & eos ipſâ cum ætate ad majora pedetentim manuducam.

LIBRI TERTII
PARS OCTAVA

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

REGNI *Guei* Princeps *Lim cum* dictus belli magis quam virtutis cupidus percontatus eſt de inſtruendâ acie ad prælium, à *Confucio*. *Confucius* reſpondit: *çu* & *teu* vaſorum ſacrorum res ego quidem aſſiduè audivi: Caſtrenſes res necdum didici. Quare illuſceſcente die ſtatim profectus eſt, quod videret operam perdi.

§. 2. Exiſtente *Confucio* in Regno *Chin* defecit victus: Sectatores ipſius languebant, nec poterant iter proſequi fame ſcilicet debilitati.

§. 3. Diſcipulus *çu lu* moleſtiam animi prodens ait: Inter viros probos ac ſapientes etiamne dantur egentiſſimi? *Confucius* ait: Vir

probus ac ſapiens durat in egeſtate gravi : Stultus & improbus in egeſtate gravi conſtitutus hoc ipſo diſſolvitur animo.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Diſcipule mi *Su*, (aliàs *çu cum*) tunc ſic de me cenſes, operosè me multa didiciſſe ac mandaſſe memoriæ, atque ideo tam promptè meminiſſe ?

§. 2. Reſpondet diſcipulus : Utique. Sic mihi perſuaſi ſemper. Num aliter fortè res habet ?

§. 3. Erras, inquit *Confucius* : aliter ſe res habet. Ego dumtaxat per unum res penetro.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Mi diſcipule *Yeu*, (aliàs *çu lu*) qui perſpectam habeant virtutem, pauci ſunt.

§. 2. *Confucius* ait : Nihil agens & tamen imperans nonne is fuit *Xun* ? Hic quid agebat ? totus ſpirans virtutem rectà auſtrum ſpectabat (*Quo ſitu Imperatores ac Magiſtratus hîc jus dicunt*) & aliud nil agebat : Omnia ſcilicet curſu ſuo, quem optimum tenebant, ire ſinens.

§. 3. Diſcipulus *çu cham* quærit à Magiſtro ſuo modum gerendi res cum utilitate & profectu aliorum.

§. 4. *Confucius* reſpondet : Loquere ſimpliciter, candidè, cum fide : Age conſtanter, graviter, maturè : etiam in Auſtralium vel Borealium Barbarorum Regno conſtitutus proficies. Contrà verò ſi loquaris haud ſimpliciter, candidè, & cum fide : Si agas haud ſolidè, graviter, ac maturè; quamvis in cœtu familiarum 2500, vel in cœtu familiarum 25. verſeris ecquid tandem proficies ?

p. 2 §. 1. Si conſiſtis rectus : protinus contemplare iſta velut ordine poſita coram te. Si exiſtis in curru ; protinus contemplare iſta velut innixa jugo currûs : hoc modo demùm, ubicumque fueris, res geres.

§. 2. Diſcipulus *çu cham* adnotavit hæc præcepta in cingulo, id eſt, in anteriori ſinu cinguli ſui deſcripſit, ut oſtenderet, quanti faceret Magiſtri ſui documenta.

§. 3. *Confucius* ait : O quàm rectus eſt *Su yu*) *Præfectus is erat Regni* Guei) Regno pacato inſtar ſagittæ eſt. Regno turbato inſtar ſagittæ eſt. Verbis ſcilicet factiſque conſtans, rectus, integer.

f. 3. p. 1. §. 1. O virum præſtantem *Kiu pe yo* ejuſdem Regni Præfectum ! Regno pacato protinus adminiſtrat Rempublicam ; Regno turbato, protinùs novit ſubducere ſeſe & latitare.

§. 2. *Confucius* ait : Dignus eſt quiſpiam qui cum inſtituas ſermonem, & tamen ſi cum eo non inſtituis ſermonem ; perdis hominem : indignus eſt quiſpiam qui cum inſtituas ſermonem, & tamen ſi cum ipſo inſtituis ; perdis verba. Prudens nec perdit hominem, nec perdit verba.

§. 3. *Confucius* ait : Vir excelſi magnique animi, idemque vir virtutis

tutis solidæ, non flagitat vivere sic ut damno sit virtuti suæ : imò datur qui prodigat vitam ut consummet virtutem.

p. 2. §. 1. *ç u cum* discipulus percontatur quâ arte quis evadat probus ? *Confucius* respondit : Artifex volens perficere suum opus, haud dubiè priùs acuit sua instrumenta. Commorans in aliquo regno fac servias ejusdem præfectorum sapientioribus : amicitiam contrahe cum ejusdem Regni literatorum probioribus.

§. 2. Discipulus *Yen yven* consulit Magistrum de administrando bene Regno.

§. 3. *Confucius* haud ignarus, quanta, quamque eximia discipuli facultas esset, sic ait : Age res & exige juxta familiæ *Hiá* temporum rationem.

Hac imperante familiâ novilunium illud, quod ab ingressu solis in gradum 15. Aquarii proximè aberat, anni cujusque constituebat exordium quæ ratio temporis quoniam ad Agriculturam, aliosque usus vitæ humanæ hîc valde erat accommodata ; Confucio *magnoperè probabatur : & verò perseverat eadem hodieque tametsi sub familiis aliquot Imperatoriis subinde fuerit immutata.*

f. 4. p. 1. §. 1. Conscende familiæ *Yn* currum. Fac imiteris, inquam, secundæ hujus familiæ mores antiquos, id est, simplices, rectos, æquabiles, & constantes ; quos adeò prodebat cultus ille vulgaris & simplex ; & firmitas rhedarum & curruum, quibus Reges, absque pompæ apparatu tunc utebantur.

§. 2. Dum sacris das operam, induere familiæ *Cheu* nunc imperantis tiarâ.

§. 3. Musica verò sit ea quæ *Xao* dicitur cum choris tripudiantium.

§. 4. Missas facito Regni *Chim* cantiones. Procul amanda loquaces : Regni *Chim* cantiones, turpes, loquaces, periculosi.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Non eminus ac longè res & negotia præmeditans, procul dubio habebit propinquum sibi mœrorem. *Exponunt Sinæ hanc Philosophi sententiam alio proverbio :* Liu pu çai çien li chi vai, çe hoan çai ki sie chi hia *præmeditatio nisi sit ultra mille stadia, tum calamitas est sub ipsâ mensâ & strato.*

§. 2. *Confucius* ait : Proh dolor ! actum est : ego nondum vidi qui gauderet virtute sicut quis gaudet eleganti formâ corporis.

§. 3. *Confucius* ait : Regni *Lu* Præfectus *çam ven chum* nonne ipse furtim & fraudulenter Magistratum gerit, ac tuetur suam dignitatem. Hic enim cum perspectam habeat *Lieu hia hoei* viri nobilissimi sapientiam & virtutem, & quanto is emolumento possit esse Reipublicæ ; Regi tamen eum non commendat aut proponit ut promoveatur.

f. 5 p. 1. §. 1. *Confucius* ait : In seipsum graviter, at leviter anim-

advertere in alios, utique procul amovet odia.

§. 2 *Confucius* : Qui non dicit ; hoc quomodo ? illud quomodo ? Ego nescio hujusmodi homine quid faciam. Actum est.

§. 3. *Confucius* ait : Plures simul commorantes per totum diem, si in colloquiis inter se non attingant virtutem ; sed gaudeant proferre in medium privatam prudentiam, ô quantum laborabunt !

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Vir verè præstans ex convenientiâ cujusque rei statuit rei fundamentum : Debito cum ritu modoque exercet illam : cum animi modestia demissioneque palàm facit illam : cum fide perficit illam. O virum hujusmodi verè præstantem !

§. 2. *Confucius* ait : Philosophum affligit impotentia sua, non affligit ab hominibus se nesciri.

§. 3. *Confucius* ait : Philosophum affligit occidere sibi vitam, & nomen suum nondum celebrari, aut nihil dignum famâ peregisse.

§. 4. *Confucius* ait : Sapiens causam peccati datæque offensionis, exquirit ab se : stultus exquirit ab aliis.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Philosophus est quidem severè retinens gravitatis, at non asper & intractabilis : Socialis est, at non qui temerè abripiatur impetu multitudinis.

§. 2. *Confucius* ait : Sapiens nec ob sermonem evehit hominem ; nec ob hominem (qualiscumque is sit) aspernatur ac negligit sermonem.

§. 3. *çu cum* sciscitando ait : Num fortè extat unum aliquod vocabulum, secundum quod velut normam quampiam possit quis per omnem vitam operari ? *Confucius* respondit : Nonne illud vocabulum est, *Xu* ? Scilicet, tibi quod non vis, ne facias erga alios ?

p. 2. § 1. *Confucius ait*, Ego agens cum hominibus, cuinam obtrecto ? quemnam deprædico ? Si datur quod deprædicandum sit ; idipsum habet quod prius discutiatur.

§. 2. Moderni, seu hujus ætatis homines, etiamnum gradiuntur rectâ, quâ tres familiæ incedebant, viâ.

§. 3. *Confucius* ait : Ego adhuc attigi Historiographorum succinctum stylum. Tunc habens equum, alteri dabat commodatò, ut conscenderet : At nunc illa obsoleverunt.

f. 7. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Fucati sermones perturbant virtutem ; modica impatientia utique perturbat maxima consilia.

§. 2. *Confucius* ait : Multitudo odit quempiam ? omnino examinetur. Multitudo gaudet quopiam ? omnino examinetur.

§. 3. *Confucius* ait : Homo potest illustrem reddere & magnificare normam rationis : Non autem citrà conatum arbitriumque hominis norma rationis per se valet magnificare hominem.

§. 4. *Confucius* ait: Peccare nec emendare, hoc ipſum dicitur peccare.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ego plerumque totos dies non manducem: totas noctes non decumbam, ut vacem meditationi: & tamen nullum propè referam fructum: Non eſt quid melius quàm operam dare monumentis literarum, in uſum ſcilicet exercitiumque, quæ didiceris, traducere.

§. 2. *Confucius* ait: Philoſophus laborat de virtute; non laborat de cibo; & verò ipſam Agriculturam, fames ſubinde ſequitur & inſperata ſterilitas: at in virtutis ſtudio, cenſus & fructus nunquam deficiunt. Quare Philoſophus angitur de virtute; non angitur de paupertate.

§. 3. *Confucius* ait: Prudentiâ aſſecutus quidpiam, niſi virtute interiori valeas idem conſervare, licet fortè adeptus ſis, procul dubio amittes.

§. 4. Prudentiâ quidpiam aſſecutus, & virtute interiori valens conſervare; niſi quoque adhibeas morum gravitatem & authoritatem ad rectè gubernandum; tum ſubditi non te verebuntur.

f. 8. p. 1. §. 1. Prudentiâ quidpiam aſſecutus, & virtute interiore valens conſervare, exteriorem item morum gravitatem & authoritatem adhibens ad rectè gubernandum; niſi moveris ſubditos convenienti ac debito modo; nondum perfecta res eſt.

§. 2. *Confucius* ait: Vir eximius non poteſt parvis ex rebus, quamvis eas præclarè geſſerit, illicò ſciri ſeu ſtatui etiam potens eſſe ſeu idoneus ad res magnas ſuſcipiendas & tractandas. Contrà verò à vulgari homine & modicis naturæ dotibus inſtructo, non debent exigi res magnæ, nedum ſuſcipi; & quid poſſit ipſe in modicis vulgaribuſque rebus, cognoſci debet, alioqui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Populo in virtute plus eſt quàm in aquâ & igne. Aquam & ignem ego vidi qui calcaret & periret: nondum vidi qui inſiſteret virtuti & periret.

§. 2. *Confucius* ait: Suſcipiens excolendum virtutibus animum, non cedat Magiſtro, primaſve in virtutis ſtudio deferri patiatur.

§. 3. *Confucius* ait: Vir perfectus rectus & conſtans eſt, at non pervicax.

§. 4. *Confucius* ait: Serviens uti ſervire par eſt, Regi, ante omnia & præ omnibus cordi habet quæ ſui muneris officiique ſunt; ac poſtponit his cenſum ſuum, ſuaque ſtipendia.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Sit inſtitutio ſine diſcrimine.

§. 2. *Confucius* ait: Viâ diſcrepantes, haudquaquam inter ſe convenient ad conſultandum quidpiam.

§. 3. *Confucius* ait: Verba percipiantur (*ſeu verborum nuda veritas abſque fuco & ætatis noſtræ luxurioſa elegantiâ*) & hoc ſufficiat.

§. 4. Magister musices, *Mien* nomine, *Confucii* visendi gratiâ venerat. Accedenti itaque ad gradum quempiam, hospiti (quippe qui cœcus erat) *Confucius* admonens illicò dicebat; hîc gradus est: Eidem verò jam progresso in aulam excipiendis hospitibus destinatam, & accedenti ad stoream. *Confucius* iterum dicebat: Hîc storea est. Mox inde Magistro illo musices, cæterisque hospitibus pariter considentibus, *Confucius* eundem commonefaciebat dicens: Titus existit sive considet ab hac parte: Sempronius existit ab illa parte; ut aptius scilicet fungeretur debito cuique salutationis & honoris officio.

§. 5. Magistro *Mien* jam egresso, discipulorum unus cui *çu cham* nomen erat, quæsivit ex *Confucio* dicens: Cum Magistro musices sic loquendi & agendi an etiam datur regula ex principiis nimirum Philosophiæ suæ?

§. 6. *Confucius* respondit: Est hæc sanè juvandi cœcos Magistros regula, olim scilicet instituta.

p. 2. §. 1. In Regno *Lu* tres erant præpotentes ac nobiles familiæ, quæ tantum non rebellantes contra suum Regem, quatuor Regni ditiones inter se partitæ fuerant. Earum unam *Mem sun* invaserat, alteram *Xo sun*; tertiam verò quartamve Regni Præfectus *Ki* potentior utrisque sibi vindicarat. Quibus haud contentus, (ut est insatiabilis dominandi libido) aliam quoque dynastiam in ejusdem Regni meditullio sitam, & clientelari jure eidem obnoxiam meditabatur invadere. Hic itaque *Ki xi* seu *Ki sun* erat in procinctu ut bello peteret dynastiam *chuen yu*.

§. 2. *Gen yeu* & *Ki lu* adstantes coram *Confucio* dicunt: *Ki xi* Domino nostro proximè futura est res cum *chuen yu* Dynastâ: Ambo erant discipuli *Confucii*, & tunc fortè Magistratum gerebunt; nec probabant hujusmodi invasionem.

§. 3. *Confucius* ait: *Kieu*, nonne est tuum quoque hoc crimen?

f. 10. p. 1. §. 1. Belli porrò arguens injustitiam, ex tribus maximè capitibus eam probat. Hanc (inquit) dynastiam *chuen yu*, olim prisci Imperatores familiæ *Cheu* fecerunt montis *mum cum* in eadem siti ditione dominam, ubi dynastæ curam habent sacrificiorum, quæ spiritui montis præsidi rite fiunt. Deinde sita est in medio terminorum Regni. Est denique regiæ domui familiæque subjecta & clientelaris, quo pacto igitur, & quo jure illam sibi vindicet improbus, & invadat?

§. 2. Discipulus *Gen yeu* hâc oratione Magistri sui jam doctior, sic ait: *Ki xi* Dominus noster vehementer expetit illam ditionem: Nos quidem ambo ejusdem Ministri ac subditi pariter haud desideramus aut approbamus.

§. 3. *Confucius* ut doceat oportere eos, quod animo damnent, verbis quoque

quoque factiſque arguere & damnare; & ſi quidem monendo arguendoque non proficiant, muneri ſuo renunciare, ſic ait: mi diſcipule *Kieu*, antiqui illius & celebris Hiſtoriographi *Cheu gin* extat ſententia per quam apposita ad rem noſtram: Si cuipiam, inquit, ſuppetunt vires ac facultates ad gerendam Rempublicam, adeat ſanè munus publicum: non autem valens præſtare quæ ſunt officii ſui, ſiſtat, & gradu, ſi quem fortè obtinet, ſeſe abdicet: Is etenim præcipitio proximus periclitatur, & tamen non manu tenetur, ſeu non monetur, quia moneri ſcilicet impatiens eſt: Prolabitur, & tamen jam labens non manu fulcitur: quia nimirum non eſt qui audeat manum admovere, conſtatque præcipitem abire velle. Hujuſmodi ergo cœco vel amenti veriùs, cui tandem ſit uſui iſte adjutor vel ductor?

p. 2. §. 1. Atque adeo tu quod dicebas modò, invitis vobis & improbantibus parari bellum, ſic ut crimen omne in præfectum derivaretur; hoc ipſum alterum eſt crimen tuum; & eo quidem turpius, quò turpiori cum errore conjunctum. Quæro enim abs te, tigris quæpiam, aut bubalus ſylveſtris evaſit extra ſepta, repagulaque ſua; teſtudo item raræ artis, aliave pretioſo è lapide ſupellex ſi damnum paſſa periit, quamvis in arcæ medio repoſita: Fuga hæc, & damnum hoc cujus tandem erit crimen? Numquid ejus cujus fidei & curæ commiſſa tam ſepta, quàm ſupellex fuerat?

§. 2. Diſcipulus *Gen yeu* intelligens hoc argumento agi ſe reum, ſuam pariter ac Domini ſui cauſam ſpecioſo neceſſitatis ac juſtitiæ nomine tuendam ſuſcipiens, ſic ait: Nunc ditio hæc *chuen yu* fortis ac munita eſt, & fieri poteſt ut munitior evadat in dies: Nunc illa vicinis ſuis non eſt infeſta, ſed ecquis ſpondeat nullo unquam tempore futuram? Porrò eadem vicina eſt finitimaque *Pi* avitæ ditioni & patrimonio *Ki xi* Domini mei. Quocirca ſi nunc eam, quando poteſt, tempuſque & fortuna favet, non occupat ac facit juris ſui; olim procul dubio erit illa filiorum ejus ac nepotum acerbus dolor ac ſera pœnitendi materia.

§. 3. *Confucius* patefacto hunc in modum ulcere tam diſcipuli quàm præfecti; verus, inquit, ô *Kieu*, Philoſophus odit & execratur ejuſmodi hominem tergiverſantem ac nolentem candidè profiteri cupiditatem ſuam, alioſque morbos animi occultantem ſollicitè, & interim violenter prætexentem verba, ſeu verborum ambages, quibus veritatem eludit.

§. 4. Audi nunc igitur, quid ego ſentiam. Ego ſic audivi ſemper eos qui habent Regnum vel dynaſtiam; vel, qui habent amplam ſplendidamque familiam, ſi quidem probi ſint ac ſapientes, non ſolere angi animo & diſcruciari paucitate ſubditorum, quibus imperitant: ſed diſcruciari & angi quod non obtingat ſuum cuique

prout jus & ratio postulat; audivi item non angi illos, quòd penuriâ rerum laboret sua ditio sed angi & affligi quòd non fruatur optatâ pace & concordiâ. Et meritò sanè, quippe si tollantur expensæ inutiles, si luxus immodici prohibeantur, & cuique tribuatur quod æquitas postulat; quamvis alii aliis opulentiores futuri sint, non erunt tamen inopiâ vel mendicitate laborantes: Ubi item viget concordia, ibi nulla est paucitas, ibi vastitas nulla: Quamdiu verò fruentur concordiâ, fruentur & pace, quæ ex illa nascitur: At vigente pace & tranquillitate, nullus erit ruinæ locus, vel gravioris cujusque calamitatis periculum.

f. 11. p. 1. §. 1. Tria hæc, justitia, concordia, tranquillitas, si eo modo, quo dixi, se habeant, ac vigeant: Tametsi fortè remotiores populi jugo tam suavi non se subjiciant; tum quidem hoc erit agendum, ut perficiantur magis ac magis, & perpoliantur quodammodo virtutes Regiæ, ut sic adveniant tandem exteri non dolo victi, non armis, sed famâ virtutum. Ubi verò sic advenerint, & in jus ditionemque tuam transierint; tum commodis eorum quietique amanter consulas.

§. 2. Nunc autem, ô discipuli mei *Yeu*, & *Kieu*, adjutores estis vos quidem, & consiliarii *Ki xi* Domini vestri. Sed quo tandem operæ pretio, quo fructu? Alienigenæ non modò non parent vobis: sed quoniam apud vos desideratur vera virtus, neque possunt imperare sibi ut ad vos migrent. Regnum *Lu* miserabiliter divisum concidit, distractumque in partes, & factiones, tantum non periit funditùs, atque adeo non potest ipsum jam diutiùs conservari.

p. 2. §. 1. Et quasi hæc non sufficiant ad calamitatem, interitumque publicum; nunc etiam molitur Præfectus ille nova movere arma; & quidem sic, ut in ipsis Regni visceribus atrox bellum exardescat. Sed ego sanè vereor ne familiæ *Ki* nepotum dolor, seu ruina, non existat seu inferatur à finitimâ ditione *Chuen yu*; Sed existat ex ipsorummet domesticorum parietum visceribus, suoque ipsa tandem consumatur incendio.

§. 2. *Confucius* ait: Imperio pacatò & cum authoritate administrato protinus oratio officiorum musicæ & bellicæ expeditionis ab Imperatore procedunt: Imperio perturbato, jam ratio officiorum musicæque & bellicæ expeditionis à Regulis procedunt, à Regulis si procedunt, tum quidem decem ætatum spatio, paucissimi ex his erunt qui non amittent Regnum suum. A Præfectis si procedunt, quinque ætatum spatio paucissimi erunt qui non amittent. Domestici clientes si usurpârint regni dominatum, trium ætatum spatio paucissimi erunt qui non amittent malè parta.

f. 12. p. 1. §. 1. In Imperio si vigeat lex, tum absoluta administratio non erit penès Præfectos: quippe quæ nec penès ipsos Regulos sit futura.

§. 2. In Imperio si vigeat lex, tum populus non immittet se in consilia publica: Quippe subditi omnes lubenter ac certatim cum eâ conformabunt sese administrandi normâ, quam intelligent ad normam cœli, rectæque rationis esse exactam.

§. 3. *Confucius* ait: Vectigalia abscesserunt à Regiâ domo per quinque generationes: Administratio pervenit ad præfectos per quatuor generationes: Ideò isti tres Regis *Von cum* posteri attenuati sunt. Confirmare videtur hic *Confucius* ea quæ dixerat, exemplo domestico *Lu* Regni patrii, in quo Reges ordine duodecim imperitârunt. Etenim post obitum sexti Regis *Ven cum* occiso ejusdem filiolo & hærede legitimo, evectus est ad Regnum frater occisi *Siven* dictus. Ex illo tempore Regni istius administratio cœpit concidere, & vectigalia transierunt à domo Regiâ ad privatas Præfectorum familias; qui freti nobilitate suâ, quòd ex stirpe *Von cum* secundi Regis oriundi essent; Regium jus paulatim sibi vindicârunt.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Utiles sunt tres amici: Perniciosi tres item amici. Amicus rectus; amicus fidelis; amicus multa audiens, utiles sunt. Amicus exterius solùm compositus & gravis: Amicus blandus ac mollis; amicus loquax & garrulus, perniciosi sunt.

§. 2. *Confucius* ait: Utilia sunt tria gaudia: Perniciosa, tria gaudia. Gaudere debito usu officiorum musicæque: gaudere proloqui aliorum rectè dicta & facta: gaudere multorum sapientum amicitiâ, utilia sunt. Gaudere superbiæ vanitate: gaudere otio vitæque licentiâ: Gaudere epularibus jocis ac voluptatibus, perniciosa sunt gaudia.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Assistentium Principi dantur tria peccata. Verba sciscitantis principis si nondum pertigerint, seu referantur ad te solum, & tamen loqueris, dicitur præcipitantia: si verba pertigerint, & tamen non loqueris dicitur morosa & inutilis taciturnitas, si prævie nondum observaveris faciem, & tamen loqueris, dicitur cœcitas.

§. 2. *Confucius* ait: Sectator virtutis habet tria sibi cavenda. Adolescentiæ tempore, sanguine & spiritibus necdum consistentibus, quod cavendum, est res venerea. Provectus ad suam maturam ætatem, sanguine spiritibusque jam corroboratis, quod caveat, sunt rixæ. Provectus ad suam senectutem, sanguine spiritibusque jam languentibus, quod caveat, est cupiditas habendi.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Sapiens ac probus habet tres timores: Timet Cœli mandatum, timet magnos viros: Timet Sanctorum verba.

§. 2. Improbus ac stultus non agnoscit Cœli mandatum, adeoque nec veretur. Aspernatur magnos viros: Explodit Sanctorum verba.

Colaus sententiâ verè Christianâ longam explanationem concludens docet, timores modò memoratos ad unum maximè timorem reduci omnes; eum scilicet, quo revereamur cœlum, & non amplius : Kim tien lh y *Confirmat hoc autem exemplis Priscorum, qui omni cum reverentiâ & tremore, curâ item vigilantiâque prorsus singulari gerebant sese adversùs cœlum, & quidquid eis à cœlo conferebatur.*

§. 3. *Confucius* ait : Qui nascuntur & hoc ipso scientes sunt, haud secus ac si cum ipsâ vitali aurâ & spiritu scientias rerum hausissent, supremi ordinis sunt censendi sapientes. Qui discunt autem, & operam dant Magistro, & hoc pacto evadunt scientes, à primis illis secundi sunt. At qui hebetiores sunt, & tamen discunt improbo labore & constanti, hi rursus ab eis, quos proximè memoravi, secundi sunt. Jam verò qui hebetes sunt, & tamen non discunt, in vulgo hi censentur infimi & inutiles; quamvis alioqui sint homines integri & innocentes.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Virtutis ac sapientiæ studiosus adhibet novem considerationes. Dum conspicatur quidpiam, seu lustrat oculis; meditatur perspicaciam, id est clarè, probèque percipiendum sibi esse, quod oculis objicitur. Audiens quidpiam, meditatur acutam vim audiendi, probeque percipiendi voces, & vocum significationes. Ad speciem habitumque oris quod attinet, meditatur serenam quandam placiditatem, quâ non alius color est, qui animos sibi potentius suaviusque conciliet. Quod attinet ad statum & conformationem totius corporis, meditatur gravitatem cum reverentia conjunctam. Ubi loquendum est, meditatur fidem ac veracitatem; quâ lingua scilicet cordi respondeat. Dum agit quidpiam ac molitur, meditatur sedulitatem. In rebus dubiis ac perplexis, secum meditatur ipse, quem consulat potissimùm, & quâ ratione sibi lumen petat in illa caligine. Concitari sentiens animum iracundiâ, & studio contentionis ac vindictæ, maturè secum ipse reputat incommoda, damnaque nasci solita. Videns offerri copiam rei familiaris augendæ, protinùs ob oculos sibi ponit jus & æquum.

§. 2. *Confucius* ait : Contemplare alterius quod bonum est, tanquam eò nondum perveneris : Contemplare alterius, quod malum est, tanquam si contingeres bullientem aquam. Ego vidi ejusmodi hominem : Ego audivi ejusmodi proverbium.

p. 2. §. 1. Privatus adhuc degens, tum præparat suas rectè gubernandi rationes & industrias : Post verò publicò fungens officio fidelis administri, tum scilicet exercitat suas, quas præmeditatus fuerat, rationes & industrias. Ego audivi hoc proverbium : at necdum vidi ejusmodi hominem.

§. 2. Regni *çi* Regulus *Kim cum* habuit equorum mille quadrigas, & tamen à mortis, quâ violenter sublatus est, die, populus non invenit

venit in eo virtutem, quam in eo celebraret. *Pe y* & *Xo ci* inediâ consumpti fuerunt ad montis *Xeu yam* radicem; populus usque modò illos celebrat.

§ 3. Quod igitur alii sint in oblivione, uti Regulus *Kim cum*; aliorum verò memoriam, uti duorum, quos dixi, fratrum, posteritas omnis conservet, nonne hoc ipsum est quod dicebam?

§. 4. *Chin cam* discipulus *Confucii* quod putaret plura & secretiora cum filio communicaret pater, quàm cum reliquis discipulorum; adit explorandæ rei gratiâ filium ejusdem unicum, idque sciscitaturus ab ipso *Pe yu* (nomen est filii) sic ait: Condiscipule etiamne fortassis habes arcanum quodpiam & extraordinarium documentum, clam nobis scilicet, uni tibi suggestum à patre?

f. 15. p. 1. §. 1. *Pe yu* respondit: Adhuc quidem non audivi ex patre meo arcani quidpiam: nec enim mihi propriam impertit vel operam vel doctrinam. Semel dumtaxat, cum domi solus consisteret, me nescio quò pergente properantius ac fortè transeunte per aulam, ubi pater consistebat, percontatus est ipse, studesne, fili, libris Odarum. Respondi ego candidè; necdum me studere. Tum pater, si nunc, ô fili, non das operam libris Odarum pervolvendis; non habebis quidpiam facultatis aut copiæ quo instituas sermonem viro gravi & Philosopho dignum. Quod audiens ego protinus abii, & operam dedi libris Odarum ediscendis.

§. 2. Alio die pater meus rursum solus cùm consisteret, & ego fortè properarem ac transirem per aulam, percontatus est; fili studesne libris officiorum, rituumque civilium? Respondi: Necdum me studere. Hic itaque rursus pater: Nisi des operam libris istis; non habebis quo vir evadas, & inter cives tuos emineas. Quod ego audiens, nihil cunctatus, abii, & operam dedi libris Officiorum.

§. 3. Audivi hæc duo à patre; nec quidquam præterea diversi ab iis, quæ palàm vos docet.

§. 4. Discipulus *Chin cam* his auditis abiit, ac lætus, sibique ipse gratulatus ait: Quæsivi de re una, & assecutus sum tres. Audivi quippe de libris Odarum: audivi de libris Officiorum & rituum, præterea didici exemplo *Confucii* nostri, viros verè præstantes removere ab se, seu ab sensu, fructuque privatæ dilectionis ipsum quoque filium: non ei plus impertiendo vel operæ, vel doctrinæ, quam cæteris discipulorum.

Miratur Interpres V, *& secum ipse disquirit causas, cur hic paragraphus, aliique non absimiles parvi sanè momenti proferantur in medium: ideone fortassis, quod extent in codicibus authenticis, maximeque vetustis? An quod revera* Confucius, *dum Priscorum ritus & officia suis exponebat, minutissima quæque soleret persequi; sicut in hoc quidem para-*

hh

grapho dici potest persecutus esse, ubi sic ait: Ejus qui amplioris cujusdam ditionis est Princeps, ex. gr. Reguli, Satrapæ, dynastæ uxorem, Princeps maritus suus compellans vocat consortem, conjugem, seu adjutorium. Hæc autem Principis conjux seipsam coram marito suo nominans, debitæ submissionis, modestiæque memor dicit: Ego rudis puella. Jam verò ditionis hujus homines ac subditi compellantes eam, vocant Reginam conjugem, sive Principis adjutorium; quia nimirum Palatii domestici, familiæque Regiæ gubernatrix est. Sicut ipse Princeps, totius gubernator est ditionis. Rursus hæc ipsa Princeps fœmina sese nominans coram exteris ditionibus, id est, legatis earum, vel etiam Principibus, dicit: Ego modicæ virtutis parvula Princeps. Exterarum verò ditionum homines ac legati nominantes eam sic etiam, ut ipsimet subditi, vocant Reginam conjugem, sive, Principis adjutorium.

Fuit ab omni retro memoriâ, estque hâc etiam ætate propè incredibilis apud Sinas & varietas, & copia nominum, quæ pro ipsâ varietate vel loci, vel temporis, vel conditionis; item pro arbitrio Principis tunc imperantis, alia tribuuntur atque alia, unis & eisdem non hominibus modò, sed etiam familiis, ditionibus, urbibus, muneribus publicis, dictisque ipsis hominum & factis. Nec minor etiam modestia est, gravitas, & reverentia, quæ copiâ illâ & varietate continetur: quodque magis est mirandum, nullus ordo vel sexus est hominum, ætas prope nulla, nec inter sylvas ac montes tam rudis & agrestis quidpiam, qui non ipso propè cum lacte nutricis, usum aliquem varietatis hujus copiæque perceperit.

Quod etsi videri possit haud necessarium pluribus exemplis declarari; quando nobis hi libri, quos habemus in manibus, non pauca suppeditant: juverit tamen vel oblectandi Lectoris gratiâ brevibus exponere, quid nos ipsos, qui ex Europâ in Chinam venimus, discere coëgerit, & exercitare cogat usu propè quotidiano Sinensis illa comitas, elegantiaque civilis.

Quotiescumque ergo contingit sociorum aliquem cum ipso gentis Imperatore loqui, non aliter ferè quàm Yven chin *vel simpliciter* Chin, *id est, advenam è remotis terris subditum sese nominat. Ipse verò Princeps nos alloquens vel pronomine tu; vel nomine vulgari nostro. Imperatorem nos, uti Sinæ omnes,* Van sui *compellamus, quibus vocibus acceptissimum longè ætatis votum, annorum scilicet myrias continetur. Jam si cum Regulis, aut Colais Imperii, qui summus est Magistratus, sermonem habemus, pari ferè modestiâ, nobis quidem* Liu gin, *peregrinorum nomen tribuimus; Regulis verò titulum* Vam ye, *Principis ac Domini; necnon* çien sui, *quo ipsis mille annos vitæ precamur: Colais autem* Lao ye, *Dominorum honorificum damus nomen; & vicissim ab his quidem* Sien sem, *id est, seniorum; sive Magistrorum nomine plerumque honoramur: Regulis interim eâdem, quâ ipsemet Imperator ratione nos compellantibus.*

Quoniam verò cæteri Magistratuum, à quibus administrantur Imperii partes omnes, alii censentur literarii, militares alii; hos quidem non alio ferè nomine quàm Lao ye, *Dominorum nuncupamus: Illis autem vel hoc ipsum, vel certè* Lao sien sem, *id est*, Seniorum Magistrorum *grave imprimis & honorificum tribuimus. De nobis verò ipsis loquentes, non alio ferè quàm* Hio sem, *id est, Discipulorum; & si quando major usus ac familiaritas intercesserit;* Siao ti, *fratrum natu minorum nomine utimur: Ipsis vicissim pari cum significatione & modestiæ & honoris Magistrorum nobis, discipulorum sibi, fratrumve nomen dantibus. Nec absimilis comitatis ratio observatur cum quovis homine, qui vulgo sit honoratus; tametsi publico munere non fungatur. Quamquam non desunt etiam, qui nos aliquanto familiarius nomine* Siam cum, *quod Baccalaureorum est proprium, & hodie quidem perquam vulgare. Neophyti denique, si quidem literati sunt,* Lao su, *seniores Magistros nos vocant: si de vulgo, Dominos.*

Ubi verò ad pœnitentiæ tribunal acceditur, Xin fu, *spirituales Patres & hoc quidem loco omnes omnino, (multi etiam quovis loco & tempore)* çui gin, *id est, peccatores se nominant: Plerumque tamen Neophyti literati* Muen sem, *discipulorum; famuli vero, aliique infimæ plebis; humillimo* Siao tie, *homuncionum vocabulo coram nobis utuntur; sic ut præter Imperatorem ac Regulos nemo ferè sit omnium, qui pro nominibus* Ngo, ni, *id est, ego, tu, uti sustineat. Porrò eadem est ipsorum inter se, quæ nobiscum comitatis, officiorumque ratio: Nisi quod hominibus exteris plus honoris & primum locum largiri soleant.*

Universim autem, quotiescumque de rebus ad se pertinentibus sermonem faciunt, non modo perquam modestè loquuntur; sed vocabulum ferè adnectunt humilitatis ac modestiæ significatissimum, sic Pi que, *humile Regnum suum patrium:* çien çu *vile nomen:* Siao lh, *parvum filium; ipsum quoque morbum, si de valetudine quæsitum fuerit* çien yam, *vilem abjectumque nuncupant. Hospitis vero patriam honorificam,* çun que *vel* quei que: *nomen sublime,* cao sim: *sobolem ingeniosam,* Lim lam: *morbum denique ipsum, quantumvis teter fœtidusque fuerit, modo* quei yam *pretiosum, modo* çun yam, *honorandum vocant. Quoties patrem suum aut matrem quis coram aliis nominat* Kia fu, Kia mu, *id est, familiæ patrem, & matrem nominat. Hospitis vero pater* Lim çun *vester honor, mater vero* Lim tam *vestra aula (domestica scilicet): propria verò domus aut familia* Han kia *frigida seu pauper domus, alterius* quei kia *honorata nuncupatur, & sic de cæteris, quæ tam in familiari sermone, quam in epistolari stylo, qui à quovis alio multum differt, ubique passim observantur.*

LIBRI TERTII
PARS NONA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

YAM ho (Præfecti *Ki*, subditus ac minister) desiderabat prior visitari à *Confucio* : Sed *Confucius*, quod intelligeret hominem esse turbulentum, & è familia illius, qui jus & authoritatem Principis legitimi per vim sibi vindicabat, eum non visit. Interim *Yam ho* munus epulare misit ad *Confucium*, porcellum scilicet, more gentis tunc usitato. Obstrictus hoc munusculo *Confucius*, cum non posset salva lege humanitatis non adire hominem, gratias acturus; de industriâ captavit tempus quo ipse non esset domi, eoque tunc perrexit salutaturus : Quando ecce occurrunt sibi mutuò in ipsa via.

§. 2. *Yam ho* protinus alloquens *Confucium* ait : Veni, obsecro; nam ego tecum sermonem habeo, quem conferam. Mox ait: Si quis recondat in sinu suo, servetque sollicitè suam quampiam gemmam pretiosam, & interim perturbatum sit afflictumque patrium ipsius Regnum; nec velit tamen eam venundare, quo medeatur publicæ calamitati. Hujusmodi qui sit, an poterit dici pius? Respondet *Confucius* : non poterit, ejusmodi qui sit, dici pius. Instat alter : si quis gaudeat ac vehementer optet agere semper aliquid ac moliri quod prosit Reipublicæ, & interim oblatam sæpius negligat ac perdat occasionem. Hujusmodi qui sit, an poterit dici prudens? Respondet *Confucius* : Non poterit dici prudens. Hìc alter concludens, dies, inquit, & menses torrentis instar præterfluunt; & tamen de annis tuis nihil mihi nec flagitanti tribuis? Quin expergisceris, & tui studioso, tibique ipsi, & patriæ tuæ consulens, Magistratu fungeris? Ad hæc, ut expediret se ab importuno hortatore *Confucius* ait : Bene habet; ego suscepturus sum Magistratum.

p. 2. *Confucius* ait : Homines natura & rationis lumine inter se mutuò proximè conjuncti, studiis sæpê moribusque inter se longissimè distant.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Soli illi qui ipsa cum sapientia & probitate nati sunt : Sicut & illi qui ipsa cum ruditate & improbitate nati sunt, per mutuum commercium haud facilè mutantur.

§. 2.

§. 2. *Confucius* die quodam perveniens in oppidulum *Vu chim*, quod *çu yeu* discipulus ejusdem gubernabat; fortè audivit oppidanorum perquam operosè fidibus canentium symphoniam prorsus ad normam & gravitatem illam Priscorum institutam.

§. 3. *Confucius*, quasi miraretur institui musicam tam gravem, tamque operosam in tam ignobili oppido; leniter tunc subridens, utensque vulgari proverbio, ait: Jugulaturus gallinam, quorsum utaris bovis cultro? Quasi dicat: non capiunt angustiæ loci hujus tantum musices apparatum & majestatem.

p. 2. §. 1. Loci Præfectus, idemque musicæ exercitationis author *çu yeu*, cum existimaret illam seriò improbari à Magistro, Respondit in hunc modum. Olim ego audivi sæpe numero ex te Magistro meo, cùm diceres: Præfectus aliorum, si quidem studiosus sit virtutis ac sapientiæ; utique amat suos, erudit, tuetur, ac fovet. Plebs vicissim exemplo studioque Præfecti sui provocata, pro suo quoque modulo & ipsa studiosa si sit virtutis ac sapientiæ; utique facillimum erit ei imperare & in officio continere omnes.

§. 2. *Confucius* advocatis discipulis suis ait: O vos duo tresve quotquot estis, discipuli mei! hujus condiscipuli vestri *yeu* oratio vera est, & rationi consentanea. Quod ego paulò ante sic locutus sum joci certè & animi gratiâ scilicet, ac tentaturus ipsum feci: neque enim sum ignarus; vigorem illum legum, ad oppida quoque pertinere.

§. 3. Alter ejusdem familiæ *Ki* Regium jus affectantis assecla & Minister *Cum xan fœ jao* dictus, cùm in *Pi* oppido Regni *Lù* rebellio exorta esset, accivit *Confucium* è Regno *çi*, misso ad eundem munusculo. *Confucius* desiderabat eò pergere, quòd speraret adventu suo opitulari se posse periclitanti patriæ.

§. 4. E contrario discipulus *çu lu* non gaudens *Confucium* eò pergere; Magister, inquit, non est quòd pergas, quæ, obsecro, necessitas est hominis istius *Cum xan* familiam adeundi?

f. 3. p. 1. §. 1. *Confucius* quod sciret memoratum *Cum xan* movere arma contra *Ki xi*, suum ipsius Dominum; non autem contra legitimum Regulum Regni *Lu*, respondit: quod hic ultro vocet me, & tanta cum significatione honoris, quomodo sine causâ faciat? Si datur in quo utatur me, quorsum occasionem hanc de afflictâ patriâ merendi benè elabi sinam? Quid si ego ex hoc Regno *Lu* efficiam atque erigam Orientalem, id est, novam, familiam *Cheu* ad normam scilicet Occidentalis?

§. 2. *çu cham* discipulus percontatus est de verâ germanâque virtute *Gin* dictâ ex *Confucio*. *Confucius* respondit: Quisquis novit ac valet perficere ac servare quinque in ordine ad Imperium, is procul dubio præditus est virtute, de quâ quæritur. Hîc rursum discipulus

rogavit, quænam essent illa quinque. Sunt, inquit, *Confucius*, vigilans observatio suiipsius; amplitudo clementiaque animi; fides atque veracitas; assiduitas ac diligentia; amor ac beneficentia: Quippe si geras te graviter ac maturè semper & ubique, jam non erit qui te negligat aut contemnat; contra verebuntur omnes & colent. Si magni, liberalis, clementisque animi fueris; jam obtinebis omnes, omnium, inquam, studia, amores, voluntates. In verbis factisve fidem si præstiteris, jam homines omnes tibi nitentur securi, tuæque fidei se pariter ac sua committent. Si velox, impiger, & alacriter sedulus fueris in tractandis negotiis, jam habebis res perfectas; & ad exitum perduces optatum. Denique si fueris beneficus & amans tuorum, jam certè sufficiet hæc, ut imperes tuis felicissimè.

p. 2. §. 1. Regnum *çin* sex è primoribus administrabant non sine magnâ rerum perturbatione: Duo quippe illorum *Fan chum*, & *Kien çu* non modò consiliis animisque diffidebant; sed etiam copiis & armis: sub hoc autem magistratum gerens *Pie hie* accivit *Confucium*; *Confucius* desiderabat ire.

§. 2. Discipulus *çu lu* dissuasurus Magistro suo profectionem, sic aiebat: quondam *Yeu*, id est, ego, audivi ex te Magistro meo, cum diceres: In suâ ipsius personâ agentem improbè vir probus non adit. Veretur enim, ne ex consuetudine ipsius, damnum pariter ac probrum accersat sibi: Nunc vero qui te invitat *Pie hie* unà cum ditione *Chum meu* dictâ molitur rebellionem: quorsum obsecro, tu ô Magister pergas ad hominem ejusmodi?

§. 3. *Confucius* respondit: Sic est, fuit hic mihi quondam sermo tecum. Sed nonne dixi quoque aliquando rem durissimam, eam quidem raro teri nec tamen frangi, atteri & consumi? non item dixi persæpe de re in se candidissimâ, atro colore tingi quidem; intrinsecè tamen non nigrescere, nec amittere unquam nativum candorem.

f. 4. p. 1. §. 1. Ego quî cessare queam inutilis ac iners? Ego quomodo sim magna quædam & amari saporis cucurbita? Quî, inquam, possim, vel sustineam animo cucurbitæ illius instar manere suspensus & immotus; & qui non manducer, pascam neminem, prosim nulli? cæterùm non adivit hominem Philosophus, quod postea intelligeret hominem esse ejusmodi, cui mederi non posset.

§. 2. Ad latus Magistri sui fortè consederat discipulus *çu lu*, studiosior ille quidem laudis bellicæ, quam literariæ. *Confucius* ait: Discipule mi, *Yeu*: Num tu audivisti aliquando sex virtutum magis illustrium, nomina? Sex item vitiantia seu obscurantia ipsas virtutes? Discipulus assurgens respondit: nondum audivi.

§. 3. Tu ergo paulisper hîc consiste, inquit *Confucius*, quoad ego exponam tibi.

§. 4. Qui gaudet ampliſſimo charitatis ſinu complecti omnes, & de nullo non mereri bene, nec gaudet interim diſcere, quis eſſe debeat charitatis iſtius uſus ac modus : hominis hujuſcemodi vitium, in quod ſcilicet ipſa virtus degenerabit, erit ruditas, cæcitaſque, dum ſcilicet cœco impetu benevolentiæ, ceu vento incitatus, ſine judicio vel modo beneficia delaturus ſit. Qui gaudet prudentiâ, ſeu veri perſpicientia; nec gaudet interim diſcere, & indagare atque conſulere ; hominis hujuſcemodi vitium erit perpetua quædam ambiguitas & incertitudo fluctuantis animi. Qui gaudet fidê, ſeu dictorum conventorumque conſtantiâ & veritate ; nec gaudet interim diſcere, tempus & modum ſcilicet : hominis hujuſcemodi vitium erit crebra & gravis offenſio, cum damno vel ſuo vel aliorum. Qui gaudet rectitudine & candore, dolos autem & ambages, & quidquid fictum eſt ac ſimulatum, odit; nec gaudet interim diſcere, quis hîc quoque modus ſervari debeat ; hominis hujuſcemodi vitium erunt anguſtiæ coarctati animi & tricæ perquam difficiles, in quas eum nimis candidum & diſſimulare neſcium, tum ſimplicitas ſua, tum fraus aliena conjiciet. Qui gaudet generosè ac fortiter quidlibet agere & pati; nec gaudet interim diſcere, quis virtutis hujus ſit uſus ac modus : hominis hujuſcemodi vitium erit inſolentia, Reipublicæ perturbatio ac rebellio. Qui gaudet adamantino quodam robore animi atque conſtantiâ; nec gaudet interim diſcere, ubi, quando, quomodo, quantâ cum moderatione ſit adhibenda : hominis hujuſcemodi vitium erit ſtultitia & amentia.

p. 2. §. 1. *Confucius* adhortans diſcipulos ſuos ad ſtudium Priſcorum Poëmatum, ô, inquit, filioli, quare non ſtudetis iſtis Odarum libris?

§. 2. Etenim ſi humi repimus, ſi jacemus inutiles atque inglorii, per odarum documenta, poſſumus erigi quodammodo, & aſſurgere ad verum decus.

§. 3. In odis, velut in ſpeculo, poſſumus contemplari, quid nos maximè deceat; quid rurſum dedeceat : hæc autem contemplando permoveri ſalubriter.

§. 4. Odarum præſidio poſſumus ſociales evadere, & affabiles, & jucundi. Ut enim muſica ſonos aptè temperat; ſic & Poëſis iſta motus & appetitus noſtros.

§. 5. Poſſumus odiſſe ſine iracundiâ vel alterum quemcumque naturæ motum ſentire, & tamen citra vitium ſequi.

§. 6. Eædem nos docent, quo pacto domi ſerviamus patri; abſentes verò & procul à domo ſerviamus & Principi.

§. 7. Ad extremum, beneficio illarum, plenam voluptatis, & uberem imprimis notitiam acquirimus de propriis avium, quadrupedum, herbarum, arborumque nominibus, ac naturis.

§. 8. *Confucius* alloquens *Pe yu* filium ſuum ait: Num tu te exercitas in primis odarum capitibus *Cheu nan* & *Chao nan* dictis, quiſquis haud exercitat ſeſe in capitibus *cheu nan* & *chao nam* (inquit) hic ſimilis eſt hominis directâ ad parietem facie conſiſtentis, id eſt, inutilis ad omnia, utpote qui nec uno paſſu queat progredi, nec quidquam rerum contemplari.

Continetur iſtis odis epithalamium Reguli Ven-vam, *ſponſæque ejuſdem* Tai gin *virginis à prudentiâ & virtute celebratiſſimæ, quæ mater deinde fuit* Vu vam *conditoris tertiæ familiæ* Cheu, *qui imperare cœpit anno ante Chriſtum 1122. Porrò celebrantur laudes utriuſque conjugis, quod primùm quidem de ſuo ipſorum animo virtutibus excolendo ſapienter laboraverint; tum de familiâ rectè inſtituendâ; ac denique de Regni totius ad Septentrionem ſiti adminiſtratione: cujus præclaram normam ad auſtralia quoque regna deinde traduxerint.*

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius*, priſcorum textuum buccinatores hypocritas non ſine quodam ſarcaſmo ferens, quorſum, inquit, illæ tot citationes & mera verba *liber Officiorum ac rituum ait*: *Liber Officiorum ac rituum ait*? Num fortaſſe vaſa iſta pretioſa variaque inſignia dignitatum, & veſtes ſericæ vobis aiunt quidpiam? Rurſum *Muſicorum liber ait*, *Muſicorum liber ait*; ecquis tandem liber? Num æra campana, num tympana quid officii veſtri ſit, vobis aiunt? Pulcherrima interim documenta, quorum maximè causâ majores noſtri ritus & muſicam inſtituerunt, vitâ certè, moribuſque non exprimitis.

§. 2. *Confucius* ait: Qui oris externa ſpecie graves, conſtantes, ſeveri ſunt; & tamen intus, in animo, inquam, ſuo mobiles & flaccidi, ii rectè comparantur cum abjectis & improbis quibuſdam hominibus, qui cùm reverà nocturni fures ſint; de die tamen gravis honeſtique viri perſonam gerunt: Sic & iſti ſunt prorſus ad inſtar quorumdam vel perforantium, vel tranſilientium parietem nocturnis horis latronum.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ejuſdem farinæ ſunt cum his, quos dicebam modo, latrunculis nocturnis, ii qui vulgo habentur ab hominibus ruri degentibus probi, ingenui, comes officioſi: & ſpecie quidem tenus ſunt tales, re autem verâ fallaces, malitioſi, callidi, veteratores, vafri, veri denique virtutum latrones, ſeu peſtis atque pernicies.

§. 2. *Confucius* ait: Benè beatèque vivendi rationes ac præcepta de viâ fortè audita, protinùs de viâ proloqui, & auribus vixdum percepta, per os illicò profundere; neque hoc agere, ut ea tibi ipſe primùm applices, quam impertias aliis; virtutis quædam projectio eſt, contemptus, ac repudiatio.

§. 3. *Confucius* ait: Iis, qui conditione & moribus viles & abjecti homines

homines quomodo possunt hi servire Principi ac Reipublicæ, quamvis etiam afferant raras facultates ingenii & industriæ.

§. 4. Omninò non possunt: quippe homines hujuscemodi & priusquàm obtineant quod expetunt, anguntur intimis sensibus, donec per fas & nefas id obtineant. Ubi vero jam obtinuerunt; rursus tamen anguntur & discruciantur ne amittant.

§. 5. Atqui ubi timetur amitti, quod sic acquisitum est opum & dignitatum, jam nihil est quò non pertingatur. Nihil, inquam, est tam abjectum, tam turpe, tam iniquum, quod non agant & patiantur.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ingravescentem vitiis morbisque animi ætatem suam deplorans, sic ait: Prisci quidem habuerunt tres maximè morbos, quibus tunc quoque laborabatur; at sic, ut neque graviter, nec à multis: At nunc dici fortasse queat, quòd hi ne existunt quidem; usque adeò scilicet vis mali crevit, ut in naturam videatur transiisse.

§. 2. Priscorum morbus erat appetitus quidam immodicus honoris & gloriæ, & ex hoc nata dissolutio quædam, seu neglectus rerum saltem humiliorum, minorisque momenti; & non ampliùs. At hoc tempore appetitus iste, ita vehemens quædam dissolutio est animi, ut fas & jus omne temerè proculcent. Priscorum morbus alter severitas, gravis illa quidem & inexorabilis; non ea tamen, quæ solo timore contenta, amorem propè omnem excluderet. Verum ætatis nostræ severitas, rixosa est; nihil ferè præter odium, rixas, acerbitatem, desperationem, aliasque ex aliis perturbationes parit. Priscorum simplicitas ac ruditas, candida, aperta, & recta: Ætatis nostræ ruditas ac simplicitas, meri fuci, meræ fraudes atque fallaciæ, & præterea nihil.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Affectati sermonis & facundiæ, necnon blandiusculi oris homines, pauci veræ virtutis sunt.

§. 2. *Confucius* inductione quadam similium declaraturus quanto sit damno, & quam digna odiis omnium species oris simulata & assentatricis mendacisque linguæ facundia, sic inquit: Odi colores inter, colorem violaceum, quatenus tollit ac suffuratur quodammodo purpureum qui nativus est; imminuto scilicet ejusdem pretio & amore. Odi similiter Regni *Chim* musicam: perturbat enim & deliciis enervat, Priscorum eam, quæ *Ya* dicitur, musicam, verecundiæ, modestiæ, gravitatis magistram. Odi denique acutum illud & malè disertum os, mille fingendi adulandique artibus, instructum. Pessumdat enim, ac funditus pervertit regias domos, nobilissimasque familias.

§. 3. *Confucius* hortaturus suos ad studium taciturnitatis, & ut rebus, factisque potiùs quàm copiosis ornatisque sermonibus insti-

tuant alios; posthàc, inquit, ego velim nihil fari ampliùs.

§. 4. Miratus hanc Magistri vocem *çu cum* discipulus ait : Magister, si quidem posthàc nihil profaris ; tum nos discipuli quid discemus, & consequenter aliis referemus ? quid posteris impartiemur quando nihil ipsi accipimus ?

§. 5. *Confucius* ait : Cœlum quomodo fatur ? quâ voce, quâ ratione nos docet ac instituit ? Ecce quatuor anni tempestates, ut peragunt cursum suum: ut item universæ res felicissimè procreantur. Declarant hæc scilicet & silentio maximè facundo deprædicant arcanum illud principium suum, in quo uno vertuntur omnia. Cœlum igitur, quod rem tam arcanam tam disertè loquitur, quo tandem modo loquitur?

f. 5 p. 1. §. 1. *Ju poi* vir literatus, quem jussu Regis *Ngai cum* (fuit hic duodecimus Regni *Lu*) *Confucius* edocebat ritus funebres, quodam die desiderabat visere *Confucium* : *Confucius* excusavit se, causatus invaletudinem : Dum que jam famulus qui exceperat heri sui mandatum, egreditur cubiculi foribus Id hospiti renuntiaturus : Philosophus sumpsit in manus instrumentum musicum, & cecinit datâ operâ, ut hospes audiret canentem, atque intelligeret, se non ideo quod malè haberet Philosophus, non admitti ; sed quod ipsemet nescio quid peccavisset, cujus meritas pœnas hujusmodi repulsa daret.

§. 2. *çai ngo* discipulus Magistrum suum consulit de trium annorum luctu in obitu parentum, quid censeat ? Quod enim, inquit, unicus annus, & non amplius, tribuatur luctui, jam diu est.

§. 3. Et meo quidem judicio planè sufficit : etenim si vir gravis ac probus domestico luctu occupatus totos tres annos non fungitur ullis officiis civilibus; officia procul dubio vel ipsâ desuetudine paulatim obliterabuntur ac peribunt. Idem rursus si per tres annos non adhibeat exercitationem musicam; musica procul dubio corruet.

p. 2. §. 1. Quid quod ipsa rerum natura docere nos videtur Luctum, qui major annuo sit, haudquaquam requiri : Plurimarum quippe rerum principium & finis, & ortus & interitus, unius anni spatio definitur. Videmus certè, quòd adulta maturaque seges ubi demessa est, & in horreum collecta vivere quodammodo jam desiit ; nova, quæ succedit, seges herbescentem protinùs ostendit viriditatem, quæ nixa fibris stirpium, sensimque coalescens culmo jam erigitur geniculato, & vaginis suis quasi pubescens includitur : quin etiam, prout singulis ferè anni tempestatibus diversa quædam ratio est plantarum & arborum : Ita qui elicitur terebrando lignum per quatuor tempestatum singulas, & ipse mutatur, ignis : Prorsus itaque annuum spatium ad luctum potest sufficere.

§. 2. *Confucius* respondit in hunc modum: Veteres quidem officiorum libri ac rituum præscribunt filiis, ut in funere parentum per tres annos vescantur oriza admodùm vulgari & malè purgatâ; potent aquam; cannabinâ veste, asperâ scilicet, humilique utantur. Tu nunc unico igitur exacto anno, quando jam luctum abjeceris, vescens denuò aliâ illâ puriore orizâ, denuo indutus aliam illam vestem sericam & pretiosam, an tu tranquillo eris animo? nonte cruciabit conscientia neglectæ pietatis? Respondet discipulus minimè verò cruciabit: Tranquillo sum futurus animo.

§. 3. Tu, inquit *Confucius*, si quidem hæc faciens tranquillo futurus es animo: fac sanè quod libitum fuerit. Viro quidem probo ac sapienti versanti in luctu ac sordibus propter amissos parentes vescenti licet opiparis ac deliciosis dapibus, non tamen eæ dulcescunt ac sapiunt. Idem audiens fortè concentum musicum sic eo non delectatur, atque si non audiret. Idem quamvis molliter ac deliciosè cubans, non tamen ullam capit quietem: tanta pii mœroris vis est; tantum, tamque perenne optimorum parentum desiderium. Quocirca nunquam committet, ut contrahat lugendi spatium à majoribus constitutum: nunc autem tu quando sustines id facere, fac sanè, quod lubitum fuerit.

f. 8. p. 1. §. 1. Discipulo *çai ngo* foras egresso *Confucius* ad reliquos conversus; discipulus, inquit, *Yu* (idem est qui *çai ngo*) non est verâ germanâque virtute præditus, quando statuit tam facilè mores antiquos negligi posse & instituta majorum violari, quæ tamen videntur consentanea naturæ legibus atque rationi. Etenim proles nata & fota jam tres annos, deinceps eximitur è patris matrisque sinu: Quid ergo justius, quàm ut amori trium annorum totidem quoque annorum pietate luctuque liberi respondeant? Hic certè trium annorum luctus & maximè vetustus est, & per Imperium totum vulgatus & usitatus luctus: An fortè *Yu* discipulus perceperit etiam trium annorum curam & amorem ab suis parentibus, uti reliqui mortalium, quod adeò patrocinetur huic novitati & errores tueatur ætatis nostræ?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Qui ingurgitant sese cibo potuque per totum diem, nec habent quidquam seriæ rei, quo occupent animum, proh quantum hi laborabunt, ut præstent quidpiam homine dignum! At enim nonne datur ludus scacchorum quo se occupent? At saltem qui dant operam istis ludis, ut otium fugiant, vel in hoc uno præ illis certè sapiunt.

§. 2. *çu lu*, ut erat animosus, quærens ait: Vir gravis & eminens suprà vulgus hominum, nonne plerumque primas defert fortitudini? *Confucius* respondet in hunc modum: Eminens vir ejusmodi non fortitudini, sed æquitati justitiæque primas defert. Certè vir gra-

vis ac præſtans, ſi quidem ſit inſtructus robore illo animi corporiſque, & interim non inſtructus ſit temperamento rationis & æquitatis; facilè cauſam præbebit graviſſimis Imperii perturbationibus: Uti & plebeii homines habentes ſimile robur, & carentes moderatrice illâ ſui roboris æquitate, nullo negotio rapinas & latrocinia exercebunt.

§. 3. Diſcipulus *çu cum* aliam inſtituens quæſtionem, ſic ait: Vir præſtans atque Philoſophus, ſi quidem tenetur ſtudio de omnibus benè merendi; an nihilominus etiam tenetur odio quorumdam? *Confucius* reſpondet: Tenetur odio. Odit imprimis eos qui vulgant hominum vitia & peccata. Odit eos qui viles & abjecti cùm ſint, tamen impudenter ac temerè obtrectant obmurmurantque iis qui ſuperiorem locum & dignitatem obtinent. Odit præterea fortes & animoſos, at ſine more modoque. Odit item certum quoddam genus hominum ſibi ſtultè placentium, qui perquam tenaces ſententiæ ſuæ, pervicaces, obſtinati, quidlibet temerè aggrediuntur, nec rationi dant locum.

f. 9. p. 1. §. 1. His dictis, quæro nunc abs te viciſſim, inquit *Confucius*, mi diſcipule *Su* num præter eos, quos dixi, & tu habes quos oderis? Ait ille: Habeo, ſuntque triplicis generis: Odi eos qui parùm perſpicaces cùm ſint, ac intelligentes rerum, tamen acres cenſores ſunt aliorum, idque putantes eſſe prudentiæ. Odi homines non ſubmiſſos, & ob ſuperbiam contentioſos, idque reputantes eſſe fortis ac generoſi animi. Denique odi homines qui imprudenter & importunè & exprobrantis in morem alios reprehendunt de vitiis clam cognitis; idque reputant eſſe candidi, ſynceri, rectique animi.

§. 2. *Confucius* ait: Solas ferè mulierculas & infimæ conditionis homines, cujuſmodi ſunt, qui nobis famulantur, perquam difficile eſt ſic tractare, ut tamen contentos habeas. Etenim ſi propior illis fias per indulgentiam quandam & facilitatem; jam non ſubmiſſe ſe gerent, ſed inſoleſcent, nec te (uti par erit) colent ac verebuntur. Si te removeas ab eis, nec niſi perrarò cùm ipſis agas, idque cum authoritate quâdam & ſeveritate; jam querentur; & odio habeberis uti auſterus, illiberalis, inhumanus.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quadragenarius qui ſit, & tamen propter improbitatem ſuam, ſtultitiamque etiamnum appareat habeaturque gravis ac inviſus omnibus; hujuſcemodi deſperata emendatio eſt, ad finem uſque ſic perſeverabit.

§. 2. Tres hoc paragrapho recenſentur Heroës illuſtres: quorum primus *Vi çu* frater impii *Cheu* (fuit hic vigeſimus octavus & ultimus Imperator ſecundæ familiæ *Xam* & *Yn* dictæ) cùm ſæpiùs, at nullo profectu, monuiſſet fratrem, veritus ne ſi monere perſeveraret, ac-

ret, accelleraret ruinam Imperii, & tyranni furentis rabie in caput suum concitatâ, labentis familiæ spes ac reliquiæ penitùs extinguerentur; tempori paulisper cedendum ratus, discessit ab aulâ. Alter *Ki çu* dictus, & ejusdem tyranni patruus, quod eum crebrò quoque monuisset officii sui, in carcerem detrusus est, & redactus in servitutem, qui cùm metueret, ne gravius quid de se statueretur; amentiam callidè simulavit; itaque vir tantus petulanti multitudini amentis instar ludibrio aliquamdiu fuit. *Pi can* denique alter tyranni patruus eundem reprehendit & objurgavit, sed & periit.

Hic enim, cum nepotis insolentiam & crudelitatem ferre diutius non posset, ac videret jam pessum ire omnia; paulisper secum ipse deliberans tandem; satius est, inquit, mori, quàm diutius dissimulando & in Regem & in patriam peccare: Omnino dicenda veritas est, licet odium & exitium paritura. Non audiet tyrannus? At audiet patria, audiet posteritas omnis. Hoc dicto progressus in conclave Regium, patriâ cum authoritate nepotem admonet; resipiscat tandem aliquando; sibi consulat, suisque. Minas addit, procul dubio futurum ut, expetente pœnas ipsomet cœlo, amittat Imperium cælitùs collatum. Quocirca expurget animum flagitiis inquinatum; revocet abjectum pudorem; revocet jura & leges; sic enim placari cœlum posse, & decretum, quod in ipsum jam sanciverit, revocari. Hæc ille. Sed tyrannus veritatis impatiens, & monitione ipsâ jam efferatior, innocentem & patruum, & tunc maximè utilia suadentem, non sine probro ludibrioque pertempturus, ad circumstantes proceres convertens sese; Pi can *iste; si nescitis, inquit, sanctum se esse arbitratur: Ego autem audire me nemini, quod cordi cujusque viri sancti foramina sint omnino septem: Explorare nunc juvat, an ita res habeat. Hæc effatus, in ipso vestigio contrucidari patruum jussit, & adhuc spiranti cor extrahi.*

§. 3. Agens porrò de tribus hisce *Confucius* dicebat: Familia *Yn* seu *Xam*, habuit omnino tres raræ fidei, constantiæ, pietatis viros.

§. 4. Eximius ille vir *Lieu hia hoei* agens in Regno *Lu* judicem causarum criminalium iterum ac tertio dejectus fuit de illâ dignitate. Quodam igitur sic dicente: In hâc perturbatione tantâ rerum, bone vir, an necdum jure possis renunciare tuo muneri, & hinc aliò migrare? Respondit ipse: Ego rectam viam normamque teneo, & secundùm hanc servio Regi & hominibus: Sed enim quò tandem commigrabo infelix, ubi fides, integritasque non sentiat horum temporum calamitatem? Atque adeò ubi non tertiò ac sæpiùs meâ dignitate priver? Quod si induxero in animum, turpiter servire tempori, si perversâ quâdam ratione ac viâ serviam hominibus; quorsum opus est, obsecro, discedere ex patrio regno?

f. 10. p. 1. Regni *Çi* Princeps *Kim cum* nomine excepturus *Confucium*, deliberans cum suis quo maximè ritu exciperet, sic ait: Quod

attinet ad Præfectum *Ki xi*, id est, ad apparatum, quo hunc Regni *Lu* Princeps nuper excepit, utique ego non possum imperare mihi ut pari utar. Medio quodam ritu inter dictos *Ki* & *Mem* excipiatur. Quod attinet interim ad doctrinam ipsius, inquit, & instituta; ego jam consenui, non possum illis uti. *Confucius* ubi hoc cognovit, desperans aliquod operæ suæ pretium, insalutato Rege protinùs discessit.

p. 2. §. 1. Regni *çi* homines dono miserunt Regi *Lu* puellas cantatrices. *Ki huon çu* Regni Præfectus admisit. Triduo Rex non prodiit in conspectum. *Confucius* discessit. Prætoris officio fungebatur Philosophus in patrio Regno anno 14. *Tim cum* Regis undecimi; eo quidem successu, ut exactis vix tribus mensibus, jam novus esset legum vigor & observantia. Atque ita factum est ut Regnum *Lu* æmulo finitimoque *çi* Regno formidabile jam redderetur. At Rex & proceres Regni hujus nova illa ditionis æmulæ firmamenta per insidias & quasi cuniculos subruturi, puellas octoginta formæ perelegantis, omnique luxu & opulentia conspicuas; equos item centum & viginti, cum variis instrumentis musicis Regni *Lu* Principi dono mittunt. Captus est insidiis tam illecebrosis, Regni Præfectus; & in easdem protinùs conjecit incautum Principem. At hunc usque adeò puellarum istarum forma, vox, gratia cepit ac dementavit, ut sui immemor, Regnique tertium jam diem à conspectu suorum, & jure dicundo abstineret. Quod ubi *Confucius* animadvertit, certus non servire Principi, qui tot illecebris serviret; abscessit indignabundus.

§. 2. Literâ *Fum* avem solis denotat, nos hic vocabimus aquilam Sinicam; auspicatissima quidem, uti ferunt, avis est, & jam ab ipsis Monarchiæ exordiis habita fuit venturæ felicitatis nuntia. Homo quidam Regni *çu*, quo *Confucius* diverterat, specie quidem mentis inops (ut enim lateret feliciùs, amentis propè ritu in plateâ quandoque cantillabat) re autem verâ Philosophus, cui *çie yu* nomen erat, cantillans & præteriens *Confucium*, qui curru suo tunc fortè vehebatur, sic ait: O aquila! ô aquila! (vox est vehementer exoptantis id, cujus nuntia solet esse aquila.) Ah quantus hoc tempore virtutis languor est! errata præterita non possumus redarguere & corrigere; ex præteritis autem futura adhuc possumus per conjecturam attingere. Desiste, si sapis, ô *Confuci*, desiste! Hoc tempore qui administrant Rempublicam, periclitantur.

f. 11. p. 1. §. 1. Cognovit illico personatæ stultitiæ sapientiam *Confucius*: nec mora, desilit de curru, vehementer desiderans cum eo colloqui. At profugit ille & subduxit se *Confucii* oculis; qui adeò non potuit cum eo loqui.

§. 2. Revertebatur olim *Confucius* è regno *çu* in Regnum *çai*:

dumque veheretur curru unà cum discipulo suo *çu lu*, qui & ipse currûs erat auriga, fortè obvios habuerunt duos Philosophos ex Regno item *çu* oriundos, & eodem, quo superior ille, consilio tædioque miserrimorum temporum latitantes. *Cham ciu* & *Kie nie*, illis nomen erat: Agriculturæ dabant operam, & desertos nescio quos agros simul tunc arabant. *Confucius* aliquantulum illos prætervectus jussit discipulum *çu lu* exquirere ab eis vadum proximi fluminis, quod transeundum erat.

§. 3. Alter illorum *Cham çiu* percontans à *çu lu* ait: Iste qui regit ibi currum ecquis est? *çu lu* respondit: Est *Cum kieu*. Num est, inquit, iste è Regno *Lu* oriundus *Cum kieu*, seu, *Confucius*? Respondet: Est ipse. Ait Philosophus: Ipse novit vadum fluminis, qui viam hanc itque reditque toties: Quorsum percontari te jubet?

§. 4. Discipulus accepto responso tam mordaci percontatur ab altero *Kie nie* nominato, quâ parte sit vadum fluminis. *Kie nie* vicissim percontans ait: Fili, tu quis es? Respondit: Ego sum *Chum yeu* (nomen alterum ipsius *çu lu*) Philosophus, tum an tu inquit, es fortasse oriundi è Regno *Lu* Philosophi, cui nomen est *Cum kieu*, discipulus? Hic intellexit *çu lu* virum esse sapientem quî cum loquebatur. Itaque respondens ait: Sum planè. At ille damnaturus studium Magistri pariter ac discipuli, sic ait: Torrentis in morem præcipites sic ruunt Imperii res pariter omnes: Et quisnam afferat mutationem, & quasi refluxum in statum pristinum? Enimverò præ hoc quod agis, sectari scilicet fugientem homines Magistrum (fugientis enim ritu sedem mutat assiduè) quantò satius foret te sectari fugientes sæculum Philosophos? Hæc fatus occabat semen, nec cessabat ab isto opere: Transitum autem fluminis nec ipse indicavit.

p. 2. *çu lu* discessit de his certiorem facturus Magistrum suum; *Confucius* altè suspirans ait: Aves & quadrupedia non possunt in eodem simul loco congregari. Sed ego si non his ætatis meæ hominibus me sociem; cum quibus tandem me sociabo? Imperio pacato ego non ero necessarius ut afferam mutationem.

Planè sic res habet (verba Colai sunt suo ipsius, non jam Philosophi nomine loquentis) Viros sanctos ac sapientes Cælum procreat, eo maximè consilio, ut quamplurimis emolumento sint ac saluti. Sic olim magni illi Reges ac Fundatores Imperii nostri communem populi calamitatem suam esse reputabant: fames enim, & inopia, quâ subditi quandoque laborabant, nullos æquè ut ipsos cruciabat; quò ardentiori etiam studio contendebant nervos omnes ingenii industriæque suæ, ut publicæ calamitati quàm citissimè possent, mederentur. Infelicem patriam, miserum genus humanum, si doctrinam, seu veriùs desperationem ac socordiam istorum Philosophorum sequi par fuerit.

f. 12. p. 1. §. 1. *çu lu* dum una cum Magiſtro iter facit, cumque lentiori fortè gradu ſequens aliquanto poſteriùs, ac retro manet; evaſit alter repentè extra conſpectum diſcipuli: Qui dum hæret incertus, quam viam tenuerit; obvium habet ſenem ſupenſam ex baculo portantem fiſcinam; quem *çu lu* percontans ait: Bone vir, num fortè vidiſti Magiſtrum meum? Senex ad quæſitum nihil reſpondens, ſed cum gravi oratione caſtigaturus ſic ait: Tu quidem, bone juvenis, vagus & otio diffluens, uti video; corpus non habes duratum labore, dum ego interim id ætatis homo Agriculturæ do operam: Quâ tu neglectâ quinque frugum ſpecies quamvis notiſſimas fortaſſe ne diſtinguis quidem, ignarus quid phaſeolos inter & milium, triticumque diſcriminis ſit. At tu quem Magiſtrum tuum mihi prædicas? Quis eſt ille Magiſter tuus? His dictis, humi defixit ſuum baculum, & agrum purgabat, herbas inutiles eradicans.

§. 2. *çu lu*, qui ex ſermone illo habituque totius oris & corporis, occultam latentis Philoſophi ſapientiam cognoverat; non modo nullum ſuboffenſi animi dedit indicium; ſed curvatis in arcum ante pectus manibus honorem exhibens (uti mos eſt gentis hujus) deinde cum inſigni quâdam modeſtiæ obſervantiæque ſignificatione conſtitit.

§. 3. Specimen hoc animi tam ſedati, & indolis tam ingenuæ admiratus eſt ſenex, atque adamavit. Deduxit itaque domum ſuam ibique detinuit ipſum *çu lu* ut pernoctaret: occidit gallinam, inſtruxit cænulam, & inemptis dapibus refecit hoſpitem: Deinde produxit iu conſpectum ſuos duos filios majorem & minorem natu; qui pro ſuo quiſque ætatis gradu comiter ac ritè hoſpitem ſalutarent.

§. 4. Illucente poſtero die *çu lu* diſceſſit ut de omnibus certiorem faceret *Confucium*. *Confucius* auditâ totius rei ſerie, procul dubio, inquit, unus eſt de numero ſapientum, ſed occultus eſt ſibique vacans. Juſſit ergò diſcipulum *çu lu* reverti & reviſere ſenem. Ivit, pervenit ad ejus domum: ſed jam ſenex diſceſſerat.

§. 5. *çu lu* Magiſtri ſui mentem, & de occultis illis ſapientibus ſententiam poſteris expoſiturus, ſic ait: Non gerere Magiſtratum etiam hoc ſtatu rerum, miſerrimoque tempore, ſi modò ſis idoneus ad gerendum, nec fas nec ratio ſinat. Enimvero ſi duorum fratrum majoris ac minoris natu ordinem, mutuumque jus in fortuito naſcendi tempore fundatum nefas eſt violare (alludere videtur ad id, quod paulo ante ſpectaverat in domo ſenis Philoſophi) Regis ac ſubditi mutuum jus ac officium, quo tamen pacto id violabitur? Deſiderant quidem boni iſti viri conſulere integritati innocentiæque ſuæ perſonæ, ut aiunt: At non conſiderant interim quod perturbant

bant violantque magnum illum generis humani ordinem arctissimumque vinculum, quo subditi suo Principi (maximè dum is periclitatur) & cives laboranti patriæ obstringuntur. Idcirco vir probus ac sapiens perturbatis quoque rebus vel maximè Rempublicam gerit, & explet suum probi civis munus; hoc ipso quod mos patrius ac leges non vigent, jam intelligit hoc, quod modò dicebatur, civis probi ac sapientis munus, quod scilicet est sucurrere patriæ etiam cum capitis discrimine, nec senum istorum more sedere otiosos spectatores ruinæ publicæ.

f. 13. p. 1. §. 1. Recensentur hoc paragrapho septem occulti sapientes qui dignitate vel amissâ, vel ultrò etiam abjectâ, privatam vitam duxerunt; non omnes quidem eodem vel modo, vel consilio; sapienter tamen & cum laude. Fuerunt autem *Pe y*, *xo çi*, *yu chum*, *y ye*, *chu cham*, *lieu hia hoei*, & *xao lien.*

Confucius ait: Qui neutiquam demiserunt suum liberæ invictæque mentis propositum, qui neutiquam dedecorârunt suam personam, fuerunt duo fratres *Pe y*, & *Xo çi.* Si loquamur de *Lieu hia hoei* & *Xao lien*; demiserunt hi quadamtenus suam libertatem & arbitrium; dedecorârunt (alienâ quidem injuriâ) personam suam. Verba tamen ipsorum responderunt rationi: facta responderunt votis hominum: Hæc isti, & nil aliud.

§. 3. Rursus si loquamur de *Yu chum*, & *Y ye*, occulti degebant hi quoq; liberiùs loquebantur: Persona tamen ipsorum attingebat puritatem, abjecti licet in speciem attingebant tamen cordis æquilibrium.

p. 2. §. 1. Ego verò sum diversus ab his; quippe nil habeo quod semper probem, nil item quod semper improbem. Horum omnium itaque finis erat idem; diversa media, idem terminus, viæ diversæ. Non illos ego condemno: laudo potiùs: imitari tamen haudquaquam volo, servio tamen & loco, & tempori, & populo, & Principi; quatenus hæc omnia, ubi quid aut agendum est, aut omittendum, consulo, meque omnibus, ut bene merear de omnibus, quoad fieri potest, accommodo.

§. 2. Magnus Magister Musices, cui *Chi* nomen, migravit in Regnum *çi.* *Alibi jam diximus, quantum politica hæc Monarchia Priscis maximè temporibus, tribuerit musicæ, seu verius, ei doctrinæ & institutioni, quæ numeris illigata musicis, temperata deinde varietate sonorum, ad animos audientium penetrabat. Quid multa? concidisse musicam, & concidisse jam Regnum, idem propè erat. Hîc certè, quo constaret omnibus Regnum* Lu *jam esse ruinæ proximum; nihil aliud, quam cessatio musicæ, & fuga Musicorum describitur; qui à familiis potentiâ insolescentibus exauthorati, & privati censu suo, alias alii ditiones & Regna petivêre.*

§. 3. Qui secundæ mensæ seu refectionis Regiæ musicam regebat, *Can* nomine, migravit in Regnum *çu.* Qui tertiæ refectionis, *Leao*

nomine, migravit in ſatrapiam *çai.* Qui quartæ refectionis, nomine *Kive*, migravit in Regnum *çin.*

f. 14. p. 1. §. 1. Qui grande tympanum pulſabat *Fan xo* nomine, ingreſſus eſt in ditionem ad flumen *Hoam ho* ſitam.

§. 2. Qui pulſabat parva tympana, *Vu* nomine, ingreſſus eſt in ditionem *Han chum.*

§. 3. Secundus, ſeu minor Regiæ muſicæ Præfectus, *Tam* nomine : Item alter qui pulſabat inſtrumenta lapidea, *Siam* nomine (eratque idem ipſiuſmet *Confucii* Magiſter in muſicis) ingreſſus eſt in mare, id eſt, inſulas vicini maris.

§. 4. *Cheu cum* inter Principes Sinicos famâ ſapientiæ vix ulli ſecundus, alloquens filium ſuum *Pe Kin* Regni *Lu* ſatrapam jam creatum, eòque propediem profecturum, præceptis maximè neceſſariis præmuniens ſic aiebat : Vir Princeps ac ſapiens non aſpernatur abjicitve ſuos conſanguineos & affines ; Non reddit idem præcipuos adminiſtros Regni ſui alienos ab ſe, juſtæ offenſionis odiique cauſam præbens, quod eis non utatur ; repente ſcilicet eos privans dignitate ſuâ ; vel ob exigua quæpiam peccata, vel certè nulla eis facti ſui, & pœnæ tam gravis datâ ratione ; offenſiones, inquam, hujuſmodi vitat prudens : Intelligit enim malè conſultum iri toti corpori, cujus capiti cum membris ſuis haud conveniat. Familias nobiles ac pervetuſtas, niſi fuerit gravis & atrox cauſa, certè non abjicit ; ſed quotquot ex illis ad gerendam Rempublicam ſunt idonei, haud cunctanter admovet Reipublicæ : qui verò idonei non ſunt ; ſuo tamen cenſu propter majorum merita potiri ſinit. Sapiens Rex non hoc exigit, ut omnia præſto ſint in uno eodemque homine ; ſed onera cujuſque viribus prudenter accommodans, ſuos haud ſecus ac vaſa tractat, alios ex aliis uſus pro ſingulorum capacitate petens.

Extant in annalibus alia ejuſdem Principis præcepta, quibus inſtruit eundem filium ſuum ; ut ferat magno animo obmurmurationes ſuorum, & obtrectationes ; & seriò circumſpiciat ſeipſum, ac diſquirat, an eis cauſam fortè præbuerit ; detque operam ut æquitate ſuâ, patientiâque, & vitæ imprimis innocentiâ, quamvis infeſtos animos malè de ſe loquentium mitiget, ſibique obſtringat. Ut item conſtitutus in illo faſtigio, ſummopere ſibi caveat ab elatione animi, & faſtu, & vanitate ; ſibique ipſe vigilanter attendat, non ſui tantùm cauſâ, ſed totius ſatrapiæ, cujus caput ſit. Vehementiores denique ſtimulos à ſuo ipſius exemplo ſubditurus ; ſcis, inquit, fili mi, quod ego Ven vam *Regis ſum filius, quod idem* Vu vam *Imperatoris frater, quod patruus ac tutor* Chim tam *Imperatoris : & tamen cum talis ſim ac tantus, non dubitavi ter uno die ex balneo, ubi fortè corpus curabam, proſilire, ſoluto etiamnum capillo, & inter eandem refectionem ter ad ſignum quod dabatur, à menſa ſurrexi, non alia*

de causa, quàm ut meorum vel querelis vel postulatis aures præberem.

p. 2. §. 1. Imperatoria domus familiaque *Cheu*, quo tempore potiebatur rerum, eratque florentissima, habuit octo sapientes, omnes fratres, nec modò germanos, sed etiam gemellos, quos mater quaterno scilicet partu, & eo ordine, quo hic geminis singuli literis nominantur, enixa fuit: quodque vehementer auget miraculi hujus raritatem; dicuntur omnes omnino iis instructi fuisse naturæ dotibus, eâ gravitate morum, & integritate vitæ, ut inter sapientes ætatis suæ, facile censerentur Principes. Si nimirum res habet; quotiescumque cœlum pacandis & instaurandis Imperii rebus Reges submittit ac Principes; adjutores etiam Principum, qui horum conatus, industriâ, virtute, sapientiâque juvent, benignè submittit: Nomina dictorum sapientum: *Pe ta, Pe quo, Chum to, Chum ho, Xo ye, Xo hia, Ki sui, Ki va.*

LIBRI TERTII
PARS DECIMA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

DISCIPULUS *çu cham* aiebat: Vir gravis ac sapiens videns grave periculum regni, familiæque Regiæ, sine ulla cunctatione exponit vitam pro salute publicâ: Idem verò videns lucri occasionem, secum prius ipse reputat, quid jus & æquitas sinat: Idem sacris dans operam, memor est venerationis ac reverentiæ: denique in funere & exequiis memor est luctûs & commiserationis. Hujusmodi dignus est suo sapientis nomine, nec aliud requiritur.

§. 2. *çu cham* aiebat: qui arripit quidem virtutem, eique dat operam, sed non amplè; sed carptim, exili studio & conatu, exiguum (ut ita loquar) angusti pectoris vasculum afferens: Aures item, & fidem qui præbet documentis ac disciplinis optimis; at non eâ cum firmitate vel constantiâ, quâ par erat, quolibet opinionum vento flatuve commotus vacillet ac fluctuet. Hujusmodi qui sit, quomodo possit censeri, eò quod existat ipse, accedere quidpiam huic mundo? & quomodo rursus possit censeri, eò quod non existat ipse, decedere quidpiam huic mundo?

p. 2. §. 1. *çu hia* & *çu cham* ambo discipuli erant *Confucii*, celebres

imprimis; opinionibus tamen & vivendi ratione diſcrepabant. *çu hia* quidquid agebat, agebat perquam ſeriò, ſedulò, conſtanter; gradu ſuo, partiſque opibus contentus. Contrà *çu cham* quietis & mediocritatis impatiens ad altiora ſemper adſpirabat. Illius ergo, cui *çu hia* nomen erat, diſcipuli quodam die inſtituerunt quæſtionem de amicitiâ apud *çu cham. çu cham* percontans ipſos ait: *çu hia* Magiſter veſter ecquid ſentit, quid ait? Reſpondent illi; *çu hia* Magiſter noſter ait: Cum iis qui digni ſunt amicitiâ, quia ſcilicet recti ſint, ſynceri, amantes diſcere, & tales viciſſim, à quibus ipſe diſcas, conjungere quàm volueris arctiſſimo vinculo amicitiæ: Eos verò qui non ſunt digni illâ, quod nec tibi poſſint, nec ſibi velint eſſe utiles, procul abs te remove. *çu cham* hæc audiens; miror, inquit, ea quæ dicitis: vehementer enim diſcrepant ab his, quæ ipſe quondam audivi; quod nempe vir ſapiens ſtudiosè colit ſapientes, & ampliſſimo quodam charitatis ſinu admittit reliquos omnes, & benignè complectitur: exornat & extollit eos qui egregiis ſunt inſtructi dotibus, & miſeratur imbecilles, quos erigit jacentes, & conſilio opibuſque ſuſtentat ac roborat. Qualeſcumque ergo ſint alii, & qualiſcumque ſim ego ipſe; neminem unquam velim repellere. Ego fortè ſum magnus ſapiens? De hominibus ecquis erit quem non admittam & complectar? Ego contrà non ſum unus de ſapientibus; ſed è vulgo homo rudis ac tenuis? tunc certè alii facilè, nec injuriâ repulſuri ſunt me, & neglecturi: quorſum igitur illa repulſio mea aliorum hominum? quâ fronte, qui ipſe deſpicabilis ſim, deſpicatui quemquam habeam?

§. 2. *çu hia* diſcipulus ait: Quamvis exilis ars atque ratio ad res maximè vulgares & exiles ex. gr. Agriculturam & exercitationes mechanicas accommodata, omnino tamen habet ſpectabile quid & dignum quod obſerves & diſcas. At ſi extendere volueris eamdem deinde exilitatem & accommodare ad res ſublimes & remotas à vulgo, ex. gr. Adminiſtrationem Imperii, familiæque Regiæ; vereor ne tunc protinùs velut in luto hæreas, nec quidquam proficias. Quocirca vir ſapiens idemque gerendæ Reipub. jam admotus non tractat res hujuſmodi.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu hia* ait: Vir in dies diligenter exquirens, ac probè intelligens ſibi quid deſit: Similiter ſingulis menſibus memoriam refricans eorum, quæ didicit, adeoque nihil obliviſcens eorum quæ ipſe ſemel percepit, poteſt dici Philoſophus: nec amplius requiritur.

§. 2. *çu hia* ait: Improbo quodam diſcendi ſtudio complecti ſcientias omnes, & firmam, ſynceram, integramque voluntatem afferre: Ad hæc, ubi dubii quid oritur, diligenter & accuratè conſulere peritos, ac denique apud animum ſuum intimè perpendere ſeu ruminari

nari arcanas solidasque veritates: quis non videt quod ipsa virtus jam inest his ipsis exquirendæ virtutis conatibus, maximè cum quod exquiritur, exquirentis animo sit innatum, cælitusque impressum?

§. 3. *çu hia* ait: Omnes artifices, & mechanici, degunt in suo quisque foro, ut hâc ratione utiliter & commodè perficiant suum opus. Similiter Philosophus in virtutis ac sapientiæ scholâ constitutus, assiduè studet ac discit, ut perficiat suam illam, cui totus vacat, virtutem; artifici quamvis ignobili meritò postponendus, si propter inconstantiam inertiamve non perficiat suum opus.

p. 2. §. 1. *çu hia* ait: Stulti improbique quod peccatum est, haud dubiè recti honestique fucata specie cohonestant; quò licentiùs scilicet, ac magis impunè in eodem persistant.

§. 2. *çu hia* ait: Vir probus ac sapiens, cum sui semper sit similis, habet tamen, seu veriùs, habere aliis videtur tres mutationes. Eminus eum contemplantibus admodùm gravis ac severi est instar, sic ut arceat ipsos quodammodo species illa ab accessu propiori: Fidenter interim propiùsque accedentibus talis apparet illicò qualis reverà est, facilis, affabilis, benignus; audientibus verò deinde ipsius sermones, adeo rectos, & ab omni fuco, falsique specie tam alienos, jam rursus severus, non nihil, rigidusque apparet.

§. 3. *çu hia* ait: Quisquis gerit Rempublicam & administer est Principis, vir sit spectatæ fidei, ac deinde fidenter quidvis oneris imponat ipsi populo. Quod si necdum vulgo famam ejusmodi fidemque obtineat; tum si quid oneris imposuerit, populus hoc ipso censebit divexari sese. Similiter notus jam à fide tuâ, tum deinde fidenter moneto Principem: Audiet is monentem, colet, diliget. At si necdum fidelis audias, quia reverà talis non sis; tum quamvis optima monentem, tamen aversabitur, & hoc ipso censebit non tam monere, quàm calumniari te illum.

f. 3. p. 1. §. 1. *çu hia* ait: In majoris momenti rebus, iis scilicet, quarum maximè præsidio conservatur humana societas; & in quibus velut cardinibus officia quæque majoris momenti vertuntur, ex. gr. Filiorum officiis adversus parentes, subditorum adversus suum Principem, neutiquam transiliamus limen, seu ordinem, modumque à naturâ & legibus constitutum: At in minoris momenti rebus, & quæ majoribus illis famulantur quodammodo, consistere ultra citraque limen quandoque: possumus in his, inquam, suus datur epikeiæ indulgentiæque locus, tunc maximè, quando peccantis ruditas dissimulationem meretur ac veniam: Neque enim hoc sensisse existimandus est discipulus, quod in eo, qui sapientis nomine glorietur, tolerari vel nævus possit, aut ignorâsse pervetustum illud ætatis priscæ proverbium, vitanda esse minima, ne maxima amittantur: cui etiam consonat præclara libri *Xu kim* sententia, *Pu kim*

si him, chum lui ta te, negligere minora, tandem aliquando damno est magni momenti rebus.

§. 2. *çu yeu* sugillans discipulos amici sui *çu hia* quod minoris momenti rebus admodùm intenti, de cardine ipso rerum ac fundamento minùs viderentur laborare, sic ait : *çu hia* familiaris mei discipuli adolescentiores, cum officia obeunt propria suæ ætatis, nempe, aspergendi solum aquâ, verrendi, respondendi ultrò citróque, ingrediendi, egrediendi; equidem satis benè obeunt. Sed enim minoris momenti hæc sunt, & foliorum instar, ac flosculorum: radix verò & fundamentum deest. Quî hoc ?

§. 3. *çu hia* hæc fortè audiens ait : Proh quantum *Yen yeu* (idem est qui *çu yeu*) hìc aberrat, dum existimat me radice neglectâ de foliis dumtaxat laborare. Ab infimis, maximèque facilibus consultò ordior; ad altiora deinde, magisque ardua facturus gradum. In sapientis enim suos instituendi modo ac ratione ecquid tandem certum fixumque sit, quod primo loco tradatur, ecquid deinde & secundo loco in modo dictâ institutione operosiùs inculcetur ? Omnino scilicet prudentis est Magistri diligenter exquirere, quid ferre valeant discipulorum suorum humeri, quid ferre recusent : Quid ætas singulorum, quid vires ingenii capiant; ac deinde singulorum facultati attemperare institutionem suam. Quemadmodum varii generis herbæ & plantæ pro suis quæque speciebus propriisque virtutibus ab earum perito perquam aptè varios ad usus distinguuntur; & deinde cum insigni utilitate applicantur. Operam certè ludam, & me fallam, meosque, si non exploratis primùm cujusque viribus, temerè quidvis docuero, & difficillima quæque necdum maturis importunè obtrusero. Sapientis Magistri suos instituendi ratio qui potest sic ludi & illudere ? Simul complecti principium, & complecti finem seu radicem, & quidquid ex ea prognascitur, id solius est Sancti proprium; cui scilicet unà cum vitali spiritu sapientia cælitùs esset infusa : cujusmodi quidem nec me in docendo, nec discipulos in discendo esse profiteor.

f. 4. p. 1. §. 1. *çu hia* ait : Admotus est quispiam rebus curisque publicis, & tamen inter has habet affatim otii ac virium, ut studiis vacet, omnino vacet is sibi studiisque suis, & partas opes ingenii ac prudentiæ ex monumentis veterum optimisque disciplinis continenter augeat. Rursum vacat studiis quispiam, & jam affatim facultatis ac virium adeptus est, ut Magistratum gerat; tum nihil cunctatus Magistratum suscipiat, & privatas opes ingenii industriæque in communem patriæ utilitatem expendat.

§. 2. *çu yeu* ait : Justa dum persolvuntur mortuis, maximè quidem parentibus; pius filiorum luctus penitus exerat se in vehementi quâdam commiseratione intimoque sensu animi lugentis ac desi-

derantis amissos parentes, & sistant hîc filii, nec magnoperè laborent, tametsi ad luxum & apparatum ætatis nostræ, in quo sæpe plus est vanitatis, quàm pietatis, copiæ non suppetant.

§. 3. *çu yeu* ait: Meus sodalis *çu cham* ad perficiendas res arduas ac difficiles, habet ille quidem & animos & facultatem; verumtamen necdum præditus est interna solidâque virtute, ex quâ tamen laus omnis veri roboris peti debet?

§. 4. *çem çu* ait: Quàm magnificè gravis est totius oris corporisque habitus amici mei *çu cham*; sed vel ideò perquam difficile est unà cum illo exercitare internam solidamque virtutem, sic ut vel ipse ex aliis, vel alii vicissim ex ipso proficiant: quid enim adjumenti mutui ad interiorem animi cultum speretur, quando magis videtur laborari de ostentatione quâdam virtutis, quàm de virtute ipsâ.

p. 2. §. 1. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magistro meo, vulgò quidem inter homines non esse quemquam qui penitùs exhauriat vires animi sui in exercitio virtutis cujuspiam. Quod si datur ejusmodi, reverà datur in parentum luctu & funere.

§. 2. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magistro meo, cùm diceret: *Mem chuam çu* Præfecti Regni *Lu* præclaram pietatem & obedientiam, quam in obitu parentis sui *Hien çu* item Præfecti luculenter est testatus, eam alius quispiam poterit etiam præstare & imitari! Hoc unum tamen quod ipse non immutaverit patris sui Ministros ac subditos, quibus is pro officio usus fuerat; uti etiam quod non immutaverit patris sui gubernandi rationem: Hoc, inquam, perquam difficile est præstare.

§. 3. *çem çu Confucii* discipulo septem quoque fuêre discipuli; *Mem xi* Regni *Lu* Præfectus jusserat unum illorum *Yam fu* dictum agere judicem criminum & Præfectum custodiæ publicæ: Consuluit hic igitur Magistrum suum *çem çu*, quâ ratione gereret injunctum sibi munus. *çem çu* respondit: Hoc tempore superiores Magistratus, quos oporteret optimis exemplis prælucere cæteris, passim deflexerunt à propriâ ipsorum rectè vivendi & gubernandi viâ ac normâ: Populus igitur quod item aberret, quod dispergatur studiis sententiisque malè distractus, jam diu est. Si ergò, dum causas & crimina singulorum examinas, compereris ea hoc modo se habere, id est, si tibi constiterit de naturâ causisque criminum, quæ vulgò committuntur; tum licet, qui rei sunt, non possint non plecti, semper tamen utere commiseratione & clementiâ, & nequaquam lætare, quasi placens tibi ipse (ut Colaus exponit) qui latentia miserorum crimina callidè detexeris: Sed memor esto, non omnem culpam penes ipsos esse; utpote quibus ignorantia sua, nec non superiorum prava exempla fraudi fuerint.

Tria omnino millia criminum esse docet alibi Confucius; *quibus sua*

pro cujusque gravitate decreta sint supplicia. Celebris est Xun *Imperatoris moderatio & clementia, quâ præsidibus populi alia atque alia dans præcepta, concludit identidem his verbis :* Gueî hîm sió çãi, *id est, eos, à quibus pœnas exigitis, miserari vos volo. De his vide postremum librum* Xu kim *sub titulo* Liu hîm, *quem mille trecentis circiter post annis conscripsit* Liu *Regulus, jussu Imperatoris* Mo vam *ex familiâ* Cheu *quinti, qui regnare cœpit anno ante Christum 1001.*

f. 5 p. 1. §. 1. *çu cum* ait : *Cheu* ultimi ex familia *Xam* Principis improbitas quamvis reverà crudelis ac libidinosi, haud fuit tamen usque adeò gravis & inaudita, ut non persimilis & aliorum extiterit : & tamen quotiescumque de graviori quopiam crimine sermo est, unus ferè *Cheu* protinùs in exemplum adducitur, & quasi reus omnium scelerum, linguis omnium hodieque vapulat, non aliâ scilicet de causâ, quàm quod simul improbus & Imperator fuerit: hoc enim potentior fuit & majori offendiculo ipsius improbitas, quò ipsemet sublimiori ex fastigio in vitiorum cœnum se abjecit. Idcirco vir Princeps horreat sanè, quamvis exiguo tempore degere in hujusmodi cœno & sentinâ errorum ac pravitatum : Imperii namque totius peccata & mala, etiam illa, quorum haudquaquam reus est, omnia tamen, non aliter ac fœces & aquæ in sentinam sic in unum ipsum conferentur & confluent ; & brevissimi labem temporis, invidia sæculorum omnium, & opprobrium perenne, (sicut isti *Cheu* contigit) consequetur.

§. 2. *çu cum* ait : Qui peccata sua emendare non laborant, ea tegere conantur, fucoque inducere. Quocirca viri sapientis (maximè Principis) peccatum est instar solaris lunarisve defectionis. Peccatum enim quod, nec celat ipse, & sua quoque peccantis celsitudo prodit ac dignitas, homines universi spectant : Ejusdem similiter mutationem in melius, (quando scilicet animadvertens ipse defectionem suam & peccatum, haud secùs atque sol & luna ad pristinum nitorem ac splendorem mox rediit) homines universi suspiciunt, & læti deprædicant.

§. 3. Regni *Guei* Præfectus, cui nomen *Cum sun chao* quæsivit ex *çu cum* dicens : *Chum nhi*, sive, *Confucius* Magister tuus, quomodo studuit?

p. 2. §. 1. *çu cum* respondit : *Ven* & *Vu* Regum doctrina, leges, instituta, licet ipsi à sexcentis ferè annis vivere jam desierint, necdum tamen deciderunt in terram ; necdum perierunt, penitusve obliterata sunt. Etenim existunt & perseverant adhuc in hominibus, & sapientes quidem memoriâ retinent illorum præcipua quæque capita. Rudiores è vulgo hominum etiamnum meminerunt illorum minutiora quædam minorisque momenti : Sive autem magna consideres sive parva, nihil est omnium quod non extet in conditorum

nostrorum

nostrorum *Ven* & *Vu* institutionibus. *Confucius* ergò quomodo non studuerit didiceritve, qui ab omnibus, ipsâque adeò rudi multitudine tam parva quàm magna semper discere conatus est? Item quomodo unum eundemque Magistrum habuerit is, qui nullo non loco & tempore, & ex re quâlibet fructum petiit doctrinæ sapientiæque.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Xo sun yu xo* quodam die colloquens cum Præfectis aliis in aulâ regiâ, aiebat: *Confucii* discipulus *çu cum* meo quidem judicio sapientior est quàm ipsemet Magister *Confucius.*

§. 3. *çu fo kim pe* Præfectorum unus de his certiorem fecit ipsum *çu cum*: Quibus auditis *çu cum* inquit, quod ad meam discipuli, & illam Magistri doctrinam sapientiamque attinet; illa planè habet se sicut extimus ædium paries, qui totas ambitu suo complectitur: at meus quidem paries perquam demissus altitudine suâ tantùm pertingit ad humeros adstantium, à forinsecus enim consistentibus primo conjectu oculorum protinùs videntur totius domûs, si quæ sint, pretiosa & bona.

§. 4. At verò Magistri mei paries, custos ille reconditarum opum Regiæque Philosophiæ, plurium est orgyarum altitudine conspicuus. Si non obtineas ut illius portas ingrediaris; haud unquam profectò videbis gentilitiæ Regum aulæ ornatum & venustatem, omniumque procerum & Magistratuum splendorem, opulentiam, majestatem.

f. 6. p. 1. §. 1. Quo minùs mirandum est, quòd ex hominibus ætatis nostræ, qui vel pertingant ad ipsam portam, fortè pauci sint. Præfecti igitur *Vu xo* sermo iste qui nihil nisi extrinsecum in me videt, numquid quadamtenus rationi congruit?

§. 2. Dictus *Xo sun vu xo* detrahebat *Confucio*: quod audiens *çu cum*, nec ferens hominis temeritatem, sic ait: Abstine, quæso ab hujusmodi obtrectatione: Ne sic agas: Vincit communem laudem sapientia Magistri nostri. *Confucio* nefas est obtrectare: Aliorum hominum sapientia, collis aut mons est, qui licet ex plano contemplantibus videatur altus esse; adhuc tamen potest transcendi. At verò *Confucius*, *Confucii*, inquam, doctrina & sapientia, montes ipsos transcendit, & propter sublimitatem suam sol est quodammodo & luna, nec est qui possit eam transcendere vel superare. Degeneres, improbique homines licet cupiant ac nitantur sese penitùs abscindere & longissimè removere ab optimâ institutione & doctrinâ: ipsi tamen quo pacto tandem damno erunt huic ætatis nostræ Soli & Lunæ? Planè jam patet, obtrectatores hujuscemodi non scire suam parvis ac magnis, imis & summis mensuram tribuere.

§. 3. *Chin çu kim* quondam unus discipulorum *Confucii*, sed qui

doctrinæ ejus ſublimitatem necdum æſtimare noverat, interpellans *çu cùm* Magiſtri ſui tantum encomiaſten; equidem, inquit, tu quando tam præclarè & ſentis & loqueris de *Confucio*, nimiâ quâpiam veneratione ductus demittis te: *Confucius* enim quo pacto tandem te ſit ſapientior?

§. 4. *çu cum* hujus vel errorem vel adulationem, æquè ut alterius, contemnens; ſic reſpondit: Philoſophus ex unico etiam verbo non raro ſtatuitur pollere prudentiâ, & è contrario ex unico etiam verbo idem non rarò ſtatuitur laborare imprudentiâ. Omnino in verbis non oportet non eſſe conſideratum.

p. 2. §. 1. Sic igitur ſentio, ſic dico: Ad Magiſtrum meum (quod ad illius virtutem & doctrinam attinet) non poteſt pertingi, non aliter ferè ac cœlum nequit per ſcalas conſcendi; licet ejuſdem amplitudinem & ornatum ſuſpicere poſſimus eminus, & cum voluptate quâdam admirari.

§. 2. *çu cum* jam declaraturus, non inanes fuiſſe laudes, quas in *Confucium* contulerat, ex. gr. unam de multis, nempe ſuavem ejuſdem efficacitatem brevibus hîc expendens; Magiſter meus, inquit, nactus aliquando magnam ditionem pro ipſo ditionis Principe adminiſtrandam, numeros omnes ſapientis & benigni gubernatoris hoc ordine & modo explebat. Primum quidem quod vulgo dicitur ac præcipitur gubernatoribus, erige & ſuſtenta populum, æqua ſcilicet agrorum diviſione, & vigilanti induſtriâ, ne quid earum rerum quæ ad victum cultumque corporis ſunt neceſſariæ, deſideretur. *Confucio* res admiſtrante, protinùs erigebatur populus, & inſtar cultæ ſegetis ſuccreſcebat. Hunc verò in modum ſuppetente rerum copiâ, quod deinde præcipitur, verbis & exemplis tuis ad omnem rectè honeſteque vivendi rationem ac diſciplinam manuducito & dirigito rudem populum: *Confucio* dirigente idem protinus volens lubenſque ſequebatur, & viæ quæ monſtrata fuerat, conſtanter inſiſtebat. Conſtitutâ verò hunc in modum optimis legibus ac diſciplinis Republicâ; quod deinde præcipitur, procura quietem populo; ſic ut ſuo ſinguli loco & conditione contenti, in natali ſolo velut in centro conquieſcant: Procurabat hanc quoque rara ſolertia prudentiaque *Confucii.* Protinùs itaque exteri complures finitimis è terris tam optatæ quietis famâ & deſiderio impulſi, turmatim ventitabant. Partâ verò tranquillitate publicâ quod deinde præcipitur: permove & excita populum, & aliis induſtriis aliiſque ſtudium virtutis, mutuæque inter omnes charitatis & obſervantiæ renova; erige languentes, currentibus ſubde calcaria. *Confucio* quidem ſic excitante ſuos protinùs vigebat inter omnes concordia, & quæ hanc comitantur, ritus, officiaque colentium amantiumque inter ſe civium. Ad cumulum vero laudum iſtarum accedebat, quod tanti fierent

animorum motus sine motu strepituve illius qui movebat; non aliter ferè, quàm tacita occultaque cœlorum virtus, cum plurima perficiat in terris, secretissima tamen est; & non oculos modò, sed intellectum quoque mortalium fugit. His aliisque de causis, fuit omnino ipsius vita perquàm gloriosa; ejusdem vero mors perquam lachrymosa, communi diuturnoque luctu, qui hanc consecutus est, testante, fuisse ipsum civibus suis haud secùs ac patrem suis liberis in honore; nec aliter ferè, quàm blanda mater esse solet in deliciis & amore. Quæ cum ita sint, quomodo tandem ad ipsum queat pertingi?

Ecce quam non discessit procul à terris hyperbolica laus illa & prædicatio, quæ prima fronte super nubes ac sidera videbatur efferre Confucium. *Naturæ limites excedere videbatur; cum repentè unius, exiguique populi, quem is sapienter ac placidè gubernandum susceperat, angustis sanè terminis seipsa conclusit. Itaque nihil hîc erit, opinor, quod Lectorem Europæum, utpote non minus candidum, quam benevolum suboffendat.*

f. 7. p. 1. §. 1. *Hoc & sequentibus paragraphis exponitur à discipulis quod hi creberrimè audiverant à Magistro suo, quibus maximè usi sint artibus, industriisque primi Legislatores gentis Sinicæ, primique conditores trium familiarum principum* Hia, Xam, Cheu, *quæ item voluerint esse principia & quasi fundamenta politices suæ; dum alii aliis succedentes, amplissimi res imperii non uno quidem tempore; normâ tamen propè unâ, tam feliciter administrârunt, & favore Cœli tam constante, ut solæ tres familiæ istæ, cum duobus Legislatoribus* Yao *&* Xun *longè diutius potitæ fuerint rerum, quàm novemdecim, quæ deinceps secutæ sunt, usque ad annum hunc 1670. hæ quippe simul omnes 1929. annos numerant tres vero illæ 2108.*

Excerptæ sunt, sed compendio, pleræque harum sententiarum ex pervetusto, primæque authoritatis codice Xu Kim *dicto, quod & styli simplicitas, propria istorum temporum satis prodit.* Xu Kim *porrò brevis Priscorum quorumdam Regum historia est, præclaris eorumdem documentis instructa. Nos autem claritatis gratiâ exponemus ea, quæ historici sunt generis, præter morem nostrum uberiùs aliquando, quàm Colaus ipse, qui pleraque vel præterivit hîc tacitus, vel verbo tantùm attigit, quod intelligeret Lectori suo esse notissima.*

Yao *Sinicæ gentis Legislator (de quo supra sæpius meminimus) & Imperator, si non primus, certè quidem celeberrimus, cœpit anno ante Christum 2357. & imperavit annis 100. Hic igitur nullâ filiorum suorum, domesticæque gloriæ habitâ ratione, sed unius dumtaxat virtutis ac sapientiæ, jam senior & resignaturus imperium in* Xun, *quem propter excellentem pietatis, obedientiæ, prudentiæque laudem diu antè ab aratro & stivâ, ad Imperii societatem quandam evocarat, hac ipsum oratione cohortatus sic ait :* O tu mi *Xun*, Cœlum decrevit Imperii successionem

existere in tuâ personâ. Cum fide fac apprehendas teneasque ipsum medium. Quatuor maria si laborent egestate & inopia; cœli census in perpetuum desinent.

Macte animis, (verba sunt Interpretis) *administer & socie laborum meorum & curarum. Adest jam tempus, ut in te unum curas omnes simul & honores resignem. Ego hoc imperium à cœlo quondam suscepi, & suum quoque Prisci Reges susceperunt. At nunc ejusdem nutu tibi defero: cœlo est obsequendum: Favebit hoc tibi, si tuis ipse faveris; si consulueris, inquam, saluti, commodis, & tranquillitati tuorum. Pondus gravè est, non inficior, res imperii; curæque sunt infinitæ. Sua tamen singularum propria quædam ratio & convenientia est, quam medium vocamus, excessûs omnis defectûsque impatiens. Hoc igitur tene: Ad hujus trutinam expende, & exige res omnes; si te tuosque vis esse beatos & florentes. quod si neglexeris consilium meum, & à media, quam dixi, via discesseris; ingruent procul dubio calamitates aliæ ex aliis; & omnis hæc regio, quæ intra quatuor maria continetur, fame & inopia rerum divexata, peccati tui pœnas dabit. Verum jam nunc ego tibi denuntio, daturum te quoque, & quidem gravissimas; atque adeo dignitate cœlitùs collatâ in perpetuum spoliatum iri.*

Xun quoque verbis hujuscemodi ultima dedit præcepta *Yu*, *successori suo, in quem similiter resignavit Imperium, postquam id per annos quinquaginta feliciter solus administrârat. Erat & ipsi filius; neglexit tamen exemplo decessoris sui, & præcellenti sapientiæ, maximisque meritis ipsius* Yu, *qui ingentes aquarum eluviones derivârat in mare, Imperium deberi censuit.* Yu *porrò tametsi vestigiis amborum insistens, neglecto similiter filio, Imperium destinâsset Regulo* Ye, *sapientiæ famâ tunc celeberrimo: Quoniam tamen ad merita patris, virtus quoque ipsius filii imperio reverà digni accedebat; hunc, ubi vivere desiit pater, omnino & populus & proceres imperare voluerunt: Ex quo cum dignitas Imperatoria ad filios deinde ac nepotes transierit; ipsi* Yu *tribuitur conditoris nomen; conditoris, inquam, primæ familiæ Imperialium* Hia *dictæ: quæ spatio annorum 458. numeravit Imperatores 17. ordine succedentes:*

Omnibus silentio præteritis, agitur sequenti paragrapho de Chim tam, *conditore ac Principe familiæ* Xam, *Imperiales inter Familias secundæ. Sed antequam textum prosequamur juvat hîc præmittere, quæ de ultimo præcedentis familiæ Imperatore* Kie *dicto in libro Regum seu* Xu kim *referuntur: sic enim ea quæ in textu nostro afferuntur, melius intelligentur. Maximè illustris est locus de impio* Kie *Principe quem affert Imperii primas &* Vu vam *Imperatoris frater* Cheu cum *in oratione ad eundem habitâ ubi sic ait:*

Audivi Priscorum effatum quod sic habet: Supremus cœli Imperator, dum dirigit homines placidè & quietè, non facit hoc per receptionem alicujus corporeæ vocis, sed cor hominis recipit quietam

quietam illam placidamque directionem, adeoque ferventer & sine interruptione operatur: Atque hæc supremi cœli Imperatoris interna directio, cum sit cœlitus & æqualiter omnibus indita, quo pacto Rex *Kie* ab eâ excipi poterat? Sed enim Rex *Kie* sepeliverat, (hoc est pessumdederat) naturalem illam cordis bonitatem, neque ipsemet per se voluit sequi tacitam illam placidamque cœlestis Imperatoris directionem, nihilominus supremus Imperator serio verèque illum dirigebat, sed Rex *Kie* verè constanterque illam subterfugiebat respuebatque: Attamen supremus Imperator adhuc illum respiciebat & necdum illum à se rejiciebat penitùs, sed in illum calamitates immittebat & prodigia, ut suum illi manifestaret consilium & intentionem, sic quidem ut fragore quodam & veluti tonitru percelleret Regem *Kie* (*ut ita resipisceret*) sed Rex *Kie*, nequaquam noverat pertimescere aut percelli, neque voluit reverenter uti supremi Imperatoris voluntate ac favore, sed in scelera & luxus effrænis ruebat: & quamvis subinde verba quædam insultantia & illusoria (*aut ut alii*) simulata aut resipiscentis instar verba depromeret; tamen cœlum hujusmodi verborum rationem nullam habuit, & audire, contempsit tandemque magnum illius Imperium delevit, & ex alto demisit commeritas pœnas: atque ita Imperialis *Hia* familia finem accepit.

Ita Cheu cum *juxta Ethnicorum interpretum præcipuè* çai xin *expositionem. Urgebatur tamen in dies à populo & Regulis pius Princeps* Tam *octogenario major, ut se suosque tam acerbo & diuturno jugo impiissimi Regis* Kie *tandem exsolveret: Ipse autem, ut erat timens* A *supremum Numen ejusque mandatum adeoque non audens non eidem obtemperare hærebat perplexus & incertus quid ageret. Quare* Chum hoei, *aliique qui Principi à consiliis erant, eum de cœli voluntate securum reddunt:* B *à cœlo nimirum procreari populum cum affectibus suis, quibus si non sit qui dominetur, fore ut ruinam sibi & Imperio per seditiones accersat: Et ratiocinandi quidem vim, necnon judicii & ingenii* C *talenta in reliquis mortalibus à cœlo esse: ab hoc insuper ei gratuito* D *concessam animi fortitudinem ac prudentiam, qua liberare possit Imperium periculo ruinæ proxime jam imminentis: proinde obtemperet* E *cœli voluntati: Scire se equidem, eos, qui impie tractant spiritus,* F *& crudeliter populum, à cœlo diu non conservari; eos vero qui venerantur* G *cœli leges, æternum*

A Ego timeo supremum cœli Imperatorem.

B Dumtaxat cœlum creat populum cum passionibus suis.

C Dumtaxat cœlum creat ingenii talenta.

D Cœlum equidem impertitur Regibus fortitudinem & prudentiam.

E Venerabundus obtempera cœli mandato ac voluntati.

F Eum, qui indignè tractat spiritus & crudeliter populum Regale, cœlum non conservat.

G Qui adoraverit & coluerit cœli le-

conservare propensam erga se cœli voluntatem: cui equidem cum se H *subjicere impius* Kie *detrectaverit, adeoque sceleribus scelera accumulaverit, per insignem vesaniam* I *volens fallere cœlum, cujus erga se favorem non defecturum temerè apud populum jactet; asseratque, se, tum demum cum Sol in cœlo desineret, desiturum; procul dubio cœli vindicis decreto, & ipsum jam nunc & familiam ipsius* K *exitio addictam videri. Nec ignorabat scilicet, cœlum non ex privato* L *quodam erga familiam* Xam *affectu & favore,* M *sed virtutis dumtaxat intuitu hoc suæ Familiæ Imperium contulisse: unicam scilicet purissimamque virtutem esse, quæ cœli tam* N *propensam erga se attraheret voluntatem. Exinde victrici vindicique Familiæ de parta jam pace & accepta à cœlo felicitate gratulantur omnes, sed & suis vicissim gratulatur ipsa domus Regia; prorsus enim ut à matre sua infantulus ita & à cœlo populus* O *benignis oculis & aspicitur & protegitur: diu utique beandus nisi ipsemet per nova scelera* P *optatos vitæ annos sibi abrumpat, & accersat calamitates: quæ non aliunde scilicet, quàm ab hominum sceleribus solent existere; eas enim cœlum infligit, ut* Q *manifestentur scelera: adeoque cum difficulter effugere quis possit ea mala quæ per* R *scelera sibi ultro accersit, dedamus nos virtuti oportet, nec relabamur in peccata, præcipuè cum, ut ita nos* S *geramus, cœlum ipsum novis identidem prodigiis nos admoneat revocetque ad frugem.*

gem, æternùm conservabit cœli voluntatem erga se (*ait ut alii*) cœlitus collatum Imperium.

H Supremum cœlum fideliter juvat subditum populum: impius verò homo ille (Rex *Kie*) excussit à se subjectionem.

I Familiæ *Hia* sunt multa scelera. Cœlum jubet ut extinguatur.

K Familiæ *Hia* Rex *Kie* patravit scelera fraudulenter illudens supremo cœlo.

L Dumtaxat cœlum non amat privatim: at eos qui cœlum debitè colunt, dumtaxat amat.

M Non est quod cœlum privatim faverit huic meæ familiæ *Xam*: dumtaxat cœlum adjuvat habentes puram virtutem.

N Qui possident unicam & puram virtutem, possunt in se recipere cœli cor ac voluntatem; & obtinere cœli perspicuum mandatum.

O Regale cœlum amanter aspicit ac protegit eos qui sunt Familiæ *Xam*.

P Omnino cœlum contemplatur subditum populum: ex iis quos indulget, annis, alii sunt æterni, alii sunt non æterni: at non est quod cœlum abbreviaverit annos populo, sed populum inter sunt qui per sua scilicet scelera abruperunt sibi vitam.

Q Cœli ratio ac lex est beare probos pessumdare improbos: ideo immisit calamitates in familiam *Hia*, ut palam Orbi faceret ejus scelera.

R Quas cœlum infert calamitates potest quis effugere: at, quas per sua scelera sibi quis fabricat calamitates, non potest evadere.

S Si populus non sequatur virtutem; nec subjiciat se correctioni scelerum, cœlum utique per portenta eum reverà admonet ut rectificet suum animum.

Tam *ergo Princeps postquam debellavit impium* Kie, *postremum Familiæ* Hia *Imperatorem profugum in* Nanchao *(ubi post triennium exul*

obiit maximo consensu studioque populi & satraparum coactus imperium suscipere; *jamque rediens ad aulam* Po *in* Ho nan *Provinciâ sitam*, *ibi frequentissimis in comitiis*, *maximeque celebribus Imperii totius & universo populo orationem* (Tam cao *dicitur*) *sequentem pronunciavit*, *quâ facti sui dans rationem coram supremo cœlorum Imperatore*, *sic primum orditur* : O vos omnium terrarum incolæ universi clarè audite, & intelligite meum unius hominis monitum : Ex quo tandem fonte putatis profluxisse mortalium naturam quinque virtutibus, pietate, justitiâ, prudentiâ, fide, honestate instructam ? A principio nimirum solus iste augustus & supremus (*cœli*) Imperator dum procreare cœpit humanum genus de cælo contulit naturam istam, quæ medii rectissima norma est, in subditum sibi populum : quod si populus suæ naturæ tot donis instructæ pareat, fiet ut, quæ omnibus eadem indita est, perseveret immutabilis natura : ut autem possit populus placidè pacificeque vitam instituere ex illâ cælesti norma, dependet imprimis à personâ regiâ quæ suos assiduè hortetur exemplo, doctrina, rectaque administratione ad illius normæ observationem, &c. *Tandem coram cælo rationem facti sui reddens sic prosequitur* : Ego parvulus *Li* (*submissionis ac modestiæ gratiâ infantem se dicit*, *annorum septem & octoginta senex* ; *& humili domesticoque nomine suo*, Li *scilicet*, *utitur*) audeo adhibere nigri coloris hostiam taurum : (*niger color proprius erat Imperatoriæ hujus familiæ*) audeo etiam palàm ac manifestè rationem dare facti mei coram ter maximo & augustissimo cælorum Rege & Imperatore. (*Sive, uti Colai duo & dictionaria Sinica exponunt*) coram augustissimi cæli & complectentis omnia telluris spiritu. Graviter, ac multis peccatum fuit contra cælum ab Imperatore familiæ *Hia* : Non ausus fui ego condonare, seu non exigere justas pœnas. Viros sapientes ac bene meritos; adeoque cælorum supremi Imperatoris charos subditos & clientes non ausim ego occulere, & non palàm facere virtutes ipsorum ac merita ; maximè quando ipsi singillatim conspicui sunt in Imperatoris supremi corde (*quæ verba sit exponit* Chu hi) bona & mala cælum omnia novit, ac si ordine suo notata numerataque haberet singula peccata : Prorsus sic videtur esse. Tu si quid habes boni, jam est hoc positum in supremi Imperatoris corde & animo : Ego si quid commisero mali, hoc item residet in supremi Imperatoris corde & animo. (*Prosequitur textus seu oratio* Tam *Regis*) Quod si ego ipsemet, pro humana imbecillitate crimen aliquod commiserim, jam nunc supplex obsecro & obtestor, ne fraudi sit damnove subditis ; neque habeant idcircò crimen omnes meæ ditiones : Me unum scilicet, qui unus in culpa sum, supremus Imperator plectat. Quod si quicumque ex omnibus meis ditionibus deliquerint aliquando, tum planè hæc delicta imputentur meæ personæ : Ea ego jam nunc unus ex-

pianda ſuſcipio : Nec recuſo pœnas ullas, ut qui unus omnium maximè ſum reus, quando pravo exemplo meo, & prava adminiſtratione anſam peccandi omnibus præbui.

Et hactenus quidem Chim tam *Rex juxta Colai explanationem. Quantum vero fuerit ejuſdem Principis erga cœlum ſeu ſupremum cæli Dominum religionis ſtudium cum inſigni erga ſuos pietate conjunctum, hoc imprimis quod ſubjicere hic liceat ex annalibus exemplo mirifice confirmavit, quod hodieque ſcriptis & ſermonibus omnium celebrari ſolet, & nos quoque voce & ſcriptis identidem aſſerimus ad politicæ genti perſuadendum, non indignum fuiſſe divina & infinita majeſtate hominem fieri, & victimam ſpontaneam pro humani generis ſalute æternâ.*

Per ſeptem annos (inquit textus) prægrandis ſiccitas, extitit ſcilicet. (*An fuerit fames Ægyptiaca quam teſtantur ſacræ litteræ* in universo orbe prævaluiſſe *gen.* 41. *Chronologis diſcutiendum relinquimus*) Is qui Aſtronomicæ rei præfectus erat, ſignificat Regi, non jam vitulorum aut ovium ſanguine (*ut moris erat*) ſed humano dumtaxat placari cælum oportere, ſi quidem tantis malis remedium ultimum quæreretur. Cui Rex : Ego, inquit, cælum deprecari volo pro meorum ſalute & vita : Quod ſi hanc ipſis adimens humanum effundam ſanguinem, utique jam mihi ipſe adverſabor : Quin potiùs, ut ſaluti meorum conſulatur, ego unus ſim victima. Nec mora : Sacrificium ſui cælo facturus priùs in ſecretiorem locum, de more, ſeſe abdens per triduum jejunat; ac dein venerandam capitis ſui canitiem nonagenario jam major, & unà barbam radi, atque ungues præſcindi jubet, ſummi ſcilicet luctûs indicia : Ad currum deinde bigas albi coloris (*lugentium is eſt*) jungi imperat : ipſe ovinis indutus pellibus currum conſcendit; totaque aula pari cum luctu comitante ad locum *Sam lin* (hoc eſt, mororum ſylvam dictum) contendit : Hîc pro ſalute ſui populi & Imperii, cœlo futurus victima, collem ſubit; ſubit autem, quo victimæ videatur ſimilior, manibus pedibuſque reptans (*ut aliqui ſcribunt*) hinc ſublatis in cælum oculis ſupplex idem precatur, ne ob ſuos unius in regendo defectus, populi totius ſalus & vita in diſcrimen veniat : Exinde ſibi uni quidquid fortè peccatum fuerit adſcripturus, & ad quaſvis paratus pœnas, de ſex rebus præcipuè (*quæ* 24. *litteris continentur*) ex cælo quæſivit. 1. An fortè ſua gubernandi ratio careret debita moderatione & æquitate ? 2. An ſuo deeſſent officio ſubditi ? 3. An ſumptus in Palatium & rerum ad hoc ſpectantium eſſent immodici ? 4. Anà fæminis gynecæi ſui luxu veſtium & modeſtiæ neglectu peccaretur ? 5. An munera in judiciis, an item fraus & avaritia in commerciis regnarent ? 6. An in Feſtis & Cantibus detractioni cuipiam aut morum corruptelæ daretur anſa ? Memorant autem Scriptores omnes rem ſanè dignam admiratione ; fari ſcilicet vix deſiiſſe pium Principem

cipem, cùm repentè magnus cœlo imber decidit, qui quidquid erat Sinici Soli per aliquot leucarum millia (Sinicarum intellige) largissimè rigarit: quam pluviam magna deinde fertilitas mox consecuta sit. Porrò de hoc tam memorabili & optato successu musicam instituit ipse Rex *Ta hoe* dictam, quod idem sonat ac magna protectio, seu magnum quid à cœlo videlicet obtentum.

Contigerunt hæc cycli 16. anno 38. hoc est, anno ante Christi æram 1756. imperantis verò Chim tam *anno septimo, ætatis verò suæ 94. & ante obitum septimo. Bina hæc oratio tam clementis ac pii Principis, centum annis & amplius ante Moysen & legis tabulas; tot verò ante Christum annis coram omni populo pronuntiata & conscripta, num parum clarè testatur, quàm viguerit tunc temporis in hoc ultimo Oriente naturæ lex, & notitia venerationque supremi Numinis; de cujus justitiâ providentiâque delictorum quorumvis consciâ tam præclarè sentit ac loquitur iste Princeps? Eant nunc, & nihil ipsum agnovisse dicant præter inanem mutumque aërem aut influxum inanimem; aut cœlum illud quod conversione suâ diem noctemque conficit, qui putant tantum fidei tribuendum esse Atheis quibusdam & verè cæcis ac infidis interpretibus, qui imperante familiâ* Sum *ordine decimâ nonâ, adeoque septingentis circiter ac bis mille post annis, quàm pronuntiata ista fuerint, corruperunt impiissimis erroribus priscam veritatem; & luci tam candidæ avernales tenebras effuderunt. Sed ad textum, unde longius digressi sumus redeamus.*

p. 2. §. 1. A secundâ familiâ descendit ad tertiam *Cheu* dictam, cujus normam administrandi Imperii copiosè depictam in libro *Xu kim*, paucissimis hîc verbis attingit. Fundator hujus familiæ fuit *Vu vam*, qui imperare cœpit anno ante Christum 1122. Non alia familiarum Imperialium florentior istâ fuit; sive cultum spectes, & majestatem, sive Principum & annorum numerum. Annos certè numeravit 873. Imperatores vero 35. Princeps ergo, quem dixi, totius familiæ, *Vu vam*, postquam debellato impio *Cheu* (cum quo tandem occidit secunda familia) suscepit Imperium communibus populi procerumque suffragiis sibi delatum; item post vota, solemniaque sacrificia Imperatori cœlorum, reliquisque spiritibus terrarum præsidibus rite persoluta (uti pluribus refertur in libro *Xu kim* 6. & 7.) Primùm quidem arma omnia, machinásque bellicas collegit ac reclusit: tum custodias & carceres pandi jussit, ac reos criminum dimitti: Omni denique studio & industriâ conatus fuit opitulari populo, fame, inopia, variisque calamitatibus laboranti: Eos interim quorum insignia quædam extiterunt merita, maximis augens honoribus opibusque; sic ut verissimè dici queat, quod domus hæc Imperatoria *Cheu* in exordio & fundatore suo habuit quidem, exercuitque erga omnes omnium suarum ditionum homines magnam & inusitatam liberalitatem & beneficentiam. At longè tamen maximam

erga eos omnes, qui à fide, probitate, ſapientiaque maximè commendabantur. Itaque optimus quiſque tunc fuit ditiſſimus; ampliſſimis, inquam, honoribus, ampliſſimoque cenſu inſtructus & ornatus.

§. 2. Verba ſunt *Vu vam* Imperatoris: Quamvis, inquit, dentur complures admodum propinqui familiæ *Xam*, quibus adeò jure quodam ſtirpis Regiæ, primæque nobilitatis deberi videntur præcipua quæque munera & dignitates: quoniam tamen plerique eorum non ſunt comparandi cum aliis, iiſque plurimis è familiâ noſtrâ *Cheu* ſpectatæ fidei, probitatis, ſapientiæque viris; certum mihi eſt hos, potiùs, quam illos adhibere conſiliarios & adminiſtros rerum mearum. Inſtructus autem præſidio tot optimatum, ſi nihilominus mihimetipſe defuero, nec pœnas expetivero de impio *Cheu*, nec inſolentiam aſſeclarum ejus, licentiamque, uti par eſt, compreſſero; tum certè non unius tantùm inertiæ ſocordiæque reus agar: Sed & multitudo ſubditorum meorum quicquid peccaverit; tribuetur id uni mihi vel maximè; labeſque & damna totius corporis, in meum unius caput juſtiſſimè recident.

§. 3. Is ergò cùm teneretur adeo ſalubri curâ & metu; nec ignarus eſſet, quantum vitii irrepſiſſet in Rempublicam; ante omnia plurimum ſtudii vigilantiæque poſuit in ponderibus ac menſuris ad æquitatem normamque priſtinam revocandis. Examinavit item leges omnes & conſtitutiones, tam eas quibus officia, ritusque & jura civium, quàm quibus res, arteſque Muſicæ continebantur. Ad aulam quoque & dignitatem priſtinam revocavit erexitque dejectos & afflictos ſub impio *Cheu* Præfectos Urbium & Provinciarum; atque ita renovatis & conſtitutis præclarè rebus, quatuor regionum, id eſt, totius Imperii adminiſtratio optatiſſimum curſum habuit.

§. 4. Idem reſtauravit extinctas ab impio *Cheu* ſatrapias, legitimiſque Dominis reſtituit. Revocavit ac perpetuare inſtituit per vetuſtas ac nobiles, ſed jam ſucciſas ac propè deletas Priſcorum Principum proſapias ex ſtirpe nobiliſſima *Hoam ti* conditoris Monarchiæ Sinicæ; nec non Legiſlatorum, *Yao* ſcilicet, *Xun* & *Yu*, & Principibus familiæ *Xam* proximè præcedentis, oriundas. Quorum omnium poſteros dynaſtiis ornatos, amplo quoque cenſu locupletavit; revocatis etiam variis dignitatum titulis, *Heu*, *Cum*, *Pe*, *çu*, *Nan*; hoc imprimis agens, & vehementer optans; ut tam illuſtris maximorum hominum progenies non tantum ipſa quàm diutiſſimè floreret; ſed memoriam quoque majorum ſuorum maximo cum ſplendore, & uſitatis cum officiis muneribuſque parentalibus ritè pieque conſervaret; adeoque mortuis quoque parentibus, filiorum tamen pietas & obſervantia ſemper viveret ac perennaret. Erexit præterea admovitque gerendæ Reipublicæ jacentes ac latitantes viros virtute

ac ſapientiâ inſignes; ſed qui ultrò dignitati ſuæ renunciantes, ex ſuperiore illâ tempeſtate perturbati Imperii, ad otium privatæ vitæ, ceu portum, cauti perfugerant. Hunc autem in modum conſtitutis optimè rebus Imperii totius, populus ſubdidit ſeſe ultrò, & ex animo; eòque promptiùs voluntates ſuas ac ſtudia cum ſtudiis optimi Principis omnes conjunxere, quò feliciùs ſibi cum illo jam convenire, ceu membris obſequentiſſimis cum dilecto capite, intelligebant.

f. 8. p. 1. §. 1. Ad extremum quæ circa populi ſui gubernationem valde cordi habuit memoratus Imperator, & magni ponderis ac momenti eſſe duxit, tria fuerunt: Subditorum annona, ut ſemper affatim eſſet earum rerum, quæ vulgo ſunt ad vitam ſuſtentandam neceſſariæ: funera & exequiæ, ut debito ritu modoque peragerentur: Parentalia denique, ſeu honores funebres & ſolemnia quædam fercula ſtatis anni temporibus in memoriam defunctorum parentum ac majorum offerri ſolita; quibus admonerentur filii gratæ pietatis & obſervantiæ erga parentes etiamnum ſuperſtites, quando videbant eam erga progenitores jampridem demortuos tam accuratè ſoliciteque exerceri.

§. 2. *Expoſitâ breviter eâ gubernandi methodo, quam tenuerant* Yao *&* Xun *duo gentis Legiſlatores, necnon* Yu, Tam, Vu, *conditores trium familiarum Principum, penes quas per tot ſæcula ſummum jus fuit; concludunt tandem, eos pro ratione quidem temporum aliquantulum inter ſe mutuo diſcrepaſſe; verumtamen in ſtudio & arte tuendi ſuos & conſervandi amplificandique Imperii, & in ſubſtantiâ ipſarum rerum, fuiſſe quàm ſimillimos. Complectuntur autem ſimilitudinis hujus ſummam quatuor litteris, quibus totidem virtutes Regiæ exprimuntur.* Sic aiunt igitur: Princeps ſi munificus ergà ſuos, ſi magno liberalique animo fuerit, cœli inſtar protegens, & complectens omnes, & telluris inſtar ſuſtentans, nihil interim faciens inclementer, avarè, ſordidè: tum is obtinebit omnes; omnium ſcilicet admirationem, amores omnium, & ſtudia, & voluntates. Si fidem ſervet ac veritatem, ab omni fuco, mendacio, fraude ſemper alienus; tum ſubditi ſine ullo metu vel cunctatione innitentur ipſi, & ſe ſuaque incorruptæ fidei Principis committent. Si vigilans, impiger, ſeduluſque fuerit in avertendis damnis publicis, & commodis ſuorum procurandis; nec quidquam unquam negligat aut contemnat; tum habebit felicem exitum & perfectionem rerum, quaſcumque tandem ſuſcipiet; amantiſſimis viciſſim ſubditis, quidquid operis publici fortè Imperatum fuerit, impigrè, ſedulò, conſtanter perficientibus. In exigendis pœnis & præmiis conferendis, ſi rectus, ſi æquus omnibus fuerit, nec quidquam tribuat privato vel odio, vel amori, tum gaudebunt ſubditi, & æquiſſimo Principi omnibus in rebus alacriter ac promptè

morem gerent. Et hæ quidem dictorum quinque Principum fuerunt artes, hi nervi, hæc firmamenta, quibus Imperii tanti molem tam feliciter ac diu sustentârunt. Quidquid autem à folio septimo huc usque commemoratum est à discipulis *Confucii*, eo potissimum fine est commemoratum, ut posteris constaret, doctrinam magistri sui, quam ipsi maximè propagatam volebant, à placitis & institutis priscorum Legislatorum *Yao Xun* & Regum minimè discrepasse.

§. 3. Discipulus *çu cham* quæsivit ex *Confucio* dicens, quâ ratione quispiam poterit rectè administrare Rempublicam, *Confucius* respondit: Qui magni facit quinque bona, & qui removet quatuor mala, is poterit rectè feliciterque administrare Rempublicam. *çu cham* rursus ait: Ecquæ dicuntur illa quinque bona? *Confucius* respondet: Gubernator Reipublicæ beneficus sit, & tamen nihil expendat, absumatve. Subditis oneri sit, & tamen non sit odio: Desideret, & tamen haud expetat cupidè: Sit magnus, sit beatus ac florens; & tamen non efferatur superbiâ & fastu: Severus & gravis sit; & tamen non sit asper & truculentus.

p. 2. §. 1. *çu cham* Laconico Magistro responso non satis percepto; inquit, ecquid, obsecro, significat illud, beneficus sit, & nihil expendat. *Confucius* respondet: Constanter obsecundare, & favere iis rebus & artibus quæ subditis lucro sint, commerciis & Agriculturæ scilicet, aliisque hujuscemodi, & sic eorum lucra procurare; solerter tuendo & conservando communia illa cœli terræque beneficia: quo tandem fiat, ut magna sit ubique annonæ vilitas & rerum copia: Hoc nonnè reverà est esse beneficum & tamen nihil expendere vel privatæ rei vel publicæ? Similiter si habeas delectum eorum qui pares sunt ferendo labori & oneri; & oneres illos dumtaxat; si habeas, inquam, justam & accuratam rationem loci, temporis, ætatis, & virium cujusque ac facultatum, quotiescumque imperandum est aliquid oneris operisve publici; ecquis tunc oderit vel imperata vel imperantem? Quæ juris alieni sunt, appetere, nefas ac turpe est: At vero si desideres expetasve veram virtutem, adeoque si tam laudabiliter expetitam, feliciter adipiscare veram illam virtutem expleasque deinde numeros illius omnes; quo modo vitiosè cupidus sis, aut censeri talis queas? Si Princeps inter flatus illos tam secundos fortunæ faventis constet sibi ipse, & non attendat magnoperè ad frequentiam suorum, vel paucitatem, ut hanc scilicet aspernetur, illi deferat aliquid: Rursus si non attendat magnoperè gravisne sint momenti an parvi res eæ quas habet perficiendas; sed pari ferè cura res æquè minimas atque maximas constanter tractet; nullusque sit, quamvis humilis & abjectæ conditionis homo, quem audeat habere despectui; qui hoc modo sibi imperet, seseque contineat, nonne quamvis multâ pace, opulen-

tiâ, gloriâ beatus ac florens ſit; tamen haud efferetur ſupèrbiâ? Gravitas denique & ſeveritas, ſi quidem modo careat, facilè degenerabit in odioſam aſperitatem & truculentiam: At verò ſi Princeps alienus ab omni affectatione hic fuerit mediocritate quâdam contentus, ex. gr. Si graviter ac decenter compoſitam gerat ſuam ipſe veſtem & pileum; ſi modeſtiâ quâdam reverentiâque imbuat ſuum ipſe os oculoſque; ſi in omni motu, geſtu, ſtatuque corporis decorum ſervet; procul dubio cum reverentiâ planè ſingulari homines univerſi contuebuntur eum ac verebuntur: Hoc autem nonne eſt ſeverum eſſe ac gravem, & tamen non eſſe aſperum & truculentum?

§. 2. *çu cham* rurſum quærit: Ecquæ dicantur quatuor mala, quæ vitare debeat ac removere ab ſe, quiſquis adminiſtrat Rempublicam. *Confucius* reſpondet: Non docere ſubditos accuratè quæcumque ſunt juris publici, & officii ſingulorum; & interim ſi fortè die quopiam deliquerint; illicò punire miſeros; & prorſus inclementer occidere: Hoc enimverò dicitur tyrannidem exercere. Ubi quid operis operæque publicæ exigendum eſt, non ante præmonere ſubditos, & præparare quodammodo, quo commodiùs ordinatiuſque res fiant; ſed obruere miſeros derepentè, & in ictu oculi videre velle præſcriptum opus perfectum & abſolutum; inclementer inſtando operis, & moras omnes ſeverè caſtigando; Hoc enimvero dicitur crudelis violentia. Cunctanter frigideque imperare ſubditis opera publica; deinde verò repentinâ acceleratione contrahere præſtitutum antea temporis ſpatium, ferociter & inexorabili cum ſeveritate eadem exigendo: Hoc meritò dicitur latrocinantis inſtar, & velut ex inſidiis opprimentis incautos, ſic ſuis eſſe damno. Denique ſordidum & illiberalem eſſe, ex. gr. Certo quodam modo ſe gerere cum dandum quidpiam eſt aliis, ex. gr. cum ſua militibus perſolvenda ſunt ſtipendia, ſuum operariis operæ pretium, ſui cenſus & honores conferendi ſunt aliis: Avarâ ſcilicet lentâque & invitâ manu, nunc promentis & porrigentis inſtar, nunc repoſcentis ac retrahentis hoc ipſo quo dat, ſordes avaritiamque prodere; tametſi detur tandem aliquando, quod jus cujuſque poſtulat; quoniam tamen ſic datur, ut videatur extorqueri veriùs, quàm dari; jam iſtud nec gratias quidem meretur, quod animo datum liberali, magni muneris fuiſſet inſtar; adeoque non eſt hoc agere Principem, ſed merito dicitur infimæ cujuſdam notæ miniſtellum eſſe ærarii publici.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* aiebat: Qui non ſit, adeoque nec credit dari cœli mandatum & providentiam, id eſt, qui non intelligit & credit proſpera & adverſa, vitam & mortem, &c. à cœli nutu conſilioque pendere. (Vel, ut exponunt alii, qui non cognoſcit lu-

men rationis cœlitùs inditum esse mortalibus, ad quod vitæ suæ rationes omnes componat, & quæ prava sunt, fugiat, quæ recta, prosequatur: Vir hujusmodi profectò non habebit quo evadat probus ac sapiens: quin imò multa committet homine indigna, dum quæ illicita sunt, vel supra vires suas, consectabitur, vel iis malis, quæ frustra conabitur effugere, succumbet.

§. 2. Quisquis ignorat de eorum cujusque rei & modum, necnon ritus officiaque civilia, quæ societatis humanæ vincula quædam sunt, ac proprium cujusque hominis decus & firmamentum, non habebit is, quo erigatur aut evadat vir gravis & constans, & sibi aliisque utilis: Labetur enim assiduè, fluctuabit incertus, & ipsius quoque virtutis, si quam fortè adeptus est, jacturam aliquando faciet.

§. 3. Lingua cordis index est; nec raro quidquid in toto latet homine, brevis ejusdem prodit oratio. Quocirca quisquis non intelligit sermones hominum, sic ut aptè discernat quàm rectè, quàm perperàm quid dicatur, non habebit quo perspectos habeat ipsos homines; errores illorum scilicet, indolem, consilia, facultates.

Porrò quisquis hæc tria, cæli, inquam, providentiam, rerum modum, ipsos denique homines probè cognoverit, itaque vixerit, ut huic cognitioni vitâ moribusque respondeat; is omnino dici poterit partes omnes rari sapientis, & qui longè supra vulgus emineat, explevisse.

Atque hic tandem finis est trium librorum Scientiæ Sinicæ quorum explanationi è Sinico vertendæ in Latinam præcipuo quodam studio ac labore communi quatuor sociorum, otium ii fecerunt, qui nos quartum jam annum ab anno 1686. detinuerunt in Cantoniesins Provinciæ exilio, ac cessare coegerunt maximè invitos à propaganda doctrinâ longè sublimiori, quæ quidem una lux mundi est, & sine quâ, scientia omnis & doctrina, mera caligo est & ignorantia. Author porrò trium librorum censetur Confucius, tametsi contineantur iisdem libris non pauca vel à discipulis ipsius effata, vel à coætaneis eidem Philosophis; virisque Principibus; vel à primis etiam gentis Regibus, priscisque sapientibus pronunciata: è quibus alii sexcentis vixerunt annis ante ipsum Confucium, urbisque adeò Romanæ principia; annis mille alii; quidam etiam annis circiter mille septingentis, quâ quidem dignos esse Sinas haud minùs quam nationes alias, ii facilè judicabunt, qui expendent æquo animo gentis industriam, fidem, diligentiam, quâ consuevit res suas ab omni retrò ætate literarum suarum monumentis commendare; & quidem per suas 60 annorum periodos, uti patebit ex tabulâ Chronologicâ quam huic operi placuit annectere cum trium principum familiarum (quarum in præfatis libris iterata fit mentio) tabula quoque genealogica. In versione autem nostrâ Scientiæ Sinicæ consultò multa contraximus; & quamvis subinde videatur copiosior explanatio, sciat Lector nequaquam esse cum ipsius Interpretis

Cham Colai, quem præcipuè sequimur, ubertate copiâque comparanda. Et hujus quidem vestigiis, sicut alibi jam significatum est, constanter insistimus: Itaque, si excipiantur ea quæ vel eruditionis gratiâ vel claritatis ex aliis ejusdem gentis Authoribus interseruimus, reliqua sunt Interpretis nostri; tota inquam paraphrasis unius Colai est, sententiæ Colai omnes, quas adeò nemo suspicetur Europæi esse hominis, quamvis sint Europæo sermone ac stylo, quin & ipsis quandoque Europæorum Philosophorum sententiis, verbisque exposita. Non inficior tamen esse non pauca, quæ meritò censeantur esse vulgaria, ne dicam frivola; procul dubio prætermitenda, si nos soli laboravissemus oblectationi Europæorum. Sed enim jam satis disertè significavimus in ipso operis limine, iis potissimum hæc scribi, quibus in hanc Christi vineam concessuris, &, uti speramus, deinceps in eâ laboraturis. Quamquam par est etiam nos meminisse, non ejusdem esse palati mortales omnes; & multa, quæ Europæi fastidiant, huic genti esse in deliciis. Quid insuavius homini Europæo calidâ potione? Hâc tamen sic delectantur Sinæ, ut per æstivos quoque dies haud abstineant. Sinensium musicam respuunt ferè aures nostræ: At illos vicissim in musica nostrate discors illa vocum concordia, si non offendit, parùm certè oblectat. Itaque pari ferè modo, quod ad sermones sententiasque spectat, habet leporem suum & gratiam in Chinâ, quod idem in Europa risum propè stomachumque moveat. Utcumque tamen res habeat, non poterit non fateri æquus Lector, multa hic esse, quæ nunc quoque suum mereantur pretium vel in Europâ: Nec dubitabit præclaram fuisse vetustissimæ Monarchiæ administrationem, quotiescumque illa, quæ hîc traduntur, sive pie recteque vivendi, sive Regni probè administrandi præcepta, viguerunt.

Sequitur nunc Scientiæ Sinicæ Liber quartus, sive Mem çu *dictus, Sinarum Philosophus secundus qui uno pòst* Confucium *sæculo vixit. Constat septem partibus seu capitibus ejusdem opus, operi* Confuciano *molem si spectes, omnino par, superius etiam quodammodo, si dumtaxat attendas ad ingenium & copiam, facundiamque auctoris: doctrinæ tamen integritate, & Priscâ simplicitate illâ, necnon arcanâ quadam sublimitate, quam in* Confucio *suo tantopere mirantur Sinæ ac deprædicant, meritò postponendum.* Mencium *igitur, Deo favente, in lucem Europæam producemus, si quidem intelligamus, suum qualemcumque locum & approbationem in hoc eruditissimo sæculo, & amplissimo omnium scientiarum theatro obtinuisse* Confucium.

Finis Libri tertii Lun yu.